Jaarrapport 2017

Mensenhandel en mensensmokkel

Online_

MYRIA

Federaal Migratiecentrum

Jaarrapport 2017

Mensenhandel en mensensmokkel

Online_

Inhoudstafel

INLEIDING 5

DEEL 1: MYRIA IN ACTIE 8

1. INSTITUTIONELE SITUATIE 10
2. REKENINGEN EN FINANCIËLE TOESTAND 10
3. MYRIA EN NETWERKEN: OP NATIONAAL NIVEAU 11
4. MYRIA NETWERKT: OP INTERNATIONAAL NIVEAU 13
5. PUBLICATIES EN TOOLS 16
6. MENSENHANDEL EN MENSENSMOKKEL 17

DEEL 2: FOCUS : DE ROL VAN SOCIALE MEDIA EN INTERNET BIJ MENSENHANDEL EN MENSENSMOKKEL 22

INLEIDING 24

Hoofdstuk 1
Fenomeenschets 26

1. DE ROL VAN SOCIALE MEDIA EN INTERNET BIJ MENSENHANDEL 26
2. HOE MANIPULEREN LOVERBOYS HUN SLACHTOFFERS MET SOCIALE MEDIA 34
3. DE ROL VAN SOCIALE MEDIA EN INTERNET BIJ MENSENSMOKKEL 36

Hoofdstuk 2
Sociale media en internet als onderzoeksmethode 46

1. OPENBRONNENONDERZOEK 47
2. VERHOREN 50
3. ANALYSE 51
4. FINANCIEEL ONDERZOEK 52
5. SAMENWERKING MET SOCIALE MEDIABEDRIJVEN 53
6. INTERNATIONALE SAMENWERKING 54

Hoofdstuk 3
Internet en sociale media: nieuwe uitdagingen voor het beleid, de politie en justitie 56

1. HET JURIDISCHE KADER VAN DE ONDERZOEKSMETHODES WAAROVER DE GERECHTELIJKE INSTANTIES BESCHIKKEN 56
2. DE (INTERNATIONALE) SAMENWERKING MET OPERATOREN EN PROVIDERS 58
3. DE MIDDELEN VAN DE EERSTELIJNSDIENSTEN 60
4. WETENSCHAPPELIJK ONDERZOEK 60

EXTERNE BIJDRAGE: PRESENTATIE DJSOC/I2 IN DE STRIJD TEGEN MENSENHANDEL: ONDERSTEUNENDE ROL BIJ ONDERZOEKEN OP HET INTERNET EN SOCIALE MEDIA 61

EXTERNE BIJDRAGE: VLUCHTELINGEN: WANNEER MENSENSMOKKEL MENSENHANDEL WORDT 64

Deel 3: EVOLUTIE VAN HET FENOMEEN EN VAN DE STRIJD TEGEN MENSENHANDEL EN MENSENSMOKKEL 72

Hoofdstuk 1
Recente evoluties van het juridische en politieke kader 74

1. EVOLUTIES VAN HET EUROPESE JURIDISCHE EN POLITIEKE KADER 74
   - 1.1. | Mensenhandel 74
   - 1.2. | Mensensmokkel 75
2. EVOLUTIES VAN HET BELGISCHE JURIDISCHE EN POLITIEKE KADER 76
   - 2.1. | Nieuw verblijfsdocument in het kader van de reflectieperiode 76
   - 2.2. | Nieuwe omzendbrief inzake multidisciplinaire samenwerking 77
   - 2.3. | Nieuwe omzendbrief met betrekking tot het opsporings- en vervolgingsbeleid inzake uitbuiting van de bedelarij 78
   - 2.4. | Hervorming van de Sociale Inspectie van de FOD Sociale Zekerheid 78
   - 2.5. | Nationale en Brusselse veiligheidsplannen 78

Hoofdstuk 2
Dossieranalyse 80

1. MENSENHANDEL 80
   - 1.1. | Seksuele uitbuiting 80
     - Polycriminaliteit in het prostitutiemilieu: Belgische onderdanen 80
   - 1.2. | Economische uitbuiting 85
     - Schijnzelfstandigheid van Roemeense arbeiders in de bouwsector 85
2. MENSENSMOKKEL 89
   - Iraaks smokkeldossier Delocation 89

Hoofdstuk 3
Overzicht van de rechtspraak 2016 - begin 2017 96

1. TENDENSEN 96

2. MENSENHANDEL 97

2.1. | Europees Hof voor de rechten van de mens 97
2.2. | Seksuele uitbuiting 99
2.2.1. | Nigeriaanse netwerken 99
2.2.2. | Thaise en Chinese massagesalons 101
2.2.3. | Thaise escortdames 104
2.2.4. | Grootschalig prostitutienetwerk dat seksuele diensten aanbood via erotische datingssites 106
2.2.5. | Techniek van de loverboy 107
2.2.6. | Joint investigation teams 108
2.2.7. | Oekraïense prostitutienetwerk via internet 111
2.2.8. | Hotel, gebruikt voor seksuele uitbuiting en handel in verdovende middelen 112
2.3. | Economische uitbuiting 113
2.3.1. | Bouw 113
2.3.2. | Horeca 118
2.3.3. | Tuinbouw 120
2.3.4. | Bakkerij 121
2.3.5. | Drukkerij 121
2.3.6. | Maneges-stoeterijen 122
2.3.7. | Sorteeratelier voor tweedehandskledij 123
2.3.8. | Afvalverwerking 123
2.3.9. | Huishoudhulp 124

3. MENSENSMOKKEL 127

4. RAAD VAN STATE, AFDELING BESTUURSRECHTSPRAAK 133

Deel 4: KERNCIJFERS ACTOREN MENSENHANDEL EN MENSENSMOKKEL 134

INLEIDING 136

1. GEGEVENS VAN DE POLITIE 136

2. GEGEVENS VAN DE SOCIALE INSPECTIE 139

3. GEGEVENS VAN DE PARKETTEN 140

4. GEGEVENS VAN DE DIENST VREEMDELINGENZAKEN 143

5. GEGEVENS VAN DE CENTRA GESPECIALISEERD IN DE OPVANG VAN SLACHTOFFERS 149

6. GEGEVENS VAN JUSTITIE 153

CONCLUSIE 155

Deel 5: AANBEVELINGEN 156

1. ALGEMENE AANBEVELINGEN INZAKE MENSENHANDEL EN MENSENSMOKKEL 158

2. SPECIFIEKE AANBEVELINGEN: DE ROL VAN SOCIALE MEDIA EN INTERNET BIJ MENSENHANDEL EN MENSENSMOKKEL 159

INLEIDING

De criminaliteit breidt uit, de strijd past zich aan

U houdt momenteel het twintigste rapport mensenhandel en mensensmokkel van Myria voor ogen. Twintig jaar, bijna een generatie, waarin de wereld aanzienlijk is veranderd. De technologische veranderingen, met name het internet, tijdens deze twee decennia hebben hun effect niet gemist. Dit geldt zeker voor kwesties die ons bezighouden in dit rapport, met name de criminele netwerken die actief zijn in de mensenhandel of mensensmokkel.

Mensenhandel en mensensmokkel blijven vaak onzichtbaar. Onzichtbaar omdat de slachtoffers in stilte worden uitgebuit, onder de omerta van het criminele circuit. Onzichtbaar omdat de slachtoffers maar al te vaak uit angst hun misbruikers beschermen. Onzichtbaar omdat, zoals elke misdaad, mensenhandel en smokkel zich aanpassen aan de nieuwe informatietechnologieën.

We benaderden deze 'underground' realiteit al in enige mate twee jaar geleden in ons verslag *Schakels verbinden* dat deels gewijd was aan het *loverboys* fenomeen. We kozen ervoor om er dit jaar langer bij stil te staan door ons te focussen op het thema online mensenhandel en mensensmokkel. Internet en sociale media zijn in feite ontmoetingsplaatsen voor het organiseren en wederzijds faciliteren van mensenhandel en mensensmokkel. Het is via deze sociale media dat bijvoorbeeld pooiers hun slachtoffers rekruteren en de marketing van hun 'aanbod' verzorgen.

De actualiteit toont ook aan, dat smokkelaars die de migratiecrisis uitbuiten via sociale media hun diensten bekend maken aan kandidaat-migranten, en informatie verspreiden over de migratieroutes. Zoals het European Migration Network (EMN) opmerkte in haar verslag is het toenemende gebruik van deze netwerken te wijten aan de anonimiteit die ze mogelijk maken, alsook aan de lagere kosten. Ze staan ook toe een groot publiek snel te bereiken. Daarnaast is het minder riskant voor smokkelaars om onderling te communiceren via sociale media dan via de telefoon.

Zoals het eeuwige kat en muis spel zijn internet en sociale media ook operationeel terrein geworden van politie en justitie. Als waarheidsgetrouw spiegelbeeld van de samenleving, waar elke dag honderden relaties gecreëerd en onderhouden worden, blijken sociale media een schat aan informatie te bevatten die in het voordeel kan spelen van de slachtoffers. Het internet kan ook gebruikt worden om geldovermakingen te cross-checken en andere elementen die op een strafbaar feit kunnen wijzen. In dit gebied, en ondanks de proactieve betrokkenheid van de autoriteiten, kan er veel vooruitgang geboekt worden, met name op het gebied van internationale samenwerking. Myria is van mening dat het gebruik van internet en sociale media als onderzoeksmethode moet worden versterkt, ook op het niveau van de eerstelijnsdiensten en de magistraten. De bestrijding van economische uitbuiting vergt bijzondere aandacht. Dit vereist een versterking van de middelen die worden toegewezen aan deze digitale strijd.

Vooruitgang en bezorgdheid

Voor de rest presenteert dit rapport zoals ieder jaar een evaluatie van het beleid inzake de strijd tegen mensenhandel en mensensmokkel, evenals de belangrijkste statistieken en gerechtelijke resultaten op dit gebied.

Wat betreft de cijfers werd er tussen 2012 en 2016 een algemene daling van het aantal overtredingen voor mensenhandel geregistreerd door de politie. In 2016 werden de meeste strafbare feiten gepleegd in Brussel, in de provincies Antwerpen, en in Henegouwen, en in Oost-Vlaanderen. Bij de feiten gaat het voor de helft over feiten van seksuele uitbuiting. Het aantal personen in de procedure voor het statuut van slachtoffer van mensenhandel blijft stabiel. We merken verder op dat 2016 gekenmerkt werd door een grote aanwezigheid van slachtoffers van seksuele uitbuiting uit Nigeria.

Er is echter een sterke stijging van de cijfers van mensensmokkel. Het aantal door de politie geregistreerde misdrijven is verdrievoudigd tussen 2012 en 2016. Het gaat vooral om de gerechtelijke arrondissementen gelegen langs de E40 (Brussel, Gent, Brugge), wat ons toestaat een link te leggen met de cijfers en de sterke stijging in dezelfde periode, van de migratiestromen die ons land bereiken of doorkruisen.

Op juridisch vlak werd de recente actualiteit gekenmerkt door aanzienlijke vooruitgang in het proces dat bekend werd als dat van "de Conrad prinsessen", waarin Myria zich burgerlijke partij stelde. Dit emblematische geval van economische uitbuiting in het kader van mensenhandel, dat de prinsessen van de VAE ten laste werd gelegd, vormt een belangrijk signaal tegen de straffeloosheid voor dergelijke handelingen. We merken op dat deze zaak een brede internationale impact ressorteerde en nog steeds

ressorteert. Deze belangrijke beslissing moet ook dienen om de hotel sector wat betreft dergelijke praktijken van mensenhandel te sensibiliseren, zodat in de toekomst bij stilzwijgen hun aansprakelijkheid kan ingeroepen worden.

In het algemeen blijft België een goede leerling in de strijd tegen mensenhandel en mensensmokkel, maar we betreuren zoals elk jaar het ontbreken van een structurele oplossing voor de financiering van opvanghuizen voor slachtoffers van mensenhandel. Myria, als onafhankelijk nationaal rapporteur mensenhandel, is ook bezorgd over de gevolgen van de recente hervorming van de sociale inspectie, die de dienst integreert binnen de RSZ. De expertise in België inzake de bestrijding van mensenhandel rust onder andere op de specialisatie van de sociale inspectiediensten. Het zou zeer nadelig zijn als rationalisaties zouden resulteren in een vermindering van de kwaliteit van de strijd tegen de mensenhandel.

Voorts delen we met deze inleiding een zekere bezorgdheid: Myria, het Federaal Migratie Centrum wordt nog steeds geconfronteerd met een lineaire, eenzijdige en onevenredige besparing, beslist door de federale regering in december 2014, in tegenspraak met de organieke wet die zijn onafhankelijkheid moet garanderen door middel van een vaste financiering. Dit is geen detail, vooral wat betreft ons werk inzake mensenhandel en mensensmokkel en het bevorderen van de strijd tegen deze verschijnselen: onze rol als onafhankelijke nationale rapporteur is direct gerelateerd aan ons vermogen om in alle financiële onafhankelijkheid te handelen. Zo betreuren wij het dat, zoals bij alle posten bij Myria, de besparing ons vermogen om justitioneel tussenbeide te komen beperkt. In 2016 waren we in staat om ons in zeven gevallen burgerlijke partij te stellen. In 2017 zal dat wellicht lager uitvallen. Dit dwingt ons om keuzes te maken. Deze beperking is over het algemeen een slecht signaal in de strijd tegen de mensenhandel en mensensmokkel. Een vermindering van ons vermogen zich burgerlijke partij te stellen vermindert ook onze slagkracht om de belangen van de samenleving te behartigen, en om symbolische en favorabele uitspraken te bekomen voor slachtoffers van mensenhandel. De verzwakking van Myria ondermijnt de strijd tegen mensenhandel en mensensmokkel.

François De Smet,

Directeur

Deel 1
Myria in actie

In 2016 stelde Myria zich burgerlijke partij in zeven nieuwe dossiers, vijf van mensenhandel en twee van mensensmokkel. Myria vervulde zijn rol van waarnemer en deelnemer binnen de Interdepartementale Coördinatiecel voor de strijd tegen mensensmokkel en mensenhandel en van het bureau. Van beide verzorgt Myria ook het secretariaat. Myria heeft ook actief deelgenomen aan de vergaderingen van het informele netwerk van nationale rapporteurs en gelijkwaardige mechanismen op het gebied van mensenhandel. Hij heeft zijn politiek van demografische (Myriatics) en juridische (Myriadocs) publicaties verdergezet. Myria blijft ook strijden voor zijn onafhankelijkheid in het licht van de niet-reglementaire federale besparingen. Myria is partner geworden van UNHCR ten behoeve van vluchtelingen wat betreft hun recht op gezinshereniging.

1. INSTITUTIONELE SITUATIE

Myria, het Federaal Migratiecentrum, vervult als autonome openbare instelling in alle onafhankelijkheid drie complementaire wettelijke opdrachten: waken over de grondrechten van vreemdelingen, informeren over de aard en de omvang van de migratiestromen, en het stimuleren van de strijd tegen mensenhandel en mensensmokkel. Myria werd officieel boven de doopvont gehouden op 15 maart 2014. Sinds augustus 2014 beschikt het over een raad van bestuur en sinds 15 maart 2015 over een eerste directeur. Het team bestaat uit een vijftiental personen.

Myria wordt beheerd door zijn raad van bestuur, benoemd door het federaal parlement. De raad stippelt het algemene beleid uit, sluit de rekeningen af, bepaalt het communicatiebeleid en beslist om zich al dan niet burgerlijke partij te stellen bij een rechtszaak. De directeur staat in voor de dagelijkse werking en budgettering, voor de uitvoering van de beslissingen van de raad van bestuur en voor de voorbereiding van de aanbevelingen.

Leden van de raad van bestuur van het Federaal Migratiecentrum op 1 mei 2017

Nederlandstalige effectieve leden	Nederlandstalige plaatsvervangende leden
Mevr. Shaireen Aftab (voorzitter)	Mevr. Naima Charkaoui
Mr. Yves Aerts	Mr. Jan Theunis
Mevr. Els Schelfhout	Mevr. Jacqueline Goegebeur
Mr. Herman Van Goethem	Mr. Bernard Hubeau
Mr. Jogchum Vrielink	Mr. Selahattin Koçak
Franstalige effectieve leden	**Franstalige plaatsvervangende leden**
Mr. Louis-Léon Christiaens	Mr. Daniel Soudant
Mevr. Sotieta Ngo	Mevr. Maïté De Rue
Mevr. Christine Nina Niyonsavye	Mevr. Christine Kulakowski
Mevr. Bernadette Renauld	Mevr. Claire Godding
Mr. Thierry Delaval	Mr. Patrick Wautelet

2. REKENINGEN EN FINANCIËLE TOESTAND

In 2016 was er een tekort op de balans van € 28.784,29.

Zoals vorig jaar uitgelegd[1] staat de Myria begroting onder druk door de bezuinigingsmaatregelen, opgelegd door de federale overheid. Deze besparingen lijken onwettig en doen afbreuk aan de onafhankelijkheid van Myria in de uitoefening van zijn taken. Een volledige omschrijving werd opgesteld samen met onze argumenten in het rapport 'Institutionele en budgettaire situatie van het federaal Migratiecentrum', verstuurd naar de regering in maart 2017

Myria pleit al enkele jaren bij de federale regering om:

- de opgelegde besparingen bij te stellen zodat ze billijk zijn in vergelijking met de andere instellingen;
- de onafhankelijkheid van Myria te waarborgen door zijn begrotingslijn op de lijst van dotaties te plaatsen, waarop ook de andere instellingen staan die, net als Myria en Unia, eenzelfde onafhankelijkheid en verankering met het Parlement hebben, zoals onder andere het College van federale ombudsmannen en de Hoge Raad voor de Justitie.

Tot op heden vond geen van die verzoeken gehoor bij de federale regering, ondanks de aanzienlijke hoeveelheid

1 Rapport *Migratie in Cijfers en Rechten 2016*, p 15.

brieven, vergaderingen en pogingen tot contact. Dit is zeer betreurenswaardig, omdat we op deze manier niet in staat zijn om al onze taken optimaal te vervullen. Voor een organisatie die waakt over fundamentele rechten, is het noodgedwongen stellen van prioriteiten onaanvaardbaar.

Balans op 31 december 2016 (x € 1.000)			
Activa	**1.615**	**Passiva**	**1.615**
Vaste activa	**9**	Beginkapitaal	835
		Gecumuleerd resultaat	22
Vlottende activa	**1.606**	**Schulden**	**758**
Handelsvorderingen	63	Leveranciers	611
Financiële activa	33		
Geldbeleggingen	250	Schulden aan de sociale zekerheid	123
Liquide middelen	1.259	Overige schulden	24
Resultatenrekening 1 januari 2016 – 31 december 2016 (x € 1.000)			
Opbrengsten	**1.506**	**Kosten**	**1.535**
Subsidies	1.376	Projectkosten	68
Opbrengsten uit projecten	111	Werkingskosten	441
Diverse opbrengsten	6	Personeelskosten	1017
Financiële opbrengsten	10	Afschrijvingen	9
		Resultaat 2016	**-29**

3. MYRIA EN NETWERKEN: OP NATIONAAL NIVEAU

Overheid

Myria is weliswaar een publieke instelling, maar het is autonoom tegenover de regering en oefent zijn opdrachten volkomen onafhankelijk uit. Het is de bedoeling dat de organisatie kan communiceren met alle stakeholders die betrokken zijn bij zijn opdrachten: overheidsinstanties, instellingen, verenigingen, belangengroepen, politieke partijen, onderzoekscentra, burgers. Een groot deel van het statistisch en aanbevelingswerk is enkel mogelijk dankzij de contacten en de relaties die worden onderhouden met talrijke overheidsinstanties, in het bijzonder met de Dienst Vreemdelingenzaken, het Commissariaat-Generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen, Fedasil, de FOD Binnenlandse Zaken, de FOD Justitie, de FOD Buitenlandse Zaken, de FOD Werkgelegenheid, de Algemene Directie Statistiek, en de Raad voor Vreemdelingenbetwistingen.

Federale regering

De contacten met de federale regering gaan over inhoudelijke dossiers waarvoor Myria zijn stem wil laten horen inzake grondrechten van vreemdelingen of de strijd tegen mensenhandel en mensensmokkel. De federale regering is de eerste bestemmeling van de thematische en jaarverslagen die rechtstreeks betrekking hebben op verschillende van haar bevoegdheden: Asiel en Migratie, Justitie, Veiligheid en Binnenlandse Zaken, Buitenlandse Zaken, Werk en Gelijke kansen.

Naast de hierboven reeds vermelde budgettaire en institutionele moeilijkheden, heeft het jaar 2016 geleid tot nieuwe ontwikkelingen met betrekking tot de omzetting van Richtlijn 2014/54.

De richtlijn 2014/54 heeft als doel de Europese burgers te beschermen inzake vrij verkeer van werknemers. Het voorziet onder meer, in artikel 4, in de oprichting van een of meer organen die de gelijke behandeling van alle werknemers in de Unie en hun familieleden bevorderen, analyseren en monitoren. De bedoeling is om discriminatie op grond van nationaliteit of ongerechtvaardigde beperkingen van hun recht op vrij verkeer tegen te gaan en de nodige regelingen voor het goede functioneren van die organen te treffen. Deze organen kunnen deel uitmaken van bestaande organen op nationaal niveau die soortgelijke doelstellingen nastreven. De richtlijn bepaalt dat de lidstaten deze organisaties de nodige middelen moeten geven om deze nieuwe opdrachten uit te voeren.

Myria en Unia stelden verrast vast dat de regering hen tot referentie-orgaan had benoemd (Myria voor federale aangelegenheden, Unia voor zaken waarvoor de deelstaten bevoegd zijn). De twee instellingen constateren, op het moment van schrijven, dat de federale regering geen enkele specifieke maatregel heeft genomen om de richtlijn te implementeren. Dit roept vragen op. Bovendien beschikt noch Myria noch Unia over informatie over de bijkomende budgettaire middelen die zouden moeten worden toegekend om deze opdrachten uit te voeren. Het vervullen van deze opdrachten vereist een verregaande specialisatie in sociaal recht en in het bijzonder, geavanceerd fiscaal recht, vooral omdat van beide organisaties verwacht wordt Europese burgers te kunnen adviseren en begeleiden.

Federaal Parlement

Myria is sterk verankerd in het Federaal Parlement aangezien de leden van zijn raad van bestuur door dit parlement zijn aangeduid. Die band met het parlement is een gevolg van het voornemen de onafhankelijkheid van de instellingen tegenover ingrepen van de regering te waarborgen. Alle parlementairen krijgen bij de verschijning een exemplaar van de twee jaarrapporten.

Myria wisselt vaak van gedachten met het parlement, waaraan het regelmatig een uiteenzetting geeft van zijn rapporten (Commissie Binnenlandse Zaken). Tijdens deze zittingen is er veelvuldig contact met de volksvertegenwoordigers. Myria wordt ook regelmatig aangesproken voor zijn expertise bij de behandeling van relevante onderwerpen. Dit was het geval in januari 2016 voor de werkzaamheden in de Senaat over staatloosheid, in mei in de kamercommissie voor Binnenlandse zaken over het recht op gezinshereniging en in januari 2017 over de situatie van de niet-begeleide minderjarige vreemdelingen als slachtoffer van mensenhandel en mensensmokkel. Myria heeft ook, op verzoek van deze commissie, een advies uitgebracht over een wetsvoorstel betreffende ernstig zieke buitenlanders.

Unia

Unia, het Interfederaal Gelijkekansencentrum, is zonder enige twijfel de meest bevoorrechte partner van Myria, waarmee het voorheen het Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding vormde. Die gemeenschappelijke verankering vertaalt zich vandaag nog in een sterke samenwerking, het gezamenlijk gebruik van transversale diensten, gemeenschappelijke leden van de raden van bestuur, en waardevolle menselijke contacten.

Wat betreft inhoudelijke kwesties wordt er veel samengewerkt met Unia, wat de gemeenschappelijke waarden van beide instellingen onderschrijft.

Contactvergadering internationale bescherming

Sinds januari 2016 hervatte Myria de contactvergaderingen die voordien door het Belgisch Comité voor Hulp aan Vluchtelingen (BCHV) georganiseerd werden. De doelstelling ervan blijft dat de asielinstanties en de organisaties die actief zijn op het gebied van asiel, opvang en vrijwillige terugkeer elkaar naar aanleiding van die vergaderingen blijven ontmoeten om er in een geest van dialoog en hoffelijkheid informatie uit te wisselen. Die vergaderingen worden geleid door medewerkers van Myria, die ook de verslagen ervan opstellen en beschikbaar stellen op zijn website.[2]

Transitgroep van de bezoekers van de gesloten centra

Myria heeft in 2016 als waarnemer deelgenomen aan de politieke monitoringvergaderingen van de transitgroep. Deze laatste verenigt de organisaties die de gesloten centra en de terugkeerwoningen bezoeken. In die context heeft het de analysewerkzaamheden van de transitgroep ondersteund over de vragen in verband met de detentie en de verwijdering van vreemdelingen. Het heeft ook juridische steun verleend aan de bezoekers van de gesloten centra en de terugkeerwoningen, in het bijzonder in het kader van de opvolging van individuele dossiers. Myria heeft ook juridische opleidingen gegeven aan de bezoekers (over de Dublin III verordening, het huwelijk, wettelijke samenwoning en gezinshereniging van personen die worden vastgehouden in een detentiecentrum).

2 www.myria.be/nl/contactvergaderingen-internationale-bescherming.

Platform van nationale mensenrechteninstelling

Myria neemt sinds 2014 deel aan het overlegplatform dat werd opgericht tussen de Belgische instellingen die, gedeeltelijk of volledig, een mandaat uitoefenen, belast met het respect voor de mensenrechten.

Dit platform komt elke maand bijeen om informatie en relevante dossiers uit te wisselen, in afwachting van de eventuele oprichting van een nationale mensenrechteninstelling dat een deel van de activiteiten zou coördineren van de structuren die als opdracht hebben te waken over de mensenrechten. Myria heeft een presentatie gegeven over de rol van de nationale mensenrechteninstellingen in het kader van de uitvoering van de uitspraken van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens.

Platform Kinderen op de vlucht

Myria heeft in 2016 deelgenomen aan de vergaderingen van de werkgroepen "gezinnen in migratie", "detentie" en "NBMV" van het Platform Kinderen op de Vlucht.

Platform Recht voor Iedereen

In 2016 heeft Myria deelgenomen aan de werkvergaderingen van het Platform Recht voor Iedereen.

Platform over het verkrijgen van de Belgische nationaliteit

Myria organiseerde in november 2016 een bijeenkomst voor de verschillende actoren die in contact staan met mensen die de Belgische nationaliteit willen verwerven. Dit om een eerste stand van zaken op te maken wat betreft de praktijken, interpretatieproblemen en obstakels voor het verkrijgen van de nationaliteit sinds de hervorming van het Wetboek van de Belgische nationaliteit in 2013. Dit werk gaat verder in 2017 waarbij de bevindingen zullen worden meegedeeld aan institutionele actoren.

Training sessies

In 2016 heeft Myria opleidingen georganiseerd over de grondrechten van vreemdelingen, in het bijzonder voor ADDE (Association pour le Droit Des Etrangères), bezoekers van gesloten centra (zie hierboven) of de geïntegreerde politie. In mei 2016 heeft Myria een training gegeven over asiel en migratie, en mensenhandel en mensensmokkel aan de leden van de verkeerspolitie. In september 2016, naar aanleiding van de wijzigingen in de wetgeving op de criminalisering van zwartwerk, heeft Myria in samenwerking met PAG-ASA en OR.C.A, een training georganiseerd (over de bijzondere situatie van personen die zonder vergunning op het grondgebied verblijven of potentiële slachtoffers van uitbuiting) voor de attachés van de afdeling administratieve geldboeten van de FOD Werkgelegenheid.

Tot slot kan nog worden vermeld dat Myria in 2016 heeft deelgenomen aan de werkzaamheden van de Nationale Commissie voor de Rechten van het Kind, met raadgevende stem, en aan die van de Adviesraad voor de tewerkstelling van buitenlandse werknemers.

Interdepartementale Coördinatiecel ter bestrijding van de mensensmokkel en de mensenhandel

Myria heeft zijn rol van waarnemend deelnemer voortgezet binnen de Coördinatiecel en haar bureau, waarvan het eveneens het secretariaat verzorgt. In september 2016 hield Myria een bijeenkomst. Het betrof voornamelijk de goedkeuring van een nieuwe multidisciplinaire circulaire over het slachtoffer-doorverwijzingsmechanisme. Bovendien heeft Myria deelgenomen aan de vergaderingen van het bureau van de Coördinatiecel die maandelijks gehouden worden.

Coördinatievergaderingen over mensenhandel in de gerechtelijke arrondissementen

Myria heeft actief deelgenomen aan de vergaderingen van het platform van Gent (september 2016) en Charleroi (december 2016), waar hij zijn opdrachten en haar jaarrapport mensenhandel en mensensmokkel 2016 heeft gepresenteerd.

4. MYRIA NETWERKT: OP INTERNATIONAAL NIVEAU

Europees Migratienetwerk (EMN)

Myria is een van de partners van het Belgisch nationaal contactpunt van het Europees Migratienetwerk (EMN). Op Belgisch niveau wordt de deelname aan het EMN verzekerd door een gemengd contactpunt dat uit vier instellingen bestaat. Myria is lid van de stuurgroep van het Contactpunt en neemt actief deel aan de dagelijkse werking ervan, in samenwerking met het Commissariaat-Generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen (CGVS), Fedasil, en de Dienst Vreemdelingenzaken die instaat voor de coördinatie.

Het EMN werd opgericht door een Beschikking van de Raad van de EU (2008/381/EG) om te voldoen aan de behoeften om over asiel en migratie actuele, objectieve, betrouwbare en vergelijkbare informatie te verstrekken ter ondersteuning van de beleidsvorming op deze gebieden in België en binnen de Europese Unie. Het heeft ook tot taak om het grote publiek in te lichten over deze onderwerpen.[3]

In juli 2016 heeft het EMN zijn jaarlijks syntheseverslag over immigratie en asiel in 2015 op het niveau van de EU en de lidstaten gepubliceerd, evenals een reeks verslagen over specifieke thema's. De onderwerpen van de thematische studies worden elk jaar bepaald in een gemeenschappelijk werkprogramma. Uitgaande van een gezamenlijke vragenlijst stelt elke lidstaat een nationaal rapport op. Op basis van die nationale rapporten publiceert het EMN een vergelijkend syntheserapport op Europees niveau.

De rapporten van 2016 handelden over:

- *de aanpak betreffende de afgewezen asielzoekers;*
- *hervestiging en programma's betreffende verblijf om humanitaire redenen;*
- *het recht op gezinshereniging van onderdanen van derde landen;*
- *en de illegale tewerkstelling van onderdanen van derde landen.*

Het Belgische contactpunt van het EMN organiseerde op 8 november 2016 een conferentie in Brussel over de integratie van personen die internationale bescherming genieten op de arbeidsmarkt.

Verder heeft Myria ook actief deelgenomen aan de jaarlijkse conferentie van het EMN, dat op 12 en 13 januari 2016 in samenwerking met het Nederlandse voorzitterschap van de Europese Unie werd georganiseerd. Dit jaar handelde de conferentie over mensensmokkel met als titel: *Promoting the multidisciplinary approach in addressing migrant smuggling*. In het bijzonder werden hier ook de resultaten van de studie van het EMN over mensensmokkel voorgesteld en besproken. Op 21 maart 2016 heeft EMN in samenwerking met Myria een workshop over sociale media en mensensmokkel georganiseerd. Op 16 juni 2016 heeft Myria ook actief deelgenomen aan een workshop van EMN, in samenwerking met de EU, over de rol van sociale media bij mensensmokkel.

Informeel netwerk van nationale rapporteurs en vergelijkbare mechanismen op het gebied van mensenhandel

Myria neemt actief deel aan de vergaderingen van het informeel netwerk van nationale rapporteurs en vergelijkbare mechanismen over mensenhandel die samen worden georganiseerd door de Europese coördinatrice van de strijd tegen de mensenhandel, mevrouw Vassiliadou en door het voorzitterschap van de Unie. De besproken onderwerpen tijdens deze bijeenkomsten waren: de rol van de financiële instellingen in de strijd tegen de mensenhandel, transnationale doorwijzingsmechanismen voor slachtoffers, en de post-2016 strategie inzake mensenhandel van de EU. Myria nodigde tevens Mrs. Vassiliadou uit voor een onderhoud op 27 januari 2016.

Europees netwerk van nationale mensenrechten-instellingen (ENNHRI)

Myria is lid van ENNHRI, een regionaal netwerk dat de nationale mensenrechteninstellingen uit heel Europa verenigt en een veertigtal leden telt. De opdracht van het netwerk bestaat erin de bevordering en de bescherming van de mensenrechten in Europa te verbeteren door de ontwikkeling van de nationale mensenrechteninstellingen te ondersteunen en hun samenwerking rond specifieke thema's aan te moedigen. In dit verband nam het op 29 maart 2016 deel aan de 29e Algemene Vergadering van het Internationaal Coördinatiecomité van de nationale instellingen voor de Rechten van de Mens (ICC), aan NRHI Academy in Tbilisi in mei 2016, een interactieve

3 Zie EMN website: https://emnbelgium.be.

training voor leden van NHRIs van vele Europese landen, georganiseerd in samenwerking met de OVSE. Myria vertegenwoordigde ook het ENNHRI binnen de redactiegroep rond mensenrechten en migratie van het stuurcomité voor de Mensenrechten van de Raad van Europa. In juni 2007 startte het netwerk met een werkgroep Asiel en Migratie dat Myria meerdere jaren heeft voorgezeten in samenwerking met het Deutsches Institut für Menschenrechte en waaraan het tot op vandaag actief deelneemt. Myria biedt ook expertise in geschillen aan de juridische werkgroep waartoe het behoort.

Myria nam in juli 2016 deel aan een ENNHRI-monitoringbezoek aan vier opvangvoorzieningen voor migranten in Griekenland: Elaionas, Elliniko, Skaramagkas en Schisto. Dit kaderde in de aandacht van Myria voor de Europese aanpak van de asiel- en migratiecrisis.

Bureau voor de Grondrechten van de Europese Unie (FRA)

Het Fundamental Rights Agency (FRA) voert de volgende drie opdrachten uit: gegevens inzamelen en analyseren, advies verstrekken aan de Europese instellingen en de lidstaten, samenwerken met het middenveld en het grote publiek sensibiliseren. Myria heeft in februari 2016 deelgenomen aan de bijeenkomst van de FRA-Raad van Europa-ENNHRI platform (European Network of Equality Bodies of EQUINET) over de rechten van migranten en asielzoekers, georganiseerd door het FRA.

Verenigde Naties

Op 18 januari 2016 heeft Myria een beleefdheidsbezoek gekregen van mevrouw Philippa Candler, de nieuwe Adjunct-Vertegenwoordiger van het Bureau voor West-Europa van het Hoog-Commissariaat voor de Vluchtelingen van de Verenigde Naties (UNHCR).

In mei 2016 heeft Myria deelgenomen aan een vergadering van een groep deskundigen over detentie, georganiseerd door de Hoge Commissaris van de mensenrechten van de Verenigde Naties waarbij deze zijn werk op dat vlak presenteerde.

Daarnaast heeft Myria begin 2017 gereageerd op een oproep gelanceerd door het UNHCR om te werken aan het recht op een gezinsleven van vluchtelingen en personen die internationale bescherming genieten. Myria werd geselecteerd door UNHCR en is verheugd over deze nieuwe samenwerking. Dit zal haar expertise op dit vlak verder ontwikkelen en haar internationale netwerk versterken.

OVSE

Myria zette haar samenwerking met de OVSE verder, en woonde op 11 en 12 april 2016 de jaarlijkse conferentie bij, georganiseerd door de OVSE. De conferentie had als thema: “Combating trafficking in human beings for the purpose of forced criminality”.

Raad van Europa

Op 20 en 21 januari 2016 werd Myria uitgenodigd om bij te dragen aan de internationale conferentie over de strijd tegen de mensenhandel: “Gedeelde ervaringen tussen Tunesië en Europa”, georganiseerd door de Raad van Europa, IOM en het Tunesische ministerie van Justitie. Myria gaf een presentatie over de Belgische ervaring met de identificatie van slachtoffers van mensenhandel.

Myria werd ook aangezocht door GRETA, de groep van deskundigen belast met de evaluatie van de uitvoering van conventie van de Raad van Europa inzake de bestrijding van mensenhandel, tijdens diens bezoek in december 2016 als onderdeel van de tweede evaluatieronde van België.

Europese Unie

Myria werd uitgenodigd als onafhankelijk Nationaal Rapporteur mensenhandel, om deel te nemen en actief bij te dragen aan de conferentie van het voorzitterschap van de Europese Unie in Amsterdam op 17, 18 en 19 januari 2016 georganiseerd met als thema: “TeamWork! against Traficking of Human Beings for labour exploitation”.

Myria werd ook uitgenodigd om het deel van haar jaarrapport mensensmokkel te presenteren op 19 februari 2016 tijdens een bijeenkomst van de contactgroep voor illegale migratie van de Europese Commissie.

Op 18 mei heeft Myria een Zweedse delegatie ontvangen en een presentatie gegeven over het Belgische beleid inzake de strijd tegen economische uitbuiting en mensenhandel.

Op 29 oktober heeft Myria deelgenomen aan de Benelux-meeting over transnationale doorverwijzingsmechanismen binnen de Benelux.

5. PUBLICATIES EN TOOLS

Myria voert een groot deel van zijn activiteiten uit door middel van zijn publicaties. Die zijn divers en gevarieerd en hebben betrekking op zijn drie hoofdopdrachten. Sinds 2015 wordt bijzondere aandacht besteed aan de diversificatie van hun doelpubliek: niet alleen de partners en de professionals uit de sector van de migratie en de bestrijding van mensenhandel en mensensmokkel, maar ook een breder publiek. Daarnaast is ook hun format gediversifieerd en werd hun toegankelijkheid vergroot door alle publicaties in meerdere talen beschikbaar te maken op de website.

Alle publicaties van Myria zijn gratis beschikbaar, in een papierversie op bestelling of te downloaden op www.myria.be.

Migratie in cijfers en in rechten 2016

Het rapport *Migratie in cijfers en in rechten 2016*, gepubliceerd in 2017, zet de filosofie voort van de jaarrapporten Migratie die sinds 2007 door het Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding werden uitgegeven.

Mensenhandel en mensensmokkel 2016: Bedelaars in de handen van mensenhandelaars

Het jaarrapport *Mensenhandel en Mensensmokkel 2016: Bedelaars in de handen van mensenhandelaar*, gepubliceerd in oktober 2016, richt de aandacht op een weinig bekende vorm van mensenhandel: de **exploitatie van de bedelarij**. De uitgebuite bedelaars zijn in de eerste plaats potentiële slachtoffers van mensenhandel en mogen zeker niet benaderd worden vanuit de optiek van de strijd tegen de overlast.

Myriadocs

Sinds 2016 heeft Myria zijn gamma van publicaties vervolledigd met de Myriadocs. De Myriadocs zijn lichtere publicaties dan de jaarrapporten, en leveren thematische analyses van wettelijke topics, politiek of actualiteit, met betrekking tot zijn opdrachten. Ze worden uitsluitend gepubliceerd in digitaal formaat. In 2016 werden twee Myriadocs gepubliceerd:

- **Europa in (asiel)crisis:** Myria onderzoekt de Europese aanpak van deze uitzonderlijke situatie in 2015 en begin 2016. De analyse richt zich op het Europese distributieplan, de hotspots aan de buitengrenzen en de relocatie van asielzoekers uit Italië en Griekenland. Myria analyseert ook de toekomst van het Dublin-systeem.
- **Vreemdeling zijn in België in 2016** : Myria wil elk jaar in december een analyse publiceren van de onderwerpen die een impact hadden op de fundamentele rechten van buitenlanders in België in het afgelopen jaar.

In deze Myriadoc wordt het volgende besproken:

1. de toegang tot dringende medische hulp die kan verbeterd worden;
2. de “Gaudi”-operaties waarvan de modus operandi toegelicht zou moeten worden om elk risico op etnische profilering te voorkomen;
3. de toegang tot bankdiensten die problematisch blijft voor personen in een precaire verblijfssituatie;
4. de strafaanpassingen waar vreemdelingen in irregulier verblijf geen toegang meer toe hebben;
5. de administratieve boetes waarvoor uitzonderingen en toegankelijke beroepsmogelijkheden zouden moeten bestaan;
6. de hervorming van de rechtsbijstand die de toegang tot justitie beperkt;
7. het recht van slachtoffers van misdrijven om, als ze in irregulier verblijven, naar de politie te stappen zonder het risico op aanhouding en opsluiting in een gesloten centrum te lopen.

Myriatics

De *Myriatics* zijn korte studies met een demografische aanpak die Myria sinds oktober 2015 om de drie maanden uitbrengt. Hun doel is om dieper in te gaan op een concreet thema dat telkens verschilt en onder de bevoegdheden van Myria valt. Die ministudies willen feitelijke, accurate, beknopte en toegankelijke informatie bieden.

De Myriatics gepubliceerd in 2016[4]:

1. Nieuwe migraties uit Oost-Europa: focus op de Roemenen, Polen en Bulgaren – maart 2016
2. Migratie in cijfers - juli 2016
3. 70 jaar Italiaanse immigratie... en meer! – september 2016
4. Is migratie gender-gerelateerd? – december 2016

4 *Myriatics* is raadpleegbaar op www.myria.be/nl/migratiedata/myriatics. Registreer je op onze site om ze per email te ontvangen.

De *Myriatics*, uitgebracht in december, was het voorwerp van een samenwerking met studenten van het IHECS ter gelegenheid van de Internationale Dag van de Migrant (18 december). Bij deze gelegenheid, zijn er visuals ontwikkeld op http://journeedesmigrants.be en op sociale media sites om de cijfers waar Myria over beschikt breder te verspreiden.

6. MENSENHANDEL EN MENSENSMOKKEL

6.1. | Myria naar de rechtbank - 2016

Elk jaar stelt Myria zich burgerlijke partij in verschillende dossiers rond misdrijven inzake mensenhandel en mensensmokkel. Myria is daarvoor bevoegd op grond van zijn organieke wet, die het uitdrukkelijk de bevoegdheid geeft op te treden op grond van de wet van 13 april 1995 ter bestrijding van de mensenhandel en van de mensensmokkel. Voortaan geven we in deze rubriek een overzicht van alle dossiers die het afgelopen jaar zijn geopend en afgesloten.

Myria stelt zich burgerlijke partij op basis van zowel selectie- als opportuniteitscriteria, die in het driejarenplan en het operationeel plan zijn bepaald.

Wat de burgerlijke partijstellingen betreft, is Myria volledig onafhankelijk en moet het constant beslissingen nemen over de wenselijkheid ervan. Het KB dat Myria aanstelt als rapporteur, verwijst naar de burgerlijke partijstellingen als een bron voor expertise als onafhankelijk Nationaal Rapporteur mensenhandel. Om die beslissingen te vereenvoudigen, volgt Myria de volgende richtpunten: het symptomatische karakter van de zaak, het belang van de verhoopte rechtspraak, en een noodzakelijk geachte actie (bijvoorbeeld de ondersteuning van de slachtoffers).

Om het analysewerk te vergemakkelijken, dringt Myria er bij de griffies op aan om gratis kopieën (op papier of digitaal) te krijgen van de dossiers. In feite zou het daar als openbare instelling recht op moeten hebben. Het centrum heeft tevens het recht op een gratis kopie van dossiers in bepaalde arrondissementen en probeert dit recht eveneens te verkrijgen in de overige arrondissementen.

6.2. | Nieuwe dossiers van 2016

In 2016 heeft Myria zich burgerlijke partij gesteld in 7 nieuwe dossiers: 5 mensenhandeldossiers en 2 smokkeldossiers.

6.2.1. | Mensenhandel

1. Seksuele uitbuiting

Seksuele uitbuiting – Brussel

Twee dossiers van seksuele uitbuiting worden behandeld door het parket van Brussel.

In het eerste dossier werden sinds 2013 verschillende meisjes seksueel uitgebuit in de Aarschotstraat te Brussel. Een criminele organisatie wordt verdacht controle en macht uit te oefenen over een hele regio in Albanië als een ware maffia.

Het tweede dossier betreft een internationaal Nigeriaans mensenhandel- en mensensmokkelnetwerk. Het dossier werd in 2007 opgestart, in opvolging van een ander belangrijk dossier. Een Nigeriaanse vrouw rekruteerde jonge meisjes en dwong hen vervolgens zich te prostitueren in verschillende Europese landen, waaronder België. Uit het onderzoek blijkt dat de jonge meisjes geplaatst werden via tussenpersonen in Libië en Italië. De slachtoffers in dit dossier, onder wie minderjarigen, werden opgevangen door de drie opvangcentra voor slachtoffers van mensenhandel. De correctionele rechtbank van Brussel heeft zich in deze zaak uitgesproken op 28 maart 2017. Deze zaak wordt behandeld in het overzicht van de rechtspraak van dit jaarrapport.

2. Economische uitbuiting

Tuinbouwsector – Mechelen

Dit mensenhandeldossier van het auditoraat van Mechelen van 2014 heeft betrekking tot feiten van economische uitbuiting in de tuinbouwsector. Het betreft twee Belgische beklaagden die via een eenmanszaak 39 Roemeense slachtoffers uitbuitten die tomaten plukten in serres. De beklaagden hebben hulp gekregen van een Roemeense tussenpersoon die de slachtoffers ronselde en zelf als hoofdbeklaagde veroordeeld werd

in een gelijkaardig dossier, maar in dit dossier niet door de raadkamer voor de correctionele rechtbank doorverwezen werd. De slachtoffers bevonden zich in een slavernijtoestand. Ze werden illegaal zonder documenten tewerk gesteld en werden tijdens het plukken opgesloten in de tomatenserres onder bedreiging van een agressieve hond. Ze werden bespuwd en beboet wanneer ze naar het toilet moesten of al zittend aan het werk waren. Medische hulp werd geweigerd. Vervolgens waren hun leefomstandigheden ook erbarmelijk. Naar verluidt werden ze slechts gedeeltelijk uitbetaald en moesten ze lange uren werken.

De correctionele rechtbank van Mechelen heeft zich in deze zaak uitgesproken op 20 januari 2017. Deze zaak wordt behandeld in het overzicht van de rechtspraak van dit jaarrapport.

Bouwsector – Tongeren

Dit mensenhandeldossier van het parket van Tongeren betreft feiten van economische uitbuiting door een bouwfirma in de periode 2011-2014. Het gaat om een Belgische firma die Bulgaarse en Kroatisch-Bosnische arbeidskrachten uitbuitten. Ze werden in de herkomstlanden gerekruteerd, en dachten dat ze als werknemer tewerkgesteld zouden worden, maar ingezet als schijnzelfstandigen. Hun werk- en leefomstandigheden werden beschreven als beneden de menselijke waardigheid. Ze werden slechts gedeeltelijk betaald tegen prestatie van lange uren. Men vermeldt tevens een zwaar arbeidsongeval waarbij de werkgever de noodzakelijke hulp en aangifte weigerde. De correctionele rechtbank van Tongeren heeft zich op 9 februari 2017 in deze zaak uitgesproken. Deze zaak wordt behandeld in het overzicht van de rechtspraak van dit jaarrapport.

Transportsector – Brugge

Dit dossier heeft betrekking tot uitbuiting van Poolse arbeidskrachten door een Belgische transportfirma. Hun werk- en leefomstandigheden waren levensgevaarlijk en ver beneden de menselijke waardigheid. Twee Poolse werklieden kwamen in 2012 om in een brand in de loods waar ze gehuisvest waren. Deze zaak zit in de laatste fase van het gerechtelijk onderzoek.

6.2.2. | Mensensmokkel

Smokkel E40 – Dendermonde en Brussel

Bij twee dossiers ging het om feiten die in 2015 langs de E40-autosnelweg richting kust gepleegd werden en die door de parketten van Brussel en Dendermonde zijn geopend. Beide dossiers hebben betrekking tot smokkelfeiten waarbij een Koerdisch smokkelnetwerk slachtoffers met onder meer de Syrische, Iraakse, Iraanse en Afghaanse nationaliteit, waaronder ook minderjarigen in o.a. koelcontainers naar het Verenigd Koninkrijk smokkelden. De belangrijkste organisatoren opereerden vanuit het Verenigd Koninkrijk, maar konden dankzij een goede samenwerking met de Britse overheid gearresteerd en uitgeleverd worden. Eén van de smokkelaars was een recidivist die reeds in vroegere smokkeldossiers veroordeeld werd.

Een van deze dossiers, waarover een uitspraak geveld werd door de correctionele rechtbank van Dendermonde op 25 april 2016 en het hof van beroep van Gent op 6 februari 2017, komt aan bod in het hoofdstuk ‘dossieranalyse’ en het hoofdstuk ‘rechtspraak’ van dit rapport. Het andere dossier wordt onderzocht door het hof van beroep van Brussel in september 2017.

6.3. | In 2016 afgesloten dossiers

Ook in 2016 heeft Myria kunnen vaststellen dat een aantal dossiers zijn afgerond en afgesloten. We hebben het hierna enkel over dossiers waarin een definitieve rechterlijke uitspraak is gevallen in 2016: hetzij omdat er tegen de uitspraak in eerste aanleg geen beroep is aangetekend, hetzij omdat het dossier in beroep in 2016 is afgesloten.

In 2016 konden 9 dossiers worden afgesloten (5 minder dan in 2015): 4 dossiers inzake seksuele uitbuiting, 3 dossiers inzake economische uitbuiting en 2 dossiers van mensensmokkel.

6.3.1. | Seksuele uitbuiting

Twee dossiers zijn te Brussel behandeld.

Het eerste dossier betreft een beklaagde die actief is in het goederen-, personen- en geldtransport tussen België en Bulgarije voor rekening van het prostitutiemilieu. De beklaagde onderhield nauwe contacten met het Brussels en Antwerpse prostitutiemilieu. Hij duikt ook op als contactpersoon in verschillende in België geopende dossiers mensenhandel. Terwijl de correctionele rechtbank van Brussel hem op 7 mei 2014 in eerste aanleg had veroordeeld voor mensenhandel heeft het hof van beroep van Brussel deze beslissing in een arrest van 25 maart 2016 volledig tenietgedaan.[5] Hij werd vrijgesproken, omdat er volgens het hof niet voldoende materiële elementen waren en dat het morele element van het misdrijf (de kennis van de exploitatie) niet kon worden bewezen.

Het tweede dossier hangt samen met een vroeger Luiks dossier. Het gaat vooral om feiten zoals het houden van een huis van ontucht en prostitutie en de uitbuiting van de prostitutie van heel wat jonge buitenlandse vrouwen. De hoofdbeklaagde, die ook recidivist was, baatte via stromannen te Brussel verschillende bars uit in de Aarschotstraat. Hij werd ook vervolgd voor mensenhandel waarvan een Belgische vrouw het slachtoffer was maar voor deze tenlastelegging is hij vrijgesproken. In een vonnis van 28 oktober 2016 – waartegen geen beroep is aangetekend –, heeft de correctionele rechtbank van Brussel de verschillende beklaagden veroordeeld voor tenlasteleggingen zoals prostitutie en criminele organisatie.

Een dossier werd behandeld door de rechtbank van Luik. Het gaat hier om de seksuele uitbuiting van een Roemeense jonge vrouw door verschillende beklaagden. De jonge vrouw was het slachtoffer van gewelddaden. Ze had de wens uitgesproken naar haar land van herkomst terug te keren. In een vonnis van 23 maart 2013 had de correctionele rechtbank van Luik verschillende beklaagden veroordeeld voor mensenhandel. Het hof van beroep van Luik had in een arrest van 4 november 2013 de in eerste aanleg voor feiten van mensenhandel vrijgesproken beklaagde schuldig bevonden aan diezelfde feiten. Bovendien had het hof het in eerste aanleg uitgesproken vonnis tegenover andere beklaagden bevestigd en bepaalde straffen verzwaard. Ook had het hof de zaak afgescheiden voor wat één van de beklaagden betreft, die niet op een geldige manier kon worden gedagvaard. In een verstekarrest van 14 maart 2016 had het hof voor deze beklaagde, de in eerste aanleg uitgesproken veroordeling bevestigd.[6]

Een laatste dossier werd tenslotte te Brugge behandeld op 17 juni 2015. Het ging om een zaak van jonge meisjes die door een Albanese bende in een nachtclub werden uitgebuit. De hoofdbeklaagde bleef zijn zaakjes vanuit de gevangenis regelen. De correctionele rechtbank van Brugge heeft de tenlastelegging mensenhandel aangenomen. Ook een aantal cipiers is vervolgd en veroordeeld voor passieve corruptie. In een arrest van 29 juni 2016 heeft het hof van beroep van Gent de in eerste aanleg uitgesproken veroordeling grotendeels bevestigd. Deze zaak kwam al aan bod in het vorige jaarrapport.[7]

6.3.2. | Economische uitbuiting

Twee dossiers zijn definitief beslecht door de rechtbank van eerste aanleg van Henegouwen, afdeling Bergen.

Het eerste dossier betrof de bouwsector en kwam in het vorige rapport aan bod.[8] Het wordt ook besproken in het hoofdstuk "dossieranalyse" van dit jaarrapport. In deze zaak was er sprake van de uitbuiting van Roemeense werknemers onder het statuut van schijnzelfstandigen. De correctionele rechtbank van Bergen heeft de beklaagden veroordeeld voor mensenhandel in een vonnis van 21 april 2016, waartegen geen beroep is aangetekend.

In het tweede dossier gaat het om een beklaagde recidivist die in zijn atelier tweedehandskleren liet sorteren door illegalen. In 2008 had de correctionele rechtbank van Charleroi hem reeds voor gelijkaardige feiten veroordeeld. Myria – toen nog het Centrum voor Gelijkheid van Kansen – had zich ook in het eerste dossier burgerlijke partij gesteld. De correctionele rechtbank van Bergen heeft de beklaagde voor alle tenlasteleggingen, waaronder mensenhandel, veroordeeld. Tegen dit op 24 november 2016 uitgesproken vonnis is geen beroep aangetekend. Het komt aan bod in het overzicht van de rechtspraak van dit rapport.

5 De beslissingen in deze zaak zijn beschikbaar op de website van Myria en kwamen aan bod in de twee vorige jaarverslagen (zie Jaarverslag Mensenhandel 2016, *Bedelaars in de handen van mensenhandelaars*, p. 138 en Jaarverslag Mensenhandel 2015, *Schakels verbinden*, pp. 109-110).

6 Dit dossier kwam aan bod in ons jaarverslag Mensenhandel-Mensensmokkel 2015, *Schakels verbinden*, p. 175. De beslissing van de correctionele rechtbank is beschikbaar op de website van Myria: www.myria.be.

7 Jaarverslag Mensenhandel en Mensensmokkel 2016, *Bedelaars in de handen van mensenhandelaars*, pp. 139-140.

8 Jaarverslag Mensenhandel en Mensensmokkel 2016, *Bedelaars in de handen van mensenhandelaars*, pp. 144-145. Ook deze beslissing is beschikbaar op de website van Myria: www.myria.be.

Tenslotte kon in 2016 ook een dossier tegen een bedrijfsleider die als tussenpersoon fungeerde om Roemeense seizoenarbeiders te werk te stellen, worden afgesloten. Die laatste was op 21 januari 2015 in eerste aanleg door de correctionele rechtbank van Mechelen veroordeeld. Deze beslissing is in een arrest van 4 februari 2016 grotendeels bevestigd door het hof van beroep van Antwerpen. Deze zaak is in onze twee vorige jaarrapporten aan bod gekomen.[9]

6.3.3. | Mensensmokkel

Een dossier werd behandeld in Brussel, een ander in Leuven.

Bij het in Brussel behandelde dossier gaat het om een Vietnamese criminele organisatie die zich met smokkel inliet. De beklaagden waren betrokken bij een internationaal netwerk van smokkelaars, dat o.a. minderjarigen vervoerde. In een vonnis van 22 april 2016 heeft de correctionele rechtbank van Brussel het hoofd van de organisatie bij verstek tot 10 jaar gevangenisstraf veroordeeld. De op tegenspraak veroordeelde beklaagden hebben geen beroep aangetekend. Deze zaak is aan bod gekomen in een vorig jaarrapport.[10]

Het in Leuven behandelde dossier tenslotte betreft een Koerdisch netwerk van smokkelaars. De beklaagden zijn op 14 juni 2016 veroordeeld en tegen het vonnis is geen beroep aangetekend.

---

9 Jaarverslag Mensenhandel en Mensensmokkel 2015, *Schakels verbinden*, p. 118 en Jaarverslag Mensenhandel en Mensensmokkel 2016, *Bedelaars in de handen van mensenhandelaars*, p. 146-147. Die beslissingen zijn beschikbaar op de website van Myria: www.myria.be.

10 Jaarverslag Mensenhandel en Mensensmokkel 2016, *Bedelaars in de handen van mensenhandelaars*, pp. 158-159. Ook deze beslissing is beschikbaar op de website van Myria.

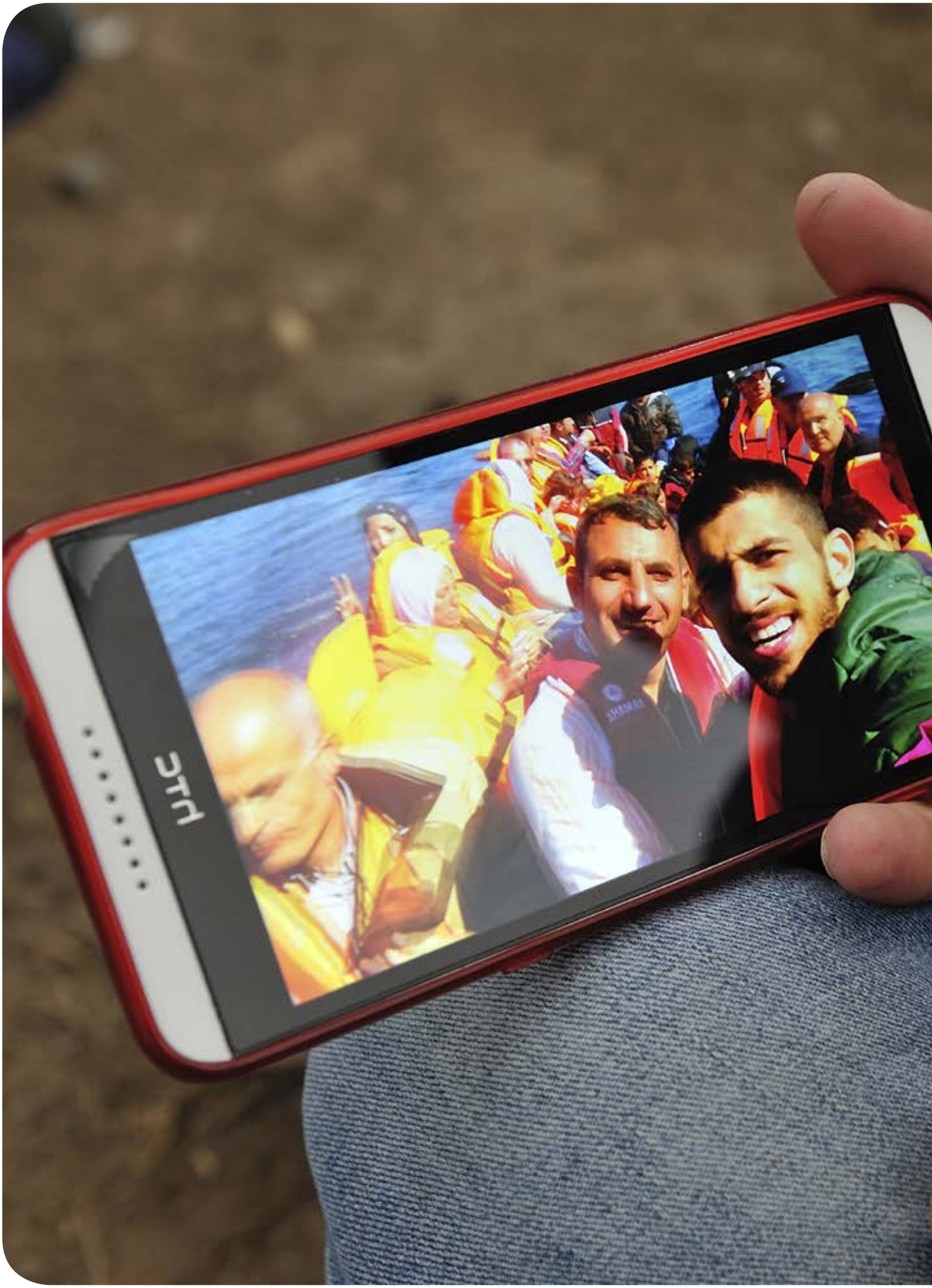
htc

Deel 2: Focus
De rol van sociale media en internet bij mensenhandel en mensensmokkel

Sociale media en het internet worden steeds meer gebruikt door mensenhandelaars en smokkelaars in hun wervingsproces voor criminele doeleinden, maar ook voor de marketing van hun aanbod en het beheer van hun criminele activiteiten. Aan de andere kant worden het internet en sociale media ook gebruikt om de strijd tegen mensenhandel en mensensmokkel te vergemakkelijken.

Deze focus geeft eerst een overzicht van het fenomeen van de rol van sociale media en het internet in mensenhandel en -smokkel, alvorens te onderzoeken hoe internet en sociale media fungeren als onderzoeksmethode. We gaan ook kort in op de nieuwe uitdagingen waar beleid, politie en justitie op dit gebied voor staan.

Dit deel bevat ook bijdragen van externe auteurs:

-- Het hoofd van de dienst internetonderzoek van de Directie van de bestrijding van zware en georganiseerde criminaliteit van de federale politie werpt zijn licht op zijn ondersteunende rol in het onderzoek op het internet en sociale media;
- Het hoofd van het team "Communicating with Communities" van UNHCR maakt een aantal observaties over de bestaande grijze zone tussen mensenhandel en mensensmokkel, met name gebaseerd op een studie uitgevoerd door haar afdeling.

Inleiding

Dit deel analyseert het gebruik van internet en sociale media bij mensenhandel en –smokkel op de verschillende niveaus. Het internet is de laatste 10 jaar in alle facetten van de maatschappij doorgedrongen. In vele landen is het een belangrijk onderdeel van het formele onderwijsstelsel geworden, waardoor kinderen er vroeger mee in contact komen. We leven in een wereld die door technologie bepaald wordt en die blijft evolueren. Deze ontwikkeling brengt een myriade aan mogelijkheden en opportuniteiten met zich mee. Dat moeten we toejuichen. Naast het drempelverlagend effect voor onderwijs, biedt het mensen tal van platformen om te communiceren en deel uit te maken van groepen die de sociale cohesie bevorderen. Helaas worden digitale media ook gebruikt voor mindere fraaie doeleinden. Het medium vergemakkelijkt o.a. mensenhandel en –smokkel. Sociale netwerksites en geclassificeerde websites worden steeds vaker gebruikt door mensenhandelaars en -smokkelaars in hun wervingsproces voor criminele doeleinden, en in de handel en uitbuiting van mensen. Aan de andere kant vergemakkelijken internet en sociale media als onderzoeksmethode de bestrijding van mensenhandel en mensensmokkel.

Internet en sociale media geven gebruikers de mogelijkheid om contacten te leggen en te communiceren met individuen, en een groter publiek van op afstand te bereiken. Mensenhandelaars en mensensmokkelaars zijn op deze manier ook in staat om een groter aantal slachtoffers over nationale grenzen heen te bereiken en uit te buiten.[11] Het internet heeft ook een drempelverlagend effect.[12] De anonimiteit van het platform stelt mensen in staat om via een simpele muisklik te zijn wie ze willen zijn. Daarbij komt dat het internet de bewijslast van criminele feiten moeilijker vast te stellen maakt.

Als inleiding tot dit hoofdstuk is het belangrijk enkele begrippen te verduidelijken.

Digitale mensenhandel en –smokkel valt onder de noemer cybercriminaliteit. Cybercriminaliteit is een zeer breed concept met betrekking tot onwettige handelingen gepleegd met behulp van, of door middel van computers, computernetwerken, het internet en op het web gebaseerde informatie en communicatietechnologie.[13] Op 23 november 2001 werd door de Raad van Europa het cybercriminaliteit verdrag (verdrag inzake de bestrijding van strafbare feiten verbonden met elektronische netwerken (Engels: Convention on Cybercrime), ook wel het cybercrimeverdrag of verdrag van Boedapest genoemd), ondertekend. Het werd door 38 landen ondertekend en omvat het opsporen en bestraffen van computercriminaliteit.[14] Deze wetgeving heeft betrekking op computerfraude, hacking, en het bezitten en verspreiden van kinderpornografie etc. De landen die het verdrag hebben ondertekend hebben een samenwerkingsovereenkomst om cybercriminaliteit op te sporen, gezien de handelingen vaak grensoverschrijdend zijn.

Onder de term internet valt eveneens het begrip **darknet**. Het darknet verwijst letterlijk naar de duistere kant van het internet. Het is een gecodeerde wereld van verborgen en anoniem aangeboden en genoten diensten of uitwisselingen, waarbij dus gebruikers niet kunnen worden opgespoord of geïdentificeerd. Het is geen apart fysiek netwerk, maar een onderdeel van het World Wide Web. Het is een onderdeel van het internet dat door zoekmachines zoals Google, Bing, Yahoo etc. niet geïndexeerd kan worden.[15] Het darknet is een verzameling van netwerken en technologieën die worden gebruikt om digitale inhoud te delen. Het wordt gebruikt voor de verkoop van drugs, wapens en kinderpornografie. Magistraten en politiemensen die we interviewden zien hier weinig activiteit van mensenhandelaars, zoals het EU-project Surf and Sound[16] ook vaststelde, zodat we hier niet verder op ingaan. Volledigheidshalve verwijzen we wel naar het Europees project Trace[17] (Trafficking as

11 M. LATONERO, *Human Trafficking Online: The Role of Social Networking Sites and Online Classifieds*, 2011, p. 12. Geraadpleegd van https://ssrn.com/abstract=2045851.

12 D. MUIR, *Violence against Children in Cyberspace*, ECPAT International, 2005, pp. 25-29. Geraadpleegd van www.ecpat.net/ei/Publications/ICT/Cyberspace_ENG.pdf.

13 E. MCLAUGHLIN & J. MUNCIE, *The sage dictionary of criminology* (3e ed.), Londen, Verenigd Koninkrijk: Sage, 2013, pp. 112-114.

14 Jura, België ratificeert Cybercrimeverdrag, 2012. Geraadpleegd van www.legalworld.be/legalworld/content.aspx?id=57284&LangType=2067.

15 P. BIDDLE, P. ENGLAND, M. PEINADO & B. WILLMAN, *The Darknet and the Future. Lecture Notes in Computer Science*, 2002, 155-176. Geraadpleegd van www.researchgate.net/profile/Reihaneh_Safavi-Naini/publication/221609583_Traitor_Tracing_for_Shortened_and_Corrupted_Fingerprints/links/5466dc1c0cf2f5eb18017b40.pdf.

16 www.surfandsound.eu, *Improving and sharing knowledge on the Internet role in the processes of human trafficking and smuggling*, ISEC 2013 Action Grants (HOME\2013\ISEC\AG\THB) \ 24 maanden (02.11.2014 - 01.11.2016), 2017.

17 http://data.trilateralresearch.com/wp-content/uploads/2015/11/TRACE_D4.1_Role-of-technologies-in-human-trafficking_FINAL.-1.pdf.

a criminal entreprise) dat refereert naar artikels[18] die melding maken van websites van vrouwenhandel binnen het darkweb.[19]

Sociale netwerksites zijn platformen en diensten die gebruikers de mogelijkheid bieden om een netwerk op te bouwen of connecties te maken. Dit kan aan de hand van het delen van berichten en inhoud met medegebruikers. Het gebruik van sociale media is de laatste jaren exponentieel toegenomen, zowel bij jongeren als bij volwassenen.[20] Men creëert een onlinegemeenschap waar mensen over de hele wereld kunnen netwerken met allerhande organisaties en individuen met specifieke doeleinden. Deze sites zijn zeer populair door de voordelen die ze bieden, zoals het snel en eenvoudig leggen van contacten. Keerzijde van die faciliteit is het verspreiden van valse gegevens zoals valse identiteit, de online intimidatie en stalking etc.[21]

Tenslotte is het bronnenmateriaal voor deze focus gebaseerd op dossieranalyses, informele interviews met magistraten en politiemensen, en literatuurstudie. Het behandelt achtereenvolgens een overzicht van de rol van sociale media en internet in mensenhandel en mensensmokkel (hoofdstuk 1), internet en sociale media als onderzoeksmethode (hoofdstuk 2) en ten slotte, de nieuwe uitdagingen voor het beleid, politie en justitie op dit gebied (hoofdstuk 3).

---

18 J. COX, "My Brief Encounter With a Dark Web 'Human Trafficking' Site", *Motherboard*, 27 July 2015. http://motherboard.vice.com/read/my-brief-encounter-with-a-dark-web-human-trafficking-site; Zie bv. GREENEMEIER, 2015; R. SIEGEL, *Investigators use New tool To Comb Deep Web For Human Traffickers*, nr special series, 6 July 2015; "The Dark Net and Human Trafficking: Is There a Connection?", *A21 Blog*, no date. www.a21.org/content/the-dark-net-and-human-trafficking-is-there-a-connection/gjdplv?permcode=gjdplv; "Human Trafficking on the Darknet", *Darknet Injustice* blog, 4 May 2015. http://darknetinjustice.tumblr.com.

19 Ulster University, *TRACE WP4 validation workshop on the role of technologies in human trafficking*, TRACE project, Tilburg, the Netherlands, 29 September 2015.

20 M. LATONERO, *op. cit.*, p. 12.

21 A. ABHYANKAR, *Social Networking Sites*, SAMVAD, 0(2), 2011, pp. 18-21. Geraadpleegd van www.sibm.edu/assets/pdf/samvad2.pdf#page=18.

Hoofdstuk 1
Fenomeenschets

In haar situatierapport van 2016 schrijft Europol: "Door de globale ontwikkeling van online infrastructuren is internet voor mensenhandelaars cruciaal geworden en het belang van dit instrument zal in de toekomst enkel maar toenemen. Online interactie vergemakkelijkt bepaalde aspecten van mensenhandel en uitbuiting: het identificeren van potentiële slachtoffers, toegang tot persoonsgegevens, de organisatie van de logistiek en het transport, het ronselen via sociale media, discussiefora en andere websites, advertenties van slachtoffers, de uitbuiting en de controle ervan.".[22]

In deze fenomeenschets, een eerste aanzet, gaan we slechts in beperkte mate in op de impact van internet en sociale media op mensenhandel en mensensmokkel. We focussen ons vooral op de wijze waarop mensenhandel- en mensensmokkelnetwerken sociale media en internet als instrument inzetten. Omwille van hun verschillende dynamiek behandelen we mensenhandel en mensensmokkel apart.

Internet en sociale media zijn een efficiënt rekruteringskanaal waarmee mensenhandelaars op anonieme wijze en op een grotere schaal hun mogelijke slachtoffers kunnen bereiken

1. DE ROL VAN SOCIALE MEDIA EN INTERNET BIJ MENSENHANDEL

Mensenhandelaars gebruiken sociale media en internet voor de rekrutering van slachtoffers, de marketing van hun prostitutieaanbod en het management van hun criminele activiteiten.[23] Momenteel wordt dit vooral bij seksuele uitbuiting vastgesteld. Daarnaast onderzoeken we hoe de slachtoffers omgaan met sociale media.

In de dossiers stellen we vast dat de belangrijkste instrumenten Facebook, chat forums van seksdatingsites, Viber, Whatsapp, Skype en andere internetplatformen zijn.

1.1. | Rekrutering van mensenhandelnetwerken

Internet en sociale media zijn een efficiënt rekruteringskanaal waarmee mensenhandelaars op anonieme wijze en op een grotere schaal hun mogelijke slachtoffers kunnen bereiken.

Europol stelt: "Het ronselen van slachtoffers gebeurt steeds vaker online. Mensenhandelaar lokken slachtoffers met veelbelovende advertenties voor jobs of reizen die op algemene advertentiesites verschijnen of die via au

22 EUROPOL, *Trafficking in human beings in the EU*, Situation report,The Hague, February 2016, Document Ref No: 7651, www.europol.europa.eu/publications-documents/trafficking-in-human-beings-in-eu.

23 Report of the Meeting of the Informal EU Network of National Rapporteurs or Equivalent Mechanisms on Trafficking in Human Beings, 6-7 mei 2014.

pair-bureaus, internationale huwelijksbureaus of dating sites worden verspreid."[24]

In verschillende dossiers waarin Myria zich burgerlijke partij stelde, kon Myria constateren hoe slachtoffers gerekruteerd worden via een aanbod voor een job of prostitutiewerk of via de *loverboy*methode. Dit kan zich afspelen in het herkomstland, een transitland of het bestemmingsland. Meestal verloopt dit via Facebook of andere internetplatformen. Volgens sommige magistraten kan tijdens het verloop van de rekruteringsfase ook Snapchat gebruikt worden. Daarbij wordt een compromitterende screenshot genomen tijdens een video-gesprek of chat of vrijwillig doorgestuurde foto's als chantagemiddel ingezet worden.

1.1.1. | Jobs

In het verleden werden verschillende slachtoffers gerekruteerd via een jobaanbod als danseres, serveerster, hostess, schoonmaakster, kinderoppas of als huishoudhulp, enz. en werden ze nadien tot prostitutie gedwongen. Dit is nog steeds het geval, maar hiervoor worden nu ook sociale media en internet ingezet.

De federale politie schreef reeds in haar externe bijdrage over mensenhandel en internet in ons jaarrapport 2010: "Rekrutering met het oog op seksuele uitbuiting gebeurt niet noodzakelijk via expliciete sites, maar eerder via sites met zoekertjes voor jobs. Communicatie verloopt onder andere via discussiefora waar berichten kunnen worden gepost en informatie uitgewisseld zonder daarom te weten wie aan de andere kant van het scherm zit."[25]

Internet

Malafide modellenagentschappen rekruteren slachtoffers via hun internetsites. In een nog lopend gerechtelijk onderzoek kon vastgesteld worden dat jonge meisjes, waaronder minderjarigen, in hun herkomstland hadden gereageerd op zogenaamde internetadvertenties voor modellenwerk, en uiteindelijk in België tot prostitutie aangezet werden. Het modellenbureau van het herkomstland maakte als ronselaar een belangrijk onderdeel uit van het internationale prostitutienetwerk dat haar slachtoffers uitbuitte in West-Europese landen, waaronder België.

In een Antwerps-Lets dossier[26] van 2010-2011 rekruteerde een malafide modellenbureau online naast Letse ook Belgische meisjes. Op de website stond vermeld: "De mooiste modellen van de Benelux voor uw catwalk modeshows en de promotie van uw producten. Onze modellen zijn beschikbaar aan € 200 per werkuur voor catwalk, fotoshoots, hostessenwerk, model presence, begeleidingsopdrachten,...". De meisjes kregen onmiddellijk na hun reactie en bij hun eerste gesprek een voorstel om als escorte te werken met de belofte maandelijks tussen de € 4.000 en € 6.000 te verdienen waarvoor ze twee dagen per week moesten werken. Een Belgisch meisje getuigde aan de politie: "Ik ben een meisje van 18 jaar en mijn vriendin is 17 jaar van buitenlandse afkomst die de taal niet beheerst. Zelf ben ik van Belgische afkomst. Wij hebben enkele weken geleden een man leren kennen op het internet. Hij heeft ons een job aangeboden als privé-escorte in Antwerpen centrum. Nadat we hem hebben ontmoet zijn we direct aan de slag gegaan als escorte. Wij willen zo snel mogelijk stoppen, maar kunnen hier niet zomaar stoppen of weggaan. We worden namelijk op alle mogelijke manieren bedreigd door hem en gechanteerd met onze naaktfoto's en in lingerie en dergelijke."

Een Lets slachtoffer in dit dossier werd zelf gecontacteerd na een eigen internetadvertentie voor werk. Ze verklaarde: "In Letland woonde ik bij mijn ouders, had gestudeerd, zocht werk en plaatste zelf een jobadvertentie op het internet voor werk in de horeca. Ik werd gecontacteerd door beklaagde X, de echtgenote van de hoofdbeklaagde, die me werk beloofde in een restaurant. Enkele dagen later telefoneerde ze, en excuseerde zich dat ik niet in een restaurant maar wel in een escortbureau moest gaan werken als gezelschap. Ik moest de klanten enkel gezelschap houden in een restaurant, theater, enz., en hoefde geen seksdiensten te leveren. Dit zou me maandelijks een paar duizend euro opbrengen. Ik stemde toe en vertrok."

Facebook

Mensenhandelaars gebruiken daarnaast Facebook om hun slachtoffers te rekruteren via jobaanbiedingen. In een Luiks dossier[27] van 2012 getuigde een Belgisch slachtoffer dat ze via een vals Facebook profiel benaderd werd voor een job als hostess. Een van de mannelijke beklaagden

24 EUROPOL, *Intelligence Notification 15/2014*, Den Haag, Oktober 2014 2014 : www.europol.europa.eu/publications-documents/trafficking-in-human-beings-and-internet.

25 MYRIA, Jaarverslag Mensenhandel en Mensensmokkel 2010, *Sociale fraude bestrijden is mensenhandel voorkomen*, p. 115.

26 MYRIA, Jaarverslag Mensenhandel en Mensensmokkel 2015, *Schakels verbinden*, dossieranalyse, pp. 73-75.

27 MYRIA, Jaarverslag Mensenhandel en Mensensmokkel 2015, *Schakels verbinden, rechtspraak*, pp. 110-111.

had voor de rekrutering van slachtoffers speciaal een vals profiel opgesteld waarbij hij zich had voorgedaan als een vrouw met een valse profielfoto. De man ronselde online jonge meisjes of sprak ze aan op straat. Meestal richtte hij zich tot jonge meisjes zonder ervaring in het prostitutiemilieu, die hij rekruteerde op basis van hun uiterlijk. Naast deze mannelijke ronselaar was er ook nog een vrouwelijke beklaagde die zich bezighield met het ronselen. Ze legde via sociale media zoals Facebook de eerste contacten met de jonge meisjes. Ze stelden hen een job voor in de evenementen business of als escorte, waarmee ze veel geld zouden verdienen, en stuurde de meisjes dan door naar de hoofdbeklaagde. Deze organiseerde bij het eerste gesprek een fotoshoot en manipuleerde hierbij de meisjes tot ze bereid waren tot seks. Daarnaast had de hoofdbeklaagde met zijn escortbureau ook een internetsite waarmee hij slachtoffers rekruteerde, en hen onmiddellijk bij hun eerste gesprek na de fotoshoot voor zijn website als een soort van selectieprocedure aan een 'test' onderwierp.

Mensenhandelaars gebruiken daarnaast Facebook om hun slachtoffers te rekruteren via jobaanbiedingen.

Economische uitbuiting

Slachtoffers van economische uitbuiting kunnen ook gerekruteerd worden via advertenties op het internet maar dit kan ook via sociale media.[28] Volgens een rapport van HEUNI[29] nemen internetadvertenties en daarnaast gedeeltelijk ook Facebook meer en meer de plaats in van de krantenadvertenties en gaan de sollicitanten zelf actief op zoek op het internet.[30] Een studie van een Europees project over de rol van sociale media en internet bij mensenhandel (Surf and Sound) verwijst naar online advertenties in Roemenië voor jobs in de horeca door spookfirma's of in de landbouwsector in een ander EU-land zoals Spanje die tot uitbuiting leiden.[31]

In België werden in een Bulgaars dossier[32] uit de transportsector de arbeiders door advertenties in de krant of op internet naar België gelokt, waar zij voor een Bulgaarse transportfirma zouden werken. Ze zouden veel geld verdienen maar deze belofte werd niet nagekomen.

In een Chinees dossier[33] uit de horecasector reageerde een Chinees slachtoffer op een Belgische internetadvertentie van een firma van de Chinese hoofdbeklaagde. Zijn Chinese kennissen in België hadden hem via Facebook attent gemaakt op deze internetadvertentie.

In een dossier van maneges[34] werd een Marokkaan in onwettig verblijf als stalknecht aangeworven nadat deze gereageerd had op een internetadvertentie voor deze job in België. Het contactadres voor deze internetadvertentie was het emailadres van de hoofdbeklaagde.

In bouwdossiers werden de slachtoffers via internetadvertenties voor bouwvakkers gerekruteerd. In een bouwdossier met schijnzelfstandigen[35] werden de slachtoffers geronseld in Bulgarije en Bosnië. In een bouwdossier met gedetacheerden[36] werden de Poolse en Oekraïense slachtoffers geronseld in Polen waar de zogenaamde bouwfirma actief was.

1.1.2. | Prostitutie

Sommige jonge vrouwen zoeken ook zelf vrijwillig werk in de prostitutiesector en kunnen in een uitbuitingssituatie terechtkomen. Ze contacteren zelf internetwebsites van escortbureaus of laten hun telefoonnummer achter op een Facebookadres van een contact dat ze kennen uit de prostitutiesector. Ze hebben soms reeds ervaring maar zoeken een betere werkplek waar ze meer geld kunnen verdienen.

Facebook

Sociale media kunnen een relevant instrument zijn om jonge vrouwen te contacteren met een voorstel voor

28 EUROPOL, *Trafficking in human beings in the EU*, Situation report, Den Haag, februari 2016, Document Ref No: 7651, www.europol.europa.eu/publications-documents/trafficking-in-human-beings-in-eu.

29 HEUNI is het Europese regionale instituut binnen het netwerk van het drugs- en misdaadagentschap van de Verenigde Naties (UNODC). HEUNI functioneert onder de auspiciën van het Finse Ministerie van Justitie als een onafhankelijk onderzoeks- en beleidsinstituut.

30 HEUNI, *Exploitation of migrant workers in Finland, Sweden, Estonia and Lithuania: Uncovering the links between recruitment, irregular employment practices and labour trafficking*, Natalia Ollus, Anniina Jokinen and Matti Joutsen (eds.), Helsinki 2013, www.cbss.org/wp-content/uploads/2012/11/HEUNI-report-75-15102013.pdf.

31 www.surfandsound.eu, *Improving and sharing knowledge on the Internet role in the processes of human trafficking and smuggling*, ISEC 2013 Action Grants (HOME\2013\ISEC\AG\THB) \ 24 maanden (02.11.2014 - 01.11.2016), Surf and Sound, Nationaal verslag Roemenië, 2017. www.crpe.ro/en/wp-content/uploads/2017/04/Improving-and-sharing-knowledge-on-the-role-of-internet-in-the-human-trafficking-process-national-report-Romania.pdf.

32 MYRIA, Jaarrapport Mensenhandel en Mensensmokkel 2016, *Bedelaars in handen van mensenhandelaars*, dossieranalyse, pp. 92-95.

33 MYRIA, Jaarrapport Mensenhandel en Mensensmokkel 2016, *Bedelaars in handen van mensenhandelaars*, dossieranalyse, pp. 98-100.

34 Zie verder deel 3, hoofdstuk 3 (rechtspraak): Corr. Luik, afdeling Luik, 21 november 2016, 18de k.

35 Zie verder deel 3, hoofdstuk 3 (rechtspraak): Corr. Limburg, afdeling Tongeren, 9 februari 2017, 9e k.

36 Zie verder deel 3, hoofdstuk 3 (rechtspraak): Corr. Oost-Vlaanderen, afdeling Gent, 1 februari 2017, k.G29w.

prostitutiewerk. Volgens Europol worden ook vrouwen in chatrooms benaderd door mensenhandelaars.[37]

In een Gents dossier[38] van 2013-2014 legde een Hongaars slachtoffer uit hoe ze in Hongarije gerekruteerd werd: "Ik maakte kennis via Facebook met een man, X. genaamd, die ik als P. leerde kennen. We schreven meermaals naar elkaar. Hij kwam van mij te weten dat wij in armoedige omstandigheden leefden. Het kwam ter sprake dat ik als prostituee wou werken. Hij vertelde dat hij daarbij kon helpen, hij zou mij geld geven voor de reis, hij zou het werk daar organiseren. Hij vertelde dat ze in België, in Gent in de vitrine zou moeten staan, en de mannen van de straat naar binnenlokken en zich prostitueren." Uit later onderzoek van de Facebook profielen bleek dat de beklaagden op basis van een fictieve identiteit valse Facebook accounts aanmaakten om hun slachtoffer te rekruteren. De beklaagden gebruikten Facebook ook als selectiemiddel bij de rekrutering van de slachtoffers. Ze plaatsten de foto's van de meisjes die met hun voorstel instemden op hun Facebook profiel en stuurden de foto's naar mekaar door om ze te vergelijken. Uit de telefoontap bleek dat de verdachten regelmatig hun Facebook pagina raadpleegden om de geplaatste foto' van meisjes te bekijken en te beoordelen.

In een Brussels dossier[39] kreeg een Braziliaans slachtoffer in Italië via Facebook het voorstel van een Portugese beklaagde om in België in de prostitutie te werken op basis van een zogenaamde helft/helft winstverdeling. Ze moest zich naakt laten fotograferen en deze foto's werden tegen haar expliciete wil op een Brusselse website voor seksdates geplaatst.

Facebookvariant

In het Antwerpse dossier (zie boven) kregen Letse jonge vrouwen via een socialenetwerksite voor sekscontacten het voorstel om in de prostitutie te werken. Draugiem.lv is een Letse variant van Facebook waarbij de geïnteresseerde vrouw klikt op een boodschap van vriendschapsverzoek en dan positief reageert. De hoofdbeklaagde had speciaal een prostituee ingeschakeld om de meisjes te benaderen en te overtuigen om als escort in België en Nederland te werken. Ze ging hierbij actief op zoek naar meisjes met een draugiem.lv profiel en benaderde hen met valse financiële beloftes. Uiteindelijk verdienden ze heel weinig omdat hun geld werd afgenomen, en werden ze zwaar mishandeld.

Datingsites

In Bulgarije gebruiken mensenhandelaars dezelfde technieken. In het reeds geciteerde EU-project Surf and Sound werden verschillende magistraten, politie, mensenhandelaars, slachtoffers en NGO bevraagd. In het Bulgaarse landenrapport verwijzen de auteurs naar een interview met een Bulgaarse mensenhandelaar: "Volgens de bevraagde persoon, ronselt hij voortaan enkel meisjes die zich zelfstandig prostitueren en daarom speurt hij datingsites af waar hij er regelmatig ontmoet: "We bezoeken regelmatig dating sites (Elmaz, Twoo, Gepime, etc.). Ik leg vooral via Elmaz en Facebook contact met meisjes. Ik doe me [sic] voor als een man die op zoek is naar gezelschap en probeer voorzichtig te zijn maar het zijn uiteindelijk zij die duidelijk maken dat ze uit zijn op seks tegen betaling." (Sekshandelaar)".

De bevraagde persoon liet weten dat de meisjes die via deze sites worden geronseld, voor mensenhandel in het herkomstland worden gebruikt. Meisjes die het slachtoffer zijn van internationale vrouwenhandel worden via Tinder geronseld. Zij die zich daar hebben geregistreerd spreken minstens twee Europese talen en de opbrengsten die zij genereren zijn twee keer zo hoog als die in het land van herkomst. Of ze nu via Facebook, dan wel via datingsites worden gerekruteerd, de communicatie verloopt altijd via private chats, later dan via toepassingen zoals Skype of Viber, of rechtstreeks via gsm's.[40]

1.1.3. | *Loverboy*

In de *loverboy*methodiek staat de rol van de sociale media centraal als middel van eerste contact met de slachtoffers. Bepaalde internetsites kunnen ook een nuttige rol vervullen bij de rekrutering van de *loverboys*.

Facebook

Loverboys maken zowel minderjarige als meerderjarige slachtoffers maar vooral minderjarigen zijn kwetsbare prooien op de sociale media. Door de digitalisering krijg je zeer veel informatie op Facebook. Minderjarigen geven zich gemakkelijk bloot op deze websites en delen

37 EUROPOL, Intelligence Notification 15/2014, Den Haag, Oktober 2014: www.europol.europa.eu/publications-documents/trafficking-in-human-beings-and-internet.

38 MYRIA, Jaarverslag Mensenhandel en Mensensmokkel 2015, *Schakels verbinden*, dossieranalyse, pp. 66-70.

39 Corr. Brussel, 22 september 2016, 47e k. (niet gepubliceerd).

40 www.surfandsound.eu, *Improving and sharing knowledge on the Internet role in the processes of human trafficking and smuggling*, ISEC 2013 Action Grants (HOME\2013\ISEC\AG\THB) \ 24 maanden (02.11.2014 - 01.11.2016), Surf and Sound, Nationaal verslag Bulgarije, 2017. www.csd.bg/artShow.php?id=17951.

er hun hele leven. Aan de hand van deze informatie kunnen mensenhandelaars zich richten op kwetsbare meisjes. Het is een vorm van sociale engineering waarbij de mensenhandelaars zich aanpassen op maat van de behoeften en wensen van het slachtoffer. De rol van de hobby's zal hier een belangrijke rol spelen. Wanneer het meisje een paardenliefhebster is zal de *loverboy* zich ook als dusdanig presenteren. Met een zoekfunctie op Facebook kunnen ze bijvoorbeeld zich ook specifiek richten op slachtoffers uit jeugdinstellingen. In de volgende fase gebruiken ze mobiele apps zoals WhatsApp en Viber om rechtstreeks contact te leggen.[41]

Vooral minderjarigen zijn kwetsbare prooien op de sociale media.

In een Leuvens prostitutiedossier[42] werd vastgesteld dat de *loverboys* via Facebook in Roemenië contact hadden gelegd met de slachtoffers, hen gerekruteerd, en nadien in België uitgebuit. In een Antwerps dossier[43] van *loverboys* met minderjarigen uit jeugdinstellingen werden de slachtoffers ditmaal in België met Facebook gerekruteerd. Op de vraag hoe ze met prostitutie begonnen was, antwoordde de minderjarige tijdens haar verhoor: "Via een ex-vriendje die ik op Facebook heb leren kennen. Hij is het die me op de online forumsite voor seksdates gezet heeft. Hij heeft me naar de klanten gereden." De *loverboy* zette ook een minderjarig slachtoffer aan om enkele Facebookvriendinnen, eveneens minderjarige weglopers, met hem via Facebook in contact te brengen om ze nadien seksueel uit te buiten.

Internet

Loverboys kunnen ook actief naar slachtoffers op zoek gaan bij de modellensites. Dit zijn populaire websites voor jonge meisjes die op eigen initiatief hun kandidatuur voor modellenwerk stellen. Ze moeten op de site zichzelf presenteren en een foto posten. Sommige meisjes denken dat ze meer kans hebben door een meer uitdagende foto te posten. Op deze laatste doelgroep richten *loverboys* zich om ze trachten te verleiden.

Skype

Loverboys speuren daarnaast via Skype naar willekeurige kwetsbare potentiële slachtoffers. Concreet kan een jongere zich op Skype online zetten met een bepaalde spreuk of gezegde. *Loverboys* spelen hierop in door gericht te zoeken naar meisjes met bepaalde spreuken waaruit blijkt dat ze zich niet goed in hun vel voelen en kwetsbaar zijn. Daarop zal hij ze benaderen en trachten te rekruteren via de *loverboy*methodiek. Dikwijls denkt het slachtoffer dan dat ze haar *loverboy* bij toeval ontmoet heeft op Skype.

In een ander Antwerps dossier[44] van *loverboys* met minderjarigen uit jeugdinstellingen werden de slachtoffers naast Facebook ook met Skype gerekruteerd. Hier verklaarde een veertienjarig meisje dat ontvlucht was uit een jeugdinstelling, dat ze bij *loverboys* beland was nadat ze een van hen 'per toeval' had leren kennen via Skype. Ze praatten elke dag met elkaar en hij maakte haar verliefd, ze kon er niet aan weerstaan. Hij is haar op een avond in Verviers op café komen bezoeken en heeft haar dan meegenomen naar Antwerpen. In haar getuigenis sprak ze over de zware geweldplegingen die ze nadien moest ondergaan.

Instagram

Een studie van het EU-project Trace[45] (Trafficking as a criminal entreprise) over internet, sociale media en mensenhandel verwees naar een case in de VS waarbij een model door mensenhandelaars gerekruteerd werd via Instagram. Het krantenbericht meldde onder de titel 'Florida model naar New York gelokt op Instagram en gedwongen seksslaaf te zijn' hierover samengevat als volgt[46]: "Vrouw in Florida, pas begonnen als model, werd gecontacteerd via Instagram. De man complementeerde haar over haar foto's, en nodigde haar met valse beloftes uit naar New York, waar hij op termijn voor haar en haar kinderen zou zorgen. Met de bijkomende belofte haar reisonkosten te vergoeden met 150$ kwam ze dan inderdaad af. Bij aankomst sloot hij haar zonder eten op in een hotelkamer, waarna een vrouwelijke compagnon haar naar verschillende andere hotels bracht om zich onder doodsbedreigingen te prostitueren."

41 www.surfandsound.eu, *Improving and sharing knowledge on the Internet role in the processes of human trafficking and smuggling*, ISEC 2013 Action Grants (HOME\2013\ISEC\AG\THB) \ \ 24 maanden (02.11.2014 - 01.11.2016), Surf and Sound, Nationaal verslag Roemenië, 2017. www.crpe.ro/en/wp-content/uploads/2017/04/Improving-and-sharing-knowledge-on-the-role-of-internet-in-the-human-trafficking-process-national-report-Romania.pdf.

42 MYRIA, Jaarverslag Mensenhandel en Mensensmokkel 2015, *Schakels verbinden*, dossieranalyse, p. 29; Jaarverslag Mensenhandel 2013, *Bruggen slaan*, pp. 17, 60 en 108; Corr. Leuven, 4 juli 2013, 17de k. (beschikbaar op www.myria.be).

43 MYRIA, Jaarrapport Mensenhandel en Mensensmokkel 2016, *Bedelaars in handen van mensenhandelaars*, rechtspraak, p. 134.

44 MYRIA, Jaarrapport Mensenhandel en Mensensmokkel 2016, *Bedelaars in handen van mensenhandelaars*, pp. 81-83.

45 Project ID: FP7-SEC-2-13-607669 http://data.trilateralresearch.com/wp-content/uploads/2015/11/TRACE_D4.1_Role-of-technologies-in-human-trafficking_FINAL.-1.pdf.

46 PARASCANDOLA, ROCCO, SANDOVAL, EDGAR, YANIV, OREN, HUTCHINSON, BILL, "Florida model allegedly lured to New York on Instagram and forced to be sex slave", *Daily News*, 16 July 2013. www.nydailynews.com/news/crime/cops-model-lurednyc-forced-hooker-article-1.1399559.

1.2. | Marketing van mensenhandelnetwerken

Voor hun marketingactiviteiten maken mensenhandelaars gebruik van websites om hun prostitutiediensten te promoten. Prostitutie verloopt tegenwoordig vooral via het internet en de sociale media. Vele vrouwen die zich achter ramen bevinden, gaan zich ook via het internet prostitueren.

Raamprostitutie lijdt onder de concurrentie van het internet. Twintig jaar geleden moest je op zoek gaan aan de hand van de krantenadvertenties of naar de bekende prostitutiestraten gaan. Nu speelt zich dit af van achter de computer. Op het internet kan je ook alle categorieën van prostituees vinden, aan alle prijzen. De chiquere escortes hebben aparte websites en doen dit niet via 'seksdating' websites. Deze escortes mikken ook op een specifiek soort klanten die in bepaalde milieus vertoeven.

Websites

In de reeds vermelde dossiers adverteerden de mensenhandelaars hun slachtoffers met hun foto op de website van hun escortbureau. In het Antwerpse modellendossier gaf de beklaagde die verantwoordelijk was voor de fotoshoots van de slachtoffers, ook toe dat hij foto's van een Lets minderjarig meisje op het internet had geplaatst om te adverteren voor zijn eigen escortbureau.

In een Nigeriaans dossier[47] werkten de Nigeriaanse beklaagden samen met de uitbaters van een prostitutiehotel. Het Nigeriaans slachtoffer verklaarde: "Uit het door uw diensten gevoerde onderzoek blijkt dat er foto's van mezelf online staan op de site' X. U vraagt mij wie deze foto's genomen heeft en wie deze online gezet heeft? Deze foto's werden genomen door de uitbaatster van het hotel en werden door haar online gezet."

In Thaise massagesalons wordt ook reclame gemaakt via hun websites en de internetadvertenties van de meisjes hierop.[48]

Online advertentiesites

In een Oekraïens dossier[49] werden de slachtoffers door kennissen als danseres of dienster geronseld en gefotografeerd. Hun seksueel getinte foto's werden door de uitbuiters onder meer op een Brusselse online advertentiesite gezet waar naast ver/huur van vastgoed, jobaanbiedingen, muzieklessen, babysit, vakantiereizen, verkoop computers enz... ook een speciale dienstverlening voor escortes aan klanten aangeboden wordt. Bij de beklaagden werd een USB-stick gevonden met verschillende foto's van slachtoffers waarvan verschillende niet-geïdentificeerde personen nog online moesten geplaatst worden.[50] Daarnaast werden sommige slachtoffers als masseuse gerekruteerd en kwamen ze op een escortsite terecht.

Voor hun marketingactiviteiten maken mensenhandelaars gebruik van websites om hun prostitutiediensten te promoten.

In een Luiks escortdossier[51] werden verschillende Thaise slachtoffers door middel van schuldbinding gerekruteerd en hun foto's op een gelijkaardige Belgische online advertentiesite geplaatst. Twee Roemeense slachtoffers werden ook op dergelijke sites geplaatst maar ook op escortsites.

Online forumsites voor seksdates

In een *loverboy*dossier met een rapper[52] en hetzelfde Nigeriaans dossier gebruikten de beklaagden online forumsites voor seksdates waarop ze adverteerden met de gegevens en de foto van het prostitutieslachtoffer. Een van de Nigeriaanse beklaagden nam sexy fotootjes van slachtoffers, maakte een persoonlijk profiel aan op deze site voor de seksafspraken van het slachtoffer met de klanten. Volgens een Nigeriaans slachtoffer had de beklaagde het bij haar als volgend geïntroduceerd: " 'Mama' zei me ook dat ze een nieuw systeem had om te werken: ze zou mijn foto op het internet zetten, samen met een gsm-nummer, zodat ik zelf mijn afspraken zou kunnen regelen." Naast de Nigeriaanse netwerken gebruiken ook de *loverboys* deze internetsites veel om seksdates te regelen met hun slachtoffers en hun klanten.

Het zijn heel interactieve internetsites met een groot marktaanbod van seksadvertenties. De klanten kunnen contact leggen met Facebook, Twitter en email. Er is

47 Zie verder deel 3, hoofdstuk 3 (rechtspraak): Corr. Brussel Nederlandstalig, 28 maart 2017, 60ste kamer (definitief).
48 Zie verder deel 3, hoofdstuk 3 (rechtspraak): Corr. West-Vlaanderen, afdeling Dendermonde, 11 oktober 2016, k. D19D; MYRIA, Jaarrapport Mensenhandel en Mensensmokkel 2016, *Bedelaars in handen van mensenhandelaars*, rechtspraak, p. 136; Corr. Brussel, 46e Kamer, 27 januari 2016.
49 Zie verder deel 3, hoofdstuk 3 (rechtspraak): Corr. Brussel, 14 juli 2016, vakantiekamer.
50 Zie verder hoofdstuk 2 van dit focus (onderzoeksmethoden).
51 Zie verder deel 3, hoofdstuk 3 (rechtspraak): Corr. Luik, afdeling Luik, 16 november 2016, 19de k. (beroep).
52 Zie verder deel 3, hoofdstuk 3 (rechtspraak): Corr. Antwerpen, afdeling Antwerpen, 21 september 2016, k. AC8.

een online forum waarop de klanten hun commentaren kunnen geven op de prostituees. Bij sommige sites zijn er recensieformulieren ter beschikking met 'rates' en welke seksuele diensten ze bieden. Via Twitter kunnen specifieke vragen gesteld worden aan de prostituees apart en kunnen hun individuele recensies opgevolgd worden.

1.3. | Management van mensenhandelsnetwerken

"Een van de meest zorgwekkende aspecten van mensenhandel is de steeds verdere modernisering ervan, in die mate dat het tot een heuse bedrijfstak is uitgegroeid. De criminelen verwerven steeds meer knowhow en gaan alsmaar professioneler te werk. Ze voeren marketing rond hun 'producten' en 'diensten' en maken gretig gebruik van het internet en andere communicatietools."[53]

Logistiek

In een Bulgaars dossier[54] werd reeds enkele jaren geleden vastgesteld dat in Duitsland een organisatie met behulp van het internet als onderaannemer de logistiek voor prostitutie in Duitsland organiseerde en tegen betaling de nodige faciliteiten bood op basis van duidelijke afspraken. Alle meisjes werden op het internet geplaatst via een website.

In een grootschalig prostitutienetwerk[55] dat seksuele diensten aanbood via erotische datingsites beheerde de Belgische hoofdbeklaagde vanuit Spanje als 'agentschap' verschillende websites waarop de diensten van de Marokkaanse, Roemeense en Bulgaarse meisjes werden geadverteerd. Hij ronselde de meisjes via zijn internetplatform. Meestal was dit in België maar ook in Roemenië en Duitsland. Bij hun aanwerving kregen de meisjes de opdracht een nieuw Facebook profiel aan te maken.

Mensenhandelaars beseffen dat hun telefoon kan afgeluisterd worden en verkiezen hun vertrouwelijke gesprekken te voeren via Viber, What's App, Skype.

Vertrouwelijke communicatie

Mensenhandelaars beseffen dat hun telefoon kan afgeluisterd worden en verkiezen hun vertrouwelijke gesprekken te voeren via Viber, WhatsApp, Skype, enz die moeilijk door de politie kunnen afgeluisterd worden. Dit kon vastgesteld worden in een afgeluisterd gesprek van een Albanees maffiadossier van seksuele uitbuiting. Een andere techniek is het gebruiken van één emailadres waarvan alle gesprekspartners het paswoord kennen zodat de opgestelde, maar niet verzonden berichten daar ter plekke gelezen en verwijderd worden.

In het Gentse Hongaarse dossier[56] van 2013-2014 heeft de politie bij de beklaagden Facebookberichten teruggevonden over een aantal meisjes dat een beklaagde aangeleverd en onder controle had.

Contrastrategie

Mensenhandelaars beginnen te beseffen dat de politie tegenwoordig Facebook ook als instrument kan gebruiken om bewijsmateriaal te verzamelen. In het Nigeriaans dossier maakte een beklaagde dit tijdens een telefoongesprek duidelijk aan een andere beklaagde: "Beklaagde X zegt als iemand zich op Facebook aanmeldt, dan ziet de politie het." Hierop bediscussieerden de beklaagden onderling hun Facebook gedrag: "Beklaagde X vraagt aan de hoofdbeklaagde of Y op Facebook geschreven heeft dat hij in België verblijft. Hoofdbeklaagde zegt dat ze het niet weet omdat ze niks over Facebook kent maar ze denkt dat Y zou geschreven hebben dat X in Londen verblijft. X zegt dat Y het ontkend heeft dat die gechat heeft. Hoofdbeklaagde vraagt aan X of Y niet verteld heeft dat Z het gelezen had. X zegt dat Y haar verteld heeft dat Z de Facebook pagina gedelete heeft." De beklaagden hadden net zoals bij de telefoontap voor Facebook ook al een contrastrategie ontwikkeld: "X zegt, gezien hij (Y) degene is die gecontacteerd werd, hij zijn Facebook en gsm-nummer moet veranderen".

Bedreigen en chanteren van slachtoffers

Europol schrijft: "Criminele organisaties gebruiken het internet om slachtoffers van mensenhandel te bedreigen of onder druk te zetten. Internet wordt gebruikt om slachtoffers te chanteren, door ermee te dreigen compromitterende foto's op te sturen naar familie of vrienden om hen op die manier online te kijk te zetten."[57]

53 EUROPOL, *Trafficking in human beings in the EU*, Situatieverslag, Den Haag, februari 2016, Referentienummer van het document: 765: www.europol.europa.eu/publications-documents/trafficking-in-human-beings-in-eu.

54 MYRIA, Jaarverslag Mensenhandel en Mensensmokkel 2011, *Het geld dat telt*, pp. 84-86.

55 Zie verder deel 3, hoofdstuk 3 (rechtspraak): Corr. Antwerpen, afdeling Antwerpen, 2 mei 2016, k. AC4. en Antwerpen, 24 november 2016, 14e k.

56 MYRIA, Jaarverslag Mensenhandel en Mensensmokkel 2015, *Schakels verbinden*, dossieranalyse, pp. 66-70.

57 EUROPOL, *Intelligence Notification* 15/2014, Den Haag, oktober 2014 : www.europol.europa.eu/publications-documents/trafficking-in-human-beings-and-internet.

Vooral in *loverboy*dossiers en dossiers waarin slachtoffers via fotoshoots voor een job als model gerekruteerd werden, trachten de mensenhandelaars de slachtoffers te chanteren met naaktfoto's om ze tot prostitutie aan te zetten. *Loverboys* gebruiken hierbij soms screenshots die ze met Snapchat genomen hebben tijdens het verleidingsproces van de slachtoffers.

Bij kinderen is dit nog een groter probleem. In het Roemeense rapport van het EU-project Surf and Sound stelde een Roemeense magistraat: "De mensenhandelaar zou vooral slachtoffers van 11, 12, 13 jaar oud benaderen, met weinig levenservaring, aan wie hij dan vraagt zich uit te kleden en pornografische poses aan te nemen. […] Zodra de slachtoffers een foto hadden opgestuurd begon de chantage. Hun ouders wisten van niets en via de vrienden van de minderjarige ging de bal pas echt aan het rollen. (procureur)."[58]

Controle slachtoffer

Europol[59] stelde net zoals een studie van het EU-project Trace[60] (Trafficking as a criminal entreprise): "Dankzij online technologieën is het voor mensenhandelaars ook makkelijker slachtoffers te huisvesten en te controleren. Criminele organisaties houden hun slachtoffers goed in het oog door hen te verplichten dagelijks contact op te nemen via email of via chat, om zo hun aanwezigheid te bewijzen."

In een van de Antwerpse dossiers[61] met minderjarigen uit jeugdinstellingen legde het slachtoffer verklaringen af over haar *loverboy* en hoe hij haar steeds terugvond: "Ik heb daar schrik van want hij vindt me altijd. Ik kende hem maar twee weken. Tijdens die twee weken ben ik twee keer gaan lopen en hij heeft me telkens teruggevonden. Hij vond me via Facebook."

1.4. | Slachtoffers en sociale media

Hoe gaan slachtoffers om met sociale media? We stellen vast dat slachtoffers sociale media gebruiken om een bepaalde beeldvorming te creëren naar het thuisfront toe. Maar sociale media en internet kunnen ook een instrument zijn om de weerbaarheid van de slachtoffers te versterken.

Beeldvorming voor thuisfront

Uit een mediaverslag van Public radio International (PRI),[62] een global non-profit mediabedrijf, blijkt dat Nigeriaans slachtoffers via sociale media bij vrienden en familie, hun leven mooier voorstellen dan het is. Ze verhullen het feit dat ze onderweg verkracht werden, en na aankomst in de prostitutie belandden. Ze zijn trots en willen goed overkomen bij hun vrienden, zeker niet als slachtoffers.

Het artikel met de titel 'Op Facebook stellen Nigeriaanse slachtoffers van seksuele uitbuiting hun leven veel glamoureuzer voor dan het is" doet het relaas van enkele slachtoffers dat we samengevat hebben:

"Bij het verlaten van de kerk op een zonnige zondag op Sicilië tuit F. haar lippen, ze kijkt ietwat verlegen in de camera en neemt een selfie. Zoals alle millennials overal ter wereld is F. zot van social media. Ze vraagt haar vriendin een paar kiekjes te nemen, terwijl ze verschillende poses aanneemt. Ze ziet er goed uit in haar mantelpakje en rode lippenstift. Ze zet de foto op Facebook en weet de commentaar van vrienden in Nigeria zeer te appreciëren. "Erg mooi", schrijft een vriend. Als we Fortune's Facebook profiel mogen geloven leeft ze in Europa en is ze dankbaar, gelukkig en vroom. "De meesten onder hen liegen," stelt P., een andere Nigeriaanse vrouw die in Palermo woont. Volgens haar geven de Facebook-posts van haar Nigeriaanse en Afrikaanse vrienden in Europa de indruk dat ze volop genieten van het leven in Europa, terwijl het vaak net andersom is. "Het is de hel op aarde." Het zou totaal nutteloos zijn om de trauma's en problemen die ze doormaken te publiceren voor hun vrienden in hun land van herkomst. "Ze zouden je toch niet geloven," zegt P., ze zouden denken dat je liegt om al het goede hier in Europa voor jezelf te houden."

58 www.surfandsound.eu, *Improving and sharing knowledge on the Internet role in the processes of human trafficking and smuggling*, ISEC 2013 Action Grants (HOME\2013\ISEC\AG\THB) \ 24 maanden (02.11.2014 - 01.11.2016), Surf and Sound, Nationaal verslag Roemenië, 2017. www.crpe.ro/en/wp-content/uploads/2017/04/Improving-and-sharing-knowledge-on-the-role-of-internet-in-the-human-trafficking-process-national-report-Romania.pdf.

59 EUROPOL, *Intelligence Notification 15/2014*, Den Haag, oktober 2014 : www.europol.europa.eu/publications-documents/trafficking-in-human-beings-and-internet.

60 http://data.trilateralresearch.com/wp-content/uploads/2015/11/TRACE_D4.1_Role-of-technologies-in-human-trafficking_FINAL.-1.pdf.

61 MYRIA, Jaarrapport Mensenhandel en Mensensmokkel 2016, *Bedelaars in handen van mensenhandelaars*, p. 134.

62 www.pri.org/stories/2017-05-19/facebook-nigerian-victims-sex-trafficking-often-present-their-life-far-more?utm_campaign=TheWorld&utm_source=Facebook&utm_medium=SocialFlow.

Sociale controle

Uit de dossiers blijkt dat de Nigeriaanse slachtoffers ook onderling nauwe contacten onderhouden en via Facebook elkaar op de hoogte hielden wat enigszins een minimum aan bescherming kon betekenen. Zo kon een Nigeriaans slachtoffer in een dossier[63] de politie de prostitutieplaats van een ander slachtoffer aanduiden: "Omtrent X kan ik U zeggen dat deze momenteel ook werkzaam is als prostituee in een club gelegen te X. Zij maakt gebruik van het oproepnummer.... En heeft eveneens een Facebook profiel. Zij is een contact van mij op mijn Facebook profiel." In een Albanees maffiadossier voorzagen de beklaagden hiervan het risico en verboden hun slachtoffers de toegang tot Facebook. Op basis van de telefoontap concludeerde de politie: "Slachtoffer X mocht van beklaagde geen Facebook hebben, dus moest ze het Facebook profiel van haar zus gebruiken." Het slachtoffer had wel een alternatieve oplossing geregeld.

Via sociale media stellen de Nigeriaans slachtoffers bij vrienden en familie, hun leven mooier voor dan het is in de realiteit.

Facebook kan ook een relevant instrument van sociale controle zijn waarmee in geval van nood de politie kan gealarmeerd worden. In een Luiks *loverboy*dossier met Belgische meerderjarige slachtoffers kon een buurvrouw via een Facebookbericht de moeder van een invalide slachtoffer verwittigen dat haar dochter geslagen werd door twee mannen en een vrouw.

Economische uitbuiting

Bij de slachtoffers van economische uitbuiting stellen we vast dat ze bijvoorbeeld via een Poolse website (Etransport.pl) onderling hun goede en slechte werkervaringen uitwisselen over firma's uit de transportsector om hun landgenoten te informeren en te behoeden voor misbruiken.

63 Zie verder deel 3, hoofdstuk 3 (rechtspraak): Corr. Brussel Nederlandstalig, 28 maart 2017, 60ste kamer (definitief).

2. HOE MANIPULEREN *LOVERBOYS* HUN SLACHTOFFERS MET SOCIALE MEDIA

In dit punt gaan we verder dieper in op de rol van sociale media bij *loverboys*, omdat dit momenteel een cruciaal instrument is bij *loverboys*lachtoffers, en zeker bij Belgische slachtoffers, waaronder veel minderjarigen.

Verscheidene methoden worden gebruikt door mensenhandelaars om slachtoffers te manipuleren. Eén ervan is de *loverboy* methode.[64] Hier gaat de dader zorgen dat het slachtoffer emotioneel afhankelijk wordt, vaak door middel van verleidingstechnieken. Het slachtoffer wordt vervolgens door mensenhandelaars door middel van dwang en geweld, uitgebuit.[65] De *loverboy* techniek is een methodiek van mensenhandel en geen alleenstaand fenomeen.[66]

De laatste jaren merkt men een uitbreiding van de *loverboy*problematiek. In plaats van hun slachtoffers te verleiden op openbare plaatsen waar veel jongeren komen ziet men dat steeds vaker het internet wordt gehanteerd. Uit onderzoek blijkt dat vijftig percent van de slachtoffers via het internet geworven werden.[67] Het internet biedt een heel aantal opportuniteiten voor dit soort criminaliteit. Eerst en vooral zorgt het internet voor een drempelverlagend effect.[68] Door de anonimiteit van het platform kunnen criminelen een andere identiteit aannemen. De dader moet zich niet meer fysiek verplaatsen, waardoor hij in minder tijd en goedkoper een groter aantal doelwitten kan bereiken. Afstanden worden irrelevant. Het internet heeft er ook voor gezorgd dat het hele proces makkelijker en sneller verloopt. Alle informatie van het slachtoffer staat op het internet, waardoor daders sneller kunnen inpikken op de persoonlijkheid van het slachtoffer. Dit zorgt niet voor een verschuiving van de problematiek, maar een

64 EUROPOL, *Trafficking in human beings in the EU*, Situation report, The Hague, February 2016, Document Ref No: 765, p. 3 : www.europol.europa.eu/publications-documents/trafficking-in-human-beings-in-eu.

65 F. BOVENKERK & M. VAN SAN, "Loverboys in the Amsterdam Red Light District: A realist approach to the study of a moral panic", *Crime Media Culture*, 7(2), 2011, pp. 185-199.

66 R. VERWIJS, A. MEIN, M. GODERIE, C. HARREVELD & A. JANSMA, *Loverboys en hun slachtoffers*, 2011, p. 20. Geraadpleegd van www.verwey-jonker.nl.

67 V. ZANETTI, (2009), "De digitale loverboy", *Proces*, 88(5), p. 282.

68 D. MUIR, *Violence against Children in Cyberspace*, 2005, pp. 25-29, ECPAT International: www.ecpat.net/ei/Publications/ICT/Cyberspace_ENG.pdf.

uitbreiding ervan. Deze ontwikkeling wordt in de hand gewerkt door nieuwe technologieën, zoals het internet en de sociale media die ermee verbonden zijn. Algemeen kan men stellen dat het internetgebruik het probleem van de *loverboys* heeft doen toenemen.

In se is er geen stijging sinds de opkomst van het internet. Het ontbreken van vergelijkbaar materiaal laat niet toe om een mogelijke stijging van het fenomeen te meten. Ondanks het gebrek aan data beweren verschillende experten dat het fenomeen al zeer lang bestaat, terwijl het maar recent in de aandacht is gekomen. Een mogelijke stijging in het aantal casussen van de laatste jaren kan toegeschreven worden aan het feit dat men het fenomeen meer aandacht geeft en weet de bevolking de verschillende organisaties die instaan voor het bestrijden van *loverboys* beter te vinden. Een mogelijke verandering kan ook te wijten zijn aan trends in het land van herkomst en is dus afhankelijk van periodes. Een andere mogelijke verklaring voor een stijging van het fenomeen kan toe te schrijven zijn aan dossiers die beter worden gekwalificeerd. Vroeger vielen dossiers van *loverboy* vaak onder zedenzaken in plaats van onder mensenhandel.

Loverboys blijken het meest vaak Facebook te gebruiken voor het opstarten van een relatie. De reden hiervoor is dat kwetsbare jongeren die gevoelig zijn voor afhankelijkheidsrelaties met de *loverboy* beschikken over een open profiel op dit medium. Naast de open profielen zijn deze jongeren vaak 24/7 beschikbaar op Facebook, waardoor ze een makkelijke prooi zijn. Naast het gebruik van Facebook wordt eveneens Skype, Whatsapp, Viber en MSN gebruikt.

Loverboys gaan meestal tewerk volgens een drie-fasen patroon. De eerst is de groomingfase. Vervolgens is er de inlijvingsfase en ten slotte de uitbuitingsfase.

De groomingfase kan nogmaals opgedeeld worden in drie stadia. De letterlijke betekenis van grooming is 'het verzorgen of het voorbereiden van iets of iemand.'[69] In het wetenschappelijk jargon wordt grooming beschreven als het proces waarbij een meerderjarige een jongere manipulatief benadert en gaat voorbereiden op misbruik, vaak van seksuele aard.[70] Het internet heeft de individuele grooming-gedragingen op verschillende manieren beïnvloed. Het doel van de mensenhandelaar blijft dezelfde. Hij gebruikt echter andere technieken en media om zijn doel te bereiken. Hij ziet het internet als een veilige omgeving waar alle vormen van gedrag aanvaardbaar zijn en de kans op vervolging gering.[71] De groomingfase verschilt slechts van het offline groomen door de ruimte waarin het groomen zich afspeelt.[72] Het internet heeft voor een nieuwe dimensie van grooming gezorgd, namelijk het online facet. Het doel van groomen blijft hetzelfde. Het online groomingproces kan men indelen in verschillende fasen die de groomer moet doorstaan.

Eerst en vooral moet de dader een profiel aanmaken. Hier kan men een onderscheid maken tussen twee werkwijzen. De eerste waarbij de dader een zeer onvolledig, afgeschermd profiel opstelt met weinig of onjuiste informatie. Bij de tweede werkwijze gaat de dader zich als 'gangster' afbeelden in de hoop zo in het oog te schieten van hun slachtoffer.[73] De tweede fase binnen de groomingfase is de rekruteringsfase, waarbij de dader op zoek gaat naar zijn slachtoffer. Hij ronselt zijn slachtoffer op basis van geslacht, leeftijd, woonplaats, hobby's, opleidingsniveau, etc.[74] De ronselsites zijn voornamelijk socialenetwerksites, jongerensites en chatboxen.[75] De *loverboy* kan veel makkelijker verschillende jongeren op hetzelfde moment benaderen. In de derde fase gaat de dader een potentieel slachtoffer selecteren. Dit noemt men hawking, deze term verwijst naar het rondcirkelen als een havik rond zijn prooi. Deze wervingsmethode kan men opdelen in rechtstreekse werving van potentiele slachtoffers en onrechtstreekse werving. Bij rechtstreekse werving, gaat de dader zich richten op één slachtoffer. Bij onrechtstreekse werving gebeurt dit via sociale media. De dader gaat dan

Loverboys **blijken het meest vaak Facebook te gebruiken voor het opstarten van een relatie.**

69 L. STEVENS, "Grooming en cyberlokking strafbaar. Uitbreiding van de strafrechtelijke bescherming van de seksuele integriteit van minderjarigen in cyberspace", *Rechtskundig weekblad*, 78(22), 2015, pp. 844-855.

70 CHILD FOCUS, *Slachtoffers van tienerpooiers in Vlaanderen*, 2016. Geraadpleegd van www.childfocus.be/sites/default/files/rapport_tienerpooiers_en_hun_slachtoffers_1.pdf; H.C, WHITTLE, C. HAMILTON-GIACHRITSIS, A.R. BEECH & G. COLLINGS, "A review of online grooming: Characteristics and concerns". *Aggression and Violent Behavior*, 18, 2013, pp. 62-70.

71 J. DAVIDSON, "Internet Child Abuse: Understanding Offender Online Grooming Behaviour", dans M. SEIFI (Red.), *Advances in the Analysis of Online Paedophile Activity*, pp. 39-55. Geraadpleegd van http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.167.8208&rep=rep1&type=pdf#page=39.

72 CEOP. *Strategic Overview*, 2006, pp. 25-26. Geraadpleegd van www.ceop.gov.uk/pdfs/CEOPStrategicOverview2007.pdf ; P. GOTTSCHALK, "A Dark Side of Computing and Information Sciences: Characteristics of Online Groomers", *Journal of Emerging Trends in Computing and Information Sciences*, 9, 2011, pp. 447-448. Geraadpleegd van www.cisjournal.org/journalofcomputing/archive/vol2no9/vol2no9_5.pdf.

73 V. ZANETTI, *op. cit.*, p. 286.

74 MOVISIE, (2009), *Meisjesprostitutie: feiten en cijfers*, 2009, p. 6. Geraadpleegd van www.movisie.nl/sites/default/files/alfresco_files/Factsheet%20meisjesprostitutie%20[MOV-226011-0.5].pdf.

75 MYRIA, Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2015, *Schakels verbinden*, p. 33.

zoveel mogelijk berichtjes versturen, in de hoop dat iemand toehapt. Eens deze fase verlopen is begint de dader aan een benadering van zijn slachtoffer.[76] Dit kan op een directe en op indirecte manier gebeuren. De vijfde fase van het groomingproces is het inpalmen van het slachtoffer.[77] Dit proces gebeurt veel sneller via het internet. Dit komt omdat men vaak meer onthult via het internet dan in de offlinewereld.[78] In deze fase worden sites gebruikt die het communiceren met het slachtoffer eenvoudiger maken. De dader zal hier opzettelijk compromitterende informatie verzamelen over het mogelijke slachtoffer om in een later proces deze te gebruiken als chantagemiddel. Tijdens deze fase gaat de dader het idee van prostitutie laten gewennen aan het slachtoffer.

In de inlijvingsfase gaat de dader vaak het internet gebruiken als chantagemiddel. Om de controle over het slachtoffer te behouden zal de dader zijn slachtoffer chanteren door te dreigen met het verspreiden van gevoelige informatie.

De laatste fase is de uitbuitingsfase. Hier gaat de dader voornamelijk het internet gebruiken als advertentiemiddel. Deze adverteert voornamelijk op grote commerciële seksadvertentie-websites.[79] Deze websites zijn een eenvoudige manier voor klanten om goedkoop seks te krijgen, zonder veel controle. Op dergelijke websites kan men het slachtoffer eender welke identiteit geven, waardoor men zeer makkelijk minderjarige meisjes kan adverteren. Het probleem met dergelijke websites is dat het in België verboden is om te adverteren voor prostitutie, waardoor je vanuit justitie geen afspraken kan maken met dergelijke websites aangezien ze in wezen de wet overtreden. En indien justitie hierover wel een regeling zou treffen zou ze zelf kunnen beschuldigd worden dat ze de wet overtreedt. Vervolgens zal het internet eveneens gebruikt worden als controlemiddel over het slachtoffer. Uit onderzoek blijkt dat de overgrote meerderheid van de prostitutie vandaag online plaatsvindt.[80]

Internet wordt gebruikt als chantagemiddel door te dreigen met het verspreiden van gevoelige informatie.

76 V. ZANETTI, *op. cit.*, p. 287.
77 MYRIA, Jaarrapport Mensenhandel en Mensensmokkel 2015, *Schakels verbinden*, p. 33.
78 V. ZANETTI, *op. cit.*, p. 288.
79 *Ibid.*, p. 289.
80 M. FARLEY, K. FRANZBLAU, & A.M. KENNEDY, (2014), "Online Prostitution & Trafficking", Albany Law Review, 77(3), 2014, pp. 101-102. Geraadpleegd van http://prostitutionresearch.com/wp-content/uploads/2014/09/FarleyFranzblauKennedyOnlineTrafficking-2014.pdf.

3. DE ROL VAN SOCIALE MEDIA EN INTERNET BIJ MENSENSMOKKEL

Het Europees Migratie Netwerk (EMN) onderzocht in 2016 de rol van sociale media bij mensensmokkel.

Rond 2013-2014 begon sociale media een rol te spelen bij mensensmokkel.[81] Het EMN-rapport stelt: "Het gebruik van sociale media in migrantensmokkel is de afgelopen jaren exponentieel toegenomen. Smokkelaars gebruiken sociale media om publiciteit te maken voor hun diensten, om informatie te verstrekken over de migratieroutes en ook om de communicatie te vergemakkelijken. Dat sociale media steeds vaker wordt gebruikt kan te maken hebben met het feit dat ze goedkoper zijn en zowel voor de migrant als de smokkelaars veiliger zijn in gebruik (anoniem/versleuteld), terwijl de zichtbaarheid veel groter is en op die manier ook meer migranten kunnen worden bereikt."[82]

EMN lanceerde een enquête in de EU lidstaten met behulp van een vragenlijst. Daaruit bleek dat elf EU-landen met dit probleem geconfronteerd werden.[83]

3.1. | Smokkelmarkt

In 2016 was er een gigantische stijging in het gebruik van sociale media door smokkelnetwerken. Europol kon 17.000 smokkelaars traceren die Facebook gebruikten

81 www.emnbelgium.be/fr/nouvelles/des-experts-en-trafic-de-migrants-se-reunissent-une-table-ronde-du-rem-belgique?q=/news/experts-migrant-smuggling-gather-be-emn-ncp-roundtable.
82 European Migrant Network (EMN) Inform, *The Use of Social Media in the Fight Against Migrant Smuggling*, September 2016.
83 Summary of EMN Ad-Hoc Query No. 1055 from 18 April 2016, *Addressing and preventing the use of social media in migrant smuggling*: "Elf (lid-) staten (BE, CZ, ES, FI, HU, LT, NL, NO, PL, SK, UK) hebben bevestigd dat social media worden gebruikt om publiciteit te maken voor smokkeldiensten, informatie te verstrekken over migratieroutes en om te communiceren met smokkelaars, die gebruik maken van toepassingen zoals WhatsApp of Viber. Facebook bijvoorbeeld wordt gebruikt om informatie te verstrekken over specifieke trips (reisformules, met vermelding van de prijs) contactgegevens, live blogs over de vooruitgang die andere klanten op zee boeken of om verhalen te delen om de angst weg te nemen bij potentiële klanten die vrezen voor hun veiligheid."

voor hun smokkelactiviteiten naar de EU.[84] Daarnaast kon Europol in 2016 ruim 2.500 valse reisdocumenten traceren op sociale media.[85]

Een smokkelaar verklaarde aan de BBC dat via zijn Facebook account dagelijks tussen de 10 en 20 mensen gesmokkeld worden.[86] Tot 2012 maakte hij nog geen gebruik van sociale media. Op het moment van de publicatie van het BBC-artikel (13/05/2015) was Facebook al goed voor 30% à 40% van zijn smokkelbusiness.

Advertentie

In haar eerste jaarverslag schrijft het European Migrant Smuggling Centre (EMSC)[87] van Europol: "In 2016 werd het hele jaar zichtbaar meer online inhoud die met migrantensmokkel te maken had vastgesteld. Dit bleek uit de aanzienlijke stijging van het aantal bijdragen die het EMSC heeft ontvangen, met ruim 1.150 bij het EMSC gemelde sociale media accounts die openlijk publiciteit maakten voor de georganiseerde mensensmokkel, of die ermee geassocieerd waren. Dit is een stijging met 775 % in vergelijking met de 148 gelijkaardige accounts in 2015. Het sociale media platform bij uitstek voor smokkelaars blijft Facebook, ook al werd een lichte verschuiving vastgesteld naar andere service providers zoals Telegram." Frontex stelde ook vast dat de smokkelaars heel snel en flexibel omgaan met sociale media: "Wat opvalt is dat deze pagina's zeer snel verschijnen maar net zo snel weer verdwijnen, waardoor het moeilijk is ze te traceren."[88]

Volgens het International Centre for Migration Policy Development (ICMPD) bevatten de Facebook-advertenties van de smokkelaars informatie over hun diensten, de transportmethode, de smokkelprijs, de succes-rating, en in sommige gevallen info over het asielbeleid en de procedures over gezinshereniging van de EU-landen.[89]

Het UNHCR onderzocht de rol van sociale media bij smokkel vanuit het perspectief van de migrant.[90] Het vond een hele waaier van aanbiedingen op sociale media op maat van de verschillende migrantengroepen.

Voor Afghanen die een totaalpakket voor een smokkeltraject vanuit Afghanistan naar het bestemmingsland bestellen via een zogenaamde reisagent (zie verder) krijgen: "Smokkelnetwerken staan niet alleen in voor het transport, ze regelen ook de nodige documenten. Op Facebook staan er voortdurend tal van aanbiedingen, met vermelding van de contactgegevens van de verkopers. Soms krijgen potentiële klanten zelfs informatie over de verwachte wachttijden en de prijs. Constant zijn er ook vervalste visa te koop. Bovendien zijn er ook aanbiedingen op korte termijn voor echte visa van verschillende ambassades/consulaten. Daaronder visa voor de "Schengen-" ruimte of specifieke EU-lidstaten, maar ook voor Turkije, Oekraïne, Canada en de VS. In sommige gevallen vermelden de aanbiedingen ook details over het type visum, zoals een toeristen- of studentenvisum, maar soms ook bizarre details zoals "visa voor huwelijk", "visa en woonplaats", "visa voor investering" of "visa om eigendom te kopen".[91]

In 2016 kon Europol 17.000 smokkelaars traceren die Facebook gebruikten voor hun smokkelactiviteiten naar de EU.

Voor Arabischtaligen zoals Syriërs en eventueel Iraki's die smokkelaars wantrouwen en zelf hun reis stapsgewijs per traject trachten te organiseren en enkel een smokkelaar contacteren bij een moeilijke smokkelroute: "Smokkelaanbiedingen via Facebook omvatten intussen internationaal illegaal vervoer over land, via de lucht of over zee, waarbij ambassadepersoneel wordt omgekocht om visa te bezorgen, paspoorten in een bepaald land worden gestolen om die in een ander te verkopen en tal van documenten worden nagemaakt."[92]

Het EMN vond tijdens haar bevraging van de EU-landen ook reacties over Facebook-advertenties met een aanbod van schijnhuwelijken.[93]

84 Europol, *Migrant Smuggling in Europe*, februari 2016; www.express.co.uk/news/world/771957/smugglers-mediterranean-traffickers-facebook-europol-report.

85 L. TAYLOR and V. CARDI, *The Smuggling Game Playing with life and death to reach Europe*, 28 maart 2017 : http://news.trust.org/shorthand/the-smuggling-game.

86 D. ADAMSON and M. AKBIEB, *The Facebook smugglers selling the dream of Europe*, BBC World Service, 13 mei 2015 : www.bbc.com/news/magazine-32707346.

87 European Migrant Smuggling Centre, *Activity Report : First Year*, januari 2016-januari 2017, Europol.

88 http://frontex.europa.eu/pressroom/hot-topics/profiting-from-misery-how-smugglers-bring-people-to-europe-aUYY2f.

89 FRONTEX, *Profiting From Misery – How Smugglers Bring People To Europe*, 18 februari 2016 http://news.trust.org/shorthand/the-smuggling-game.

90 UNHCR, *From A Refugee Perspective, Discourse of Arabic speaking and Afghan refugees and migrants on social media from March to December 2016*, april 2017: www.unhcr.org/uk/5909af4d4.pdf. Zie ook verder de externe bijdrage van M. SUNJIC, "Vluchtelingen: wanneer mensensmokkel mensenhandel wordt".

91 *Ibid.*

92 *Ibid.*

93 Summary of EMN Ad-Hoc Query No. 1055 from 18 April 2016, *Addressing and preventing the use of social media in migrant smuggling*: "Andere gelijkaardige activiteiten op social media zijn bijvoorbeeld publiciteit voor schijnhuwelijken. Polen bijvoorbeeld stelde dat het advertenties voor dat soort diensten in het Verenigd Koninkrijk had ontdekt, in ruil voor GPB 6.000."

Public Relations

Verschillende smokkelaars werven hun klanten via mond aan mond reclame. Voor hen is dit nog steeds de belangrijkste manier om de migranten te bereiken. Ze gebruiken Facebook om hun public relations te verzorgen met promotiefilmpjes voor hun smokkelreizen.

De krant *De Morgen* interviewde hierover een smokkelaar: " Hij beweerde Facebook te gebruiken als middel om zijn imago te bevestigen, zodat migranten die van anderen zijn naam hebben gekregen, kunnen zien dat het bij hem wel goed zit. Op zijn Facebook account staan filmpjes van vluchtelingen die met hun rubberboot zijn aangekomen op Lesbos. Duimen gaan de lucht in. "Allemaal naar X (naam smokkelaar)!", roepen de migranten, opgelucht dat ze de overkant hebben gehaald."[94] Het UNHCR-rapport vond ook promotiemateriaal van smokkelaars in een periode dat ze door de vele dode drenkelingen in een negatief daglicht stonden.[95]

Facebook groep van smokkelaars

Gebruikersgroepen Facebook

Facebook bevat verschillende Arabischtalige gebruikersgroepen voor mensensmokkel. Volgens het UNHCR-rapport zullen eerder Syrische en Iraakse migranten hiervan gebruik maken voor een bepaald deel van hun geplande smokkelreis.

In de smokkeldossiers kwam de rol van deze Facebook-gebruikersgroepen ook aan bod. Uit de analyse van een smokkeldossier[96] bleek dat een Koerdisch-Palestijns smokkelnetwerk Facebook gebruikte om hun internationaal netwerk met mogelijke smokkelklanten verder uit te bouwen. De politie stelde bij de opstart van haar onderzoek in een proces-verbaal vast dat de smokkelaars hiervoor een Facebook-groep hadden opgericht: "Ook vernemen wij dat er op de sociale mediawebsite Facebook er verschillende Arabischtalige gebruikersgroepen zouden zijn. Deze hebben als doel personen die naar Europa wensen te komen zonder geldige documenten in contact te brengen met elkaar en mensensmokkelaars. Op deze gebruikersgroepen kan men vragen stellen over de toestand in Europese landen en steden. Dit met oog om informatie te verzamelen om tot deze gebieden te geraken. Men vraagt hier ook naar contactgegevens van personen die hen hier bij kunnen assisteren. Deze contactgegevens worden dan via privéberichten bezorgd aan de vraagsteller. Men laat ook soms weten aan andere gebruikers indien de oversteek naar het Verenigd Koninkrijk succesvol was. Wij krijgen de namen van enkele van deze gebruikersgroepen. Deze voegen wij toe aan de bijlage van dit PV."

Verschillende concrete Facebook-gebruikersgroepen die migranten koppelen aan smokkelaars werden opgesomd in enkele studierapporten[97]: "Smuggling Into the EU", "How to Emigrate to Europe", "Smuggling from Turkey to Europe", "Immigration and Travel to Europe", "Wishing to immigrate to Europe through Libya". De migranten kunnen hier de smokkelroutes, de bestemmingslanden en de kostprijs vergelijken.

Valse paspoorten zijn er te koop.[98] Daarnaast gebruiken smokkelaars succesverhalen om zich te promoten[99] en

94 De Morgen, 7 november 2015.

95 "Kritiek op de gevaren van illegale migratie op Facebook pagina's vormt een bedreiging voor de smokkelbusiness en smokkelaars reageren op verschillende manieren. Toen steeds meer Facebook-gebruikers begonnen te wijzen op de gevaren van de oversteek via de zee, zetten smokkelaars prachtige foto's van jachten en luxueuze cruiseschepen online, om potentiële klanten te doen geloven dat dit het soort schepen was dat ze gebruikten. Daarnaast verschenen ook beelden over veiligheid en van personen die op vleugels van engelen naar Europa werden gebracht".

96 MYRIA, Jaarrapport Mensenhandel en Mensensmokkel 2016, *Bedelaars in handen van mensenhandelaars,* dossieranalyse, pp. 101-103.

97 Danish Refugee Council, *Getting to Europe the 'WhatsApp' way*, June 2016. http://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/RMMS%20Briefing%20paper%202_Social%20Media%20in%20Mixed%20MigrationUPLOAD.pdf.

98 *Ibid.:* "Smokkelaars gebruiken ook sociale media om specifieke diensten aan te bieden, zoals valse paspoorten en andere identiteitsdocumenten. De zogenaamde Facebook pagina in het Arabisch: "Uitgifte en vernieuwing van paspoorten, rijbewijzen en onderwijsdiploma's" helpt Syriërs die dat soort documenten wil bemachtigen."

99 *Ibid.:* "De hieronder vermelde Facebookgroep "Asylum and migration to pan-Europe" telt 23.810 leden. Er staat een getuigenis op van iemand die erin is geslaagd Zweden te bereiken en na die commentaar, heeft smokkelaar W. zijn nummer op Viber en WhatsApp gepost voor anderen die mogelijks van zijn diensten gebruik willen maken."

speelden ze in op de angstgevoelens van de migranten om te verdrinken.[100]

Maps met routes via WhatsApp

In Whatsapp bestaan er chatgroepen voor migranten die zoveel mogelijk autonoom willen reizen en voor bepaalde moeilijke trajecten contact zoeken met een smokkelaar. Ze wisselen maps uit met kaarten van routes, belangrijke steden, grensgebieden, het transportmiddel, de kostprijs en de contactplaatsen van smokkelaars. Deze maps kwamen ter sprake in een EU-project van 2016-2018 dat de rol van sociale media bij de migrant onderzoekt.[101]

Reisagentschappen

Reisbureaus spelen via internetadvertenties een relevante rol bij mensensmokkel. Op Instagram bieden smokkelaars via reisagentschappen met mooie foto's smokkelreizen aan naar West-Europese steden. Ze promoten dit aan de hand van mooie foto's van de steden en foto's van de nodige valse identiteitsdocumenten. Ook via Facebook worden advertenties verspreid, zoals Frontex vastgesteld heeft.[102] Volgens Europol zien sommige van deze Facebook accounts er trouwens hetzelfde uit als die met de aanbiedingen van normale reisbureaus.[103] In Thailand zijn dergelijke reisbureaus met internetadvertenties naast mensensmokkel ook met mensenhandel bezig.[104]

Het UNHCR-rapport vond in Afghanistan veel advertenties van zogenaamde reisagentschappen die zich inlaten met mensensmokkel.[105]

Mensensmokkel is sterk ingebakken in de Afghaanse samenleving. Dit kon reeds vastgesteld worden bij de dossieranalyse van een Afghaans smokkelnetwerk.[106] Mensensmokkelaars worden er als reisagenten beschouwd die veel prestige genieten. De Afghaanse migranten schenken dan ook hun volledige vertrouwen aan deze smokkelaars om hun reis te organiseren.

De smokkelaars gebruiken ook de marketingstrategieën van een reisbureau. Dit kon vastgesteld worden in een EU-project van 2016-2018 dat de rol van sociale media bij migranten onderzoekt.[107]

Communicatie tussen smokkelaar en klant

De smokkelaars communiceren vooral via sociale media met hun klanten. Ze opereren onder een schuilnaam. Deze communicaties vormen vooral bij de Syrische en Iraakse smokkeldossiers een extra-dimensie. Volgens het UNHCR-rapport zijn deze communicaties bij de Syrische en Iraakse migranten niet louter contactnames. Het zijn echte onderhandelingen tussen smokkelaar en klant omdat deze migranten weinig vertrouwen hebben in smokkelaars.[108]

Op Instagram bieden smokkelaars via reisagentschappen met mooie fotootjes smokkelreizen aan naar West-Europese steden.

100 *Smugglers, Migrants connect using Facebook*, The Toronto Star, 10 juli 2015: "De smokkelaars die in het Arabisch schrijven vermelden er telefoonnummers, tarieven, details over routes en transportmiddelen, en voorzien hun Facebook pagina page walls zelfs van een:"boek nu" knop. In een poging om de angst bij migranten weg te nemen om op zee te verdrinken, heeft een Facebook pagina van smokkelaars de term:"veilig reizen" aan de titel toegevoegd, terwijl een andere pagina er zonder schroom het woord:"smokkel" aan toevoegt en openlijk de grootte van de boten en de smokkelkosten bij vermeldt."

101 The Open University and France Médias Monde, 2016. *Mapping Refugee Media Journeys: Smartphone and Social Media Networks*. www.open.ac.uk/research/main/sites/www.open.ac.uk.research.main/files/files/ecms/web-content/Mapping-Refugee-Media-Journeys-16-May-final-V1.pdf: " De kaarten vermelden uiterst gedetailleerd de specifieke transportopties tussen locaties en de kost ervan, de optimale routes en ook de grensovergangen. Er is ook informatie op te vinden over specifieke steden en plaatsen waar smokkelaars of chauffeurs hun diensten aanbieden. Het uitermate gedetailleerde karakter ervan wijst op een zeer goed georganiseerd samenwerkingsverband."

102 http://frontex.europa.eu/pressroom/hot-topics/profiting-from-misery-how-smugglers-bring-people-to-europe-aUYY2f: "Bepaalde Facebook pagina's bieden ook valse reisdocumenten te koop aan en verkopen zichzelf als, meestal in Turkije gevestigde reisagentschappen."

103 De Morgen, 7 november 2015.

104 Zie hierboven punt 1 van dit focus (de rol van sociale media en internet bij mensenhandel) en verder, deel 3, hoofdstuk 3 (rechtspraak).

105 UNHCR, *From A Refugee Perspective, Discourse of Arabic speaking and Afghan refugees and migrants on social media from March to December 2016*, april 2017. www.unhcr.org/uk/5909af4d4.pdf: "Afghanen boeken bijna altijd 'all-inclusive' reizen van land van herkomst tot in het bestemmingsland. Mensen die Dari spreken hebben via sociale media rechtstreekse contacten maar ze plaatsen er ook advertenties op. Vaak houden reisagentschappen er zowel legale als illegale activiteiten op na. Afghaanse smokkelaars verkopen de "Europese droom" door aanlokkelijke foto's te plaatsen of een goed en veilig leven te beloven."

106 MYRIA, Jaarverslag Mensenhandel en Mensensmokkel 2015, *Schakels verbinden,* dossieranalyse, pp. 85-90.

107 The Open University and France Médias Monde, 2016. *Mapping Refugee Media Journeys: Smartphone and Social Media Networks*. www.open.ac.uk/research/main/sites/www.open.ac.uk.research.main/files/files/ecms/web-content/Mapping-Refugee-Media-Journeys-16-May-final-V1.pdf:"Daarom gebruiken smokkelaars zeer vaak nieuwe technologieën voor marketingdoeleinden, net zoals reisagentschappen dat doen. Of zoals een bevraagde in het kader van het MEDMIG-project het verwoordde: "Om ons vertrouwen te winnen gaf [de smokkelaar] ons de telefoonnummers van alle mensen die met ons zouden reizen".

108 UNHCR, *From A Refugee Perspective, Discourse of Arabic speaking and Afghan refugees and migrants on social media from March to December 2016*, april 2017. www.unhcr.org/uk/5909af4d4.pdf:"Potentiële klanten stellen elkaar via sociale media vragen over hoe ze in Europa of andere landen kunnen geraken. Smokkelaars volgen die Facebook gesprekken en posten vervolgens hun aanbiedingen. Onderhandelingen verlopen dan via private kanalen (Viber, Imo, WhatsApp,…)".

Zoals vastgesteld in verschillende dossiers geven smokkelaars er de voorkeur aan te communiceren via Viber, Skype, WhatsApp en Facebook omdat ze beseffen dat hun gsm kan afgeluisterd worden door de politie.

In een Syrisch smokkeldossier kon de politie de chatgesprekken van de iPhone van een smokkelaar inlezen. Hieruit bleek dat deze smokkelaar met 769 klanten gecommuniceerd had via Viber, WhatsApp en Skype. Er was ook sprake van communicatie via Facebook, maar hierover beschikte de politie geen gegevens.

In een Koerdisch smokkeldossier[109] communiceerden de smokkelaars met hun klanten via Viber. In een afgeluisterd telefoongesprek van een smokkelaar werden de klanten doorverwezen naar Viber: "Om 14:17 uur belt smokkelaar (796) naar het Iraakse oproepnummer 788. Hij vraagt naar een jongen (onbekende) die volgens 788 in Bulgarije zou verblijven. De gebruiker van 788 zou het nummer van (796) doorgeven aan de jongen zodat die hem kan bellen. 796 vraagt ook naar een paar andere nummers (van klanten) en vraagt ze allemaal via Viber door te sturen." Een gesmokkelde die met succes in de UK aangekomen was, meldde dit telefonisch aan de smokkelaar en kreeg prompt het advies om Viber te gebruiken voor deze communicatie.

Mensensmokkelaars verkiezen om hun financiële gesprekken via sociale media te voeren.

In een ander Koerdisch smokkeldossier[110] kregen de smokkelaars van hun leider expliciet de opdracht om de smokkelklanten via Viber te contacteren. De politie kon de chatberichten tussen de smokkelaars en hun Iraanse klanten traceren waarin de afspraakplaatsen (hotels in Brussel) vermeld stonden.

In een Oekraïens smokkeldossier[111] gebruikten de smokkelaars meerdere Skype profielen waarmee ze de gesmokkelden naar Viber doorstuurden: "Hallo! Hoe gaat het? Zal er vandaag iets zijn? Hoe is het met een pakket kippenhuisje (noot: safehouse waar de gesmokkelden zitten)? Antwoord: Goedendag. Er is een jongen van Spanje. Hij is aan het aankomen. Die jongen heeft nog niet gebeld. Er is nog niemand voorlopig. Voeg hem toe via Viber. Hij zal vanochtend in Brussel zijn."

109 MYRIA, Jaarrapport Mensenhandel en Mensensmokkel 2016, *Bedelaars in handen van mensenhandelaars,* dossieranalyse, pp.103-107.
110 Zie verder deel 3, hoofdstuk 2, punt 2 (dossieranalyse mensensmokkel).
111 Zie verder deel 3, hoofdstuk 3 (rechtspraak): Corr. Oost-Vlaanderen, afdeling Gent, 10 januari 2017, G28*bis* k.

3.2. | Management van smokkelnetwerken

Sociale media hebben een sterke impact op de dynamiek van de mensensmokkel. EMN concludeerde hierover: "Het gebruik van sociale media heeft een enorme impact op illegale migratie. Ze helpen migranten de krachten te bundelen, aan de buitengrenzen een snellere dynamiek op gang te brengen en ze verhogen ook de mate waarin smokkelaars hun routes kunnen aanpassen in functie van veiligheidssituaties."[112] Tegelijkertijd kunnen ze hun smokkelactiviteiten beter afschermen via sociale media. Frontex stelde hetzelfde vast.[113]

In de dossiers stellen we vast dat de mensensmokkelaars de sociale media voor hun vertrouwelijke gesprekken in verschillende facetten gebruiken voor het intern beheren van hun smokkelbusiness. De verschillende faciliterende aspecten van de sociale media komen hierbij aan bod: financieel beheer, klantenbeheer, intern organisatiebeheer smokkelnetwerk en contrastrategie.

Financieel beheer en discussies

Uit de dossiers blijkt dat mensensmokkelaars verkiezen om hun financiële gesprekken via sociale media te voeren. Delicate onderwerpen zoals financiële discussies mochten niet via de telefoon besproken worden.

De politie kon in de telefoontap van een Koerdisch smokkeldossier[114] vaststellen dat de smokkelaars dan telefonisch afspraken om het via Skype of Viber te bespreken: "Smokkelaar X verwijt smokkelaar Y dat hij geld achterhoudt van 3, die op donderdag 04.12 zijn verstuurd. Smokkelaar Y zit op dat moment in Nederland en wilt het niet bespreken over de telefoon, maar via het internet."

De smokkelaars gebruikten Facebook om de betalingen te regelen en te beheren. In een Koerdisch smokkeldossier[115] verwees een smokkelaar in verband met de betaling van een klant tijdens een telefoongesprek naar een onbekend

112 EMN Inform, *The Use of Social Media in the Fight Against Migrant Smuggling*, September 2016.
113 http://frontex.europa.eu/pressroom/hot-topics/profiting-from-misery-how-smugglers-bring-people-to-europe-aUYY2f: "Personen die voor hun diensten publiciteit maken op sociale media zijn zich bewust van de risico's en zijn op verschillende sociale mediaplatforms actief. Meestal gebruiken ze Facebook, WhatsApp en Viber om de financiële details en de logistiek van de smokkeloperaties te bespreken."
114 MYRIA, Jaarrapport Mensenhandel en Mensensmokkel 2016, *Bedelaars in handen van mensenhandelaars,* dossieranalyse, pp.101-103.
115 Zie verder deel 3, hoofdstuk 2, punt 2 (dossieranalyse mensensmokkel).

rekeningnummer voor de regeling van zijn betaling waarvan dan nadien een melding moest gestuurd worden via Facebook. In hetzelfde smokkeldossier werden bij het inlezen van Facebookberichten van een smokkelaar tekstberichten gevonden met transactiecodes van geldtransfers via geldtransferdiensten zoals Moneygram, Western Union e.d., namen en bankgegevens.

In een ander Koerdisch smokkeldossier[116] werden de betalingen van de smokkelaars binnen het netwerk geregeld via Viber: "Op zaterdag 24 januari 2015 om 11.47u belt de gebruiker van 796 (smokkelaar) naar de financier in Nederland en zegt dat hij gisteren een naam heeft doorgestuurd. De vrouw (779) zegt dat ze niets ontvangen heeft. De smokkelaar zegt dat hij de naam via Viber zal sturen. Hoogstwaarschijnlijk moet de financier geld overmaken aan de smokkelaar op naam van X. Om 11.56u stuurt de gebruiker van 796 nogmaals hetzelfde bericht met de naam van betrokkene door naar de financier in Nederland."

Volgens het UNHCR-rapport[117] zijn er meer dan honderd Afghaanse freelance bankiers actief op Facebook die de financiële transfers regelen tussen de smokkelaar en de klant. Het UNHCR vond bewijzen op sociale media van dergelijke contacten in het VK, Hongarije, Oostenrijk, Duitsland en Ierland.

Vertrouwelijke discussies klantenbeheer

De smokkelaars verkiezen sociale media om over hun klantenbeheer te communiceren. Hiervan zijn er duidelijke voorbeelden in de dossiers.

In een Oekraïens smokkeldossier[118] schakelden ze doelbewust over van een gsm-gesprek naar Skype wanneer klanten ter sprake kwamen: "Smokkelaar Z. belt naar smokkelaar S. en geeft een situatieschets. Hij heeft nu nog 12 of 13 'kandidaten' zitten om te verplaatsen. Verdere communicatie via Skype." De politie vond in de smartphone van een smokkelaar relevante Skype- en Viber-berichten terug waarbij locaties (vooral parkings langs autosnelwegen) en adressen van safehouses werden doorgegeven en daarnaast een communicatie over een persoon die vanuit Spanje ging aankomen.

In een Iraaks smokkeldossier[119] van Dendermonde had een smokkelaar A. vanuit België geprivilegieerde contacten met een Syrische smokkelaar in London die gekend stond als toeleveringskanaal van Syriërs. Deze twee smokkelaars waren vrienden via Facebook. Smokkelaar A. verklaarde tijdens zijn verhoor dat al zijn communicaties met de Syrische smokkelaar uit London via Viber en Facebook moest verlopen. In een verwant smokkeldossier van Brussel[120] onderhield dezelfde Syrische smokkelaar van London zijn contacten met een andere smokkelaar via Skype.

Vertrouwelijke discussies over interne organisatie en samenwerking

Smokkelnetwerken regelen via sociale media hun operationele werking. In een Oekraïens smokkeldossier[121] regelden de smokkelaars hun operationeel smokkelbeheer via Skype. De politie analyseerde de Skype-berichten van de smokkelaars en concludeerde hierover: "Wij stellen vast dat bij de communicatie (Skype) tussen X, Y en Z relatief gestructureerde mededelingen worden gedaan die als relevant voor het onderzoek kunnen worden bestempeld. De communicatie handelt vooral over de volgende twee onderwerpen: a) doorgave van Poolse telefoonnummers met daarnaast een bedrag in euro en een tijdstip. Het betreft hier met een aan zekerheid grenzende waarschijnlijkheid oproepnummers van chauffeurs die "kandidaten" meenemen over de Frans-Britse grens, het aan hen te betalen bedrag alsook het tijdstip waarop met de man contact moet genomen worden; b) doorgave van Poolse namen, geboortedata en alfanumerieke gegevens zijnde gegevens van Poolse identiteitskaarten die gecheckt worden op hun bruikbaarheid (al dan niet geseind staan); … In die communicaties worden gegevens van Poolse identiteitskaarten overgemaakt die vervolgens al dan niet met een OK worden teruggestuurd. Uit de modus operandi blijkt dat [de] organisatie gebruik maakt van Poolse identiteitskaarten die gekocht worden van hun eigenaars."

De smokkelaars leggen via sociale media contact met andere smokkelaars uit de herkomstlanden. In een Afghaans smokkeldossier[122] vatten de smokkelaars telefonisch een gesprek aan over een nieuwe Afghaanse smokkelaar die ze wilden contacteren. Ze spraken af hun gesprek later met behulp van videochat verder te zetten: "557 vraagt of 166 naar Afghanistan is geweest. 166 zegt dat

116 MYRIA, Jaarrapport Mensenhandel en Mensensmokkel 2016, *Bedelaars in handen van mensenhandelaars,* dossieranalyse, pp.103-107.
117 UNHCR, *From A Refugee Perspective, Discourse of Arabic speaking and Afghan refugees and migrants on social media from March to December 2016*, April 2017. www.unhcr.org/uk/5909af4d4.pdf.
118 Zie verder deel 3, hoofdstuk 3 (rechtspraak): Corr. Oost-Vlaanderen, afdeling Gent, 10 januari 2017, G28*bis* k.
119 Zie verder deel 3, hoofdstuk 2, punt 2 (dossieranalyse mensensmokkel).
120 Corr. Brussel, 13 oktober 2016, 60e k. (niet-gepubliceerd).
121 Zie verder deel 3, hoofdstuk 3 (rechtspraak): Corr. Oost-Vlaanderen, afdeling Gent, 10 januari 2017, G28*bis* k.
122 MYRIA, Jaarrapport Mensenhandel en Mensensmokkel 2016, *Bedelaars in handen van mensenhandelaars,* dossieranalyse, pp. 107-109.

hij voor 51 dagen naar Afghanistan is gegaan en zegt dat mensensmokkelaars nu 17.000 dollar vragen om mensen naar hier te sturen. 557 vraagt of hij het nummer van die persoon kan doorsturen. 166 zegt dat er een meisje in Kabul is die het werk doet. 557 vraagt om haar nummer en zegt dat hij met haar wilt praten.166 zegt dat ze het doet in 25 dagen en dan zegt dat hij straks met 557 met videochat zal praten. het nummer is (…) en dan zegt hij dat hij voor zekerheid nog een keer dat nummer zal sturen via Facebook."

In een Albanees smokkeldossier[123] wisselden de smokkelaars hun Skype-adressen uit en bediscussieerden ze via Skype rechtstreeks hun smokkeloperaties en problemen. De politie was hiervan enkel op de hoogte omdat de smokkelaars tijdens hun gsm-gesprekken hiernaar verwezen hadden.

Contrastrategie

Uit de bevraging van de EU-landen leidt EMN af: "Uit onderzoek is gebleken dat smokkelaars liever via internet dan via telefoon communiceren. Deze manier van werken verloopt anoniemer en beperkt de risico's op een politie-interventie, en tegelijk kunnen ze er hun activiteiten mee uitbreiden".[124]

De smokkelleiders geven duidelijke richtlijnen om niet telefonisch maar via sociale media te communiceren. In een Afghaans smokkeldossier[125] verwittigden de smokkelaars elkaar dat ze door de politie afgeluisterd werden en zeiden in een afgeluisterde telefoontap: "Kom via Skype praten. Ok, ik kom over 5 minuten." Een vergelijkbare tap in Koerdisch dossier[126]: "Het is smokkelaar A die belt met een Brits nummer, smokkelaar W vraagt hem te corresponderen via Viber."

De smokkelaars wijzigden regelmatig hun mobiele telefoonnummers om de telefoontap te bemoeilijken en wisselden hun nieuwe nummers via Facebook uit. Een mooi voorbeeld van een telefoontap in een Koerdisch smokkeldossier[127]: "Smokkelaar D vraagt aan smokkelaar S om zijn nieuw gsm-nummer via Facebook te sturen en zegt dat hij ook een nieuw nummer zal hebben morgen… Beiden spreken nogmaals af om hun oproepnummer te veranderen en hun nieuw nummer door te sturen via Facebook." Tijdens zijn verhoor gaf een smokkelaar aan de politie openlijk toe: "We probeerden ook zoveel mogelijk te communiceren via het Internet (Facebook en WhattsApp, maar vooral Viber) omdat de politie dit niet kan afluisteren."

Volgens een onderzoeksrapport[128] past een dergelijke toepassing van sociale media in een strategie van de professionalisering van smokkelnetwerken.[129] Een smokkelaar die voor deze studie geïnterviewd werd, legde uit: "Zelf heb ik meer dan 100 Simkaarten voor gsm's gebruikt," vertelt de Afghaanse smokkelaar J. "Ik heb misschien wel meer dan 40 of 50 Facebook accounts. Ik activeer ze wanneer ik die nodig heb en zodra mijn klanten op hun bestemming zijn toegekomen, deactiveer ik ze."[130] Een dergelijke de-activatie van zijn Facebook account wordt als een nieuwe vorm van contratechniek beschouwd.

Tegenwoordig stellen we in de smokkeldossiers vast dat de smokkelaars beseffen dat chatberichten van sociale media net zoals bij gsm door de politie kunnen gelezen en geanalyseerd worden. In een Koerdisch smokkeldossier[131] blijkt dat de smokkelaars zich hieraan trachten aan te passen en bezig zijn met het ontwikkelen van contratechnieken bij de sociale media. Na de arrestatie van verschillende smokkelaars slaagden vier smokkelaars om te vluchten naar Frankrijk. Een van de gevluchte smokkelaars verwittigde telefonisch snel de anderen om de digitale sporen van de aangehouden smokkelaars te verwijderen zodat de politie geen verband meer tussen hen zou kunnen leggen: "Op 22/05/2015 neemt Q (gevluchte smokkelaar) via zijn Frans telefoonnummer contact op met P (smokkelaar). Q informeert enerzijds naar de toestand van de verdachten die op 22/05/2015 zijn aangehouden (en adviseert om hun namen op Viber te blokkeren), anderzijds geeft hij aan dat hij zijn smartphone heeft verloren op de parking. Hij vraagt aan P om bij aantreffen van zijn smartphone zijn Facebook af te zetten (geeft pincode 2101 door)."

In hetzelfde dossier was een smokkelaar bezig met de prospectie van vrachtwagens voor een smokkeloperatie. Tijdens een telefoongesprek wordt hem gevraagd de foto's niet naar Facebook te sturen. Hij wist dat deze belangrijke

123 MYRIA, Jaarverslag Mensenhandel en Mensensmokkel 2015, *Schakels verbinden,* dossieranalyse, pp. 78-80.
124 Summary of EMN Ad-Hoc Query No. 1055 from 18 April 2016, *Addressing and preventing the use of social media in migrant smuggling.*
125 MYRIA, Jaarverslag Mensenhandel en Mensensmokkel 2015, *Schakels verbinden,* dossieranalyse, pp. 85-90.
126 MYRIA, Jaarrapport Mensenhandel en Mensensmokkel 2016, *Bedelaars in handen van mensenhandelaars,* dossieranalyse, pp. 101-103.
127 MYRIA, Jaarrapport Mensenhandel en Mensensmokkel 2016, *Bedelaars in handen van mensenhandelaars,* dossieranalyse, pp. 103-107.
128 The Smuggling Game Playing with life and death to reach Europe, by Lin Taylor and Valeria Cardi, 28 March 2017: http://news.trust.org/shorthand/the-smuggling-game.
129 "Smokkelaars zijn zeer creatief en passen hun criminele activiteiten zeer snel aan de nieuwe obstakels aan. Via sociale mediaplatformen zoals Facebook, of versleutelde mobiele apps zoals WhatsApp, Imo en Viber, kunnen smokkelaars makkelijk politieacties omzeilen."
130 http://news.trust.org/shorthand/the-smuggling-game.
131 Zie verder deel 3, hoofdstuk 2, punt 2 (dossieranalyse mensensmokkel).

operationele smokkelgegevens zijn die door de politie kunnen teruggevonden worden: "597 belt 782 met de mededeling dat hij juist twee foto's heeft genomen, hij zal de foto's naar 782 sturen en vraagt om te kijken om te zien of die wel daar naartoe gaan of niet (noot politie: vermoedelijk naar bepaalde bestemming Verenigd Koninkrijk, vermoedelijk foto's van vrachtwagens met bepaalde bestemming, dit uit de context van het gesprek gehaald). 782 vraagt om geen foto's op zijn Facebook te sturen."

3.3. | Sociale media en uitbuiting van smokkelslachtoffers

De smokkelaars zetten ook sociale media in als hulpinstrument bij de uitbuiting van smokkelslachtoffers. Daarnaast zijn er ook meldingen van uitbuitingen op sociale media.

Sociale media als facilitator van seksuele uitbuiting

In een Afghaans smokkeldossier[132] regelde de smokkelleider via Skype een gratis smokkelreis voor een minderjarige naar Frankrijk waarbij de jongen deze achteraf in natura moest afbetalen. Een medewerker telefoneerde naar de smokkelleider met de boodschap: "Er zijn een paar mooie jongens en als je wil kan ik ze naar jou sturen. De smokkelleider reageerde: laat maar, eerst eentje via Skype zien en dan zal ik eentje zijn reis helemaal tot Frankrijk vergoeden. Oké, geef mijn nummer aan een van die twee minderjarigen, aan diegene die er heel 'luxe' uitziet."

Deze Afghaanse smokkelleider opereerde vanuit een smokkelkamp in Calais, waar het UNHCR ook melding gemaakt heeft van seksueel misbruik van Afghaanse jongetjes.[133]

Meldingen van uitbuiting op sociale media en internet

De migranten beginnen zelf ook meer situaties van misbruiken te posten op sociale media om hun lotgenoten te waarschuwen. Dit kan leiden tot een vorm van sociale controle op digitaal niveau. Zo werden op sociale media reeds getuigenissen van verkrachtingen van vrouwen gerapporteerd die onderweg plaatsvonden.[134] Er werden ook filmpjes gepost waarin smokkelaars migranten onder dreiging van een wapen dwingen in een overbevolkt bootje te kruipen."[135]

Het EU-project over de rol van sociale media en de migrant, maakt melding van een online platform dat de schendingen registreert van de mensenrechten van de migranten aan de Middellandse Zee: Watch The Med[136] is een online mapping platform, dat het aantal overlijdens van migranten en schendingen van de mensenrechten op zee bijhoudt.[137] De informatie op dit platform is gebaseerd op verslagen en getuigenissen die via telefoon of internet door migranten, familieleden, zeelui en andere getuigen van schendingen van rechten van migranten op zee worden verstuurd."[138]

De migranten beginnen zelf ook meer situaties van misbruiken te posten op sociale media om hun lotgenoten te waarschuwen.

3.4. | Sociale media, internet en veilige migratieroutes

In haar vorige jaarrapporten heeft Myria reeds gewezen op het belang van veilige migratieroutes. Sociale media kunnen hierin een grote rol spelen. Een studie formuleert het als volgt: "Vluchtelingen worden via telefoon over routes geïnformeerd. Op die manier komen ze te weten welke grenzen open zijn en welke niet. Maar nog voor ze zover zijn kan hun telefoon al hun leven hebben gered, door hen informatie te geven over de weersomstandigheden tijdens een overtocht op zee. Meestal hebben ze drie

132 MYRIA, Jaarverslag Mensenhandel en Mensensmokkel 2015, *Schakels verbinden,* dossieranalyse, pp. 85-90.

133 UNHCR, *From A Refugee Perspective, Discourse of Arabic speaking and Afghan refugees and migrants on social media from March to December 2016*, Aril 2017. www.unhcr.org/uk/5909af4d4.pdf: "Uit individuele interviews met onze onderzoeker te Calais is gebleken dat een aantal zeer jonge jongens heeft laten verstaan seksueel te zijn misbruikt door smokkelaars. Dit is iets waar jonge Afghanen niet snel over zullen praten uit vrees voor stigmatisering en/of vergelding… Meestal zijn Afghaanse migranten zeer jong en niet-geïnformeerd, en zijn ze volledig afhankelijk van hun smokkelaar, wat hen kwetsbaar maakt voor misbruik zoals seksuele uitbuiting."

134 *Ibid.*

135 *Ibid.*

136 www.watchthemed.net.

137 www.watchthemed.net/pdf/WTM-flyer-eng.pdf.

138 The Open University and France Médias Monde, 2016. *Mapping Refugee Media Journeys: Smartphone and Social Media Networks*. www.open.ac.uk/research/main/sites/www.open.ac.uk.research.main/files/files/ecms/web-content/Mapping-Refugee-Media-Journeys-16-May-final-V1.pdf.

basisbehoeften: een smartphone, eten en water – in die volgorde."[139]

Hieronder enkele best practices die ondertussen reeds ontwikkeld werden en de mogelijkheden van sociale media tonen.

Veilige migratieroutes

De migranten navigeren onderweg met behulp van Google Maps en wisselen onderling de veilige routes met de actuele wijzigingen uit.[140] In 2015 en 2016 gebruikten ze Google Maps om vanuit Griekenland verschillende landen te doorkruisen langs de zogenaamde Balkan route naar West Europa.[141] Toen in 2015 Hongarije de grenzen sloot en de migratieroute naar Kroatië en Servië verschoof, werd via Facebook een applicatie ontwikkeld met een map van de locaties van de landmijnen in deze twee landen zodat de migranten veilig konden doorreizen.[142]

Het EU-project dat de rol van de sociale media voor migranten onderzoekt, vermeldt in haar tussentijds rapport verschillende ontwikkelde Apps als best practices. Google ontwikkelde tijdens de vluchtelingencrisis samen met verschillende NGO's de App 'Crisis Info Hub' met de actuele relevante informatie over Griekenland, Macedonia (FYROM), Servië, Kroatië en Slovenië en hun grensgebieden.[143]

Migranten gebruiken sociale media als hulplijn voor onderweg, wat levens kan redden.

Een andere applicatie is "Infomobile - Welcome 2 Europe"[144] en werd door de migranten zelf ontwikkeld. Het geeft geüpdatete advies over het migratiebeleid en contactgegevens van de NGO's van 35 landen.[145]

Facebook-gebruikersgroepen zonder smokkelaars

Er werden Facebook-groepen opgestart voor migranten die zonder smokkelaar naar het Westen willen reizen. De Facebook-pagina 'Europe without Smugglers' geeft informatie over de routes die vroeger enkel door smokkelaars geleverd werd. Een migrant verwoordde het zo aan een journalist: "Je hebt een heel netwerk van mensen binnen handbereik. Smokkelaars via de route over land zijn niet meer dan een extra kost. Vaak is het veel riskanter via hen te werken dan beroep te doen op andere vluchtelingen."[146]

De Facebook-groep "Asylum and Immigration without Smugglers" heeft meer dan 15.000 leden en navigeert de migranten zonder smokkelaars individueel of in groep door Europa. Een migrant postte de vraag om zich aan te sluiten bij een groep: "Ik ben in Turkije en zou graag naar Duitsland of Zweden gaan, is er toevallig een groep die klaar staat om te vertrekken?" Een persoon antwoordde daarop: "Mijn vader en broer doen ook de reis en we zijn net een groep aan het vormen, bel me op dat nummer: xxx".[147]

Sociale media als levenslijn voor onderweg

Migranten gebruiken sociale media als hulplijn voor onderweg, wat levens kan redden. Een migrant getuigde hierover aan een journalist: "Aan het begin van zijn gevaarlijke reis over de Egeïsche Zee in een rubber bootje met 62 andere vluchtelingen, belde H. een vriendin in New York. Hij wou haar aan de lijn houden in het geval er iets fout zou lopen. En er liep iets fout. De boot begon water te maken en zonk. Toen H. in het water terecht kwam kon hij zijn telefoon boven de golven houden en

139 Babani, 2016. *Phones – crucial to survival for refugees on the perilous route to Europe*. https://theconversation.com/phonescrucial-to-survival-for-refugees-on-the-perilous-route-to-europe-59428.

140 J. ZIJLSTRA, I.VAN LIEMPT, "Smart(phone) travelling: understanding the use and impact of mobile technology on irregular migration journeys", *International Journal of Migration and Border Studies*, January 2017. www.researchgate.net/publication/312015518_Smartphone_travelling_understanding_the_use_and_impact_of_mobile_technology_on_irregular_migration_journeys.

141 Danish Refugee Council, *Getting to Europe the 'WhatsApp' way*, juni 2016. http://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/RMMS%20Briefing%20paper%202_Social%20Media%20in%20Mixed%20MigrationUPLOAD.pdf.

142 NPR, 2015, A Harrowing Journey Into Europe, Aided By Apps And Internet Access. www.npr.org/2015/09/19/441754735/aharrowing-journey-into-europe-aided-by-apps-and-internet-access.

143 The Open University and France Médias Monde, 2016. *Mapping Refugee Media Journeys: Smartphone and Social Media Networks*. www.open.ac.uk/research/main/sites/www.open.ac.uk.research.main/files/files/ecms/web-content/Mapping-Refugee-Media-Journeys-16-May-final-V1.pdf : "Het Google team wees op een "gebrek aan tijdelijke hyperlokale informatie voor vluchtelingen", en ontwikkelde iets wat vluchtelingen behalve vitale informatie over hun vertrek, reis en aankomst, ook gegevens zou verschaffen die essentieel waren voor hun reis: huisvesting, transport, medische voorzieningen, enz. Er circuleert een lijst van Ngo's die vluchtelingen juridische bijstand en gezondheids- en sociale voorzieningen bieden."

144 www.facebook.com/w2eu.info/info/?tab=page_info.

145 The Open University and France Médias Monde, 2016. *Mapping Refugee Media Journeys: Smartphone and Social Media Networks*. www.open.ac.uk/research/main/sites/www.open.ac.uk.research.main/files/files/ecms/web-content/Mapping-Refugee-Media-Journeys-16-May-final-V1.pdf : "Vluchtelingen worden ertoe aangezet de verschillende links aan te klikken om er informatie te vinden over: "veiligheid op zee", "asiel", "Dublin II", "gender", "minderjarigen", "regularisatie", "detentie", "deportatie", "leven", "gezin", "medische aspecten" en "arbeid."

146 The Financial Times, 2016. *Technology comes to the rescue in migrant crisis*. www.ft.com/cms/s/0/a731a50a-da29-11e5-a72f-1e7744c66818.html#ixzz41ks4s7ZX.

147 Danish Refugee Council, Getting to Europe the 'WhatsApp' way, juni 2016. http://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/RMMS%20Briefing%20paper%202_Social%20Media%20in%20Mixed%20MigrationUPLOAD.pdf.

zijn vriendin vragen de Turkse kustwacht te verwittigen. Via WhatsApp kon hij zijn locatie geven. 45 minuten later werd hij gered."[148] Een gelijkaardige getuigenis was er ook waarbij Twitter een cruciale rol speelde als hulpinstrument dat vele mensenlevens redde.[149]

Volgens het IOM (International Organization for Migration)[150] werden in 2016 in totaal 7763 migranten bij hun overtocht als dood geregistreerd. Hiervan zijn er in 2016 op de Middellandse Zee 5.096 mensen verdronken of vermist.[151] In 2015 waren er dit 3.771 voor de Middellandse Zee. Volgens UNHCR waren er op 31 juli 2017 al 2.409 doden of vermisten op de Middellandse Zee geregistreerd.[152]

Ondertussen worden verschillende applicaties ontwikkeld die als hulplijn dienen. Zo bestaat er een Facebook-pagina met real-time informatie over vermiste bootjes op de Middellandse Zee.[153]

Het EU-project over de sociale en de migrant verwijst naar Alarmphone[154] als een hotline voor de ondersteuning van hulpoperaties.[155]

---

148 Wired, 2016, *Refugees are more connected than ever. Rescuers must be too*. www.wired.com/2016/04/humanitarian-aidstartups/?mbid=social_fb.

149 Babani, 2016. *Phones – crucial to survival for refugees on the perilous route to Europe*. https://theconversation.com/phonescrucial-to-survival-for-refugees-on-the-perilous-route-to-europe-59428 : "Een Twittergebruiker, die een telefoontje kreeg van iemand aan boord van een schip met motorpech op de Middellandse Zee, gebruikte Twitter om het nummer van de Italiaanse kustwacht te bemachtigen en tweette: "250 Eritreeërs, vooral vrouwen en kinderen, bevinden zich op een schip in nood op de Middellandse Zee. Help, ze hebben hulp nodig! Motor in panne". Dit bericht werd geretweet met de GPS coördinaten om de aandacht van de hulpdiensten te trekken.

150 http://migration.iom.int/europe.

151 Zie MYRIA, *Jaarverslag Migratie in Cijfers en Rechten 2017*, p. 103.

152 http://reliefweb.int/report/italy/mediterranean-dead-and-missing-sea-july-2017.

153 Danish Refugee Council, *Getting to Europe the 'WhatsApp' way*, June 2016. http://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/RMMS%20Briefing%20paper%202_Social%20Media%20in%20Mixed%20MigrationUPLOAD.pdf: "Lukman Derky, een Syriër die in Frankrijk woont, heeft meer dan 58.000 volgers op zijn Facebook pagina. Hij deelt informatie over boten die vermist zijn geraakt tijdens de overtocht over de Middellandse Zee. Daarnaast vermelden de gegevens ook de laatst gekende GPS coördinaten van de boten, gegevens voor mensen in nood op het vasteland en een hulpoproep gericht aan de dichtste volger om hen te hulp te komen."

154 http://alarmphone.org/en.

155 The Open University and France Médias Monde, 2016. *Mapping Refugee Media Journeys: Smartphone and Social Media Networks*. www.open.ac.uk/research/main/sites/www.open.ac.uk.research.main/files/files/ecms/web-content/Mapping-Refugee-Media-Journeys-16-May-final-V1.pdf : "Alarmphone is een "zichzelf organiserende" noodlijn, die binnen een samenwerkingsproject van een activistennetwerk is ontstaan. Het initiatief richt zich tot vluchtelingen die per boot reizen en die tijdens hun overtocht over de Middellandse Zee in gevaar en in nood verkeren. Het geeft de vluchtelingen op zee een tweede kans om een SOS-bericht de wereld in te sturen. Alarmphone documenteert en mobiliseert in real-time. Op die manier verhoogt de druk om zoveel mogelijk hulp te bieden en worden push- backs en andere vormen van schendingen van de rechten van vluchtelingen en migranten op zee bemoeilijkt. Alarmphone is dus geen noodnummer maar een alarmnummer ter ondersteuning van hulpoperaties."

Hoofdstuk 2
Sociale media en internet als onderzoeksmethode

Justitie en politie gebruiken sociale media en internet zelf ook als onderzoeksmethode bij hun speurwerk. Ondanks de vele nieuwe uitdagingen[156] heeft de Europees Migratienetwerk (EMN) in haar bevraging van de EU-landen vastgesteld dat de meeste Europese landen sociale media en internet als onderzoeksinstrument gebruiken om bewijsmateriaal te vergaren in de strijd tegen mensensmokkel.[157] In zeven EU-landen bestaat hierover ook een samenwerking in de strijd tegen mensenhandel.[158]

In de Belgische dossiers van mensenhandel en mensensmokkel waarin Myria burgerlijke partij is of kennis van genomen heeft, stellen we vast dat sociale media en internet op diverse wijze in de verschillende fases van het onderzoek gebruikt worden. De resultaten kunnen door de rechtbank bij de motiveringen van hun uitspraken als objectief bewijsmateriaal gebruikt worden.[159] Dit is een belangrijke verdienste van de Belgische justitie die beantwoordt aan een aanbeveling van EMN,[160] niet alleen voor de strijd tegen mensensmokkel maar ook mensenhandel. Deze gegevens moeten wel meer internationaal gedeeld worden als een best practice. Het EU-project *Trace* beveelt daarom aan om dit in in te voeren in de "Human Trafficking Case Law Database" van de United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC), die hiervoor opgericht werd.[161] Het is ook wenselijk en noodzakelijk dat dergelijk instrument ook noodzakelijk op EU-niveau in het leven geroepen wordt.[162]

De sociale media en internet, gebruikt als onderzoeksinstrumenten, zijn veel minder aanwezig in dossiers van economische uitbuiting.

We stellen wel vast dat de sociale media en internet als onderzoeksinstrumenten veel minder aanwezig zijn in dossiers van economische uitbuiting terwijl dit bijvoorbeeld bij het verhoor van een slachtoffer voor het aanwijzen van een locatie via Google Maps nuttig kan zijn. Hiervoor moeten de eerstelijnsdiensten zoals de inspectiediensten een training krijgen. Daarnaast is ook een aanbeveling van het EU-project Trace het overwegen waard: "De strikte controle van websites met online jobadvertenties bevorderen (ofwel door de politiediensten, ofwel door organisaties uit het middenveld), vooral in sectoren waar mensenhandel regelmatig voorkomt."[163]

156 EMN Inform, *The Use of Social Media in the Fight Against Migrant Smuggling*, September 2016: "Sociale media hebben een belangrijke rol gespeeld in de toename van niet enkel het volume maar ook de efficiëntie van smokkeloperaties, waardoor het speurwerk en de vervolgingen in dat soort dossiers doorgaans moeilijker is. Bovendien wordt de controle nog bemoeilijkt door de anonymiteit van de gebruikers, afgesloten accounts, pagina's met beperkte toegang, versleuteling, het gebruik van het dark net, moeilijke samenwerking met service providers, enz."

157 Samenvatting van de EMN ad-hoc vraag nr. 1055 van 18 avril 2016, *Addressing and preventing the use of social media in migrant smuggling*: de meeste lidstaten (BE, CZ, DE, ES, FR, HR, HU, LT, NL, PL, SE, SI, UK) lieten weten dat ze sociale media en online platforms gebruiken om informatie tegen smokkelaars te verzamelen.

158 *Ibid.*: verschillende lidstaten (BE, CZ, DE, EE, ES, NL, PL) gaven voorbeelden van bestaande samenwerking bij andere vormen van misdaad, zoals mensenhandel en seksuele uitbuiting.

159 Myria, Jaarverslag Mensenhandel 2013, *Bruggen slaan*, pp. 60-61.

160 EMN Inform, *The Use of Social Media in the Fight Against Migrant Smuggling*, September 2016: " Pursuing and further developing the monitoring and analysis of relevant case law on migrant smuggling and the use of e-evidence."

161 http://data.trilateralreseark.com/wp-content/uploads/2015/11/TRACE_D4.1_Role-of-technologies-in-human-trafficking_FINAL.-1.pdf: "De door het VN-Bureau voor drugs- en misdaadbestrijding (UNODC) opgerichte "Human Trafficking Case Law Database" is een voorbeeld van een platform voor de uitwisseling van informatie. Misdaaddossiers die met mensenhandel te maken hebben kunnen er worden geüpload. Het is tegelijk een publieke ruimte waar samenvattingen en volledige gerechtelijke documenten van mensenhandeldossiers kunnen worden ingekeken, en die kan sensibiliseren over hoe het in mensenhandeldossiers tot effectieve veroordelingen kan komen."

162 http://data.trilateralreseark.com/wp-content/uploads/2015/11/TRACE_D4.1_Role-of-technologies-in-human-trafficking_FINAL.-1.pdf: Nationale en/of Europese databases oprichten over dossiers van mensenhandel. Dat soort databases bevat in principe geen informatie over de identificatie van slachtoffers of de daders, de databank voorziet wel in geactualiseerde statistieken, commentaar bij de modus operandi, geografische patronen, enz. De informatie zou ervoor kunnen zorgen dat de toekomstige Eurostat verslagen in de toekomst betrouwbaarder en makkelijker te analyseren zijn.

163 http://data.trilateralreseark.com/wp-content/uploads/2015/11/TRACE_D4.1_Role-of-technologies-in-human-trafficking_FINAL.-1.pdf.

1. OPENBRONNEN-ONDERZOEK

Het openbronnenonderzoek is een belangrijk onderdeel van het politiewerk. Het kan geleverd worden door een eerstelijnsdienst of door een steundienst van de politie indien hiertoe een verzoek is aangevraagd.[164]

1.1. | Opstartfase onderzoek

Bij mensenhandel kan een dossier opgestart worden op basis van een internetonderzoek naar een escortservice waarbij indicaties van seksuele uitbuiting aangetroffen worden. Dit gebeurt aan de hand van internetadvertenties en online forumgesprekken.

Een Nigeriaans dossier[165] van Tongeren werd opgestart naar aanleiding van een politietoezicht naar verdoken vormen van prostitutie. De politie besteedde hierbij aandacht aan bepaalde internetwebsites waar Afrikaanse vrouwen zich als escorte presenteerden. Na een inhoudelijke analyse van de gegevens van de website stelden de speurders mogelijke indicaties van mensenhandel vast. Uit talrijke klantenrecensies op de publiek toegankelijke forums van bepaalde websites kon de politie afleiden dat de huisvesting van de Afrikaanse vrouwen precair was, en dat ze vermoedelijk in een onwettige verblijfsstatus tewerkgesteld werden, wat op mensenhandel wees.

Bij mensensmokkel kan een internetonderzoek ook aanleiding geven tot de opstart van een smokkeldossier. Reeds in 2001 werd na een klacht van een smokkelslachtoffer een mensensmokkeldossier[166] in Brussel opgestart op basis van een internetonderzoek naar een Russisch agentschap dat verblijfsdocumenten aanbood via een asielprocedure. Het vonnis[167] schrijft hierover: "Het strafdossier start op met een PV van de Scheepvaartpolitie Oostende (22 januari 2001) over een website die klaarblijkelijk beoogt vluchtelingen uit Rusland wegwijs te maken in de asielprocedure, en meer algemeen in het leven in België. Op de site "(…)" kan men zelf een pagina maken. Op die manier zijn er meerdere nieuwsbrieven op verschenen. (…) De Federale Politie GDA (…) heeft er weet van dat Russische onderdanen hun diensten aanbieden aan landgenoten tegen betaling. Op de website is sprake van een GSM nummer (…). Wanneer men dat nummer contacteert wordt er doorverwezen naar het nummer (…). Politionele informatie wijst uit dat het nummer (…) zou kunnen worden gelinkt aan een (…) zogenaamde advocaat, K.D."

1.2. | Detectie slachtoffers

De politie gebruikt sociale media en internet om slachtoffers van mensenhandel op te sporen. In een Hongaars dossier[168] slaagde de politie erin een minderjarig slachtoffer via Facebook op te sporen. De politie vond in de telefoontap een gesprek terug waarin de minderjarige de beklaagde contacteerde voor prostitutiewerk. Hier gaf ze hem haar Facebook profiel met haar referenties zodat de politie haar gemakkelijk kon terugvinden.

Facebook kan ook dienen om slachtoffers te linken aan een prostitutienetwerk. In hetzelfde Hongaarse dossier[169] vonden de speurders in het Facebook profiel van de beklaagde ronselaarster onder haar vrienden 34 Hongaarse vrouwen terug die in Gentse vitrinebars zaten. De politie slaagde erin de slachtoffers te identificeren en ze aan het prostitutienetwerk te linken. In een *loverboy*dossier[170] met minderjarigen uit jeugdinstellingen kon de politie minderjarige slachtoffers terugvinden op een online forumsite voor seksdates.

De online forumsites van prostitutieklanten waar deze hun ervaringen uitwisselen, leveren belangrijke gegevens op voor de politie om te kunnen bepalen of er sprake is van aanwijzingen van mensenhandel. In dit geval is er dan ook sprake van potentiële slachtoffers van mensenhandel. In een Thais dossier van Leuven[171] verzamelde de politie

164 Zie verder de externe bijdrage: "Presentatie DJOC/I2 in de strijd tegen mensenhandel: ondersteunende rol bij het doorzoeken van het internet en de sociale media".
165 MYRIA, Jaarverslag Mensenhandel en Mensensmokkel 2011, *Het geld dat telt*, p. 90.
166 MYRIA, Jaarverslag Mensenhandel en Mensensmokkel 2008, *Bestrijden met mensen en middelen*, p. 73.
167 Correctionele rechtbank Brussel, 22 oktober 2008, 51ste kamer (definitief) (beschikbaar op www.myria.be).
168 MYRIA, Jaarverslag Mensenhandel en Mensensmokkel 2015, *Schakels verbinden,* dossieranalyse, pp. 66-70.
169 *Ibid.* Zie ook hierboven hoofdstuk 1, punt 1 van dit focus (De rol van sociale media en internet bij mensenhandel).
170 MYRIA, Jaarrapport Mensenhandel en Mensensmokkel 2016, *Bedelaars in handen van mensenhandelaars,* rechtspraak, p. 134; Corr. Antwerpen, 22 december 2015, k. A4C (definitief).
171 MYRIA, Jaarverslag Mensenhandel en Mensensmokkel 2011, *Het geld dat telt*, p. 92.

informatie over de prostitutie-ervaringen van de klanten van het massagesalon op de websites waar de klanten hun ervaringen deelden. Hiermee kon de politie aantonen dat het slachtoffers van mensenhandel waren. In een Thais dossier van Mechelen[172] kon de politie nog andere slachtoffers detecteren via de online forumsites van prostitutieklanten. De uittreksels met de commentaren op deze websites toonden duidelijk aan dat buiten de massages ook verdere seksuele handelingen werden verricht.

De online forumsites van prostitutieklanten waar deze hun ervaringen uitwisselen, leveren belangrijke gegevens op voor de politie.

In een dossier van een meedrinkzaak[173] kon de politie via de online forumsite aantonen dat een slachtoffer al veel langer uitgebuit werd. De politie voerde gerichte opzoekingen uit op het internet. Op een internetsite van prostitutieklanten trok een forumbericht van 2006 de aandacht van de politie. De prostitutieklant had al 47 berichten op het forum gepost over zijn persoonlijke ervaringen in verschillende bars. In zijn bericht over de geviseerde bar sprak hij over een jonge vrouw met valse Litouwse documenten. Hieruit kon de politie concluderen dat zij al in juni 2006 actief was in deze bar, ruim een jaar voordat ze in oktober 2007 aangetroffen werd bij de huiszoeking.

Om de detectie van slachtoffers te verbeteren beveelt Trace aan om via sociale media een soort hotline op te zetten: "Werk maken van betere instrumenten om makkelijker anoniem melding te kunnen maken van vermoedelijke feiten van mensenhandel op websites en sociale media. Een anonieme klacht bijvoorbeeld, via apps / websites / hotlines."[174]

1.3. | Identificatie verdachten

Facebook is een makkelijk medium om mogelijke daders van mensenhandel en mensensmokkel te identificeren. Wanneer de Facebook profielen gesloten zijn, valt het buiten het openbronnenonderzoek en is een andere procedure van toepassing.[175] Tegenwoordig gebruikt de politie en vooral de FGP deze onderzoeksmethode in hun dossiers. Maar de politie controleert ook de internetgegevens. Met Google Image kan bijvoorbeeld een persoonsfoto van een observatieoperatie vergeleken worden met bestaande foto's op de internetplatformen en op deze wijze het Facebook profiel van de betrokkene opgespoord worden. Het resultaat is de identificatie van de verdachte en veel bijkomende gegevens op zijn profiel.

Identificatie hoofdverdachte

In verschillende mensensmokkeldossiers kon de politie via foto's op Facebook de ware identiteit van een hoofdbeklaagde bepalen die onder een valse naam opereerde. Via openbronnenonderzoek kon de politie het profiel van de smokkelaar onder zijn valse naam terugvinden en vaststellen dat de foto van zijn profiel leek op de foto van een verdachte uit hun databank.

In een Koerdisch smokkeldossier[176] van Brugge had de politie per telefoontap vastgesteld dat een hoofdbeklaagde gebruik maakte van een valse naam op sociale media. Bij nazicht in het rijksregister kon de politie deze persoon niet terugvinden. Via openbronnenonderzoek op Facebook echter kon de politie het profiel van de smokkelaar onder zijn valse naam terugvinden, en vaststellen dat de foto van zijn Facebook profiel leek op de foto van de Irakees M., de ware identiteit van de hoofdbeklaagde wiens gegevens wel in de politionele databank zaten.

In een Albanees smokkeldossier van Gent verwijst de rechtbank in haar vonnis[177] naar een openbronnen-onderzoek van het Facebook profiel van een geïntercepteerde gesmokkelde waarbij een verband kon gelegd worden met het Facebook profiel van de hoofdverdachte.

In een *loverboy*dossier[178] met minderjarigen uit jeugdinstellingen werd een belangrijke verdachte geïdentificeerd door het vergelijken van een Facebook profielfoto met een foto uit het rijksregister.

In een Thais mensenhandeldossier[179] konden de daders op basis van telefoontap en internet geïdentificeerd worden.

172 MYRIA, Jaarrapport Mensenhandel en Mensensmokkel 2016, *Bedelaars in handen van mensenhandelaars,* dossieranalyse, pp. 87-90.
173 MYRIA, Jaarverslag Mensenhandel en Mensensmokkel 2010, *Sociale fraude bestrijden is mensenhandel voorkomen*, p. 43.
174 http://data.trilateralreseark.com/wp-content/uploads/2015/11/TRACE_D4.1_Role-of-technologies-in-human-trafficking_FINAL.-1.pdf.
175 Zie verder hoofdstuk 3 van deze focus (Internet en sociale media: nieuwe uitdagingen voor het beleid, de politie en justitie).
176 MYRIA, Jaarrapport Mensenhandel en Mensensmokkel 2016, *Bedelaars in handen van mensenhandelaars,* dossieranalyse, pp. 102.
177 Corr rechtbank Oost-Vlaanderen, afdeling Gent, 23 november 2015, 28e k. (niet gepubliceerd).
178 MYRIA, Jaarrapport Mensenhandel en Mensensmokkel 2016, *Bedelaars in handen van mensenhandelaars,* dossieranalyse, pp. 66-70.
179 MYRIA, Jaarverslag Mensenhandel en Mensensmokkel 2011, *Het geld dat telt*, p. 92.

Op het moment dat een vliegtuigticket geboekt werd via een luchtvaartmaatschappij contacteerde de politie deze maatschappij om de volledige persoonsgegevens van betrokkene te bekomen. Via de internetbestellingen van vliegtuigtickets en de telefoontapgegevens kon de politie ook de identiteit en de referentiegegevens van andere slachtoffers en daders opsporen. Ze kende hen aanvankelijk enkel onder hun schuilnaam uit de gesprekken van de telefoontaps, maar door deze gegevens te koppelen aan hun betalingen met bankkaart kon hun identiteit achterhaald worden.

Identiteitswissel

De politie gebruikt Facebook om identiteitswissels van verdachten te onderzoeken. In een Iraaks smokkeldossier[180] van Dendermonde kon de politie via een vergelijking van de Facebook profielen bewijzen dat de smokkelaar bij zijn aanhouding een andere identiteit had aangenomen.[181]

Identificatie netwerk

De politie kan via een Facebookonderzoek het volledige netwerk beter in beeld krijgen. Hiervoor controleert ze de Facebook profielen van de verdachten. De link met vrienden, berichten en beeldmateriaal kunnen de speurders op het pad zetten van medeverdachten en relevante plaatsen zoals safehouses. Zowel in mensenhandeldossiers[182] als mensensmokkeldossiers[183] heeft de politie op deze wijze bijkomende medeverdachten opgespoord.

Bij mensenhandel kon de politie op basis van een telefoontap in een Thais escortdossier[184] via Google de internetadvertentie van de escortservice terugvinden en onderzoeken. De rechtbank motiveerde in haar vonnis[185] de veroordeling voor mensenhandel expliciet met een verwijzing naar het internetonderzoek van deze website. In een Belgisch *loverboy*dossier[186], gelieerd met polycriminaliteit, werd als bewijselement op een Facebook profiel een filmpje gevonden waarop het slachtoffer vernederd werd. In een dossier van economische uitbuiting[187] gebruikte de politie Google als ondersteunend onderzoekinstrument om gegevens over de firma van de beklaagden op te zoeken.

In een Iraaks smokkeldossier[188] van Dendermonde slaagde de politie erin via Facebook de Syrische smokkelaar in Londen (VK) te identificeren die vanuit het VK de toelevering van Syrische smokkelslachtoffers via België regelde.[189] Hij werd als medebeklaagde vervolgd en veroordeeld en was tevens de hoofdbeklaagde in een Brussels smokkeldossier.[190]

Een Facebookonderzoek kan ook bijkomende bewijslast opleveren. In een Koerdisch smokkeldossier[191] van Gent kon de politie via openbronnenonderzoek belastende foto's vinden op het Facebook profiel van de hoofdbeklaagde. Daaruit bleek dat hij vier foto's had gepost van hemzelf met een alarmwapen in zijn linkerhand. Die foto's werden als bewijsstuk toegevoegd aan het proces-verbaal.

De politie kan via een Facebookonderzoek het volledige netwerk beter in beeld krijgen.

180 Zie verder, deel 3, hoofdstuk 2, punt 2 (dossieranalyse mensensmokkel).

181 Een proces-verbaal luidt als volgt: "Op het ogenblik van zijn arrestatie werd "B" niet in het bezit bevonden van enige identiteitsdocument, en werd hij op basis van mondelinge interpellatie geïdentificeerd als N. Middels het openbronnenonderzoek dienen we vast te stellen dat: "B" zijn Facebook pagina niet verwijst naar de door hem opgegeven identiteit N. Diezelfde foto komt ook voor op het Facebook profiel "A.N.". Uit consultatie van dit laatste account (zichtbare gedeelte) blijkt dit een andere persoon te zijn dan "B". Op de Facebook pagina staat te lezen dat de gebruiker van het profiel "A. N." iemand is die in S. woont. Beiden zijn wel kennissen van elkaar want het account van "A. N." heeft multipele foto's op de Facebook pagina van "B" geliked. Het geheel wijst aan dat de aangehouden inverdenkinggestelde "B" zich voor de Belgische autoriteiten een andere identiteit heeft aangemeten, een identiteit van een kennis van hem uit zijn herkomstland Irak."

182 MYRIA, Jaarverslag Mensenhandel en Mensensmokkel 2015, *Schakels verbinden,* dossieranalyse, pp. 66-70 (Hongaars prostitutiedossier) en p. 29 (Roemeens prostitutiedossier); Jaarverslag Mensenhandel 2013, *Bruggen slaan*, pp. 17, 60 en 108 (Roemeens prostitutiedossier); Corr. Leuven, 4 juli 2013, 17de k. (beschikbaar op www.myria.be)

183 Zie verder, deel 3, hoofdstuk 2, punt 2 (dossieranalyse mensensmokkel).

184 Zie verder, deel 3, hoofdstuk 3 (rechtspraak): Corr. Luik, afdeling Luik, 16 november 2016, 19de k. (beroep).

185 *Ibid.*

186 Zie verder deel 3, hoofdstuk 2, punt 1.1. (dossieranalyse seksuele uitbuiting).

187 MYRIA, Jaarrapport Mensenhandel en Mensensmokkel 2016, *Bedelaars in handen van mensenhandelaars,* rechtspraak, p. 146.

188 Zie verder, deel 3, hoofdstuk 2, punt 2 (dossieranalyse mensensmokkel).

189 Een proces-verbaal luidt als volgt : "Op basis van voornoemde verklaring deden wij navolgend enkele opzoekingen op Facebook in een poging om die Syrische toeleverancier te kunnen identificeren. Opzoekingen naar het profiel X bleven zonder resultaat. Echter stelden we wel vast dat enkele geposte foto's op smokkelaar A zijn Facebook profiel werden 'geliked' door de houder van het Facebook profiel "M". Bij consultatie van het publieke gedeelte van dit laatste profiel stellen we vast dat de houder ervan claimt in Londen te wonen. Er staan 5 foto's op het publieke gedeelte welke volgens de context vermoedelijk de profielhouder afbeelden. Inzake identificatie stellen wij bijkomend vast dat M, volgens de Algemene Nationale Gegevensbank (ANG) staat gekoppeld aan het mensensmokkelonderzoek C. Op basis van de gevatte foto's in de ANG stellen wij vast dat M de binnen huidig onderzoek op te sporen verdachte X betreft."

190 Zie verder, deel 3, hoofdstuk 2, punt 2 (dossieranalyse mensensmokkel).

191 MYRIA, Jaarrapport Mensenhandel en Mensensmokkel 2016, *Bedelaars in handen van mensenhandelaars,*dossieranalyse, p. 106.

2. VERHOREN

Sociale media en internet zijn nuttige instrumenten bij de verhoren van de slachtoffers en de verdachten. Facebook en Google Maps kunnen een belangrijke meerwaarde en bijkomende pistes opleveren voor het onderzoek.

2.1. | Verhoor slachtoffers

Bij de verhoren van de slachtoffers gebruikt de politie vooral Google Maps en Facebook maar ook slachtoffers zelf kunnen bewijsmateriaal van sociale media aanbrengen.

Google Maps

Dikwijls weten slachtoffers niet exact waar ze werden vastgehouden. Vroeger reed de politie dan samen met het slachtoffer met de auto in de omgeving rond om de exacte plaats te kunnen lokaliseren. Tegenwoordig gebruikt de politie Google maps bij het verhoor van slachtoffers om na te gaan waar ze gelokaliseerd waren en kunnen ze op deze manier het volledige adres achterhalen. Daarnaast maakt de politie bij een slachtofferverklaring al gebruik van de webapplicatie Google Maps om met de hulp van het slachtoffer de route naar en de plaats van de feiten terug te vinden.[192]

Facebook

De politie gebruikt Facebook profielen bij de verhoren van de slachtoffers om zoveel mogelijk relevante informatie voor het onderzoek te verzamelen.

In een ander *loverboy*dossier[193] met minderjarigen uit jeugdinstellingen kon het slachtoffer een verdachte aanduiden via zijn Facebook profiel.[194] Via een vergelijking met de foto's van de politie kon de beklaagde formeel geïdentificeerd worden.

In een Nigeriaans dossier[195] van Brussel kon een minderjarig slachtoffer tijdens haar verhoor een medebeklaagde aanduiden op basis van zijn Facebook profielfoto. In hetzelfde dossier kon de politie een ander slachtoffer bevrijden omdat ze via Facebook nog contact had met een van de Nigeriaanse slachtoffers. Dat slachtoffer had verklaard dat ze via Facebook wist in welke andere club ze tewerkgesteld werd. De FGP controleerde de club en kon het andere meisje intercepteren.

In een Iraaks smokkeldossier[196] van Dendermonde onderzocht reeds eerder de Brusselse politie na de klacht van Iraanse smokkelslachtoffers in 2014 de Facebook profielen van de verdachte smokkelaars die door de slachtoffers aangeduid werden. Hiermee kon de politie de smokkelaars identificeren.[197]

Bewijsmateriaal van slachtoffers

Slachtoffers geven tijdens hun verhoor zelf bewijsmateriaal aan de speurders. Dit kan een opname van een Skypegesprek zijn of een USB-stick met berichten en beeldmateriaal op Facebook.

In een Hongaars mensenhandeldossier[198] van Gent kon een slachtoffer via Skype bewijzen dat haar pooier valse verklaringen had afgelegd. Ze beriep zich op een vriendin die het mondeling Skypegesprek met de pooier had opgenomen. De politie kon dit Skypegesprek bij haar vriendin opvragen en de inhoud ervan toetsen. Dit werd nadien als bewijselement tegen haar pooier in het vonnis[199] opgenomen.

In een Belgisch *loverboy*dossier[200], gelieerd met polycriminaliteit, gaf een slachtoffer bij haar herverhoor een USB-stick met Facebook berichten en –foto's aan de speurders. Hiermee kon ze bewijzen dat na haar klacht een beklaagde haar bedreigd had. Op basis van de foto's en berichten konden nieuwe slachtoffers gedetecteerd en geïdentificeerd worden. Op een foto stond een vriendin uit een vluchthuis die haar in een Facebookbericht had verteld dat de beklaagde haar ook in de prostitutie had willen plaatsen. De politie verhoorde de vriendin als getuige,

192 MYRIA, Jaarverslag Mensenhandel 2013, *Bruggen slaan*, pp. 60-61.
193 MYRIA, Jaarrapport Mensenhandel en Mensensmokkel 2016, *Bedelaars in handen van mensenhandelaars,* dossieranalyse, pp. 81-83.
194 En proces-verbaal luidt als volgt: "Via Facebook wees het slachtoffer A. op het profiel van T. als dader; dit betrof vermoedelijk B. Ze had ook een vermoeden van de woonplaats van de verdachten."
195 Zie verder, deel 3, hoofdstuk 3 (rechtspraak).
196 Zie verder, deel 3, hoofdstuk 2, punt 2 (dossieranalyse mensensmokkel).
197 Een proces-verbaal luidt als volgt: "Op basis van de inhoud van de verhoren gaan wij over tot de nodige verificaties. Voor wat betreft de genaamde S treffen wij het Facebook profiel onder de naam 'S.N.' aan en nemen hiervan een printscreen van de profielpagina en de foto's. Zijn GSM-nummer is gekend in het ANG voor het dossier mensensmokkel D. en het dossier 'K.' In dit dossier werd betrokkene onderschept samen met onze slachtoffers tijdens een transport op vrachtwagen."
198 Zie verder, deel 3, hoofdstuk 3 (rechtspraak).
199 Zie verder, deel 3, hoofdstuk 3 (rechtspraak): Corr. Oost Vlaanderen, afdeling Gent, 31 maart 2017, k.G28m (beroep).
200 Zie verder deel 3, hoofdstuk 2, punt 1.1. (dossieranalyse seksuele uitbuiting).

waarbij deze verklaarde dat de beklaagde verschillende slachtoffers gerekruteerd had voor prostitutie en duidelijk een pooier was. In hetzelfde dossier gaf een minderjarig slachtoffer bij haar verhoor de politie een Facebookbericht dat aantoonde dat de beklaagde gepoogd had haar via het profiel van een ander slachtoffer te contacteren, wat omwille van mogelijke manipulaties absoluut verboden is.

2.2. | Verhoor verdachten

De politie gebruikt Facebook en Google Maps als een instrument tijdens het verhoor van beklaagden.

Google Maps

Bij de verhoren van verdachten kan de politie met behulp van Google Maps bepaalde belangrijke plaatsen voor de smokkelactiviteiten zoals safehouses traceren. In een Koerdisch smokkeldossier[201] van Gent toonde de beklaagde tijdens zijn verhoor aan de politie het hotel waar hij samen met de andere smokkelaar gelogeerd had. Het hotel deed ook dienst als safehouse voor de smokkelactiviteiten.[202]

Facebook

In hetzelfde Koerdisch smokkeldossier[203] van Gent gaf de beklaagde bij zijn verhoor vrijwillig zijn Facebook wachtwoord om zijn volledige medewerking aan te tonen. De politie startte in zijn aanwezigheid Facebook op en liet hem via de foto's van zijn profiel aanwijzen welke mensen hij bedoelde in zijn verklaring. Hij gaf aan de hand van zijn Facebook foto's ook meer uitleg over andere smokkelaars.[204]

201 MYRIA, Jaarrapport Mensenhandel en Mensensmokkel 2016, *Bedelaars in handen van mensenhandelaars,* dossieranalyse, p. 106.

202 Een proces-verbaal luidt als volgt : "A. heeft me gezegd dat ik bij hem kon blijven slapen in het hotel X. Samen met u zoek ik het op via Google Maps en laat ik u een printscreen nemen van de ingang van het hotel die de benaming (…) heeft".

203 MYRIA, Jaarrapport Mensenhandel en Mensensmokkel 2016, *Bedelaars in handen van mensenhandelaars,* dossieranalyse, p. 106.

204 De citaten uit een proces-verbaal van het verhoor van de smokkelaar werden de volgende: Toen de politie hem vroeg: "Zijn er nog personen waarover je nog niet verteld hebt, maar die toch een belangrijke rol spelen binnen de organisatie?" antwoordde hij: "Alleen D., er zijn nog andere groepen, maar de mensen die ik in het theehuis heb gezien, zijn diegene waarover ik reeds verteld heb, ik heb geen foto van hem op mijn gsm, maar wel op Facebook. Ik toon je vrijwillig de foto op mijn Facebook."

3. ANALYSE

Europol verwijst naar het belang van technische analyse van smartphones, iPads en computers.[205] Uit de dossiers, zowel van mensenhandel als mensensmokkel, blijkt dat deze analyses veel gegevens opleveren die als bewijselement kunnen dienen. In dit geval gaat het over analyses van inbeslaggenomen apparaten en is een mandaat van een magistraat vereist.[206]

3.1. | Berichten en beeldmateriaal

De meeste chatberichten en het opgeslagen beeldmateriaal kunnen opgespoord worden met behulp van een technische analyse van smartphones, iPads en computers. In veel dossiers heeft dit doorslaggevend bewijsmateriaal opgeleverd.

In een Iraaks mensensmokkeldossier[207] van Dendermonde kon de politie 9000 berichten die in de map van de verwijderde bestanden zaten, terug zichtbaar maken. De meeste bestanden waren Skypegesprekken waarvan enkel de oproepinformatie beschikbaar was maar er waren ook verschillende relevante chatberichten met teksten over smokkeltransporten. Daarnaast werden vele verwijderde fotobestanden terug zichtbaar gemaakt. Op sommige foto's paradeerden de smokkelaars met vuurwapens. Bij een beklaagde werden zelfs 270 verwijderde foto's met verwijzingen naar de terreurorganisatie Islamitische Staat teruggevonden en zichtbaar gemaakt.

In een Koerdisch smokkeldossier[208] van Gent leverde de teruggevonden berichten belangrijke gegevens op over de hoofdbeklaagde. Zijn smartphone bevatte ook foto's van andere smokkelaars. Bij de analyse van zijn computer konden Facebook gesprekken over smokkeltransporten en financieel beheer gerecupereerd en de Facebook profielen van de betrokken gesprekspartners getraceerd worden.

205 EUROPOL, *Intelligence Notification 15/2014*, Den Haag, oktober 2014. www.europol.europa.eu/publications-documents/trafficking-in-human-beings-and-internet: "Online en op mobiele apparaten aangetroffen gegevens kunnen via forensisch onderzoek worden gerecupereerd en als bewijs worden gebruikt in dossiers. Gespecialiseerde speurders hebben continu technische bijscholing nodig om mee te kunnen met OCG's, die steeds vaker tegenmaatregelen nemen zoals versleutelde mails en versleutelde mobiele apparaten".

206 Zie verder hoofdstuk 3 van dit focus (Internet en sociale media: nieuwe uitdagingen voor het beleid, de politie en justitie).

207 Zie verder, deel 3, hoofdstuk 2, punt 2 (dossieranalyse mensensmokkel).

208 MYRIA, Jaarrapport Mensenhandel en Mensensmokkel 2016, *Bedelaars in handen van mensenhandelaars,* dossieranalyse, p. 106.

In een Albanees-Tsjechisch smokkeldossier verwees het vonnis[209] voor het onderzoek onder meer naar de analyse van Skypeberichten van de smokkelaars.

In een Hongaars mensenhandeldossier[210] van Gent had een beklaagde zijn slachtoffers zelf gefilmd en de opnames opgeslagen in zijn iPhone. De politie beschreef dit uitvoerig in haar technisch verslag. In een dossier van economische uitbuiting in Pakistaanse nachtwinkels[211] konden de relevante Skypeberichten en de contactpersonen van de beklaagde zijn smartphone geanalyseerd worden.

Technische analyses zijn belangrijk om de slachtofferverklaringen met objectieve bewijselementen te ondersteunen. In een Belgisch *loverboy*dossier[212], gelieerd met polycriminaliteit, bevestigde het beeldmateriaal uit de computer de verklaringen van de slachtoffers en getuigen. Dit was ook het geval in verschillende dossiers van economische uitbuiting. In een manege-dossier[213] stelde de politie na haar onderzoek vast dat de internetadvertentie voor de job verbonden was aan het emailadres van de beklaagde. In een bouwdossier[214] werd de verklaring van het Pakistaans slachtoffer over zijn rekrutering in Italië bevestigd. Uit onderzoek van het Facebook profiel van het slachtoffer bleek dat deze met de Turkse beklaagde communiceerde over de vraag wanneer hij naar België moest komen om voor hem te werken.

3.2. | Chronologie afgelegde route

Informatie over de afgelegde routes kan relevant bewijsmateriaal opleveren. Dit is zeker het geval bij mensensmokkel. Trace[215] vermeldde hiervoor geomapping[216] als instrument.

In een ander Koerdisch smokkeldossier van Brugge[217] kon via de technische analyse van de iPhone de politie een aantal exacte locaties van de smokkelaar vaststellen waar hij vertoefd had. Die liepen duidelijk van het Franse smokkelkamp van Calais over de Belgische parkings naar het buitenland (Nederland, Barcelona,...). Die onderzoekselementen werden door de rechtbank als bewijsmateriaal opgenomen in het vonnis.[218]

In een moorddossier dat gelieerd is met een Oekraïens smokkeldossier[219] kon de politie via een GPS-traceersysteem in de vrachtwagen van de vermoordde chauffeur/smokkelaar zijn volledige afgelegde route chronologisch samenstellen. Dit trackingsysteem was verbonden met een website die heel diverse controlemogelijkheden bood: real-time volgen van het voertuig, de historiek van de ritten, de plaatsen en duur van stilstand, de gegevens van de verbruikte brandstof en de instrumenten zoals openen deur, opstarten motor, enz... De werkgever verschafte de politie het paswoord. De plaatsen van stilstand van de chauffeur werden door de politie met Google Maps opgezocht en schematisch in beeld gebracht. Het technisch verslag diende als basis voor het verhoor van de beklaagden.

4. FINANCIEEL ONDERZOEK

Sociale media en internet kunnen een interessant hulpmiddel voor financiële onderzoeken zijn, zowel om criminele vermogens van verdachten op te sporen als om

209 Zie verder, deel 3, hoofdstuk 3 (rechtspraak): Corr. Oost-Vlaanderen, afdeling Gent, 2 januari 2017,G28m k.
210 MYRIA, Jaarverslag Mensenhandel en Mensensmokkel 2015, *Schakels verbinden,* dossieranalyse, pp. 66-70.
211 Zitting correctionele rechtbank Ieper voorzien op 9 oktober 2017.
212 Zie verder deel 3, hoofdstuk 2, punt 1.1. (dossieranalyse seksuele uitbuiting).
213 Zie verder deel 3, hoofdstuk 3 (rechtspraak): Corr. Luik, afdeling Luik, 21 november 2016, 18de k. en boven hoofdstuk 1, punt 1 van dit focus (de rol van sociale media en internet bij mensenhandel).
214 Zie verder deel 3, hoofdstuk 3 (rechtspraak): Corr. Oost-Vlaanderen, afdeling Dendermonde, 20 mei 2016, k.G29w (definitief) en boven hoofdstuk 1, punt 1 van dit focus (de rol van sociale media en internet bij mensenhandel).
215 http://data.trilateralreseark.com/wp-content/uploads/2015/11/TRACE_D4.2_Role-of-Technologies-in-human-trafficking_Briefing-Paper_FINAL.1.pdf.
216 Geografische kartering of 'Geo-mapping': "is een visuele en geografische weergave van gegevens. Het lijkt op een geografische kaart met symbolen die verschillende informaties bevatten. Soms zijn er ook gedetailleerde gegevens in opgenomen, die een opeenvolging van gebeurtenissen weergeven. De gegevens die worden gebruikt voor de aanmaak van de kaart, kunnen op verschillende manieren worden ingezameld, o.a. door het toepassen van GPS-gegevens op bestaande data." (Kantin, "Geo-mapping: an attempt at a definition", *Newtactics*, 29 oktober 2009).
217 MYRIA, Jaarrapport Mensenhandel en Mensensmokkel 2016, *Bedelaars in handen van mensenhandelaars,* dossieranalyse, pp. 111-112.
218 MYRIA, Jaarverslag Mensenhandel en Mensensmokkel 2015, *Schakels verbinden,* rechtspraak, pp. 125-126; Corr. West Vlaanderen, afdeling Brugge, 2 april 2014 (bevestigd door hof van beroep): (zie website van Myria).
219 Zie verder, deel 3, hoofdstuk 3 (rechtspraak).

hun wederrechtelijk verkregen vermogens te berekenen. Bij de analyse (zie punt 3. Analyse) werd reeds verwezen naar het belang van de berichten van sociale media over het financieel beheer van de smokkelaars.

4.1. | Crimineel vermogen opsporen

In een Hongaars mensenhandeldossier[220] van Gent vond de politie bij de analyse van de smartphone van een pooier foto's van een huis in renovatie waarop ze een internetonderzoek uitvoerde dat tot Frankrijk leidde.[221] Het onderzoek in Frankrijk leidde tot een constructie met een vennootschap en kon omwille van de vele bijkomende rogatoire commissies niet verdergezet worden omdat dit het onderzoek zou vertraagd hebben. Maar uiteindelijk is het wel mooi voorbeeld om als onderzoeksmethode te gebruiken in toekomstige dossiers.

4.2. | Berekenen wederrechtelijk verkregen vermogen

In een Syrisch mensensmokkeldossier[222] baseerde de politie zich op het aantal chatberichten om het wederrechtelijk verkregen vermogen te berekenen aan de hand van het aantal door de smokkelorganisatie gesmokkelde personen. De hoofdbeklaagde communiceerde met 769 personen via Viber, WhatsApp, Skype en Facebook. De politie kon na de analyse van zijn smartphone een deel van de berichten traceren en koppelen aan minimaal 291 smokkelslachtoffers. Op basis van het dossier wist de politie dat de gemiddelde smokkelprijs per persoon tussen € 4.000 en € 4.500 bedroeg zodat er een mininumberekening kon uitgevoerd worden. Het resultaat van deze berekening was € 1.164.000.

5. SAMENWERKING MET SOCIALE MEDIABEDRIJVEN

Europol[223] pleit voor een nauwe samenwerking van justitie met o.a. Facebook en Google. Uit de EMN-bevraging[224] hierover blijkt dat verschillende Europese landen een informeel samenwerkingsakkoord hebben met privéfirma's van sociale media.

In België bestaan er ook afspraken tot samenwerking in onderzoeken van mensenhandel en mensensmokkel. Dit blijkt uit de dossieranalyses en onze interviews. Voor de aanvragen van de magistraten werden er ondertussen zelfs type formulieren ontwikkeld die grotendeel zijn ingevuld en waaraan slechts bepaalde details moeten worden toegevoegd. Het is wel Facebook dat de opportuniteitsbeslissing van samenwerking bepaalt, wat ook door EMN[225] in de strijd tegen mensensmokkel vastgesteld werd. De aanvraag verloopt via een

in verschillende EU-landen bestaan informele samenwerkingsakkoorden met sociale mediabedrijven

220 MYRIA, Jaarverslag Mensenhandel en Mensensmokkel 2015, *Schakels verbinden,* dossieranalyse, pp. 66-70.

221 Een proces-verbaal luidt als volgt: "Deze laatste foto's werden genomen op 22 en 27-03-2013 en op 25-04-2013. Wanneer wij via Google Maps de bijhorende coördinaten (…) ingeven komen wij uit op een woning te Frankrijk,… Opvallende gelijkenis, ook de streetview foto's van Google Maps tonen een woning waaraan wordt gerenoveerd. Wij zouden het nuttig achten in Frankrijk te laten achterhalen wie de eigenaar is van deze woning."

222 Deze zaak komt voor op 4 september 2017 voor de correctionele rechtbank van Gent.

223 EUROPOL, *Intelligence Notification 15/2014*, Den Haag, oktober 2014. www.europol.europa.eu/publications-documents/trafficking-in-human-beings-and-internet: "Wetshandhavingsinstanties zullen nauwer moeten samenwerken met partners uit de private sector, om tot betere onderzoeksresultaten en betere preventieve maatregelen te komen. De private sector is een cruciale partner aangezien smokkelaars door bedrijven aangeboden technologieën en diensten gebruiken om hun activiteiten makkelijker te kunnen ontplooien. Overleg met sociale mediabedrijven of hosting bedrijven moet de onderzoeken er efficiënter op maken."

224 EMN Inform, *The Use of Social Media in the Fight Against Migrant Smuggling*, september 2016: "Wat de samenwerking met online service providers betreft, bleek dat slechts 7 van de 17 lidstaten die geantwoord hebben (CZ, DE, EE, ES, FI, HU, UK) op een of andere manier samenwerkten met online service providers om migrantensmokkel te vermijden en te bestrijden, maar in de meeste gevallen (CZ, DE, EE, ES), ging het om niet-georganiseerde samenwerking."

225 EMN Inform, *The Use of Social Media in the Fight Against Migrant Smuggling*, september 2016: "Service providers zoals Facebook, Twitter of Google voeren een eigen intern beleid rond gedeelde inhoud. In het geval van Facebook zijn activiteiten die met mensensmokkel te maken hebben niet toegestaan. Facebook heeft trouwens zijn eigen team van juridische specialisten en compliance medewerkers die erop toezien dat de regels van hun platform niet worden geschonden. Ze reageren in de eerste plaats op inhoud die ongeschikt wordt geacht en die ze vervolgens verwijderen. Facebook liet wel weten dat het toezicht op inhoud dat met migrantensmokkel te maken heeft niet altijd prioritair is, in vergelijking met andere misdrijven zoals kinderpornografie bijvoorbeeld, en dus voor verbetering vatbaar is."

rechtshulpverzoek langs een verbindingsofficier die als centraal contactpunt voor een land optreedt. De relevante Facebook profielen kunnen op deze wijze tijdelijk bevroren worden, zonder dat de verdachte hiervan iets zal opmerken. Dit zorgt ervoor dat de persoon in kwestie niets meer zal kunnen wissen van zijn profiel. Dit geldt ook voor Instagram en WhatsApp aangezien deze twee applicaties ook van Facebook zijn.

Uit de Belgische dossiers blijkt dat er sinds enkele jaren al gegevens kunnen opgevraagd worden bij sociale mediabedrijven. In januari 2015 informeerde de politie in het Iraakse mensensmokkeldossier van Dendermonde de bevoegde magistraat over de mogelijkheid om gegevens op te vragen bij Facebook: "*Verzoek opdracht Facebook*: Wij verwijzen naar het aanvankelijk proces-verbaal waaruit blijkt dat wij informatie hebben opgevraagd over het open Facebook profiel X. om de eventuele verblijfplaats van "S." te kunnen achterhalen. Zij [andere politie-eenheid] delen ons mee dat via het open Facebook profiel de volgende cruciale informatie zichtbaar is (…) Wij brengen volledigheidshalve ter kennis dat bij Facebook een historiek kan opgevraagd worden van de logins op het betreffend Facebook profiel binnen een bepaalde periode. Bovendien kan ook het email-adres opgevraagd worden waarmee het Facebook profiel werd aangemaakt. In een tweede fase kunnen IP-identificaties leiden naar welbepaalde adressen/personen."

De magistraat stelde hierop in het kader van een opsporing van telefonische mededelingen een verzoekschrift in tot Facebook voor een vordering van identificatie en lokalisatie van de verdachte smokkelaar.[226] Het resultaat van het onderzoek van Facebook leverde belangrijke gegevens op waarmee de smokkelaar geïdentificeerd kon worden.[227]

Op basis van de dossiers stellen we vast dat er samengewerkt wordt met sociale media, zoals Facebook, maar dit is nog voor verbetering vatbaar. Volgens EMN stellen zich verschillende problemen op vlak van een omslachtige procedure.[228] Eurojust moet dit trachten te standaardiseren.[229]

6. INTERNATIONALE SAMENWERKING

Het gebruik van sociale media en internet leidt tot een internationale schaalvergroting van het fenomeen van mensensmokkel en mensenhandel. Volgens Europol[230] moet dit resulteren in een betere internationale samenwerking. Sociale media en internet kunnen hierbij relevante hulpmiddelen zijn. In de strijd tegen mensensmokkel heeft de internetresearchdienst van Europol reeds zijn nut bewezen.[231]

Het EMN beveelt aan dat internationale instanties zoals Eurojust de internationale samenwerking faciliteren door

226 Een proces-verbaal luidt als volgt: "Vordert mijn Ambt de technische medewerking van Facebook om mijn Ambt volgende inlichtingen te verstrekken: om overeenkomstig artikel 46*bis* van het Belgisch Wetboek van Strafvordering alle beschikbare informatie te verstrekken omtrent de persoon die gebruik maakt van de volgende account of pseudoniem op de website www.facebook.com met de twee volgende Facebook profielen: (…) de complete identificatie/registratiegegevens (incluis eventuele gekoppelde oproepnummers) van de gebruiker van voormelde pseudoniemen; IP-adres/datum/uur/tijdzone van de creatie van de accounts; een lijst van de beschikbare IP-adressen met data, uren en tijdzone, gebruikt om deze pseudoniemen te consulteren."

227 Een proces-verbaal luidt als volgt : "Uit de historiekgegevens blijkt dat de Facebook profielen de afgelopen 3 maanden minstens werden geopend op het netwerk van Internet Service Providers (ISP) in België, Nederland, Duitsland, Zweden, Denemarken en het Verenigd Koninkrijk.… De historiekgegevens van beide profielen zijn gelijklopend (= binnen dezelfde tijdsframes ingelogd op de netwerken van dezelfde ISP's in dezelfde landen), wat aanwijst dat beide profielen door dezelfde persoon in gebruik zijn. Het IP bij registratie van het Facebook profiel 'A.' behoort toe tot de Belgische ISP Skynet/Belgacom, wat impliceert dat dit Facebook profiel in België is aangemaakt. Het aan dit Facebook profiel gekoppelde oproepnummer (…) blijkt in de ANG gekoppeld te zijn aan de Brusselse notitie (…) onder de naam C. Dit leidt tot de identificatie van de verdachte "S.""

228 Samenvatting van de EMN ad-hoc vraag nr. 1055 van 18 april 2016, *Addressing and preventing the use of social media in migrant smuggling*: "De samenwerking in dat domein verloopt moeizaam door de nationale wetgeving inzake privacy. De meeste online service providers zijn in het buitenland gevestigd, wat de samenwerking ingewikkeld maakt. Vaak verloopt de samenwerking traag en gaat informatie verloren omdat platforms snel kunnen veranderen. De procedures om toegang te krijgen tot gegevens, nadat een verzoek bij de providers is ingediend, zijn vaak omslachtig".

229 EMN Inform, *The Use of Social Media in the Fight Against Migrant Smuggling*, september 2016: EMN beveelt aan "dat Eurojust zou helpen bij het stroomlijnen van de juridische samenwerking, door mee te streven naar een efficiënte samenwerking met private (sociale media) bedrijven, door met name mee te werken aan het opstellen van standaard aanvraagformulieren, of door te helpen met het stroomlijnen van het huidige MLA-systeem via gestandaardiseerde procedures en opleidingen".

230 EUROPOL, *Intelligence Notification 15/2014*, Den Haag, oktober 2014. www.europol.europa.eu/publications-documents/trafficking-in-human-beings-and-internet: "Door internet gefaciliteerde mensenhandel gebeurt wereldwijd, wat het onderzoekswerk bemoeilijkt. Het efficiënt delen van informatie tussen verschillende rechtsgebieden is van essentieel belang voor wetshandhavingsinstanties."

231 Europol, *EU Internet Referral Unit year one report: Highlights*, 22 februari 2016: "Overeenkomstig haar mandaat heeft de IRU van de EU haar controles op de open sources en het internet opgevoerd, om mee te helpen aan het ontmantelen van illegale netwerken van migrantensmokkel. De IRU van de EU heeft op verzoek van het European Migrant Smuggling Centre (EMSC), of centrum tegen mensensmokkel, 122 accounts doorgelicht, die gelinkt werden aan illegale immigratie."Voor meer informatie over het IRU, zie externe bijdrage: "Presentatie van de dienst DJOC/i2 in de strijd tegen de mensenhandel: een ondersteunende rol in het onderzoek op internet en sociale media".

het uitwisselen van best practices.[232] We kunnen hierin nog verder gaan en vragen dat dit structureel zou ingebed worden in een op te richten forum dat het gebruik van sociale media bij internationale samenwerking stimuleert en de best practices geregeld uitwisselt.

In België werden al enkele van dergelijke best practices vastgesteld in de dossiers. Bij financieel onderzoek kwam dit ook al even ter spraken, maar er zijn nog andere dossiers.

In een mensenhandeldossier van een Thais massagesalon kon de politie op basis van een internetonderzoek bijkomende relevante vragen stellen voor een internationale rogatoire commissie. Met deze gegevens kon volgens het vonnis[233] in Thailand de internetshop van het reisagentschap opgespoord worden waar de slachtoffers gerekruteerd werden: "Aan de hand van het IP-adres van waaruit de mails van het reisagentschap T.C. werden gestuurd,… kon middels een internationale rogatoire commissie in Thailand worden vastgesteld dat het reisagentschap T.C. bleek te werken vanuit een telefoon- en internetwinkel/reisbureau in Bangkok, dat werd uitgebaat door de beklaagde en haar echtgenoot."

In een Iraaks smokkeldossier[234] van Dendermonde spoorde de politie via een rogatoire commissie naar het Verenigd Koninkrijk een smokkelaar op en gebruikte hiervoor naast gegevens van de telefoontap ook zijn Facebook profiel. Mede dankzij zijn profielfoto kon de smokkelaar in het VK duidelijk geïdentificeerd worden.[235]

---

232 EMN Inform, *The Use of Social Media in the Fight Against Migrant Smuggling*, september 2016: EMN beveelt aan "dat Eurojust zou helpen bij het stroomlijnen van de juridische samenwerking, door besprekingen te vergemakkelijken over betere praktijken tussen juridische experts over thema's zoals procedure en internationale samenwerking rond de aspecten cybercriminaliteit van migrantensmokkel, conform het Boedapest-verdrag inzake cybercriminaliteit en het European Judicial Cybercrime Network".

233 Zie verder, deel 3, hoofdstuk 3 (rechtspraak): Corr. Oost-Vlaanderen, afdeling Dendermonde, 11 oktober 2016, k. D19D.

234 Zie verder, deel 3, hoofdstuk 2, punt 2 (dossieranalyse mensensmokkel).

235 Een proces-verbaal luidt als volgt: "De verdachte onder nummer 13 is nog niet geïdentificeerd. Hij wordt aangesproken met de roepnamen:"H." en:"H. B." en is al minstens 6 jaar actief als smokkelaar. Het betreft een Iraakse Koerd. Hij verblijft op een onbekende plaats in het Verenigd Koninkrijk. Hij gebruikt(e) minstens de telefoonnummers (…) en (…). Hij is gebruiker van de Facebook nickname: H.B. via account (…). Hij stond in contact met zowel de verdachten in België als in het Verenigd Koninkrijk. Hij voert op korte tijd verschillende smokkel-gerelateerde geldtransacties uit ter attentie van de gebruiker van het nummer (…) onder drie verschillende schuilnamen, namelijk 'A.O.' 'A.A.' en 'A.M.' Vergelijkend onderzoek bij het Home Office (vergelijkbaar met de Dienst Vreemdelingenzaken in België) resulteerde positief. Zo kon deze man formeel geïdentificeerd worden als A. Dit zou met zekerheid dezelfde persoon zijn als diegene die voorkomt op de profielfoto van het door:"H." gebruikte Facebookaccount (…)."

Hoofdstuk 3
Internet en sociale media: nieuwe uitdagingen voor het beleid, de politie en justitie

Deze focus gaat dieper in op de verschillende facetten van het gebruik van internet en sociale media in het kader van mensenhandel en mensensmokkel. Mensenhandelaars maken er intussen gretig gebruik van voor het ronselen en de controle van slachtoffers en ook om hun zaakjes te beheren. Zoals we hebben gezien gebruiken ook politie en justitie internet en de sociale media in hun strijd tegen mensenhandelaars en smokkelaars. En toch is er nog een lange weg te gaan, vol hindernissen.

De uitdagingen in dat verband zijn dan ook niet van de minste.

1. HET JURIDISCHE KADER VAN DE ONDERZOEKS-METHODES WAAROVER DE GERECHTELIJKE INSTANTIES BESCHIKKEN

Een eerste uitdaging heeft te maken met het juridische kader van de onderzoeksmethodes waarover de gerechtelijke instanties beschikken.

Het wetgevend kader loopt altijd één, of zelfs meer stappen achter op de vindingrijkheid van de criminelen. Heel wat bepalingen uit ons Wetboek van strafvordering waren niet langer aangepast aan de razendsnelle technologische evoluties van de afgelopen jaren. Daardoor hadden politie en justitie minder middelen beschikbaar om bewijzen in de informatiesystemen te verzamelen.

In de strijd tegen het terrorisme en om magistraten en speurders de middelen te geven die aan hun tijd en de realiteit op het terrein zijn aangepast, heeft de minister van Justitie in juli 2016 een wetsontwerp in het parlement ingediend. Het wetsontwerp beoogt de vervolmaking van het Belgisch recht met betrekking tot de bijzondere opsporingsmethoden en bepaalde onderzoeksmethoden met betrekking tot internet en telecommunicatie.[236] De bedoeling was een juridisch kader te scheppen, dat beter afgestemd was op het zoeken in een informaticasysteem. De nieuwe wet werd op 22 december 2016 in het parlement goedgekeurd en op 17 januari in het Belgisch Staatsblad gepubliceerd.[237] De meeste van die nieuwe bepalingen zijn op 27 januari 2017 in werking getreden.[238]

De laatste grote wijzigingen op vlak van onderzoeksmaatregelen dateerden uit 2000 met de wet op

236 Wetsontwerp van 8 juli 2016 betreffende de verbetering van de bijzondere opsporingsmethoden en bepaalde onderzoeksmethoden met betrekking tot internet- en elektronische en telecommunicaties, *Doc.parl.*, Kamer, zitting 2015-2016, Doc 54-1966/001.

237 Wet van 25 december 2016 houdende diverse wijzigingen van het Wetboek van strafvordering en het Strafwetboek, met het oog op de verbetering van de bijzondere opsporingsmethoden en bepaalde onderzoeksmethoden met betrekking tot internet- en elektronische en telecommunicaties en tot oprichting van een gegevensbank stemafdrukken, *BS.*, 17 januari 2017.

238 Voor een aantal van die wijzigingen moet echter nog een koninklijk besluit worden goedgekeurd, vooraleer ze in werking kunnen treden.

informaticacriminaliteit.[239] Zo had deze wet nieuwe onderzoeksmogelijkheden ingevoerd in het Wetboek van strafvordering zoals het databeslag in een informaticasysteem (artikel 39 bis)[240] en de netwerkzoeking (artikel 88*ter*).[241]

De nieuwe wet past deze artikelen aan de evolutie van de behoeften aan door de inhoud van artikel 88*ter* in artikel 39*bis* op te nemen. Dat wordt het referentieartikel voor de *niet-heimelijke* zoeking in informaticasystemen (een smartphone bijvoorbeeld).[242]

Zo kan een officier van gerechtelijke politie (OGP) voortaan een zoeking gelasten in een in beslag genomen informaticasysteem (een smartphone zonder toegangscode bijvoorbeeld).[243] Het is evenwel aan de procureur des Konings om een zoeking te gelasten in een niet in beslag genomen informaticasysteem maar die dat zou kunnen zijn (een computer in een cybercafé of een bank bijvoorbeeld, waarbij de in beslagname in dat geval onmogelijk of niet opportuun zou zijn).[244] Het is ook de procureur des Konings die over een netwerkzoeking kan beslissen[245] (een zoeking in een "cloud" bijvoorbeeld, op voorwaarde dat de gegevens toegankelijk zijn zonder nieuw paswoord).[246] In het verleden was de onderzoeksrechter daarvoor bevoegd. Zowel de zoeking in een informaticasysteem als die in een beslagbare drager kunnen enkel worden uitgevoerd nadat de externe verbindingen vooraf zijn gedeactiveerd[247] (zo moet een smartphone in vliegtuigmodus worden gezet). De door de procureur des Konings gelaste netwerkzoeking blijft dan weer enkel beperkt tot de toegankelijke delen.[248]

Elke andere niet-heimelijke zoeking in een informaticasysteem tenslotte kan enkel door een onderzoeksrechter worden gelast (bijvoorbeeld: wanneer de toegang tot de "cloud" extra wordt beschermd).[249]

Bij de interpellatie van een verdachte in het bezit van een smartphone bijvoorbeeld[250], kan een onmiddellijke controle van het toestel noodzakelijk zijn. Daarover kan een officier van gerechtelijke politie (OGP) beslissen maar enkel als de toegang tot de gegevens geen paswoord of een specifiek technische handeling vereist, en als de smartphone in vliegtuigmodus wordt gezet. Wanneer een ontgrendeling of technische handelingen zijn vereist, is de toelating van de procureur des Konings nodig.

Het wetgevend kader loopt altijd één, of zelfs meer stappen achter op de vindingrijkheid van de criminelen.

Als de smartphone toegang biedt tot een Gmail- of Facebook account en de gebruiker zijn login en paswoord in het toestel heeft opgeslagen, kan de procureur des Konings een netwerkzoeking gelasten. De externe verbindingen mogen dan ook worden geactiveerd (toestel staat dus niet langer in vliegtuigmodus) en de zoekingen worden uitgevoerd op de accounts die zonder paswoord toegankelijk zijn. Wanneer login en paswoord evenwel niet in het toestel zijn geparametreerd, dan is de toelating nodig van een onderzoeksrechter. De onderzoeksrechter zal dan de nodige operaties kunnen gelasten om de codes op te halen, omdat voor de activering van de externe verbindingen om zoekingen op de toegankelijke accounts te kunnen doen, paswoorden moeten worden ingevoerd.

Een andere situatie doet zich voor wanneer een toegang nodig is tot niet-toegankelijke accounts. Het gaat dan om een heimelijke zoeking waarvoor de toestemming van een onderzoeksrechter nodig is (cf. infra, wijzigingen aan artikel 90*ter*).

De nieuwe wet voert ook nieuwe onderzoeksmethodes in het Wetboek van strafvordering in.

239 Wet van 28 november 2000 op informaticacriminaliteit, *BS.*, 3 februari 2001.

240 We hebben het dan over databeslag, in tegenstelling tot de inbeslagneming van de informaticadrager (een gsm of computer bijvoorbeeld). Daar gaat het om een beslag op roerend goed in de zin van artikel 35 Sv. Onder databeslag wordt het kopiëren van gegevens op ad hoc dragers verstaan, wanneer de inbeslagneming van de drager niet wenselijk is.

241 De onderzoeksrechter kon een zoeking in een informaticasysteem gelasten of in een deel ervan. Deze zoeking kon onder bepaalde omstandigheden ook worden uitgebreid naar een informaticasysteem of naar een deel ervan, dat zich op een andere plaats bevindt dan die waar de zoeking wordt uitgevoerd (zoeking binnen een netwerk).

242 Artikel 39*bis* is van toepassing in geval de houder van de smartphone zijn instemming weigert.

243 Nieuwe §2, alinea 1 van artikel 39*bis* Sv. . Bv: nadat een smartphone in vliegtuigmodus is gezet, verschijnt op het scherm een email. De OGP is bevoegd om van het scherm een foto te nemen maar wil hij erop klikken..., dan is dat niet langer zijn bevoegdheid.

244 Artikel 39*bis*, §2, alinea 2 Sv.

245 Artikel 39*bis*, §3 Sv.

246 Verslag van de eerste lezing binnen de commissie voor de Justitie van het wetsontwerp betreffende de verbetering van de bijzondere opsporingsmethoden en bepaalde onderzoeksmethoden met betrekking tot internet- en elektronische en telecommunicaties, *Doc.parl.*, Kamer, zitting 2016-2017, Doc 54-1966/006, p. 5.

247 Artikel 39*bis*, §2, alinea 3 Sv.

248 Artikel 39*bis*, §3, alinea 2 Sv.

249 Artikel 39*bis*, §4. Zie ook het verslag van de eerste lezing binnen de commissie voor de Justitie van het wetsontwerp, *op. cit.*, Doc 54-1966/006, p. 5.

250 Dit voorbeeld wordt aangehaald in de presentatie van de gespecialiseerde hoofdinspecteur van de RCCU van Namen, H. COLIN,:"La saisie des données informatiques en pratique", tijdens de studiedag georganiseerd door het 'Centre de recherche information, droit et société' van de universiteit van Namen (CRIDS):"Les méthodes d'enquête pénale dans le domaine des nouvelles technologies", op 12 mei 2017.

Voorbeelden daarvan zijn:

- interacties en infiltraties die uitsluitend op internet plaatsvinden ("digitale" infiltratie of "light" infiltratie (nieuw artikel 46*sexies*)). In dit geval worden, desgevallend onder een fictieve identiteit, contacten via internet onderhouden met een of verschillende personen. De voorwaarden voor dat soort infiltratie zijn soepeler dan die voor "fysieke" infiltratie. Overigens is daar ook geen bevel van een onderzoeksrechter voor nodig. Een toelating van het Openbaar Ministerie volstaat.
- de inkijkoperatie (binnendringen in een informaticasysteem (artikel 46*quinquies*).

Tenslotte wordt ook artikel 90*ter*, dat de voorwaarden regelt waarbinnen telefoontaps mogen plaatsvinden, grondig gewijzigd. Dit artikel was aanvankelijk opgesteld in functie van de klassieke telefonie en was enkel van toepassing op communicaties en telecommunicaties tijdens de transmissie. In het internettijdperk moest het artikel dus worden aangepast aan de communicaties op de informatiesnelwegen.[251] Behalve op telefoons mogen heimelijke zoekingen en taps voortaan ook worden uitgevoerd op e-mails, Skype, Whatsapp, Facebook, Snapchat, enz. De lijst van inbreuken waarvoor de maatregel van artikel 90*ter* mogelijk is (taplijst) is uitgebreid. Mensenhandel en mensensmokkel stonden reeds op die lijst maar deze maatregel is intussen uitgebreid naar "eenvoudige" mensenhandel en mensensmokkel, terwijl in het verleden verzwarende omstandigheden waren vereist.[252]

Deze wet is ongetwijfeld een doorbraak in een wereld waarin de technologie razendsnel evolueert en hij biedt zeker nieuwe onderzoeksmogelijkheden. Toch zijn er ook punten van kritiek. De aangebrachte wijzigingen lijken veel verder te gaan dan een loutere modernisering.[253] Zo deden zowel actoren uit de gerechtelijke (onderzoeksrechters en advocaten)[254] en academische wereld[255], als mensenrechtenverenigingen[256] alsook parlementsleden[257] verschillende vaststellingen die vragen oproepen. De verschuiving van de bevoegdheden van de onderzoeksrechter, een onafhankelijke en onpartijdige rechter, naar het Openbaar Ministerie, betrokken partij bij een strafproces, en dit zonder echte gerechtelijke controle, de hogere risico's op schending van het recht op eerbiediging van het privéleven[258] en van het recht op een eerlijk proces[259] zijn de belangrijkste punten van kritiek op de nieuwe wet. De Liga voor de mensenrechten en *La Ligue des Droits de l'Homme* hebben trouwens een beroep ter vernietiging ingediend bij het Grondwettelijk Hof.[260]

2. DE (INTERNATIONALE) SAMENWERKING MET OPERATOREN EN PROVIDERS

Een tweede uitdaging is de (internationale) samenwerking met o.a. operatoren en providers.

Een van de problemen is dat de in België gevoerde communicaties, via officieel in het buitenland gevestigde providers verlopen. Zoals de minister van Justitie erop heeft gewezen, "is het probleem van de territorialiteit bijzonder complex geworden met de ontwikkeling van nieuwe technologieën en sociale media".[261] Het Wetboek van strafvordering gaat overigens maar beperkt in op deze problematiek van de territorialiteit bij het bepalen van de toepassingsvoorwaarden van elke onderzoeksmaatregel,

251 Memorie van toelichting bij het wetsontwerp van 8 juli 2016 betreffende de verbetering van de bijzondere opsporingsmethoden en bepaalde onderzoeksmethoden met betrekking tot internet- en elektronische en telecommunicaties, Doc.parl., Kamer, zitting 2015-2016, Doc 54-1966/001, p. 7.

252 Deze maatregel wordt bedoeld in artikel 90*ter*, §2, 22° (mensenhandel) en §2, 37° (mensensmokkel).

253 M. KEITA,:"De wet bijzondere opsporingsmethoden: een delicaat evenwicht", *TvMR*, 2017, nr. 1, p. 12.

254 Zie in dit verband nota E. BROCKMANS,:"Minister wil opsporings- en onderzoeksbeleid op internet versterken", *De juristenkrant*, 28 september 2016, nr. 334, p.11 en het verslag van de eerste lezing binnen de commissie voor de Justitie van het wetsontwerp betreffende de verbetering van de bijzondere opsporingsmethoden en bepaalde onderzoeksmethoden met betrekking tot internet- en elektronische en telecommunicaties, *Doc.parl.*, Kamer, zitting 2016-2017, Doc 54-1966/006, pp. 33-34 et 56-57.

255 Op de risico's van mogelijke ontsporing en op het ontbreken van voldoende controle is reeds gewezen tijdens de door het CRIDS op 12 mei 2017 georganiseerde studiedag, die ging over de:"méthodes d'enquête pénale dans le domaine des nouvelles technologies".

256 Zie ook de hoorzittingen met de vertegenwoordigers van de:"Liga voor mensenrechten" en de:"Ligue des droits de l'homme" tijdens het onderzoek van het wetsontwerp in de Kamer (verslag van de eerste lezing binnen de commissie voor de Justitie, *op. cit.*, Doc 54-1966/006, pp. 67-74).

257 Zie ook het verslag van de eerste lezing binnen de commissie voor de Justitie van het wetsontwerp, *op. cit.*, Doc 54-1966/006, pp. 8-9 et 12-15.

258 We mogen niet vergeten dat dit grondrecht wordt gewaarborgd door artikel 8 van het Europees Verdrag inzake de Rechten van de Mens (EVRM) en door artikel 22 van de Grondwet.

259 Dit recht wordt met name gewaarborgd door artikel 5 van het EVRM.

260 Rolnummer 6711.

261 Memorie van toelichting bij het wetsontwerp van 8 juli 2016 betreffende de verbetering van de bijzondere opsporingsmethoden en bepaalde onderzoeksmethoden met betrekking tot internet- en elektronische en telecommunicaties, *op. cit.*, Doc 1966/001, p. 10.

omdat die in principe door het internationaal recht worden geregeld.[262]

De EU-lidstaten hebben bovendien op verschillende moeilijkheden gewezen in het kader van de samenwerking met providers van sociale media en internet, met name op vlak van preventie en bestrijding van mensensmokkel: moeilijke samenwerking omwille van de nationale wetgeving inzake privacy; hoofdkantoren van de providers die zich in het buitenland bevinden, wat tot een logge en bureaucratische samenwerking leidt; trage samenwerking en informatie die verloren gaat omdat de platformen snel kunnen veranderen; lange procedures om toegang te krijgen tot de gegevens, eens een verzoek is ingediend.[263]

Verschillende bevraagde actoren wezen op een positieve samenwerking met verschillende van die operatoren (zoals Facebook), maar dat is lang niet voor allemaal het geval. Bovendien bestaat er geen echt formeel kader voor een samenwerking in dat domein.[264] Zo moest in België verschillende keren Justitie worden ingeschakeld om bepaalde operatoren tot samenwerking te verplichten. In een arrest van 18 januari 2011 inzake het bedrijf Yahoo heeft het Hof van Cassatie immers geoordeeld dat de medewerkingsplicht van toepassing was op "iedereen die diensten van elektronische communicatie verstrekt, zoals onder meer de transmissie van communicatiegegevens", en dat de medewerkingsplicht van artikel 46*bis* van het wetboek van strafvordering niet beperkt is tot operatoren van een elektronisch communicatienetwerk of verstrekkers die hun elektronische communicatiediensten enkel verstrekken via hun eigen infrastructuur.[265] Zo kan ook als verstrekker van een dienst van elektronische communicatie worden beschouwd, "de persoon die een dienst aanbiedt die erin bestaat zijn klanten toe te laten via een elektronisch netwerk informatie te verkrijgen of te ontvangen of te verspreiden".

De nieuwe wet van 25 december 2016 is in dit verband een doorbraak omdat deze rechtspraak daarmee in verschillende bepalingen ingang vindt. Zo moeten de ondernemingen die op het Belgische grondgebied een internetdienst aanbieden samenwerken met de Belgische gerechtelijke overheden in het kader van de maatregelen met het oog op de identificatie van een dienst of een abonnee (artikel 46*bis*), die met het oog op de opsporing van communicatie (artikel 88*bis*) of die met het oog op de onderschepping van communicatie of de heimelijke zoeking in een informaticasysteem (artikel 90*ter*). De medewerkingsplicht geldt dus ook voor de operatoren van elektronische communicatienetwerken en de verstrekkers van elektronische communicatiediensten, met name "iedereen die binnen het Belgisch grondgebied, op welke wijze ook, een dienst beschikbaar stelt of aanbiedt, die bestaat in het overbrengen van signalen via elektronische communicatienetwerken, of er in bestaat gebruikers toe te laten via een elektronisch communicatienetwerk informatie te verkrijgen of te ontvangen of te verspreiden".[266]

Tijdens het onderzoek van het wetsontwerp in de Kamer heeft de minister van Justitie er trouwens op gewezen dat "iedere internetdienst aangeboden op het Belgische grondgebied het Belgische recht moet naleven, met inbegrip van de tenuitvoerlegging van rechterlijke beslissingen over de toegang tot de gegevens".[267] Hij heeft er echter ook op gewezen dat er op dat vlak nood is aan een doorgedreven Europese regeling.[268]

Ook werd gewezen op de noodzaak van een efficiëntere en snellere internationale wederzijdse rechtshulp.[269]

Voorts kan er best werk worden gemaakt van samenwerking met private operatoren van sociale media om een dialoog op gang te trekken over de beste methodes in de bestrijding en preventie van mensenhandel.[270]

Ook moet de uitwisseling van goede praktijken op vlak van samenwerking tussen nationale instanties, sociale media en andere dienstverstrekkers worden aangemoedigd.

Tenslotte zouden de private bedrijven die de sociale media beheren moeten erkennen (sommigen doen het

262 *Ibid*. Het gaat o.a. om het Verdrag van Boedapest van 23 november 2001 van de Raad van Europa over cybercriminaliteit en richtlijn 2014/41/EU van het Europees Parlement en de Raad van 3 april 2014 betreffende het Europees onderzoeksbevel in strafzaken, *PB.*, L130 van 1 mei 2014, p. 1. Zo voorziet artikel 31 van deze richtlijn in een specifiek systeem van interceptie van de communicaties, al naargelang de plaats waar de persoon op wie de interceptie betrekking heeft zich bevindt, en al naargelang de staat, waar de persoon op wie de interceptie betrekking heeft zich bevindt, al dan niet technische bijstand nodig heeft.

263 European Migration Network, Summary of EMN Ad-Hoc Query n° 1055 from 18 april 2016, point 3.4.

264 *Ibid.*

265 Cass., 18 januari 2011 (besluit beschikbaar op www.juridat.be)::"Die verplichting bestaat ook voor iedereen die een dienst aanbiedt die geheel of hoofdzakelijk bestaat in het overbrengen van signalen via elektronische communicatienetwerken."

266 Zie artikel 46*bis*, §1, 2° Sv. (identificatie).

267 Verslag van de eerste lezing binnen de commissie voor de Justitie van het wetsontwerp betreffende de verbetering van de bijzondere opsporingsmethoden en bepaalde onderzoeksmethoden met betrekking tot internet- en elektronische en telecommunicaties, *op. cit.*, Doc 54-1966/006, p. 4.

268 *Ibid.*

269 O.a. professor V. FRANSSEN heeft dit punt benadrukt tijdens zijn interventie op 30 oktober 2015 in het kader van de:"De middagen van het recht" georganiseerd door de FOD Justitie rond het thema:"Internet en nieuwe technologieën: welke nieuwe middelen voor de opsporings- en vervolgingsautoriteiten".

270 In die zin: H. WATSON and others, *Report on the role of current and emerging technologies in human trafficking*, Deliverable 4.1., TRACE project, p. 79 (beschikbaar via: http://data.trilateralresearch.com).

al) dat daders van mensenhandel en mensensmokkel gebruik maken van hun platformen. Deze bedrijven zouden dan maatregelen moeten treffen om werk te maken van voorstellen en technologieën die mensenhandel aanpakken zoals bijvoorbeeld het online meldingsmechanisme bij Facebook.[271]

3. DE MIDDELEN VAN DE EERSTE-LIJNSDIENSTEN

Een derde uitdaging houdt verband met de middelen van de eerstelijnsdiensten.

In het kader van de samenwerking met Europol is de oprichting van een ondersteuningsdienst zoals de IRU[272] ongetwijfeld een goeie zaak. De eerstelijnsdiensten daarentegen zijn nog onvoldoende gewapend om met internet en sociale media om te gaan: verouderde computers, niet-opgeleide politieagenten, enz. Het zou zeker nuttig en aangewezen zijn om in informatica te investeren en om de nodige financiële en menselijke middelen te voorzien. In dit verband zijn concrete "on the job" opleidingen gepland.

De eerstelijnsdiensten zijn nog onvoldoende gewapend om met internet en sociale media om te gaan.

Ook de diensten die zich bezighouden met economische uitbuiting zouden trouwens beter moeten worden opgeleid rond internetcontrole (voor online jobadvertenties bijvoorbeeld).[273]

4. WETENSCHAPPELIJK ONDERZOEK

Een laatste uitdaging heeft betrekking op wetenschappelijk onderzoek.

Men zou onderzoek naar internet en sociale media, die voor mensenhandel en mensensmokkel worden gebruikt, kunnen financieren. Het lijkt immers belangrijk om in het kader van de strijd tegen mensenhandel blijvend inzicht te krijgen in de rol van internet en van de nieuwe technologieën, en in het gebruik ervan. Er is vandaag evenwel weinig wetenschappelijke informatie beschikbaar. Er zou bijvoorbeeld een vergelijkend wetenschappelijk onderzoek over de rol en de impact van sociale media en internet als bron van objectief bewijsmateriaal voor de rechtspraak kunnen ondernomen worden.

271 Ibid., p. 80.

272 In juli 2015 heeft de Raad JBZ, samengesteld uit de ministers van Justitie en van Binnelandse Zaken van alle EU-lidstaten, beslist binnen Europol een nieuwe eenheid op te richten: de EU-IRU (Internet Referral Unit). Elk land, waaronder ook België, heeft een nationaal contactpunt opgericht. Zie in dit verband *infra*, de externe bijdrage: "Presentatie DJOC/I2 in de strijd tegen mensenhandel: ondersteunende rol bij onderzoeken op het internet en sociale media".

273 In die zin ook, H. WATSON and others, *op. cit.*, p. 80.

Externe bijdrage: Presentatie DJSOC/I2 in de strijd tegen mensenhandel: ondersteunende rol bij onderzoeken op het internet en sociale media

Alain Luypaert
Politiecommissaris
Diensthoofd

De cel Internetrecherche van de Directie zware en georganiseerde criminaliteit – **DJSOC/i2** (Internet **I**nvestigation) is opgericht in het kader van de optimalisering van de diensten van de Federale politie (2014) en werd uitgebreid met het Kanaalplan.[274]

In juli 2015 heeft de Raad JBZ, samengesteld uit de ministers van Justitie en van Binnenlandse Zaken van alle EU-lidstaten, beslist binnen Europol een nieuwe eenheid op te richten: De EU-IRU (*Internet Referral Unit*). De activiteiten van deze eenheid zijn de volgende:

- De coördinatie van het doorzoeken van het internet naar inhoud die verband houdt met terrorisme, gewelddadig radicalisme en mensenhandel en mensensmokkel, en met het verwijderen van die inhoud;
- Operationele ondersteuning van nationale eenheden;
- Strategische analyse en hulp bij preventie;
- De coördinatie en sensibilisering op vlak van R&D (Onderzoek en Ontwikkeling);

Sinds januari 2016 maakt de eenheid BE-IRU op initiatief van de minister van Binnenlandse Zaken deel uit van DJSOC/i2, die voortaan **DJSOC/i2-IRU** heet. In het kader van de operationalisering van het Kanaalplan heeft de minister van Binnenlandse Zaken in februari 2016 beslist het personeel binnen de dienst uit te breiden.

In november 2016 hebben de Ministeries van Justitie en van Binnenlandse Zaken de dienst **i2/BE-IRU** officieel aangesteld als Referentie-eenheid en nationaal en internationaal uniek meldpunt inzake het verwijderen van haatdragende inhoud – "Hate Speech – Hate Crime" – op het internet, maar ook van andere illegale inhoud, voor alle fenomenen samen, dus ook mensenhandel.

Momenteel bestaat de dienst uit 21 personen: Een commissaris - diensthoofd, een hoofdinspecteur en 19 inspecteurs. Via mobiliteit komen nieuwe personeelsleden het team binnenkort versterken. De bedoeling is om in totaal aan 33 personeelsleden te komen.

De opdrachten van de eenheid **DJSOC/i2-IRU** op vlak van terrorisme zijn het doorzoeken van het internet, meldingen doorgeven aan de betroffen eenheden, voorstellen voor het verwijderen van inhoud voorleggen aan Europol, dat samen met de "Grote Providers" (OTT) als meldpunt fungeert. Deze opdrachten worden vervuld op basis van cumulatieve criteria die door het Plan R - Radicalisme worden bepaald:

- De entiteit minimaliseert en/of rechtvaardigt het gebruik van dwang of van geweld;
- De entiteit verspreidt zijn eigen doelstellingen tegenover derden via concrete acties of kanalen (propaganda).
- De entiteit vormt een gevaar voor de democratie en/ of streeft de vernietiging of ontmanteling van het democratische systeem na.

Voor alles wat haatboodschappen betreft (racistische, homofobe, xenofobe, religieuze of seksuele uitlatingen) speurt de **IRU** autonoom het internet af, of krijgt het elementen aangereikt vanuit verschillende bronnen (diensten van de geïntegreerde politie, magistratuur, UNIA, nationale of internationale partners, ...). Het speurwerk richt zich vooral op inhoud die met België te maken heeft.

Na de vaststelling en het vastleggen van de bewijselementen identificeert de dienst de auteur - indien nodig wordt de magistratuur ingeschakeld - en stelt ze een proces-verbaal tegen hem op. Als referentie-eenheid vraagt de dienst rechtstreeks bij de providers ook het verwijderen van de inhoud, op basis van het niet-naleven van de Gedragscode.

Bij het doorzoeken van het internet biedt de dienst **i2/ BE-IRU** ook ondersteuning aan de onderzoekseenheden in het kader van de gerechtelijke opdrachten, met name

274 Het Kanaalplan is het actieplan tegen:"radicalisering, gewelddadig extremisme en terrorisme in de kanaalzone" en omvat zeven Brusselse gemeenten, het grondgebied van Laken (entiteit van Brussel-Stad), Sint-Gillis, Anderlecht, Molenbeek, Koekelberg, Sint-Joost en Schaarbeek, en Vilvoorde in de rand. Dit plan voorziet o.m. in de versterking van de politiediensten in deze zone en omvat een luik over het opsporen en identificeren van verenigingen via dewelke propaganda wordt verspreid en/of die instaan voor de rekrutering en schaduwfinanciering van die verenigingen en van haatpredikers.

aan de entiteiten die bevoegd zijn voor de fenomenen uit het Nationaal Veiligheidsplan (NVP), waaronder mensenhandel en mensensmokkel, om speurwerk te verrichten naar online vrij beschikbare inhoud.

De dienst **i2/BE-IRU** opereert niet autonoom en werkt enkel op aanvraag. In dit verband heeft de dienst actief meegewerkt aan het onderzoek na de aanslagen in Zaventem en Brussel.

Inzake mensenhandel werd reeds beroep gedaan op de dienst voor onderzoek naar mogelijke feiten van seksuele uitbuiting. Onze diensten moeten niet altijd tussenkomen in kritieke situaties, waarbij een persoon kan worden uitgebuit. Soms kan het verrichte speurwerk wel helpen om bepaalde dossiers op te lossen. Een concreet voorbeeld waar de dienst steun heeft verleend is het volgende:

De dienst werd ingeschakeld voor het geval van een minderjarige uit een EU-land, van wie men vermoedde dat ze door ons land was gereisd en in het Belgische prostitutiemilieu was geplaatst. Men had ons gevraagd sporen terug te vinden van haar verblijf in België, na te gaan of betrokkene vrijwillig in België had verbleven en wat ze hier had gedaan. Op die manier hebben we twee mannen kunnen identificeren en het onderzoek vooruitgeholpen.

Het onderzoek in open bronnen bestond uit een analyse van de gegevens die beschikbaar waren op verschillende sociale media: Facebook, Instagram en Twitter.

Wat de minderjarige betreft heeft het onderzoek volgende elementen opgeleverd op:

a) Facebook

- ze heeft een publieke Facebook account op haar naam en heeft 1.781 vrienden;
- in België was er een link, met de Facebook pagina van een nachtclub die ze had “geliked”;
- de foto’s, likes en commentaar op haar Facebook account zijn onderzocht maar niets alarmerends werd gevonden;
- via Facebook kon geen enkele link tussen deze minderjarige en deze mannen worden vastgesteld.

b) Instagram

- uit haar Facebook account blijkt dat ze ook een Instagram account heeft;
- na een controle konden we vaststellen dat ze inderdaad een Instagram account heeft, ook publiek;
- op deze account heeft ze 12 foto’s en 744 volgers. Zelf volgt ze 1.272 andere Instagram accounts;
- een van haar volgers is een van beide betroffen mannen (P.), die zelf ook een Instagram account heeft;
- tussen zijn Instagram account en die van de andere man (V.) kon evenwel geen link worden vastgesteld.

Wat een van beide mannen (P.) betreft heeft het onderzoek volgende elementen opgeleverd op:

a) Facebook

- hij heeft een Facebook account op zijn naam en heeft 152 vrienden;
- hij heeft heel wat contacten met de andere man (V.);
- na onderzoek van de foto’s en pagina’s die hij “liket”’ worden twee nachtclubs met een seksueel karakter aangetroffen.

b) Instagram

- via de Instagram account van de minderjarige kon P. worden geïdentificeerd als een van haar volgers. Zelf heeft hij een Instagram account op zijn naam;
- op deze account heeft hij 346 foto’s, 334 volgers. Zelf volgt hij 281 andere Instagram accounts;
- op zijn account staat er één link naar een van de nachtclubs met een seksueel karakter op zijn Facebook pagina. Gezien het aantal hashtags lijkt hij zeer actief wanneer het om deze nachtclub gaat, die zich in een EU-land bevindt. Bovendien blijkt dat hij onlangs in dat land is geweest;
- op zijn account staan ook talrijke foto’s waar hij met grote sommen geld en drugs te zien is, en daarnaast ook de bevestiging dat hij twee nieuwe gsm’s voor een bedrag van € 2.258 heeft aangekocht.

Wat de tweede man (V.) betreft heeft het onderzoek volgende elementen opgeleverd op:

a) Facebook

- hij heeft een Facebook account op zijn naam en heeft 110 vrienden, onder wie de andere man (P.);
- hij is geen vriend met het minderjarige meisje;
- vaak wordt hij ‘getagd’ op foto’s van een Belgisch bedrijf dat in grafische vormgeving is gespecialiseerd;
- hij is ‘getagd’ op een foto van de eerste man (P.): het gaat om dezelfde foto als die die op de Instagram account van de P. staat, tijdens de aankoop van de twee gsm’s;
- het onderzoek naar het profiel van deze man heeft niets verdachts aangetoond.

b) Instagram

- hij heeft een Instagram account. Blijkbaar gaat het echter om een privé account;
- we zien echter wel dat hij er 60 posts/foto's heeft op geplaatst, dat hij 38 volgers heeft en dat hij zelf 688 personen volgt.

c) Twitter

- hij heeft een Twitter account maar zijn laatste tweet dateert van 2014.

d) Linkdin

- uit later onderzoek blijkt dat deze man ook een LinkedIn profiel heeft, waarin hij zich als zakenman voorstelt.

De resultaten van deze analyses zijn doorgespeeld naar de betroffen diensten voor verder onderzoek.

Op vlak van mensenhandel ondersteunt onze dienst dus de diensten die op ons beroep doen voor een bepaald aspect van een onderzoek, meer bepaald onderzoek en analyse op internet.

Externe bijdrage: Vluchtelingen: Wanneer mensensmokkel mensenhandel wordt

Melita H. Sunjic

Hoofd van het team "Communicating with Communities"

UNHCR[275]

Wetteksten trekken een duidelijke lijn tussen de definitie van enerzijds mensensmokkel en anderzijds mensenhandel, waarbij eerstgenoemde een vrijwillige transactie is tussen de verstrekker van een (illegale) dienst en de klant die betaalt, terwijl mensenhandel bedrog en geweld impliceert, en betrekking heeft op het tegen hun wil vervoeren of vasthouden van personen door criminelen. Als we echter kijken naar de gemengde migratiestromen richting Europa, dan blijkt al snel dat er in de praktijk geen duidelijke lijn te trekken valt tussen beide fenomenen maar dat ze elkaar vaak overlappen. Smokkel gaat steeds gepaard met momenten van dwang en omgekeerd zijn er ook momenten waarop slachtoffers vrijwillig samenwerken met mensenhandelaars. Zodra de smokkelindustrie een bepaalde route heeft ingepalmd, is ze uit op winst en zal ze methodes van mensenhandel gebruiken om die winst veilig te stellen.

De in de tekst beschreven waarnemingen zijn gebaseerd op:

- interviews en discussies binnen focusgroepen met verschillende honderden asielzoekers en vluchtelingen, die de auteur en haar team de afgelopen vier jaar hebben gevoerd, in de herkomst-, transit- en bestemmingslanden;
- systematische evaluatie van de gesprekken tussen asielzoekers en vluchtelingen op open sociale mediaplatforms;[276]
- briefings door collega's van het UNHCR op het terrein en journalistieke bronnen.

Belangrijkste termen en definities

Op de termen "Mensenhandel" en "Mensensmokkel" is een aantal sleuteldefinities van toepassing:

Het Protocol inzake de voorkoming, bestrijding en bestraffing van mensenhandel, in het bijzonder vrouwenhandel en kinderhandel ("VN-mensenhandel-protocol") tot aanvulling van het Verdrag van de Verenigde Naties tegen grensoverschrijdende georganiseerde misdaad (UNTOC)[277] bepaalt dat "onder mensenhandel wordt verstaan, het werven, vervoeren, overdragen, onderbrengen of ontvangen van personen door middel van bedreiging met of gebruik van geweld of andere vormen van dwang, van ontvoering, bedrog, misleiding of misbruik van macht of van een kwetsbare positie of het verstrekken of in ontvangst nemen van betalingen of voordelen teneinde de instemming van een persoon te verkrijgen die zeggenschap heeft over een andere persoon, ten behoeve van uitbuiting. Onder uitbuiting is ten minste begrepen de uitbuiting van de prostitutie van anderen of andere vormen van seksuele uitbuiting, dwangarbeid of gedwongen diensten, slavernij of met slavernij verwante praktijken, onderworpenheid of het verwijderen van organen".

Volgens het Protocol tegen de smokkel van migranten over land, over zee en door de lucht, tot aanvulling van het UNTOC ("Mensensmokkelprotocol"), wordt onder "migrantensmokkel" verstaan, het bewerkstelligen, teneinde rechtstreeks of indirect een financieel of ander materieel voordeel te behalen, van de illegale binnenkomst van een persoon in een land waarvan de betrokkene geen onderdaan of ingezetene is.

Bijna elk land ter wereld krijgt met migrantensmokkel te maken. Het ondermijnt de integriteit van landen en gemeenschappen, en kost jaarlijks het leven aan duizenden mensen.

De twee vormen van georganiseerde migratie-gerelateerde misdaad overlappen elkaar evenwel. Volgens het UNTOC zijn er drie belangrijke verschillen tussen mensenhandel en migrantensmokkel[278]:

275 De auteur is een medewerker van het UNHCR. De standpunten die hier aan bod komen zijn die van de auteur en zijn niet noodzakelijk die van de Verenigde Naties.

276 www.unhcr.org/publications/brochures/5909af4d4/from-a-refugee-perspective.html.

277 www.unodc.org/documents/treaties/UNTOC/Publications/TOC%20Convention/TOCebook-e.pdf.

278 www.unodc.org/lpo-brazil/en/trafico-de-pessoas/index.html.

Instemming

Ook al gebeurt migrantensmokkel vaak in gevaarlijke en mensonterende omstandigheden, toch gaat het om migranten die met de smokkel hebben ingestemd. Slachtoffers van mensenhandel daarentegen hebben er ofwel nooit mee ingestemd, of als ze er al mee hadden ingestemd, dan was die aanvankelijke instemming irrelevant geworden door de dwang, het bedrog of het misbruik vanwege de smokkelaars.

Uitbuiting

Mensensmokkel eindigt met de aankomst van de migranten op de plaats van bestemming, terwijl bij mensenhandel het slachtoffer op een of andere manier verder wordt uitgebuit die de smokkelaars illegale opbrengsten oplevert. In de praktijk maken slachtoffers van mensenhandel doorgaans moeilijkere situaties door en dienen ze meer te worden beschermd tegen herhaald slachtofferschap en andere vormen van verder misbruik dan slachtoffers van mensensmokkel.

Transnationaal karakter van smokkel

Mensensmokkel is altijd transnationaal, mensenhandel niet noodzakelijk. Bij mensenhandel kunnen slachtoffers naar een ander land worden overgebracht, of binnen eenzelfde land van de ene naar de andere locatie worden verplaatst.

Hoe zijn mensenhandel en mensensmokkel gerelateerd met asielzoekers en vluchtelingen?

Ook al heeft "eenieder het recht om in andere landen asiel te zoeken en te verkrijgen tegen vervolging" (Artikel 14: Universele Verklaring van de Rechten van de Mens), toch maken strikte visumregelingen, een restrictief asielbeleid en strenge grenscontroles het voor vluchtelingen bijna onmogelijk om Europa binnen te komen, zonder de diensten van smokkelaars in te schakelen.

Of iemand internationale bescherming nodig heeft, heeft niets te maken met de manier waarop hij of zij het asielland is binnengekomen. Slachtoffers van mensenhandel en mensensmokkel moeten toegang krijgen tot rechtvaardige en efficiënte asielprocedures, die nagaan of de aanvrager gegronde redenen heeft om vervolging te vrezen op basis van een van de motieven uit het Verdrag van 1951: op grond van ras, godsdienst, nationaliteit, sociale achtergrond of politieke standpunten. Het loutere feit slachtoffer van mensenhandel te zijn volstaat niet om asiel aan te vragen maar slachtoffers van mensenhandel kunnen wel in aanmerking komen voor internationale bescherming indien hun land van herkomst niet bereid of niet in staat is bescherming te bieden tegen nieuwe handel of tegen ernstige schade door mogelijke vergeldingsacties van de mensenhandelaars.[279]

Met 65,6 miljoen ontheemden wereldwijd[280], het hoogste cijfer in de geschiedenis van de mensheid, hoeft het niet te verbazen dat een minderheid van die mensen naar Europa probeert te komen. (Momenteel blijft 84% van alle vluchtelingen en binnenlandse ontheemden in de ontwikkelingslanden, terwijl slechts 16% van hen naar de geïndustrialiseerde landen trekt.) Internationale criminele netwerken zien dan ook lucratieve opportuniteiten die ze grijpen door hun modus operandi aan te passen. De gebruikelijke definities zijn intussen voorbijgestreefd, aangezien ze niet langer aansluiten bij de huidige realiteiten en de nieuwe fenomenen:

- Typisch voor de gemengde migratiestromen vandaag is dat tijdens eenzelfde reis meestal beurtelings sprake is van smokkeldiensten en van methodes van mensenhandel.
- Nietsvermoedende klanten van een smokkelaar kunnen worden gegijzeld door de smokkelaars zelf of worden ontvoerd door verschillende milities, die mensen langs de smokkelroutes als prooi beschouwen. Ze worden dan gemarteld of mishandeld, om familieleden in het land van herkomst te dwingen losgeld te betalen. Soms worden slachtoffers zelf uitgewisseld tussen verschillende groepen van smokkelaars.
- Mensensmokkelaars die de gevraagde prijs niet krijgen, of die de prijs tijdens de reis verhogen, ontvoeren soms de klant of een familielid in het land van herkomst, om het gevraagde bedrag te krijgen.
- Smokkelaars zijn erop uit hun klanten zo snel mogelijk op de plaats van bestemming te krijgen, omdat ze pas aan het einde van de reis volledig worden betaald. Ze gebruiken dan ook geweld tegenover klanten die van gedacht veranderen en terug naar huis willen, of die weigeren hun leven op het spel te zetten door in een overvolle boot te stappen of in verstikkende ruimtes in voertuigen te kruipen.

279 www.fmreview.org/peopletrafficking/floor.html.
280 www.unhcr.org/fr/apercu-statistique.html.

Casestudy: een nieuwe smokkelindustrie

Uit de casestudy van het UNHCR (*From a Refugee Perspective*[281]) aan de hand van sociale media bronnen blijkt heel duidelijk dat de smokkelindustrie sterk bepaald wordt door de vraag. Zodra er potentiële klanten zijn, ontwikkelt die markt zich razendsnel. En nog belangrijker is dat eens een smokkelnetwerk met zijn wijdvertakte infrastructuur op punt staat, er winsten worden verwacht van betalende klanten. Neemt het aantal klanten af, dan wordt dit aanvankelijk gecompenseerd door "speciale aanbiedingen" en lagere prijzen om potentiële klanten aan te trekken. In die gevallen hebben we het nog steeds over **smokkel**netwerken. Wordt de marketing agressiever en lokken smokkelaars klanten met valse beloftes, bedrog of dwang, dan kan men bijna spreken van **mensenhandel**.

Op basis van een analyse van de gesprekken over asiel en migratie die in het Arabisch op sociale media tussen maart en december 2016 werden gevoerd, kon het UNHCR aantonen hoe de smokkelindustrie zich heeft ontwikkeld en geprofessionaliseerd, en dit in amper enkele maanden nadat de wettelijke mogelijkheden voor vluchtelingen om Europa via de Westelijke Balkanroute legaal te bereiken waren uitgeput. De smokkelaanbiedingen op Facebook in het Arabisch zijn er tussen maart en juli 2016 opvallend gesofisticeerder en complexer op geworden, wat erop wijst dat ervaren kartels hun intrede hebben gedaan en de zaken naar zich toe hebben getrokken.

Begin 2016 troffen onze onderzoekers posts op Facebook aan, die wezen op de aanwezigheid van lokale systemen om makkelijk geld te verdienen. Individuen die zich soms voordeden als Syriërs, Marokkanen, Pakistani of zelfs Turken, hadden aanbiedingen geplaatst. De meesten waren actief in Izmir, en met name in de buurt van het Basmaneplein. Potentiële klanten die op zoek waren naar smokkelaars informeerden elkaar via Facebook dat ze smokkelaars konden aantreffen in de straten en cafés van bepaalde Turkse steden. Blijkbaar maakten lokale criminelen en zakenlui van de gelegenheid gebruik om geld te verdienen door in kustplaatsen, niet alleen zwemvesten en huisvesting, maar ook boottochten naar Griekenland op goedkope rubberbootjes, en soms ook op hun privéjacht of vissersboten, aan te bieden.

In die periode ging het er bij de smokkelaanbiedingen nogal amateuristisch en experimenteel aan toe. Neem nu op zondag 27 maart 2016 bijvoorbeeld. Op Facebook verschenen aankondigingen voor rechtstreekse overtochten op commerciële vrachtboten van Turkije naar Italië maar de maandag werden ze allemaal gecanceld. Soms duiken kortstondige en bizarre aanbiedingen voor overtochten op, om net zo snel weer te verdwijnen, per jetski bijvoorbeeld of in plastic containers die onder water door boten worden voortgetrokken. Ook onmogelijke routes richting Europa werden gepromoot, zoals vanuit het moeilijk te bereiken Albanië naar Italië, of zelfs via Latijns-Amerika of de Caraïben.

In de lente van 2016 kregen vluchtelingen en migranten het steeds moeilijker om Europa binnen te komen. De humanitaire corridor via dewelke vluchtelingen en migranten langs Griekenland, Servië, Hongarije (later Kroatië en Slovenië) makkelijk toegang kregen tot Oostenrijk en Duitsland werd gesloten. Op 9 maart verklaarde Donald Tusk, voorzitter van de Europese Raad, de Westelijke Balkanroute voor gesloten. Op 18 maart sloot de EU een deal met Turkije om de toestroom naar Europa via de Egeïsche Zee aan banden te leggen, waardoor de vraag naar meer gesofisticeerde smokkeldiensten fors toenam.

Reeds in april 2016 maakten professionals hun opwachting. Het aantal Facebook accounts van smokkelaars nam dagelijks toe. Ze waren vooral actief binnen gesloten groepen, waarbij geïnteresseerde klanten zich vooraf moesten identificeren vooraleer ze de inhoud van de pagina' te zien kregen. Tegen eind april werden regelmatige toeristen- en studentenvisa van verschillende Europese consulaten aangeboden, wat erop wees dat de criminele netwerken contacten hadden gelegd met corrupte ambtenaren.

Begin mei 2016 postten tal van smokkelaars aanbiedingen voor verschillende routes naar Europa op Facebook, meestal vanuit Turkije. Dat soort aanbiedingen bestond uit vluchten, overtochten per boot, reizen over land en begeleide tochten, of zelfs uit een combinatie ervan. Dit wees erop dat steeds meer personen betrokken waren bij de smokkelactiviteiten en dat netwerken hun medeplichtigen hadden in havens en luchthavens, aan douaneovergangen, enz.

In de advertenties stonden meestal de namen (of aliassen) en de telefoonnummers van de contactpersonen. De verdere onderhandelingen tussen de smokkelaar en de klant verliepen niet openlijk via Facebook maar via private communicatiekanalen. Aanvragen van klanten werden snel van de Facebook pagina's verwijderd, om niet al te veel elektronische sporen na te laten.

De daaropvolgende maanden woedde in Europa tussen politici en in de media het debat over de vraag of alle

281 www.unhcr.org/publications/brochures/5909af4d4/from-a-refugee-perspective.html.

grenzen gesloten moesten blijven en of de deal tussen de EU en Turkije al dan niet zou standhouden. Intussen deden smokkelaars hard hun best bij vluchtelingen en migranten de vrees weg te nemen dat ze in Turkije en/of Griekenland zouden stranden. Via Facebook moedigden ze potentiële klanten aan te blijven komen, omdat zij manieren hadden om mensen naar Europa te brengen. Eén smokkelaar had zelf het lef de slogan "Keep coming. Only legal borders are closed." te posten." (Blijf komen, enkel de wettelijke grenzen zijn gesloten.)

Tegen eind mei 2016 wemelde het op Facebook van visa-aanbiedingen voor tal van Schengen en niet-Schengen landen in Europa. Toeristenvisa, studentenvisa en schijnhuwelijken werden te koop aangeboden.

De eerste gestolen paspoorten waren vanaf juni 2016 te koop. Dit wees op een internationale samenwerking tussen personen die in tal van landen identiteitsdocumenten ontvreemden en zij die deze documenten dan, vooral in Turkije, te koop aanboden.

Vanaf juli 2016 werden via Facebook valse paspoorten, diploma's, rijbewijzen en huwelijksattesten verkocht. Dit was het werk van een heus transnationaal crimineel netwerk.

Tegen augustus 2016 werd de concurrentie blijkbaar heviger en gingen de winsten dalen want voor het eerst noemden smokkelaars op Facebook hun rivalen bij naam of brachten ze die in diskrediet, omdat ze zogezegd klanten hadden opgelicht. Tegelijk minimaliseerden ze de gevaren van de smokkel. Ze stelden dat hun reizen "veilig" en "100% gewaarborgd" waren, terwijl mensen maar bleven verdrinken op zee of door verstikking bleven omkomen in veel te kleine ruimtes in voertuigen.

Verschillende routes - verschillende gevaren

De weg naar Europa wordt er sowieso steeds moeilijker op maar de mate waarin reizigers aan gevaren zijn blootgesteld verschilt sterk. Op elke route zijn er typische momenten waarop smokkel mensenhandel wordt en waarbij smokkelaars, die enkel uit zijn op winstbejag, het leven van hun klanten in gevaar brengen.

Afghanen

Afghaanse migranten betalen doorgaans voor een all-in reis vanuit een stad in Afghanistan of Iran, om een bestemmingsland in Europa te bereiken. Ze reizen in groepen van meestal jonge en minderjarige mannen, in gezelschap van begeleiders, de zogenaamde "nonkels". De reizigers vertrouwen blind op de instructies en de begeleiding van die "nonkels" aangezien ze meestal geen benul hebben van de geografische, culturele en politieke omstandigheden op de route of in het land van bestemming. Bovendien spreken ze ook amper een andere taal.

Doorgaans is de lokale smokkelagent in elk land iemand anders. De jonge Afghanen zijn afhankelijk van hun diensten voor de voorziening van voedsel, water, onderdak en vervoer en zijn dus zeer kwetsbaar voor mishandeling en uitbuiting, met name seksueel misbruik.

Een van de gevaarlijkste etappes tijdens de reis is de Afghaans-Iraanse grens, waar grenswachters schieten om te doden en geen onderscheid maken tussen drugshandelaars en slachtoffers van mensensmokkel. Om uit het zicht van de overheden te blijven, zetten de smokkelaars hun klanten op pick-ups en rijden ze 's nachts, off-road, zonder lichten en aan zeer hoge snelheid. Als er zich een ongeval voordoet worden gekwetsten gewoon achtergelaten.

De volgende cruciale etappe tijdens de reis is de oversteek van de bergketen tussen Iran en Turkije. De migrantengroepen en hun begeleiders doen dit normaal gezien te voet en 's nachts, zonder aangepaste uitrusting en zonder rekening te houden met de weersomstandigheden. Ook hier wordt wie te gekwetst of te vermoeid is om de reis verder te zetten, aan zijn of haar lot overgelaten.

Het gevaarlijkste stuk van de reis is de Egeïsche Zee. Ook al gaat het om een relatief korte overtocht, toch staan de Afghanen, die afkomstig zijn uit een land zonder zeegrenzen en dus meestal niet kunnen zwemmen, doodsangsten uit. Het gebeurt dan ook regelmatig dat ze weigeren in overbevolkte rubberbootjes te stappen om de overtocht naar de Griekse eilanden te maken. Dat soort last-minute discussies zijn gevaarlijk voor de smokkelagent.

Om zoveel mogelijk winst te maken zetten smokkelaars veel te veel mensen op de boten en van de weers-omstandigheden liggen ze ook niet wakker. Ze zijn er enkel op uit de boten zo snel mogelijk de zee in te sturen om niet door de politie te worden opgepakt en bovendien worden ze pas betaald bij aankomst van de klanten. Daarom dreigen ze mensen vaak af met messen of vuurwapens.

Tijdens interviews met het UNHCR is aan het licht gekomen hoe reizigers of families soms niet het volledige door de smokkelaar gevraagde bedrag op tafel konden

leggen. In die gevallen is het niet ongewoon dat de reiziger, of een van zijn gezinsleden in Afghanistan, als gijzelaar wordt vastgehouden, tot de smokkelaar volledig is vergoed.

Syriërs en Irakezen

Zowel langs de west- als de centraal mediterrane route maken smokkelaars bij het inschepen gebruik van geweld. Ze willen zoveel mogelijk mensen, zo snel mogelijk op de boten krijgen en staan niet toe dat ze op het laatste moment nog van gedacht veranderen (zie hierboven). Ze deinzen er dan ook niet voor terug geweld te gebruiken. Vertragingen bij vertrek doen de winsten dalen en verhogen het gevaar dat ze door politiediensten worden opgepakt.

Eritreeërs en Somaliërs

Eritreeërs en Somaliërs zijn de twee groepen die het meest gevaar lopen om bij hun poging om Europa te bereiken, slachtoffers van mensenhandel te worden. Smokkelagenten richten hun pijlen op jongeren uit Somalië, Ethiopië en Soedan en gaan op zoek naar potentiële klanten op typische plekken waar jongeren bijeenkomen, zoals aan scholen. Ze beloven goedgelovige jongeren dat ze hen voor weinig geld, of zelfs helemaal gratis naar Europa zullen brengen en spiegelen hen een rooskleurige toekomst voor met rijkdom en comfort. De meeste jongeren vertrekken clandestien, zonder hun ouders op de hoogte te brengen.

Eens ze de grens over zijn, tonen de smokkelaars hun ware gelaat. Ze beginnen hun slachtoffers brutaal te folteren en te misbruiken en sturen het bewijs van dat lijden naar hun families thuis, om zo losgeld te verkrijgen. Soms dreigen ze ermee organen van de slachtoffers te verwijderen, als het losgeld niet tijdig wordt betaald. Deze bedreigingen gaan gepaard met telefoontjes tijdens dewelke het slachtoffer wordt gemarteld en om hulp schreeuwt. Soms worden hun beproevingen op audio- of videobestanden opgenomen, die vervolgens op sociale media worden gepost. De prijzen van het losgeld variëren van een paar duizend tot verschillende tienduizenden dollars.

Wanneer gijzelaars tussen verschillende criminele netwerken worden uitgewisseld stijgen de prijzen. Soms gebeurt het dat een persoon tijdens een reis verschillende keren na elkaar als gijzelaar wordt vastgehouden, vooral in Libië waar tal van gewapende groepen actief zijn. Tijdens hun opsluiting worden slachtoffers regelmatig door hun gijzelnemers gemarteld en verkracht. Ze krijgen amper voedsel en drank en leven in erbarmelijke hygiënische omstandigheden.

De jongeren wiens familie geen losgeld kan betalen worden als slaven verkocht en komen in de gedwongen prostitutie terecht.

Reizigers die het beter getroffen hebben krijgen met smokkelaars te maken en niet met personen die enkel op mensenhandel uit zijn. Zij zijn dan weer aan andere gevaren blootgesteld, zoals een reis door de woestijn achterin een vrachtwagen. Tijdens die reis kunnen ze van de vrachtwagen vallen, een zonneslag krijgen, uitgedroogd raken of ziek worden. In zo'n geval worden ze in de woestijn achtergelaten. Uit de getuigenissen die het UNHCR[282] heeft ingezameld blijkt dat vrouwen regelmatig worden verkracht.

Eens ze de kust hebben bereikt moeten ze vaak dagen of zelfs weken wachten vooraleer ze kunnen vertrekken. In afwachting van hun vertrek worden ze opgesloten in afgelegen industriële panden, met weinig voedsel en water en in erbarmelijke hygiënische omstandigheden. Ook hier worden bewakers soms gewelddadig en misbruiken ze regelmatig hun gijzelaars fysiek en seksueel. Het inschepen op de boten verloopt op dezelfde gewelddadige manier als die smokkelaars erop nahouden (cfr. supra).

West-Afrikanen

Migranten en vluchtelingen uit West-Afrika kunnen zich vrij bewegen binnen de ECOWAS-zone en maken gebruik van het openbaar vervoer om naar Agadez in Niger te reizen, waar de Sahara begint. Om deze woestijn te doorkruisen en de Libische kust te bereiken moeten ze beroep doen op de diensten van smokkelaars, die makkelijk in de straten te vinden zijn.

Het vervoeren van mensen en goederen door de Sahara is al honderden jaren de belangrijkste bron van inkomsten voor lokale families. Momenteel bieden ze hun diensten aan migranten en vluchtelingen aan, die op weg zijn naar Europa. Het gevaar loert vooral langs de Libische kant, waar gewapende groepen de reizigers gijzelen om losgeld te vragen, volgens hetzelfde patroon zoals in de vorige paragraaf is beschreven voor de Somaliërs en Eritreeërs.

282 www.tellingtherealstory.org.

Nigeriaanse vrouwen

Een bijzondere groep is die van de Nigeriaanse vrouwen, meestal uit de staat Edo en de hoofdplaats Benin city, die naar Europa worden gesmokkeld om er als sekswerkers te worden ingezet. In hun geval is het geen verhaal van mensensmokkel dat slecht afloopt, van bij de start gaat het immers om mensenhandel.

De vrouwen weten van meet af aan dat ze verschillende jaren in Europese bordelen als prostituee zullen moeten werken, om de vervoerskosten die de mensenhandelaar op zich heeft genomen, terug te betalen. Deze jonge vrouwen worden er niet toe gedwongen maar sluiten met mensenhandelaars een overeenkomst, die vaak door een religieuze ceremonie wordt bekrachtigd. Daarna wordt de overeenkomst bindend en moeten de vrouwen de bevelen van de mensenhandelaars opvolgen. De prostitutie begint vaak al tijdens de reis. De vrouwen moeten hun identiteitsdocumenten afgeven. Ze kunnen niet zomaar opstappen of de overeenkomst verbreken, zonder dat ze zichzelf en hun families in het thuisland aan ernstige vergeldingsmaatregelen blootstellen. Zo begint voor hen een soms jarenlange calvarietocht, die eindigt in een spiraal van geweld, uitbuiting en gevaarlijk werk.

Slechts weinig vrouwen vinden de kracht om eruit te stappen. Ze hebben geen ervaring, geen bestaansmiddelen en ze zijn ervan overtuigd dat als ze de overeenkomst verbreken, ze hun eigen leven en dat van hun familie in het thuisland in gevaar brengen. Ook zijn hun wettelijk statuut en hun verblijfsrecht in Europa heel onzeker.

Interactie tussen smokkelaars en klanten via sociale media

Doelgroep	Somaliërs en Eritreeërs	Syriërs en Irakezen	Afghanen	West-Afrikanen
Gebruik van sociale media voor het vertrek	soms	ja	nee	soms
Gebruik van sociale media tijdens de reis	ja	ja	soms	te duur eerder sms
Gebruik van sociale media bij aankomst	ja	ja	ja	ja

Syriërs en Irakezen zijn het meest actief: smokkelaars bieden hun diensten aan op sociale media (Instagram en Facebook) maar over zakelijke deals wordt via gesloten kanalen onderhandeld.

Afghaanse smokkelaars bieden hun diensten rechtstreeks en via sociale media aan. Vaak houden reisagentschappen er legale activiteiten op na maar sommige bieden zijdelings ook illegale diensten aan. Onderhandelingen verlopen nooit via de sociale media.

Smokkelaars nemen rechtstreeks contact op met Somaliërs en Eritreeërs om klanten te ronselen. Wanneer het evenwel om gijzelaars gaat maken mensenhandelaars soms gebruik van sociale media of van gsm's om met de families contact op te nemen. Ook families maken af en toe gebruik van sociale media om geld in te zamelen om het losgeld te betalen.

Smokkelaars langs de West-Afrikaanse route gebruiken momenteel nog amper sociale media maar daar kan binnenkort verandering in komen nu het gebruik van gsm's en smartphones in de regio aan een snelle opmars bezig is.

Globale en volledige oplossingen

De afgelopen jaren heeft Europa geprobeerd de instroom van asielzoekers te keren door de grenzen te sluiten, strengere grenscontroles in te voeren en door de regelmatige toegang tot het EU-grondgebied bijna onmogelijk te maken. Dat soort oplossingen bleek kortzichtig. Het aanpakken van vluchtelingenstromen onderaan de keten maakt de vluchtelingen alsmaar afhankelijker van de steeds groter wordende internationale smokkelkartels.

Europa moet beseffen wat de belangrijkste oorzaken en drijfveren zijn achter die gedwongen verplaatsingen, en daar iets aan doen. In december 2016 heeft het UNHCR de Europese Unie een paper voorgelegd, waarin een oproep wordt gedaan om het globale engagement van Europa tegenover vluchtelingen grondig te hervormen.[283]

Het asielbeleid mag niet beginnen aan de Europese grenzen, het moet gericht zijn op de herkomstlanden om er conflicten te vermijden en op te lossen. In de landen van eerste opvang en in de transitlanden moet de EU maatregelen ondersteunen om er de vluchtelingenpopulaties te stabiliseren en hen bescherming te bieden dichter bij huis. Bovendien vraagt het UNHCR een efficiënter asielsysteem binnen Europa en legale routes via dewelke vluchtelingen het Europese grondgebied kunnen binnenkomen.

Bij de presentatie van de paper te Brussel heeft Filippo Grandi, de Hoge Commissaris van de Verenigde Naties voor vluchtelingen, benadrukt dat Europa werk kan maken van allesomvattende oplossingen en daarbij kan bogen op "haar historische beginselen van tolerantie, openheid en bescherming."

283 Better Protecting Refugees in the EU and Globally: www.refworld.org/pdfid/58385d4e4.pdf.

girls
victims
younger coercion
advantage
new
broken
incidents
fraud
labor
coercion
profit
today
owned
bought
involved
Act
vulnerable
female
age
demand
supply
slavery
control
Fighting Against

Deel 3

Evolutie van het fenomeen en van de strijd tegen mensenhandel en mensensmokkel

Dit deel behandelt het fenomeen en de strijd tegen mensenhandel en mensensmokkel in drie hoofdstukken:

- de laatste ontwikkelingen van het juridische en beleidskader op Europees en Belgisch niveau;
- analyse van de juridische dossiers waarin Myria burgerlijke partij was en waarop het om die reden een globale visie heeft;
- de relevante jurisprudentie van 2016 en het begin van 2017 op basis van de dossiers waarin Myria burgerlijke partij was, beslissingen ontvangen van gespecialiseerde opvangcentra voor de slachtoffers en de beslissingen aangenomen door magistraten en actoren op het terrein.

Hoofdstuk 1
Recente evoluties van het juridische en politieke kader

In dit hoofdstuk gaat Myria in op de laatste evoluties van het juridische en politieke kader inzake mensenhandel en mensensmokkel op Europees en Belgisch niveau. Vooral op Belgisch niveau zijn verschillende evoluties te melden.

1. EVOLUTIES VAN HET EUROPESE JURIDISCHE EN POLITIEKE KADER

1.1. | Mensenhandel

Op 19 mei 2016 publiceerde de Europese Commissie haar eerste verslag over de vooruitgang die de lidstaten hebben geboekt in de strijd tegen mensenhandel.[284] Dit verslag, dat volgens artikel 20 van de Europese Richtlijn inzake mensenhandel[285] om de twee jaar moet worden opgemaakt, belicht de tendensen inzake de strijd tegen mensenhandel, analyseert de vooruitgang die is geboekt en wijst op de sleuteluitdagingen die de EU en de lidstaten nog moeten aanpakken. Zo blijkt seksuele uitbuiting de meest verspreide vorm van mensenhandel[286], terwijl kinderhandel aan een opmars bezig is in de EU. Een van de belangrijkste uitdagingen is gezamenlijke en gecoördineerde inspanningen te leveren om kinderhandel te beletten en aan te pakken, en kinderen die er het slachtoffer van worden de nodige bijstand te verlenen. Een andere uitdaging is het verzamelen van gegevens om het fenomeen mensenhandel op te volgen. Het verslag wijst er verder op dat criminele netwerken die bij mensenhandel betrokken zijn, de migratiecrisis hebben uitgebuit om vooral de meest kwetsbare personen te treffen, met name de vrouwen en de kinderen. Mensenhandelaars maken vaker misbruik van asielsystemen, die niet altijd aan de nationale doorverwijzingsmechanismen gekoppeld zijn. Wat de focus van dit rapport tenslotte betreft, kunnen georganiseerde criminele bendes dankzij de nieuwe technologieën een brede waaier aan potentiële slachtoffers bereiken, hun activiteiten verborgen houden en heel wat criminele daden plegen, en dat op veel kortere tijd en op veel grotere schaal dan dat in het verleden het geval was. Zo hebben de lidstaten erop gewezen dat heel wat slachtoffers van mensenhandel, vooral met het oog op seksuele en economische uitbuiting, online zijn gerekruteerd. Een van de belangrijkste uitdagingen is dus het treffen van maatregelen om het gebruik van nieuwe technologieën als middel om slachtoffers van mensenhandel te rekruteren, te beletten en aan te pakken.

In het kader van de anti-trafficking day van 17 oktober 2016 heeft de Commissie een inventaris voorgesteld van de door de Commissie tussen 2004 en 2015 gefinancierde projecten, die aansluiten bij een van de 40 prioriteiten uit de strategie 2012-2016 ter bestrijding van mensenhandel. De resultaten van deze projecten zullen in principe dienen

284 Report from the Commission to the European Parliament and the Council on the progress made in the fight against trafficking in human beings (2016), 19 mai 2016, COM(2016)267 final. Bij dit verslag zit ook een "staff working document".

285 Richtlijn 2011/36/EU van het Europees Parlement en van de Raad van 5 april 2011 inzake de voorkoming en bestrijding van mensenhandel en de bescherming van slachtoffers daarvan, en ter vervanging van Kaderbesluit 2002/629/JBZ van de Raad, *PB*, L101 van 15 april 2011.

286 Volgens dit verslag (*op. cit.*, pp. 14-15 et 35) is België één van de landen die mensenhandelaars het meest in het vizier hebben omwille van de sterke vraag naar seksuele diensten en goedkope arbeidskrachten. Volgens Myria zijn de vele mensenhandeldossiers van seksuele en economische uitbuiting het resultaat van een effectief multidisciplinair systeem van actoren en gespecialiseerde centra die getraind zijn in het succesvol detecteren, begeleiden van slachtoffers en vervolgen van de mensenhandelaars.

om toekomstige beleidsinitiatieven ter bestrijding van mensenhandel binnen de EU te ondersteunen.

Op 2 december 2016 heeft de Commissie twee verslagen voorgesteld over de preventie en bestrijding van mensenhandel en de bescherming van slachtoffers. Het eerste verslag beoordeelt de mate waarin de lidstaten het nodige hebben gedaan om richtlijn 2011/36 om te zetten.[287] Heel wat inspanningen zijn intussen geleverd, toch blijven er nog een aantal pijnpunten. We denken bijvoorbeeld aan bijzondere maatregelen om kinderen te beschermen, het vermoeden van minderjarigheid en het bepalen van de leeftijd, de toegang tot een onvoorwaardelijke bijstand, de niet-bestraffing en de schadeloosstelling van slachtoffers.

Het tweede verslag heeft betrekking op de "gebruikers" en gaat na wat de impact is van nationale wetgeving, die het gebruik bestraft van diensten die het gevolg zijn van uitbuiting van mensenhandel.[288] Amper tien lidstaten hebben wetten goedgekeurd die het gebruik van diensten, die het gevolg zijn van eender welke uitbuiting van mensenhandel, strafbaar stellen. Volgens de meeste van die landen is het nog te voorbarig om nu al de impact ervan te beoordelen. Veertien lidstaten (waaronder België) hebben in dit verband nog geen enkele maatregel getroffen. Drie daarvan hebben een beperkte en selectieve strafbaarstelling van het gebruik van diensten van slachtoffers van mensenhandel goedgekeurd. Het verslag wijst er ook op dat de aanpak en praktijken van de lidstaten sterk verschillen, wat niet bepaald een ontradend effect heeft op de vraag naar dat soort diensten.

1.2. | Mensensmokkel

Na de dramatische gebeurtenissen op de Middellandse Zee had de Europese Commissie als reactie op de huidige uitdagingen inzake migratie, in mei 2015 een reeks maatregelen voorgesteld.[289] Een daarvan is een actieplan 2015-2020 tegen migrantensmokkel[290], dat in onze vorige jaarrapporten aan bod is gekomen.[291] Op 10 maart 2016 heeft de Raad Justitie en Binnenlandse Zaken van de Europese Unie conclusies over migrantensmokkel aangenomen[292], waarmee het actieplan uit 2015 is versterkt. De Raad heeft benadrukt hoe belangrijk het wel is alle vormen van migrantensmokkel aan te pakken, ook in de herkomst- en transitlanden. Verder wijst de Raad er ook op dat migrantensmokkel een ernstige vorm van georganiseerde criminaliteit is. Daar kan enkel een einde aan worden gemaakt met een globale, multidisciplinaire en grensoverschrijdende aanpak van de lidstaten, waarbij alle actoren worden betrokken (zoals de justitiële en politiële instanties, arbeidsinspectiediensten, grenspolitie, immigratiediensten, NGO's en de betrokken EU-agentschappen zoals Europol, Eurojust en Frontex). Zo heeft de Raad de lidstaten opgeroepen om nauwer met Europol samen te werken – met name door betrouwbare en geactualiseerde informatie en inlichtingen over migrantensmokkel uit te wisselen en door actief mee te werken met zijn Europese centrum ter bestrijding van migrantensmokkel[293], en ook met Eurojust, binnen de onlangs opgerichte thematische groep rond migrantensmokkel. In dossiers van migrantensmokkel moet ook grondiger te werk worden gegaan bij het voeren van financiële onderzoeken.

Het belang van samenwerking op vlak van mensensmokkel bleek ook duidelijk op een in juni 2016 georganiseerd seminarie over het gebruik van sociale media bij mensensmokkel. Vertegenwoordigers van de lidstaten, internationale organisaties, EU-agentschappen en ook bedrijven zoals Facebook, tekenden present op dit door het EMN georganiseerde seminarie (European Migration Network).[294]

Tussen januari en april 2016 heeft de Commissie het publiek geraadpleegd om de huidige evaluatie en de analyse van de impact van de Europese wetgeving

287 Report from the Commission to the European Parliament and the Council assessing the extent to which Member States have taken the necessary measures in order to comply with Directive 2011/36/EU on preventing and combating trafficking in human beings and protecting its victims in accordance with article 23(1), 2 december 2016, COM(2016)722 final.

288 Report from the Commission to the European Parliament and the Council assessing the impact of existing national law, establishing as a criminal offence the use of services which are the objects of exploitation of trafficking in human beings, on the prevention of trafficking in human beings, in accordance with article 23(2) of the Directive 2011/36/EU, 2 december 2016, COM(2016)719 final.

289 http://europa.eu/rapid/press-release_IP-15-5039_nl.htm. Voor het standpunt van Myria daarover, zie Jaarverslag 2015: *Migratie in cijfers en in rechten*, hoofdstuk 3, *Toegang tot het grondgebied*, beschikbaar op www.myria.be.

290 Mededeling van de Commissie aan het Europees Parlement, de Raad, het Europees Economisch en Sociaal Comité en het Comité van de Regio's, *EU-actieplan tegen migrantensmokkel (2015-2020)*, Brussel, 27 mei 2015, COM(2015)285 final.

291 Jaarverslag Mensenhandel en Mensensmokkel 2015, *Schakels verbinden*, p. 58; Jaarverslag Mensenhandel en Mensensmokkel 2016, *Bedelaars in de handen van mensenhandelaars*, p. 71.

292 www.consilium.europa.eu/fr/press/press-releases/2016/03/10-council-conclusions-on-migrant-smuggling.

293 Zie ook deel 2, hoofdstuk 1, punt 3 van dit verslag (de rol van sociale media en internet bij mensensmokkel).

294 https://emnbelgium.be/sites/default/files/publications/emn-informs-00_emn_inform_on_social_media_in_migrant_smuggling.pdf.

inzake migrantensmokkel te ondersteunen, en om de verschillende standpunten in te zamelen over mogelijke verbeteringen op wetgevend vlak.[295] Een van de punten uit het Europese actieplan bestaat immers in de verbetering van het Europese juridische kader ter bestrijding van migrantensmokkel. De Commissie heeft een samenvatting van de ontvangen antwoorden gepubliceerd.[296] Zo heeft de vragenlijst niet minder dan 2425 bijdragen opgeleverd. Meer dan 90% van de respondenten vindt de huidige Europese wetgeving niet efficiënt genoeg om aan de doelstellingen tegemoet te komen. De twee belangrijkste tekortkomingen waren de ontoereikende bescherming van personen die humanitaire hulp verlenen en het onvoldoende respecteren van de mensenrechten van de clandestien vervoerde personen.[297] De grote meerderheid van de respondenten bleek er ook voorstander van om de hulp bij binnenkomst of bij doortocht enkel strafbaar te stellen wanneer die uit winstbejag wordt verleend.

Voor zover wij weten heeft deze raadpleging nog niet tot voorstellen tot wijziging van de Europese wetgeving geleid.

2. EVOLUTIES VAN HET BELGISCHE JURIDISCHE EN POLITIEKE KADER

In 2016 en begin 2017 hebben de meest opvallende evoluties zich vooral in België voorgedaan. De meeste van de maatregelen hebben betrekking op zowel mensenhandel als mensensmokkel, ze komen daarom onder één enkel punt aan bod.

2.1. | Nieuw verblijfsdocument in het kader van de reflectieperiode

De procedure waarmee de slachtoffers van mensenhandel[298] in aanmerking kunnen komen voor specifieke verblijfsvergunningen omvat in een eerste fase een reflectieperiode van 45 dagen. Deze termijn moet het slachtoffer de kans geven om tot rust te komen en op een geïnformeerde manier te beslissen al dan niet met de gerechtelijke overheden samen te werken. Concreet impliceerde dit tot hier toe dat een bevel om het grondgebied te verlaten (BGV) werd afgeleverd. Op het terrein bleek het uitreiken van zo'n BGV voor zowel de terreinactoren, als voor de slachtoffers vaak niet bevredigend.[299] Zo hadden de opvangcentra het veel moeilijker om een vertrouwensrelatie met het slachtoffer op te bouwen: een slachtoffer ertoe aanzetten om mee te werken is niet evident wanneer dat slachtoffer ervan uitgaat dat het na afloop van die 45 dagen het land wordt uitgezet.

Tijdens zijn eerste evaluatiebezoek had de Expertengroep voor de strijd tegen mensenhandel (GRETA) België bovendien aanbevolen om tijdens de reflectieperiode een tijdelijke verblijfsvergunning toe te kennen en geen BGV.[300]

Deze aanbevelingen werden opgenomen in het nationaal actieplan Strijd tegen mensenhandel 2015-2019, dat daarom in een wetswijziging op dat punt voorzag.[301]

Een wet van 30 maart 2017 heeft dit bevel om het grondgebied te verlaten (BGV) vervangen door een tijdelijk verblijfsdocument, waarvan het model nog in een koninklijk besluit moet worden vastgelegd.[302] Volgens

295 http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/what-is-new/public-consultation/2015/consulting_0031_en.htm.

296 Summary of replies to the public consultation on " tackling migrant smuggling : is the EU legislation fit for purpose ? ": https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/what-is-new/public-consultation/2016/20170321_summary_of_replies_en.pdf.

297 De meeste personen die de vragenlijst hebben ingevuld zijn actief in het domein van de migratie en de mensenrechten.

298 Deze procedure is ook van toepassing op slachtoffers van mensensmokkel in verzwarende omstandigheden (zie in dit verband het volgende punt).

299 Memorie van toelichting bij het wetsontwerp tot wijziging van artikel 61/2 van de wet van 15 december 1980 betreffende de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen teneinde het bevel om het grondgebied te verlaten te vervangen door een tijdelijk verblijfsdocument in de procedure slachtoffers mensenhandel, *Doc. parl.*, Kamer, zitting 2015-2016, nr. 2045/001, p. 4.

300 Rapport concernant la mise en œuvre de la Convention du Conseil de l'Europe sur la lutte contre la traite des êtres humains par la Belgique, premier cycle d'évaluation, Straatsburg, 25 september 2013, punt 161, p. 46.

301 Punt 5.4 van het actieplan, zie: www.dsb-spc.be/doc/pdf/ACTIEPLAN_MH_2015_2019-NL-13072015.pdf.

302 Artikel 2 van de wet van 30 maart 2017 tot wijziging van artikel 61/2 van de wet van 15 december 1980 betreffende de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen teneinde het bevel om het grondgebied te verlaten te vervangen door een tijdelijk verblijfsdocument in de procedure slachtoffers mensenhandel, *BS*, 10 mei 2017.

dit op dezelfde dag aangenomen besluit, ontvangt het vermoedelijke slachtoffer van mensenhandel voortaan een bijlage 15.[303] Deze bijlage geldt als attest van voorlopig verblijf.

Myria kan deze positieve maatregel in het belang van de slachtoffers van mensenhandel enkel toejuichen.

2.2. | Nieuwe omzendbrief inzake multidisciplinaire samenwerking

Op 23 december 2016 werd een nieuwe omzendbrief inzake multidisciplinaire samenwerking tussen alle bevoegde diensten ondertekend en in het Belgisch Staatsblad van 10 maart 2017 gepubliceerd.[304] Deze omzendbrief actualiseert en vervangt de omzendbrief van 26 september 2008.[305] Veel meer dan vroeger wordt de nadruk op de, al dan niet Belgische, minderjarige slachtoffers gelegd en op het feit dat ook Europese onderdanen slachtoffer van mensenhandel kunnen zijn.

Deze omzendbrief organiseert het Belgisch nationaal doorverwijzingsmechanisme zowel voor de slachtoffers van mensenhandel[306] als voor de slachtoffers van mensensmokkel in verzwarende omstandigheden.[307] Beide categorieën van slachtoffers komen immers in aanmerking voor het statuut van specifieke bescherming. Dankzij dat statuut, dat begeleiding door gespecialiseerde opvangcentra biedt, kunnen ze aanspraak maken op een verblijfsvergunning, op voorwaarde dat ze met de overheden samenwerken.

Doelstelling van de omzendbrief is behalve de manier waarop de vermoedelijke slachtoffers worden opgespoord, doorverwezen en begeleid, ook de modaliteiten te bepalen die voor het verkrijgen van het beschermingsstatuut moeten worden nageleefd. De omzendbrief verduidelijkt dus de rol van elke partner (politiediensten, sociale inspectiediensten, Dienst Vreemdelingenzaken, magistraten van het openbaar ministerie, de gespecialiseerde opvangcentra voor slachtoffers) en wijst deze verschillende partners nogmaals op bepaalde wettelijke verplichtingen.

Zo herinnert de omzendbrief er ook aan dat slachtoffers zich vaak niet als dusdanig beschouwen, omdat ze bijvoorbeeld vinden dat hun uitbuitingsvoorwaarden en hun loon beter zijn dan wat ze in hun herkomstland zouden kunnen krijgen. Volgens de Belgische wetgever moet de situatie van de slachtoffers evenwel worden getoetst aan de Belgische arbeidsvoorwaarden en niet aan de criteria die in het herkomstland van het slachtoffer van toepassing zijn. Het is dus niet omdat een slachtoffer zich niet als dusdanig beschouwt, dat het daarom geen vermoedelijke slachtoffer is. Ook een slachtoffer dat zich niet als slachtoffer beschouwt moet passend worden geïnformeerd en doorverwezen.

De omzendbrief herhaalt nogmaals de verplichtingen in termen van informatieverstrekking aan het slachtoffer, de formaliteiten die gelijktijdig door de eerstelijnsdiensten moeten worden vervuld wanneer ze met een vermoedelijk slachtoffer te maken krijgen, en het type door de gespecialiseerde opvangcentra aangeboden begeleiding. De omzendbrief gaat grotendeels over het verloop van de procedure. In dit verband benadrukt de omzendbrief dat ook Belgen het slachtoffer van mensenhandel kunnen zijn en in die hoedanigheid ook naar gespecialiseerde opvangcentra moeten worden doorverwezen.

En net zoals in de vorige omzendbrief tenslotte krijgen twee categorieën slachtoffers bijzondere aandacht: de slachtoffers van mensenhandel die voor diplomatiek personeel werken en minderjarige slachtoffers van mensenhandel. Wat die laatsten betreft onderstreept de omzendbrief de noodzakelijke samenwerking tussen de magistraat mensenhandel en de magistraat van het jeugdparket.

303 Koninklijk besluit van 30 maart 2017 tot wijziging van artikel 110*bis* en tot vervanging van bijlage 15 van het koninklijk besluit van 8 oktober 1981 betreffende de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen, *BS*, 10 mei 2017.

304 Omzendbrief van vrijdag 23 december 2016 inzake de invoering van een multidisciplinaire samenwerking met betrekking tot de slachtoffers van mensenhandel en/of van bepaalde zwaardere vormen van mensensmokkel, *BS*, vrijdag 10 maart 2017.

305 Omzendbrief van 26 september 2008 inzake de invoering van een multidisciplinaire samenwerking met betrekking tot de slachtoffers van mensenhandel en/of van bepaalde zwaardere vormen van mensensmokkel, *BS*, 31 oktober 2008.

306 Het gaat hier om personen die gerekruteerd, overgebracht, gehuisvest,... worden met het oog op uitbuiting. Er worden hier maar een beperkt aantal uitbuitingsvormen vermeld. (zie artikel 433*quinquies* van het Strafwetboek)

307 Mensensmokkel bestaat uit de bijdrage aan het illegaal laten binnenkomen, doorreizen of verblijven van een niet-EU'er op het Belgisch grondgebied, met het oog op het verkrijgen van een vermogensvoordeel. (artikel 77 bis van de wet van 15 december 1980 betreffende de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen). Om voor het statuut in aanmerking te komen moet de smokkel hebben plaatsgevonden in bepaalde verzwarende omstandigheden, die limitatief worden opgesomd onder artikel 77*quater*, 1° tot 5° van de vreemdelingenwet. Dit zijn bijvoorbeeld de minderjarigheid van het slachtoffer, het gebruik van geweld, het in gevaar brengen van het leven van het slachtoffer, enz.

2.3. | Nieuwe omzendbrief met betrekking tot het opsporings- en vervolgingsbeleid inzake uitbuiting van de bedelarij

Bijna gelijktijdig met de presentatie van het laatste rapport van Myria, waarvan de focus over mensenhandel met het oog op de uitbuiting van de bedelarij ging, werd een nieuwe richtlijn van het College van Procureurs-generaal ("COL")[308] aangenomen. Aangezien het hier om een vertrouwelijk document gaat kunnen we er enkel de grote lijnen van meegeven, waaronder een samenvatting die het College ons heeft bezorgd.

Na een definitie van het begrip "bedelarij"[309] herhaalt de COL dat niet alle situaties van bedelarij met uitbuiting te maken hebben en dat men de aandacht dient te richten op potentiële situaties van uitbuiting. Zo zijn de prioriteiten op vlak van strafrechtelijk beleid o.a. situaties van bedelarij van een minderjarige of met een minderjarige, en elke uitbuiting van bedelarij van een volwassene die mogelijks een geval van mensenhandel is. De COL wil ook werk maken van het in beeld brengen van het fenomeen uitbuiting van bedelarij. Voorts worden de referentiemagistraten mensenhandel binnen de parketten van ambtswege referentiemagistraat voor de uitbuiting van de bedelarij. Overleg tussen referentiemagistraten en magistraten van andere afdelingen, zoals de "jeugd-" afdelingen bijvoorbeeld wanneer een minderjarige slachtoffer is van de uitbuiting van de bedelarij, wordt aangemoedigd. Het rekening houden met de slachtoffers krijgt bijzonder aandacht.

De richtlijn bevat tenslotte een lijst met specifieke indicatoren en een lijst met politietaken en vragen die de speurders tijdens de verhoren kunnen gebruiken.

308 COL 20/2016 Nieuwe ministeriële richtlijn met betrekking tot het opsporings- en vervolgingsbeleid inzake uitbuiting van de bedelarij. De richtlijn is op 22 september 2016 goedgekeurd en op 1 oktober 2016 in werking getreden.

309 Bij het fenomeen bedelarij maakt de Belgische wet een onderscheid tussen drie gevallen: het bedelen op zich, uitbuiting van de bedelarij en mensenhandel met het oog op de uitbuiting van de bedelarij. Enkel de twee laatste gevallen zijn strafbaar.

2.4. | Hervorming van de Sociale Inspectie van de FOD Sociale Zekerheid

Sinds 1 juli 2017 zijn de inspectiedienst van de RSZ en de sociale inspectie van de FOD Sociale Zekerheid samengevoegd tot één enkele inspectiedienst binnen de RSZ. Deze integratie past in het kader van het beleid van de federale regering, die de strijd tegen de fiscale en sociale fraude wil opvoeren, door o.a. de inspectiediensten te versterken en hun werking te rationaliseren.[310]

We herinneren eraan dat België al bijna twee decennia lang internationaal model staat in de strijd tegen de mensenhandel, zeker op het vlak van economische uitbuiting.

De Sociale Inspectie heeft de laatste tien jaar inzake de strijd tegen de mensenhandel met het oog op economische uitbuiting ervoor gezorgd dat een slagkrachtig beleid op papier naar een effectief beleid op het terrein werd omgezet.

Myria wil dat deze hervorming van de sociale inspectie er blijft voor zorgen dat de strijd tegen de mensenhandel een van de prioriteiten blijft van de nieuwe inspectiedienst.

2.5. | Nationale en Brusselse veiligheidsplannen

In het kader van dit overzicht van de juridische en politieke evoluties, dient ook de goedkeuring van het nationaal veiligheidsplan (NVP) 2016-2019 te worden vermeld, dat officieel op 7 juni 2016 is voorgesteld. Dit document is de leidraad van de politiewerking en wordt om de vier jaar door de minister van Veiligheid en Binnenlandse Zaken en de minister van Justitie gepubliceerd. Het brengt verslag uit over de bijdrage van de geïntegreerde politie tot het veiligheidsbeleid dat door de federale regering is bepaald

310 www.socialsecurity.be/site_nl/employer/infos/fusion_inspections/index.htm.

en dat in de Kadernota Integrale Veiligheid 2016-2019 is opgenomen.[311]

Om de vier jaar bepaalt het NVP 10 prioritaire veiligheidsfenomenen, die bijzondere aandacht moeten krijgen van de politiediensten en alle andere betroffen instanties. Mensenhandel en mensensmokkel blijven een van de prioriteiten.[312]

Als een van de sleutelelementen in de strijd tegen die fenomenen vermeldt het NVP het volgende: "criminele organisaties die zich inlaten met mensenhandel destabiliseren en hun vermogensvoordeel ontnemen, verstoren van de mensensmokkel en opsporen van mensensmokkelnetwerken". Een aantal van de concrete maatregelen die we hier aanhalen zijn de wil om werk te maken van een geïntegreerde aanpak van het probleem van de "tienerpooiers" tussen de geïntegreerde politie, Justitie en de sociale actoren, om de slachtoffers te beschermen en de daders te vervolgen; de bereidheid om in zoveel mogelijk dossiers financiële onderzoeken te voeren; bijdragen tot een correcte doorverwijzing van minderjarige slachtoffers van mensenhandel.

Ook de regering van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest heeft op 2 februari 2017 een Globaal Veiligheids- en Preventieplan (GVPP) goedgekeurd.[313] Na de laatste Staatshervorming heeft het Brussels Gewest er op dat vlak immers nieuwe bevoegdheden bijgekregen. Het GVPP bepaalt een globaal strategisch referentiekader over de periode 2017-2020, voorafgaand aan de goedkeuring van de Zonale veiligheidsplannen (ZVP) en rekening houdend met het Nationaal veiligheidsplan (NVP) en de Kadernota Integrale Veiligheid (KIV). Ook mensenhandel en mensensmokkel worden er als prioritaire fenomenen beschouwd, met bijzondere aandacht voor de specifieke situatie in Brussel. Zo wordt uitbuiting van de bedelarij in die context als bijzonder aandachtpunt in vermeld.[314]

311 De Kadernota Integrale Veiligheid (KIV) vormt het strategisch referentiekader van het veiligheidsbeleid voor alle actoren die ertoe kunnen bijdragen, rekening houdend met hun bevoegdheden, verantwoordelijkheden of sociale doelstellingen.

312 Het NVP is in volledige of beknopte versie beschikbaar via volgende link: www.politie.be/fed/nl/over-ons/geintegreerde-politie/nationaal-veiligheidsplan.

313 www.veiligheid-securite.brussels/nl/plan.

314 Zie met name punten M4.1 en M.4. 2 van het GVPP.

Hoofdstuk 2
Dossieranalyse

In dit hoofdstuk analyseert Myria de gerechtelijke dossiers van mensenhandel en mensensmokkel waarin het als burgerlijke partij volledige inzage heeft verkregen. Het geeft een scherp beeld over hoe een onderzoek concreet op het terrein opgestart en gevoerd wordt. Daarnaast schetst dit hoofdstuk per uitbuitingsvorm een beeld van het fenomeen van mensenhandel en van mensensmokkel.

De analyse is gebaseerd op de processen-verbaal (PV) van die dossiers, en heeft vooral oog voor het criminele systeem en het slachtofferperspectief. We lichten in de eerste plaats de synthese-pv's, waarin de speurders het dossier samenvatten, grondig en kritisch door. Er gaat ook veel aandacht naar de aanvankelijke pv's die informeren op welke basis het dossier concreet opgestart werd en of er op dat moment slachtoffers geïntercepteerd en gedetecteerd werden. Daarnaast bevat het dossier de pv's met de verhoren van slachtoffers, verdachten en getuigen; de informatie-pv's; de mappen van de afgeluisterde gesprekken op basis van de telefoontap, de observatierapporten en tenslotte de rapporten van rogatoire commissies.

De studie van concrete dossiers is een hoeksteen om het beleid te evalueren. Ze leidt tot kennis over de implementatie van het opsporings- en vervolgingsbeleid op het terrein, en over de knelpunten die daarbij opduiken. Samen vormen die bevindingen ook een belangrijke informatiebron voor de focus van het jaarrapport en een onmisbare basis om aanbevelingen te formuleren.

1. MENSENHANDEL

1.1. | Seksuele uitbuiting

Polycriminaliteit in het prostitutiemilieu: Belgische onderdanen

Inleiding

In dit dossier gaat het om een geval van polycriminaliteit bij een groep van 10 Belgische onderdanen, met name twee broers die bekend staan om hun gewelddadig gedrag en hun banden met lokale criminele netwerken, waaronder een groep Hells Angels met een crimineel verleden. De belangrijkste inbreuken met betrekking tot het prostitutiemilieu hebben te maken met mensenhandel met het oog op seksuele uitbuiting (vijf vrouwelijke Belgische slachtoffers) en met het oog op gedwongen criminaliteit (één mannelijk Belgisch slachtoffer).[315] Twee van de beklaagden (de hoofdbeklaagde en zijn ex-partner, die aanvankelijk ook als een vermoedelijke slachtoffer werd beschouwd) werden schuldig bevonden aan mensenhandel met het oog op seksuele uitbuiting. Alle beklaagden werden vrijgesproken voor de tenlasteleggingen van mensenhandel met het oog op gedwongen criminaliteit.[316]

315 Bij de andere tenlasteleggingen in dit dossier gaat het om feiten van oplichting, slagen en verwondingen, stalking, onmenselijke en onterende behandeling, bedreigingen tegen personen of eigendommen, bendevorming, inbreuken op de wapenwet en op de verkoop van verdovende middelen.

316 MYRIA, Jaarverslag Mensenhandel en Mensensmokkel 2015, *Schakels verbinden*, pp. 112-113; Corr. Luik, 19de k., 7 januari 2015, beschikbaar op de website van Myria: www.myria.be.

1.1.1. | Start dossier

De lokale politie kreeg in december 2010 lucht van het dossier via een van de slachtoffers, die door de hoofdbeklaagde werd gedwongen zich te prostitueren, eerst in Awans en later in Sint-Truiden. Ze was erin geslaagd aan de controle van haar uitbuiters te ontsnappen door bij haar nieuwe vriend, die ze online had leren kennen, in te trekken. Ze heeft een officiële klacht tegen de beklaagde ingediend voor stalking, maar niet voor seksuele uitbuiting. Bij het begin van het onderzoek beschouwde de politie de feiten enkel als prostitutie en niet als mensenhandel. Het slachtoffer heeft echter op nog twee andere personen gewezen, die door de beklaagde ook tot prostitutie waren gedwongen. Deze informatie werd bevestigd door diepgaander onderzoek in de Algemene Nationale Gegevensbank (ANG) van de politie, waar gegevens uit een informatieverslag over de twee vermoedelijke slachtoffers, met de verklaring van het eerste slachtoffer overeenstemde. Bij het afleggen van haar eerste verklaring heeft het slachtoffer evenwel nooit de informatiebrochure over de procedure voor slachtoffers van mensenhandel ontvangen.

1.1.2. | Onderzoek

In april 2011 heeft de referentiemagistraat mensenhandel de federale politie met het onderzoek belast. Bij een huiszoeking in bars en een analyse van de registers van prostituees die er werkten, doken ook de namen op die het eerste slachtoffer had vernoemd. In 2012 werd een onderzoeksrechter aangesteld en werden bijkomende onderzoekstechnieken aangewend, zoals het afluisteren van de gsm van de hoofdbeklaagde, een digitaal forensisch onderzoek van de computers, de USB-sticks en de Facebook accounts van de getuigen en de slachtoffers. De analyse bevestigde de verklaringen van het slachtoffer en de getuigen.[317]

Tijdens het onderzoek tussen april en augustus 2014 kwamen meer details aan het licht over andere door de hoofdverdachte en sommige van zijn kompanen gepleegde criminele activiteiten. Een van hen werd geïdentificeerd als mogelijk slachtoffer van mensenhandel met het oog op het plegen van gedwongen misdrijven, zoals diefstal en oplichting, maar ook van onmenselijke en onterende behandeling.

Sociale media en Internet[318]

Een onderzoeksinstrument

De analyse van de Facebook accounts van getuigen en slachtoffers was een van de onderzoeksinstrumenten. De inhoud van de instant messages, waaronder foto's, diende als bewijs om de identiteit van de slachtoffers te achterhalen en om te bepalen in welke mate de beklaagde in het prostitutiemilieu was verwikkeld. In één geval gaf een Facebookbericht aanleiding tot het verhoor van een van de getuigen, die had laten verstaan dat de hoofdbeklaagde prostituees rekruteerde.

De politie heeft ook van Facebook gebruik gemaakt om te bepalen in welke mate de beschuldigingen van het mannelijke slachtoffer beantwoordden aan onmenselijke en onterende behandeling en verkrachting in het kader van mensenhandel met het oog op gedwongen criminaliteit (cfr. infra). Foto's en filmpjes op de Facebook accounts van de beklaagden en getuigen dienden als bewijs voor de vermeende incidenten. Deze informatie werd ook gebruikt om de gebrekkige geloofwaardigheid aan te tonen van een van de getuigen die zich tijdens zijn verhoor geen enkele van de vermeende incidenten kon herinneren, ondanks de aanwezigheid van digitale bewijzen waaruit het tegendeel bleek.

Een manier om het onderzoek te belemmeren: bedreiging van getuigen

Tijdens het onderzoek hebben de beklaagden of familieleden verschillende pogingen ondernomen om via Facebook contact op te nemen met de slachtoffers om te zien waar ze uithingen. Op een bepaald moment nam de moeder van de beklaagde via Facebook contact op met getuigen om informatie te verkrijgen over de stand van het onderzoek.

1.1.3. | Slachtoffers

Alle slachtoffers in dit dossier waren Belgen tussen de 17 en 39 jaar.

a) Slachtofferverklaringen

De hoofdbeklaagde had geen vast inkomen, ontving ook geen uitkeringen en was dus afhankelijk van het inkomen en de financiële middelen van de slachtoffers: "*ik was het*

317 Zie boven deel 2, hoofdstuk 2 (Sociale media en internet als onderzoeksmethode).

318 *Ibid.*

die altijd en volledig in de behoeften van het gezin voorzag" (slachtoffer) waardoor hij zich een flamboyante levensstijl inclusief gokken, prostituees en drugs kon veroorloven.

Alle slachtoffers moesten geweld en bedreigingen ondergaan en volgens de verklaringen van de getuigen maakten beide beklaagden, die broers waren, vaak gebruik van dwang en chantage[319] of dreigden ze met geweld. Uit de verklaringen van de getuigen en slachtoffers bleek de gewelddadige persoonlijkheid van beide beklaagden, zowel in hun professionele als persoonlijke relaties. Verschillende getuigen hadden het over huiselijk geweld, soms met hospitalisatie als gevolg:

"De stoppen sloegen bij hem helemaal door en hij is nog gewelddadiger geworden. Om maar te zeggen, soms sloot hij me op in de koffer van zijn auto terwijl hij bij vrienden een glas ging gaan drinken." (getuige)

Behalve om hun woede-uitbarstingen stonden de beklaagden er ook om bekend lid te zijn van lokale criminele netwerken in de buurt van Seraing zoals de Hell's Angels motorclub, die bekend staat voor haar criminele activiteiten.

Verklaringen van het 19-jarig slachtoffer dat de bal aan het rollen gebracht heeft

Toen het slachtoffer de beklaagde in 2010 ontmoette, zat ze in een bijzonder precaire sociale situatie. Na problemen bij haar thuis had ze onderdak gevonden in een opvangcentrum voor vrouwen.[320] Nadien zocht ze toevlucht bij haar beste vriendin (een ander slachtoffer), die toen met de hoofdbeklaagde samenwoonde. Daarop verplichtte de hoofdbeklaagde haar na intimidatie om zich te prostitueren. Hij hield het slachtoffer constant in het oog, door haar naar bars te voeren en haar daar ook af te halen. Na elke klant moest ze de hoofdbeklaagde een sms sturen. De opbrengsten uit haar prostitutie-activiteiten moest ze verdelen tussen de bareigenaars, de hoofdbeklaagde en zijn broer. Ook andere prostituees hielden haar in het oog. Zo lieten ze de beklaagde ooit eens weten dat ze wat geld in haar laarzen had proberen te verstoppen. Er werd ook met geweld gedreigd als het slachtoffer niet voldoende geld had verdiend, of als ze zich tegenover de bareigenaars of de klanten slecht had gedragen. Verschillende keren trachtte het slachtoffer te ontsnappen. Maar telkens brachten de hoofdbeklaagde en zijn broer haar terug.

"Deze laatste heeft me een keer een klap in het gezicht verkocht en me bij de haren getrokken. De reden was dat ik zijn broer net had verteld [x] dat ik niet langer voor hem wilde werken en dat ik me niet graag prostitueerde."

Verklaringen van het 22-jaar oude slachtoffer

Net zoals het eerste slachtoffer bevond ook een ander slachtoffer (22 jaar oud) zich in een kwetsbare situatie toen ze de hoofdbeklaagde in februari 2012 ontmoette. Ze was net in een bar als prostituee beginnen te werken, waar ze 75% van haar inkomsten voor zich hield en 25% aan de bareigenaar afstond. Nadat ze haar hart bij de hoofdbeklaagde had uitgestort, vertelde hij haar dat ze op hem kon rekenen en dat hij haar zou helpen om er weer bovenop te raken. De hoofdbeklaagde dreigde de toenmalige pooier van het slachtoffer af en nam haar mee om haar bij zijn moeder onder te brengen. Ze bleef ondertussen werken als prostituee, maar voor de hoofdbeklaagde. Deze bracht haar naar haar werk en haalde haar daar ook af. Uit het onderzoek bleek dat de beklaagde en het slachtoffer regelmatige druggebruikers waren, vooral van cocaïne.

b) *Rekrutering van een minderjarige in het prostitutiemilieu*

Het minderjarige slachtoffer (dat zich ook burgerlijke partij heeft gesteld) ontmoette de hoofdverdachte in maart 2011 toen ze 17 jaar oud was. De vader van het slachtoffer kende de hoofdbeklaagde omdat hij actief was in een motorclub. Vanaf maart 2011 hadden het slachtoffer en de beklaagde een intieme relatie. De beklaagde overtuigde haar niet langer anticonceptiemiddelen te gebruiken om samen een kind te krijgen. Dat deed ze vier maanden lang zonder zwanger te raken. In die periode was ze blootgesteld aan het prostitutiemilieu aangezien ze de beklaagde vergezelde naar de bars.

In februari 2012, een dag voor ze 18 werd, dwong de beklaagde haar zich te prostitueren. Hij dreigde met geweld (hield een pistool tegen haar hoofd), verplichtte haar tot raamprostitutie en gaf haar kledij die ze moest aantrekken. Een andere prostituee gaf haar tips.

"Hij zei me dat ik geen keuze had, waarop hij een zwart automatisch pistool heeft bovengehaald dat op een kaliber 9 mm leek en dat hij tegen mijn slaap heeft gehouden."

Twee nachten lang werd ze gedwongen zich te prostitueren, onder bewaking van de beklaagde, die meteen al haar opbrengsten (€ 180 van vijf klanten) voor zich hield om

319 De beklaagde probeerde een getuige te chanteren met een video die de oudste broer had opgenomen, terwijl ze seksuele betrekking had met de jongste broer. Haar huidige partner en zijn moeder kregen die te zien.

320 Het slachtoffer kende de beklaagde al van vroeger, via een voormalige vriendin van de jongste broer van de hoofdbeklaagde (tevens medebeklaagde) die ze in het opvangcentrum voor vrouwen had leren kennen en die ook een crimineel verleden had. Deze voormalige vriendin werd ook als getuige verhoord.

er drugs mee te kopen. Ze probeerde potentiële klanten af te schudden door alsmaar "*mijn middenvinger naar klanten uit te steken wanneer ik achter het raam stond.*" In die periode was ze ook het slachtoffer van andere geweldplegingen. Na een poging om weg te lopen werd ze: "*vastgegrepen en tegen een marmeren schouw gegooid in de private vertrekken [van de bar].*"

Het slachtoffer is erin geslaagd zich uit die situatie te redden door publiekelijk keet te schoppen, om verder geweld te vermijden. Door het geschreeuw en gehuil heeft de beklaagde er uiteindelijk mee ingestemd haar terug naar haar ouders te brengen. Ook al was ze niet langer in de prostitutie actief, toch deed het slachtoffer geen aangifte bij de politie, en wel om twee redenen. Ze vreesde niet alleen de vergeldingsmaatregelen omwille van het gewelddadige karakter van de beklaagde maar ook de reactie van haar vader tegenover de beklaagde.

Tijdens het onderzoek ondernam de beklaagde twee pogingen om via Facebook contact met haar op te nemen. Een eerste keer stuurde hij haar een privaat bericht via de account van zijn broer.[321] De tweede keer slaagde hij erin haar te identificeren via de vriendenlijst van het mannelijke slachtoffer van de gedwongen criminaliteit. De beklaagde kwam ook naar het huis van de ouders in een poging de intieme relatie nieuw leven in te blazen, waarop ze hem via sms afwees.

c) De loverboymethode

De beklaagde hield er een intieme relatie op na met vier van de vijf vrouwelijke slachtoffers. De omstandigheden waarin de seksuele uitbuiting van deze slachtoffers zich afspeelde doen denken aan de *loverboy*methode, die vaak wordt gebruikt om slachtoffers in de prostitutie te lokken.

1. **Rekrutering:** Vaak onderhield de beklaagde verschillende intieme relaties tegelijk. Zowel slachtoffers als getuigen hadden banden met de streek en ze kenden de broer, ouders en vrienden van de beklaagde.
2. **Emotionele afhankelijkheid**: Uit het onderzoek bleek dat de beklaagde heel wat vrouwen uit zijn omgeving had weten te versieren en charmeren. Daarna maakt hij ze emotioneel afhankelijk door intieme relaties met hen aan te gaan. Soms overtuigde hij hen ervan niet langer anticonceptiemiddelen te gebruiken (zie punt hierboven over minderjarigen), omdat hij zogezegd een gezin met hen wou stichten.
3. **Grooming**: Gelet op de financiële problemen waarmee zowel de beklaagde als zijn partners te kampen hadden, liet de beklaagde zijn intieme partners vaak doorschemeren dat prostitutie een goede manier zou zijn om makkelijk geld te verdienen.
4. **Uitbuiting**: De beklaagde manipuleerde de slachtoffers omwille van hun emotionele afhankelijkheid. Deze afhankelijkheid leidde er in een aantal gevallen toe dat ze in de prostitutie stapten. Die extreme afhankelijkheid en manipulatie wordt aangetoond door het vierde slachtoffer. Zelfs tijdens het onderzoek vond ze het niet meer dan normaal dat de beklaagde haar inkomsten gebruikte aangezien hij geen werk had:

   "Het klopt dat hij van mijn opbrengsten uit de prostitutie heeft geprofiteerd aangezien hij niet werkte en hij dus geen inkomsten had maar voor mij was dat geld van het gezin en dan is het ook normaal dat hij daarvan profiteert."

Dit dossier verschilt op drie punten van de *loverboy*-methode zoals we die momenteel kennen.

Om te beginnen spreekt het voor zich dat de gevolgen van de manipulatie niet beperkt blijven tot uitbuiting in de prostitutie. Vaak gaat het ook met andere bedrieglijke praktijken gepaard zoals het gebruik maken van de bankkaart van de partners om gsm-abonnementen af te sluiten en online aankopen te doen.

Vervolgens is het belangrijk erop te wijzen dat de methode weliswaar vaak bij jonge meisjes wordt gebruikt maar dat uit het huidige dossier blijkt dat slachtoffers ook ouder kunnen zijn.[322]

Dit dossier toont ten derde aan dat de impact van de *loverboy*methode een langdurig effect op de slachtoffers heeft en zelf tijdens de gerechtelijke procedures nog zijn uitwerking kan hebben. Tijdens het onderzoek bijvoorbeeld nam het eerste slachtoffer via Facebook contact op met de tweede beklaagde (broer van hoofdbeklaagde). Tijdens die gesprekken werden vooral suggesties gedaan om opnieuw de draad van de prostitutie op te pikken. Hetzelfde slachtoffer was achteraf ook betrokken in een andere dossier van mensenhandel, waar bleek dat ze nog liefdesbrieven naar de hoofdbeklaagde had gestuurd toen die al in de gevangenis zat. Zijn advocaat heeft die liefdesbrieven nog gebruikt voor zijn verdediging tijdens het proces van dat dossier.[323] Zo'n gedrag wijst er vooral op hoe zeer individuen emotioneel voor manipulatie en misleiding vatbaar zijn.

321 Zie hierboven deel 2, hoofdstuk 1, punt 1 (focus fenomeenschets mensenhandel (management)).

322 MYRIA, Jaarverslag Mensenhandel en Mensensmokkel 2015, *Schakels verbinden*, pp. 23 - 40.

323 Zie MYRIA, Jaarverslag Mensenhandel en Mensensmokkel 2016, *Bedelaars in de handen van mensenhandelaars* p. 85.

1.1.4. | Het niet-bestraffingsbeginsel

De huidige interpretatie en toepassing van het niet-bestraffingsbeginsel is een grijze zone die vatbaar is voor interpretatie van procureurs, politiediensten en rechters. Dit dossier is in dit domein om twee redenen relevant. Enerzijds wordt het gebruik van de *loverboy*methode belicht, anderzijds ook het gebruik van de gedwongen criminaliteit.

a) Vermoedelijk slachtoffer van loverboy

"*Vaak zitten loverboyslachtoffers verstrikt in een relatie van emotionele afhankelijkheid: ze beseffen niet dat ze eigenlijk slachtoffer zijn en blijven om die reden hun pooier vaak verdedigen.*"[324]

Zoals hierboven reeds vermeld werd een derde vrouwelijke beklaagde schuldig bevonden aan mensenhandel in dit dossier. Diezelfde persoon werd echter ook als vermoedelijk slachtoffer van de hoofdbeklaagde geïdentificeerd. Zo'n situatie lijkt wel haaks te staan op het niet-bestraffingsbeginsel, zoals dat geïnterpreteerd wordt binnen de context van de *loverboy*methode.[325]

De derde beklaagde was aanvankelijk als een vermoedelijk slachtoffer geïdentificeerd. Men zou kunnen stellen dat haar emotionele afhankelijkheid van de beklaagde, zoals bleek uit een zelfmoordpoging na een relatiebreuk met de beklaagde, een doorslaggevende factor was in haar beslissing om in de prostitutie te stappen. Een getuigenverklaring liet bovendien uitschijnen dat ze hem gunstig wou stemmen als deel van hun intieme relatie: "*als je wil dat ik me prostitueer opdat je zou blijven, dan doe ik dat wel ….". Deze conclusie zou eventueel ook kunnen getrokken worden op* basis van haar betrokkenheid bij de "opleiding" en het aanzetten tot prostitutie van het ene slachtoffer waarvoor zij door de rechtbank veroordeeld werd.

b) Gedwongen criminaliteit

Het mannelijke slachtoffer was volgens een getuige steeds de rechterhand van de hoofdbeklaagde. Hij was een beetje manusje-van-alles voor de hoofdbeklaagde en deed dan ook alle mogelijke klusjes: barman, schoonmaker, kassier en opzichter in de bars. Volgens getuigen werd het slachtoffer door de hoofdbeklaagde ernstig mishandeld en was hij o.a. verplicht drugs te gebruiken. Het slachtoffer beweerde dat hij onmenselijke en vernederende behandelingen had ondergaan, zoals gebruik van geweld, pesterijen of bedreigingen met geweld via sms. Zo werd hij ooit een hele nacht in een wagen opgesloten, moest hij een bad in bleekwater nemen of aftershave drinken, werd hij door verschillende personen in elkaar geslagen terwijl hij op een stoel zat en in het zand begraven terwijl hij gesodomiseerd werd (die twee laatste incidenten werden gefilmd en via sociale media en Facebook verspreid).[326] Getuigen spraken mekaar evenwel tegen over de mate waarin het slachtoffer er al dan niet mee instemde aan deze activiteiten deel te nemen.

Wat de gedwongen criminaliteit betreft heeft het slachtoffer verklaard dat de hoofdbeklaagde hem had verplicht verschillende misdrijven te plegen, waaronder winkeldiefstallen en diefstal van metaal. Het slachtoffer beklaagde zich ook over het frauduleus gebruik van zijn persoonsgegevens voor online-aankopen, sociale zekerheidsfraude en om kredietkaarten en een lening aan te vragen voor de aankoop van een wagen (met gebruik van valse loonfiches). In een aantal gevallen was het slachtoffer medeplichtig door aanwezig te zijn, door zijn handtekening te plaatsen en persoonsgegevens in te vullen.

1.1.5. | Statuut van het slachtoffer

Een van de *good practices* in dit dossier was de ondersteuning van alle slachtoffers door het gespecialiseerde centrum Sürya. De bijstand die werd verleend was afhankelijk van de noden van de slachtoffers. In één geval kreeg een slachtoffer juridische bijstand en hulp. Zo zat het slachtoffer tijdens het proces nog altijd in een administratief precaire situatie aangezien ze geen inkomen en ook geen verblijfplaats had. De twee andere slachtoffers, die represailles van de beklaagde vreesden, hebben onderdak bij Sürya aanvaard. Tijdens de zomer van 2012 bleek dat een van de slachtoffers via sociale media opnieuw contact had opgenomen met de broer van de beklaagde en terug in het prostitutiemilieu was gestapt. Ze kwam in contact met een nieuwe *loverboy* die haar uitbuitte wat tot vervolging heeft geleid wegens mensenhandel in een ander dossier.[327] Opvallend was dat ook al had ze in dit dossier de voorwaarden van het slachtofferstatuut geschonden, en ook al was ze terug in het prostitutiemilieu gestapt, ze achteraf nogmaals erkend werd als slachtoffer van mensenhandel.

324 MYRIA, Jaarverslag Mensenhandel en Mensensmokkel 2015, *Schakels verbinden* pp. 28-40.
325 *Ibid.*, p. 40.
326 Zie boven deel 2, hoofdstuk 2 (Sociale media en internet als onderzoeksmethode).
327 Zie MYRIA, Jaarverslag Mensenhandel en Mensensmokkel 2016, *Bedelaars in de handen van mensenhandelaars,* p. 85.

1.2. | Economische uitbuiting

Schijnzelfstandigheid van Roemeense arbeiders in de bouwsector

Deze zaak rond mensenhandel, die in Bergen voorkwam[328], gaat over de economische uitbuiting van Roemeense burgers in de bouwsector[329] in de periode 2006-2008. De zaak betrof drie individuele beklaagden en een onderneming. Ze werden allen vervolgd voor mensenhandel van 20 Roemeense mannen die ze in België in mensonwaardige omstandigheden tewerk gesteld hadden. Drie van de slachtoffers en Myria stelden zich burgerlijke partij. De onderneming, eigendom van de hoofdbeklaagde, vroeg in 2012 het faillissement aan. Het faillissement was het voorwerp van een afzonderlijke zaak.

De Belgische hoofdbeklaagde nam uitsluitend Roemeense burgers in dienst, meestal via advertenties voor jobs in de Belgische bouwsector die in verschillende Roemeense kranten verschenen. De geïnteresseerden belden het nummer in Roemenië en spraken met de tweede beklaagde, een Roemeense vrouw met een uitzendbureau ter plaatse. Zij verstrekte alle informatie over de arbeidsvoorwaarden, waaronder ook het loon en de huisvesting. De tweede beklaagde sprak met de arbeiders af in Oradea, vanwaar deze via bus of minibus naar België reisden, samen met andere landgenoten die eveneens op de jobadvertentie hadden gereageerd.

Bij hun aankomst in België werden de arbeiders opgewacht door de Belgische zakenman (de hoofdbeklaagde), die hen onderdak bezorgde in de streek van Manage, waar de hoofdbeklaagde een tiental woningen onderverhuurde. De hoofdbeklaagde vergezelde de arbeiders naar het gemeentehuis om hen in België te domiciliëren. Een van de slachtoffers insinueerde dat de hoofdbeklaagde samenspande met een ambtenaar van het gemeentehuis. Dit slachtoffer zag dezelfde vrouw tijdens drie van de vier bezoeken. Volgens hem koos de hoofdbeklaagde de dagen waarop deze ambtenaar aanwezig was om de Roemeense arbeiders in te schrijven. De derde beklaagde, een Italiaanse ploegbaas uit La Louvière, had een sleutelfunctie. Hij trad op als koppelbaas en bracht de arbeiders naar verschillende werven, waar ze volgens zijn instructies en onder zijn toezicht werkten. De Belgische hoofdbeklaagde kende hem al jarenlang en had zijn ervaring als ploegbaas nodig.

328 *Ibid.*, pp. 143-144: Corr. Henegouwen, afdeling Bergen, 1 april 2016, 8de k.
329 NB: Een van de geïnterviewde Roemenen, die in deze zaak geen slachtoffer, maar getuige was, werkte niet in de bouwsector, maar speelde in een basketbalteam.

1.2.1. | Organisatiestructuur: constructies

De drie beklaagden waren allen verbonden aan de bedrijfsstructuur die Roemeense arbeiders aanwierf en inschreef. Ze werden dan in onderaanneming tewerk gesteld bij andere ondernemingen, hoofdzakelijk in de bouwsector, en bij enkele particulieren, zoals voor de bouw van een Chinees restaurant en de renovatie van het huis van een vriend van de Italiaanse ploegbaas. Belangrijk om op te merken is dat de Belgische hoofdbeklaagde en de Roemeense beklaagde ook een persoonlijke, intieme relatie hadden. De derde beklaagde was ook betrokken als hoofddader in een criminele organisatie die betrokken was bij seksuele uitbuiting en mensenhandel met het oog op exploitatie van prostitutie (zie hieronder).

De Belgische hoofdbeklaagde begon in de bouwsector in 2007. Hij is verbonden aan zeven bouwbedrijven, gevestigd in België (manager en medevennoot van drie ondernemingen in samenwerking met andere vennoten; enige manager en vennoot van twee ondernemingen; medevennoot van twee ondernemingen) en een uitzendbureau, opgericht in Roemenië in 2005 (beheerder en medevennoot). De hoofdbeklaagde was ook verbonden aan een onderneming die Roemeense arbeiders zou bezorgen voor onderhoudswerk op olieplatformen in Afrika. Deze zaak strandde echter wegens transport- en logistieke problemen.

De Roemeense tweede beklaagde was ook aan het reeds vermelde Roemeense uitzendbureau verbonden. De derde beklaagde, de Italiaanse ploegbaas, beheerde zes ondernemingen. Een ervan vroeg in 2008 het faillissement aan. Een afzonderlijk hotelbedrijf diende voor de exploitatie van prostitutie en was ook betrokken bij een andere zaak rond mensenhandel. De Italiaanse ploegbaas heeft sinds 1995 een strafregister voor geweld, diefstal, bedreigingen, afpersing en sociale fraude.

Band met misdaadorganisaties in het prostitutiemilieu

Het is belangrijk op te merken dat de derde beklaagde in een ander mensenhandelonderzoek verdacht werd als hoofd van een crimineel netwerk, dat burgers uit derde landen het land binnensmokkelde en ze in de prostitutie dwong. De slachtoffers waren Russische prostituees, die zich moesten prostitueren tijdens orgieën met vrienden van de Italiaanse ploegbaas, waaronder advocaten. De derde beklaagde werd veroordeeld voor mensenhandel en –smokkel, exploitatie van prostitutie, criminele organisatie en andere gerelateerde delicten van maart 2009 tot september 2009, in dezelfde periode als deze

zaak. Voor deze delicten werd hij veroordeeld tot twee jaar gevangenisstraf en een boete van € 5.000.[330]

Het crimineel verleden van de derde beklaagde was van belang voor het onderzoek naar mensenhandel. Ten eerste bewijst de onderlinge band en de betrokkenheid van de beklaagde in een dossier van economische en seksuele uitbuiting dat zijn rol belangrijker is dan wat op eerste zicht lijkt en in dit geval op een verwevenheid tussen beide uitbuitingsvormen. Daarnaast werd dankzij de samenwerking tussen de onderzoeksteams tijdens een huiszoeking in de kantoren van de beklaagde in het kader van het onderzoek naar seksuele uitbuiting bewijsmateriaal voor deze zaak van economische uitbuiting ontdekt. Zo werden documenten gevonden i.v.m. de administratie en tewerkstelling van drie slachtoffers van deze zaak.[331]

1.2.2. | Start dossier

Het onderzoek startte in juli 2008, toen een Roemeense burger, die sinds mei 2008 in België verbleef, bij de plaatselijke politie aangifte deed van zijn slechte arbeidsomstandigheden, met name de niet-betaling van zijn loon, de lange werkuren en de erbarmelijke leefomstandigheden.[332] De aanklager vermeldde ook vijf landgenoten die op hetzelfde ogenblik waren aangekomen en in dezelfde werk- en leefomstandigheden verkeerden. De politie volgde de zaak de volgende dag op en ondervroeg de andere arbeiders in de gebouwen van Sürya. Er werd meteen een onderzoeksrechter aangesteld en enkele dagen later vond een huiszoeking plaats in de gebouwen van de Belgische zakenman, waar de aanklagers in het begin waren ondergebracht.

In de zomer van 2008 evalueerde een deskundig architect de huisvesting waar de Roemeense arbeiders hadden verbleven.

1.2.3. | Het onderzoek

Het onderzoek, dat van 2008 tot 2012 liep,[333] leidde tot de identificatie van in totaal 89 Roemeense onderdanen die als werknemers van de Belgische zakenman waren ingeschreven, terwijl de Belgische zakenman het slechts over zo'n 40 Roemenen had. Van de 89 geïdentificeerde Roemeense burgers werden er 16 in België ondervraagd, 39 waren naar Roemenië teruggekeerd en 34 anderen waren spoorloos. Het onderzoek was hoofdzakelijk gebaseerd op gesprekken met zakenpartners van de beklaagden (zoals onderaannemers, eigenaars van woningen die voor de huisvesting van de Roemenen werden gebruikt, zakenpartners die niet als beklaagden werden beschouwd en accountants), de arbeiders die (als zelfstandigen) waren ingeschreven en werknemers van de ondernemingen van de beklaagden. Het onderzoek gebruikte ook de resultaten van de huiszoekingen in private en zakelijke eigendommen, verbonden aan de hoofdbeklaagde, en de in beslag genomen computers en gsm's. Een analyse van de zoekhistoriek[334] op de computer leverde geen echt relevante informatie op, maar uit de analyse van het telefoonverkeer bleek dat de hoofdbeklaagde ook frequente contacten had met personen uit Duitsland, Bulgarije, Frankrijk, Hongarije, Italië, Moldavië, Nederland en Polen.

Tussen 2009 en 2010 onderzocht de Belgische Rijksdienst voor Sociale Zekerheid (RSZ) het sociale statuut van de Roemeense arbeiders, ingeschreven in het bedrijf van de hoofdbeklaagde, in het bijzonder omdat de Roemeense burgers allemaal als (zelfstandige) vennoten waren ingeschreven. Naar aanleiding hiervan werd de hoofdbeklaagde ondervraagd en werden inspecties van de bouwplaatsen uitgevoerd.

a) Internationale samenwerking voor financieel onderzoek

In februari 2010 sloten Roemenië en België een bilaterale overeenkomst voor juridische samenwerking. In het kader van deze samenwerking waren er contacten tussen de Belgische overheid en een verbindingsofficier die door de politiediensten bij de Roemeense ambassade was gedetacheerd.

330 Zie ook hoofdstuk 3 van dit deel (rechtspraak): Corr. Henegouwen, afdeling Charleroi, 27 februari 2017, 6e k.

331 Deze documenten werden in beslag genomen tijdens eens huiszoeking bij de vrouw van de Italiaanse ploegbaas, die de start betekende van het andere onderzoek tegen hem.

332 De politie inspecteerde het onderkomen van de slachtoffers in mei 2008. Het huis was aangetast door schimmel en in het algemeen ongezond. De politie zag hen op dat ogenblik nog niet als mogelijke slachtoffers van economische uitbuiting en liet hen alleen weten dat ze daar niet langer konden leven. De slachtoffers werden door de beklaagden naar een andere woning overgebracht. Zie Jaarverslag Mensenhandel 2013, *Bruggen slaan*, p. 29 over hinderpalen in het vaststellen en opsporen van potentiële slachtoffers door eerstelijnsdiensten.

333 In een pv van oktober 2012 werd er verantwoording gegeven over de lange duur van het onderzoek; ten gevolge van het aantal beklaagden, het aantal betrokken ondernemingen, het aantal vermoedelijke buitenlandse slachtoffers en de toezegging van een internationale rogatoire commissie in Roemenië.

334 Zie ook boven deel 2, hoofdstuk 2 (Sociale media en internet als onderzoeksmethode), punt 3 (analyse).

Het nut van deze overeenkomst bleek meermaals tijdens de samenwerking in het kader van het financiële onderzoek. In juli 2010 ontving het Belgische onderzoeksteam informatie van Interpol over de personen die als medewerkers van de hoofdbeklaagde stonden ingeschreven. In mei 2011 bezorgde Interpol Roemenië bijkomende informatie over het uitzendbureau van de hoofdbeklaagde en zijn Roemeense vriendin. Op basis van deze informatie werd in januari 2012 een rogatoire commissie aangevraagd om verdere details over de bankrekeningen van deze onderneming en details van de transacties te verstrekken. In juni 2012 gaf het Roemeense Ministerie van Justitie de informatie van de Roemeense bank door.

De Roemeense overheid verstrekte ook uitgebreide informatie over de twee Roemeense bankrekeningen, verbonden aan het uitzendbureau van de Belgische zakenman en de Roemeense vrouw. Uit deze informatie bleek dat de rekeningen geregeld werden gebruikt en dat de frequentie van de transacties steeg in 2008, de periode waarin de Roemeense vrouw de slachtoffers aanwierf in Oradea. In 2009 verhuisde de Roemeense vrouw naar België omwille van haar relatie met de Belgische zakenman; uit uittreksels van de bankrekening blijkt dat het aantal transacties vanaf dan daalde.

b) Schijnzelfstandigheid

Een van de belangrijke zaken die tijdens het onderzoek aan het licht kwamen, was de frauduleuze administratieve afhandeling van de aanwerving van de Roemeense burgers. Slachtoffers van deze frauduleuze praktijken van de Belgische zakenman waren zijn zakenpartners. Twee personen die de beklaagde op basis van een vriendschap van 25 jaar vertrouwden en hem de mogelijkheid boden de Roemeense burgers als vennoten in te schrijven, waren helemaal niet op de hoogte van de administratieve onregelmatigheden.

De aanklagers geloofden allemaal dat de arbeidsrelatie met de hoofdbeklaagde een arbeidsovereenkomst vormde, tot bleek dat de hoofdbeklaagde ze allemaal frauduleus had ingeschreven als vennoten in de onderneming.

Het onderzoek van de RSZ naar de schijnzelfstandigheid wees uit dat de arbeiders niet als vennoten handelden en wel om meerdere redenen. Zo hadden ze geen beslissingsbevoegdheid in de werking van de onderneming. Over hun eigen werklast hadden ze niets te zeggen. Hun loon werd altijd berekend door de hoofdbeklaagde. Ze hadden geen administratieve verantwoordelijkheden en hadden geen toegang tot de bankrekening van de onderneming.

Aangezien de originele documenten ofwel frauduleus werden ondertekend door de beklaagde of aan de arbeiders werden voorgelegd in een taal die ze niet begrepen, verklaarden de arbeiders dat ze zich pas van hun arbeidsstatuut bewust werden toen ze een brief van het sociaal secretariaat ontvingen, waarin hen werd verzocht de achterstallige betalingen voor diensten in orde te brengen.

In de loop van het onderzoek werd de Belgische zakenman tussen 2008 en 2011 meermaals door de politie ondervraagd om de bevindingen te bevestigen. Daarbij verklaarde de Belgische zakenman vaak dat hij geenszins de bedoeling had de Roemeense arbeiders uit te buiten. De hoofdbeklaagde verklaarde dat de administratieve afhandeling van de Roemeense arbeiders in hun eigen belang was om hun arbeidersstatuut in België te regulariseren. Hij merkte in het bijzonder op dat hij de arbeiders het statuut van vennoot gaf op advies van een Brusselse advocaat.

1.2.4. | Slachtoffers

Alle slachtoffers waren Roemenen en een aanzienlijk aantal van hen kwam uit Oradea, waar veel Roma leven.[335] De beschrijving van hun werk- en leefomstandigheden in België illustreert de werking van het gevestigde contactennetwerk in Roemenië en België, dat de slachtoffers misleidde omtrent het werk en de huisvesting die hen te wachten stonden.

a) Verklaringen van de slachtoffers

Mensonwaardige arbeidsomstandigheden

Geen enkele van de slachtoffers ondertekende een arbeidsovereenkomst. Ze werkten 8 tot 12 uur per dag, zes of zeven dagen per week. Op het einde van elke maand bezorgden ze de hoofdbeklaagde een overzicht van de gepresteerde uren. Niet alleen was het beloofde loon van € 7 of € 8 per uur 40% lager dan het minimumloon voor de bouwsector in die tijd[336], maar volgens de klagers betaalde de hoofdbeklaagde ook nooit het volledige bedrag dat aan het aantal gepresteerde uren beantwoordde.

335 Twee slachtoffers verklaarden dat twee van de slachtoffers Roma waren. Oradea wordt ook in andere Belgische dossiers van mensenhandel genoemd, niet alleen als plaats van werving, maar ook om de aanwezigheid van een grote Roma-gemeenschap. Zie Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2012, *Bouwen aan vertrouwen*, p. 59.

336 € 11,874/per uur in het 1ste semester van 2008 en € 12,035/per uur in het 2de semester van 2008.

Mensonwaardige leefomstandigheden

Op basis van de informatie die de slachtoffers tijdens hun verhoor verstrekten, de inschrijving van verblijf op het plaatselijke gemeentehuis en de officiële inschrijving van de onderneming van de hoofdbeklaagde, bezocht een deskundig architect enkele panden waar de arbeiders waren gehuisvest. Overal was de conclusie dezelfde en maakte de deskundige melding van overbevolkte panden, die in sommige gevallen zelfs onbewoonbaar waren. Dit bevestigt de verklaringen van de slachtoffers, die stelden dat ze in gebouwen leefden in slechte staat, zonder stromend water, verwarming of elektriciteit, met onvoldoende sanitaire en keukenvoorzieningen.

"Ze hebben ons voorgelogen. We leefden op plaatsen waar je zelfs geen dieren zou onderbrengen. Ze lieten ons zonder geld, zonder eten en zonder bestaansmiddelen; van geld om in de behoeften van onze familie in Roemenië te voorzien was al helemaal geen sprake."

Uit het onderzoek bleek dat de hoofdbeklaagde bovendien ook nog eens winst maakte door deze panden onder te verhuren en de huur van het loon van de arbeiders af te trekken, aangezien de huurprijs die hij aan de eigenaars van de gebouwen betaalde, lager was dan het totaal dat hij van de slachtoffers ontving.

Fysiek en psychologisch geweld

Uit de verklaringen van slachtoffers kwamen twee concrete incidenten aan het licht waarbij de Italiaanse ploegbaas fysiek geweld tegen hen gebruikte. De ploegbaas heeft dit trouwens toegegeven toen hij door de politie werd ondervraagd. In het eerste geval viel hij een arbeider fysiek aan omdat zijn broek door de schuld van de arbeider bevuild werd toen een Gyproc-plaat op hem viel. Een andere keer was een van de slachtoffers 's morgens vroeg naar zijn huis gegaan en had er voor overlast gezorgd. Dit heeft tot een fysieke confrontatie geleid, waarbij de politie moest tussenbeide komen. Dit slachtoffer diende echter geen klacht in. Volgens andere slachtoffers was hij bang klacht in te dienen en kon hij dit overigens ook niet, want hij was intussen naar Roemenië teruggekeerd.

De slachtoffers werden ook onderworpen aan psychologische bedreigingen waardoor ze het niet tegen hun werkgevers konden opnemen en hun leefomstandigheden ook niet bij de overheden konden aanklagen.

"[X] oefende een soort psychologische chantage op ons uit. Hij was goed op de hoogte van de in Roemenië gebruikelijke lonen (nog geen € 200 per maand voor een arbeider) en wist dat we niet naar Roemenië terug wilden. We durfden onze problemen niet met hem te gaan bespreken want we waren bang dat hij ons zou zeggen dat we dan maar naar ons land moesten terugkeren."

Behalve het fysieke en psychologische geweld dat de slachtoffers zelf meemaakten, vreesden sommigen ook mogelijke represailles tegenover hun familie als ze in een gerechtelijke procedure betrokken zouden raken: *"Net als veel van mijn Roemeense collega's wantrouw ik [X, de beklaagde], want in de huidige maatschappij is alles mogelijk. Wijzelf en vooral onze familie in Roemenië zouden het slachtoffer van represailles kunnen worden."* Ook hier is het belangrijk te herhalen dat de meeste slachtoffers in Oradea werden gerekruteerd, wat sterk doet vermoeden dat de criminele netwerken van de beklaagden tot daar reikten.[337]

b) Slachtofferstatuut

De slachtoffers werden begeleid en opgevangen door Sürya en Payoke. In augustus 2008 vroegen twee van de slachtoffers om vrijwillig naar Roemenië terug te keren. Na deze ontwikkeling werd hun betrokkenheid in de gerechtelijke procedure verzekerd door de aanstelling van een advocaat, die hen tijdens de rest van het onderzoek en het proces als burgerlijke partij vertegenwoordigde. Dit is een goede praktijk, want zo hebben de slachtoffers toegang tot het gerecht, ook al verblijven ze niet langer in het land waar de uitbuiting plaatsvond.

Tijdens het onderzoek kreeg een aantal potentiële slachtoffers de meertalige folder over mensenhandel voor potentiële slachtoffers van mensenhandel. Het gebruik van dit instrument is een goede praktijk want het helpt de personen bij hun beslissing om al dan niet het slachtofferstatuut te aanvaarden.

Uit de verklaringen van een aantal van de potentiële slachtoffers bleek dat ze geen interesse hadden om verder te gaan met de zaak, omdat ze dit hoofdstuk in hun leven wilden afsluiten en hun betrokkenheid met de Belgische zakenman wilden vergeten.

"Ik werk nu als leraar lichamelijke opvoeding en ben sinds 2008 getrouwd ... Ik heb geen contact meer met [X] en wil er ook niets meer over horen."

337 Zie ook vroegere zaken rond de werving van Roma in Oradea en de vrees voor represailles: Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2012, *Bouwen aan vertrouwen*, p. 59.

2. MENSENSMOKKEL

Iraaks smokkeldossier Delocation

In dit mensensmokkeldossier van Dendermonde smokkelde een Iraaks smokkelnetwerk tussen augustus 2014 en juni 2015 vooral Koerden en Syriërs naar het Verenigd Koninkrijk (VK). Het dossier werd beoordeeld door de correctionele rechtbank van Dendermonde op 25 april 2016[338] en het Hof van Beroep van Gent op 6 februari 2017.[339] Hierin werden zowel de Belgische tak als de Britse leiders van het smokkelnetwerk veroordeeld. Hetzelfde smokkelnetwerk is ook gelinkt aan een Brussels smokkeldossier.[340]

2.1. | Smokkelnetwerk

De Belgische tak van het smokkelnetwerk bestond vooral uit Iraakse Koerden dat vanuit Brussel opereerde en internationale contacten had. De coördinatie verliep vanuit het VK met een aanvoerroute van Syriërs. Ze hadden contacten met smokkelaars in Griekenland, Turkije, Italië, Oostenrijk, Hongarije, Bulgarije, Tsjechië, Slovakije, Servië en Irak. Een Turkse contactpersoon smokkelde bijvoorbeeld mensen met een vrachtwagen van Turkije naar Duitsland. Via telefoontap werd verder vastgesteld dat er smokkelgelden overgemaakt werden aan Istanbul (Turkije), Italië en Griekenland. Ze werkten ook samen met specialisten die diensten aanboden zoals visumleveranciers.

De smokkelaars beschouwden hun smokkelactiviteiten als een beroep. Ze smokkelden mensen van de parkings in Groot-Bijgaarden en Waasmunster langs de E40 naar de Belgische kust. Het smokkelnetwerk organiseerde niet-gegarandeerde transporten in gewone vrachtwagens en koelvrachtwagens, zonder medeweten van de chauffeurs. Deze koelwagens werden bewust uitgekozen omdat daarop de controles minder groot waren. Door de lage temperaturen en beperkte zuurstof nam het gevaar voor de slachtoffers aanzienlijk toe. Er werden hoge sommen geld gevraagd (€ 2.500 per persoon), zonder garantie op slagen. Ze werkten bovendien met een bepaalde routine; een rotatiesysteem. Werden de slachtoffers gevat, dan wisten ze waar ze zich moesten aanbieden om de nacht nadien opnieuw hun kans te wagen. Het ging om een goed georganiseerde activiteit.

De smokkelaars kwamen frequent samen en analyseerden de voor hen gemakkelijkste en minst risicovolle manieren. Ze zochten bewust de landen met de voor hen meest interessante wetgeving om te smokkelen. Ze deden ook garantietransporten met bestelwagens via Nederland omdat hier minder gecontroleerd wordt dan in Frankrijk.

Hiërarchische organisatie

Er was sprake van een organisatie, met een zekere hiërarchie en taakverdeling. De verschillende beklaagden vertegenwoordigden verschillende posities in de hiërarchie. De meeste smokkelaars hadden geen verblijfsdocumenten. Een van de smokkelaars was wel onder een valse naam op basis van zijn vingerafdrukken gekend in Servië.

Het voetvolk werkte op de parkings en zorgde ervoor dat de slachtoffers in de juiste vrachtwagens klommen. Ze kregen € 1.400 per gesmokkelde zodat ze op een smokkelavond minstens € 14.000 konden verdienen. De leden van de groep hadden geen andere inkomsten dan deze uit mensensmokkel.

De smokkelleider van de Belgische tak had een Britse verblijfskaart zodat hij zonder problemen heen en weer kon reizen naar het VK om te overleggen. Hij draaide al jaren mee in het smokkelcircuit en werd reeds in 2003 in Frankrijk opgepakt voor mensensmokkel.

Andere beklaagden hadden een 'toppositie' en gaven orders vanuit het VK. Deze drie smokkelorganisatoren (Arabische Irakees, Koerdische Irakees, Syriër) werden gearresteerd in het VK waar ze woonden. De Arabisch-Irakese en Syrische smokkelaars zijn ook beklaagden in een Brussels smokkeldossier.[341] De Arabisch-Irakese organisator leverde sinds 2010 wekelijks 10 à 20 gesmokkelden vanuit het VK. De Koerdische organisator kwam van België en liet vrouwen 'in natura' betalen.[342] Hij werkte reeds enkele jaren samen met de smokkelleider in België. Hij had nog samen met hem in 2014 in België een parking langs de autosnelweg overgekocht van Albanese smokkelaars die ze als zogenaamde eigenaar van een 'crimineel territorium' samen beheerden en verhuurden aan andere smokkelaars. Ondertussen was de Koerdische topman uit veiligheidsredenen verhuisd

338 Corr. Oost-Vlaanderen, afdeling Dendermonde, 25 april 2016, D19D k.
339 Hof van Beroep Gent, 6 februari 2017, 6e k. Zie verder dit deel hoofdstuk 3 (rechtspraak).
340 Corr. Brussel, 13 oktober 2016, 60e k. (niet gepubliceerd).
341 Corr. Brussel, 13 oktober 2016, 60e k. (niet-gepubliceerd).
342 Zie verder misbruiken en verkrachtingen; gezin met kinderen in slachtofferstatuut mensensmokkel.

naar het VK. Hij adviseerde aan de andere smokkelaars om zijn voorbeeld te volgen en steeds maar tijdelijk vanuit hetzelfde land te blijven smokkelen en het dan snel te verlaten om niet opgepakt te worden. De Syrische topman leverde op grote schaal Syriërs en organiseerde dit vanuit het VK. Volgens een Koerdische smokkelaar had de Syrische smokkelorganisator verschillende restaurants en carwashes in het VK.

Drie andere smokkelaars konden in België verblijven op basis van een subsidiaire beschermingsstatus. Een van hen was een Koerdische smokkelaar die verantwoordelijk was voor het geldbeheer van de Koerdische smokkelaars. Zijn financiering verliep niet alleen met geld. Soms werd hij ook uitbetaald in drugs. Een andere beklaagde, een niet-Koerdische Iraakse smokkelaar, was de assistent van de Syrische smokkelorganisator van het VK en werkte bijna exclusief met hem samen, en regelde ook de financiën met hem. Deze assistent sprak als enige zowel Arabisch als de Koerdische taal Sorani en speelde tolk tussen de Arabisch-sprekende Syrische smokkelorganisator en de Koerdische smokkelaars in België. Hun communicatie verliep uitsluitend via Viber en Facebook.[343] Telefonisch waren de Arabische smokkelorganisatoren dikwijls niet rechtstreeks bereikbaar voor de Koerdische smokkelaars. Er bestond trouwens een grote rivaliteit tussen de Koerden en de Arabieren.

De Syrische smokkelorganisator van Londen en zijn assistent in België hadden IS-sympathieën en waren geïnfiltreerd in het smokkelnetwerk. De politie vond op de computer van de assistent 270 verwijderde foto's die bijna allemaal naar de terreurorganisatie Islamitische Staat verwezen.[344] Deze assistent had in de gevangenis de Koerdische geldbeheerder bedreigd met onthoofding namens IS. Hij eiste dat de Koerdische smokkelaars hun verklaringen over hem zouden intrekken. De assistent verbleef sinds 2011 in België en had de Koerdische geldbeheerder toen in het opvangcentrum Klein Kasteeltje in Brussel ontmoet.

2.2. | Start dossier

De zaak werd mede opgestart op basis van de slachtofferverklaringen van een Iraans gezin in oktober 2014 (zie verder). Maar het onderzoek kwam aan het rollen toen in april 2015 de wegpolitie op de E40-parking te Wetteren twee slachtoffers van mensensmokkel aangetroffen had. Een vrachtwagenchauffeur had de politie gealarmeerd toen hij zag dat een collega twee Afghanen uit zijn laadruimte haalde. Eén van de smokkelslachtoffers sprak gebrekkig Engels zodat er geen relevante verklaringen afgelegd werden. Het parket werd niet verwittigd.[345] DVZ besliste om beide Afghanen op te sluiten in een gesloten centrum te Brugge.

De gsm's van de twee smokkelslachtoffers werden onderzocht. Bij een eerste nazicht ter plaatse had de wegpolitie in een gsm een SMS-bericht met een adres in Etterbeek aangetroffen dat dateerde van een dag voor de smokkel. Volgens de politie komt het in mensensmokkelonderzoeken vaak voor dat de slachtoffers kort vóór hun smokkel, door een smokkelaar op de hoogte worden gebracht van een afspreekplaats. Via dit oproepnummer kon de politie een van de smokkelaars van dit transport opsporen.[346] Op basis van dit nummer werd een telefonieonderzoek gevoerd.

2.3. | Onderzoek

Het telefonieonderzoek bracht onmiddellijk mensensmokkel aan het licht. Daaruit bleek dat de betrokken nummers 's nachts actief waren rond de parking van Groot-Bijgaarden, dat sommige nummers gelinkt konden worden aan afgesloten mensensmokkeldossiers, en dat er contacten waren met Britse nummers.

Via de gevorderde telefoontaps kwam één van de hoofdfiguren van de Belgische smokkeltak en een Brits nummer in beeld van een smokkelorganisator die vanuit het VK als aanvoerlijn van Syriërs fungeerde. De politie kon nadien het volledige smokkelnetwerk in kaart brengen.

343 Zie boven, deel 2, hoofdstuk 1, punt 3 (De rol van sociale media bij mensensmokkel).

344 Zie boven deel 2, hoofdstuk 2 (Sociale media en internet als onderzoeksmethode).

345 Het is belangrijk bij de interceptie van smokkelslachtoffers de parketmagistraat onmiddellijk te verwittigen voor instructies.

346 Best practice; zie MYRIA, Jaarrapport Mensenhandel en Mensensmokkel 2016, *Bedelaars in de handen van mensenhandelaars,* pp. 129 en 193.

Het strafdossier werd ook samengesteld uit materiele elementen aangetroffen op de verzamelplaatsen en huiszoekingen, verklaringen van betrokkenen,...

2.3.1. | Sociale media

De smokkelaars regelden en organiseerden met behulp van sociale media hun smokkelactiviteiten.[347] Ze gebruikten sociale media om de betalingen te regelen en hun vertrouwelijke gesprekken te voeren. De smokkelleider gaf expliciet opdracht aan de smokkelaars om dit via sociale media te bespreken en niet per gsm. Ook de smokkelklanten kregen bij een telefonisch contact van de smokkelaars te horen dat ze hierover via sociale media zoals Viber en Skype moesten praten. Ondertussen ontwikkelden de smokkelaars al contratechnieken bij de sociale media omdat ze beseften dat de chatberichten van sociale media net zoals bij gsm door de politie kunnen gelezen en geanalyseerd worden. Na de arrestaties verwittigden de gevluchte smokkelaars om in de sociale media alle linken met de gearresteerde smokkelaars te verwijderen maar ze waren te laat.

De politie heeft tijdens haar onderzoek veel gebruik gemaakt van sociale media.[348] Met de gegevens van de telefoontaps kon ze via openbronnenonderzoek de Facebook profielen van de smokkelaars terugvinden. Door de vergelijking van de Facebookfoto's met de politiedatabanken konden de smokkelaars via links met andere smokkeldossiers geïdentificeerd worden. Daarnaast kon hiermee een identiteitswissel van een smokkelaar ontmaskerd worden. Bij de verhoren gaf een Koerdische smokkelaar de politie ook het Facebook account van de Syrische smokkelorganisator uit Londen zodat deze gemakkelijker kon opgespoord worden.

De magistraat vorderde opzoekingen bij Facebook. Met de resultaten van deze gegevens van Facebook kon de politie een smokkelaar identificeren en arresteren die sinds 2010 in België actief was. Na de arrestatie van de leider van de Belgische smokkeltak was hij erin geslaagd te vluchten naar een smokkelkamp in Calais bij een bevriende Koerdische smokkelaar.

Daarnaast konden verschillende Skypeberichten over smokkeltransporten en fotobestanden van smokkelaars met vuurwapens die in de map van de verwijderde bestanden zaten, terug zichtbaar gemaakt worden.

2.3.2. | Financieel onderzoek

Het wederrechtelijk vermogen van het smokkelnetwerk bedroeg (minimaal) € 3.125.000 op een periode van 9 maanden. Dit was berekend op basis van minstens 125 bewezen transporten van 10 personen met een smokkelprijs van € 2.500 (125 x 10 personen x € 2.500).

Ze maakten voor hun financieringen gebruik van een hawalabankier[349] en geldtransfertagentschappen. Een smokkelaar verklaarde bij zijn verhoor dat de grote smokkelgelden niet via België passeren maar in het VK zitten. Deze smokkelgelden worden in het herkomstland pas bij een succesvol smokkeltransport vrijgegeven.

Enkel de betalingen van de smokkelaars met betrekking tot België kwamen in beeld van de politie. In Antwerpen was er een hawalabankier actief die betalingen vanuit het VK naar België regelde. Hij was zaakvoerder van een Antwerps reisbureau dat gespecialiseerd was in Irak en vliegtuigreizen aanbood naar Irak.

Daarnaast waren er de betalingen via geldtransferagentschappen. Dit waren steeds bedragen tot maximum € 2.000. De verzender van het geld in het VK gebruikte hiervoor een andere of valse identiteit om te vermijden dat de smokkelaars in het vizier van de politie kwamen. Diegene die het geld afhaalde in België kreeg een provisie in verhouding tot het afgehaalde bedrag. Maximum kon de provisie € 100 bedragen. Deze overhandigde het geld aan de uitvoerende smokkelaars. Hiervoor schakelden de smokkelaars ook een pizzakoerier in. Volgens de assistent van de Syrische organisator is deze werkwijze een gangbare praktijk binnen de mensensmokkel.

2.3.3. | Internationaal onderzoek

Er was een goede samenwerking tussen de Belgische en Britse justitie. Op basis van een rogatoire commissie van België en de gegevens uit de telefoontap en Facebook werden de smokkelorganisatoren in het VK geïdentificeerd, gelokaliseerd en gearresteerd via een Europees arrestatiebevel.

347 Zie boven, deel 2, hoofdstuk 1, punt 3 (De rol van sociale media bij mensensmokkel).

348 Zie boven deel 2, hoofdstuk 2 (Sociale media en internet als onderzoeksmethode).

349 Daarbij stelt een garantiegever op het thuisfront zich borg bij een hawalabankier in het land van bestemming die de betaling uitvoert; zie Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2011, *Het geld dat telt*, p. 21.

2.4. | Slachtoffers

In de telefoontap werden 1.290 smokkelslachtoffers getraceerd tijdens minstens 56 smokkeldagen. Per transport konden wel 10 tot 15 personen worden gesmokkeld. De smokkelslachtoffers waren vooral Koerden uit Irak en Iran en Syriërs. Daarnaast kwamen ze ook van Somalië, Afghanistan en Albanië. De eindbestemming van de meesten was het VK omwille van familiale redenen, taalkennis, aanwezigheid van grote etnische gemeenschappen, werkaanbod en minder risico op controles. De smokkelaars raadden hun klanten de trip naar het VK ook aan omdat dit een belangrijke meerkost op de smokkelprijs opleverde. In een afgeluisterd telefoongesprek antwoordde bijvoorbeeld een Koerdische smokkelaar aan een klant dat het beter was om asiel aan te vragen in het VK dan in Nederland omdat men in het VK gemakkelijker werk kon vinden. De smokkelaars maakten misbruik van de kwetsbare positie van de slachtoffers. Ze voerden propaganda om de mensen naar het zogenaamde 'beloofde land' te brengen. De slachtoffers betaalden vaak met hun laatste geld, wat hen nog kwetsbaarder maakten. Bij aankomst in het Verenigd Koninkrijk hadden zij vaak nog schulden waardoor ze makkelijke prooien waren voor verdere uitbuitingen of om in de criminaliteit terecht te komen. Sommigen waren zelfs genoodzaakt om tegen een beperkte vergoeding de smokkelaars mee te helpen als smokkelloopjongen.

In totaal kon de politie 120 smokkelslachtoffers identificeren waaronder 22 minderjarigen. Het jongste slachtoffer was 3 jaar op het ogenblik van aantreffen op een smokkeltransport, het oudste 66 jaar. Het gros van deze slachtoffers werd eenmaal in België aangetroffen op een smokkeltransport. Een uitzondering hierop vormde een Iraans gezin dat werd aangetroffen op zeven verschillende smokkeltransporten en in het slachtofferstatuut mensensmokkel stapte (zie verder).

2.4.1. | Misbruiken en verkrachtingen[350]

Sommige smokkelaars bedreigden hun slachtoffers met de dood indien ze de politie zouden contacteren. Hierover verklaarde een smokkelaar bij zijn verhoor aan de politie: "De vraagprijs om een persoon naar Engeland te smokkelen vanuit België ligt normaal gezien tussen de $ 3.000 à $ 3.500. Eigenlijk ligt de prijs niet vast. Het hangt af van de smokkelaar en van hoeveel de gesmokkelden maximum kunnen betalen. Er wordt steeds gestreefd om zoveel mogelijk geld te krijgen voor de smokkel. X heeft bijvoorbeeld eens een klein gezin gesmokkeld voor € 14.000. Hij bedreigde hen zelfs met de dood mochten ze naar de politie stappen."

Vrouwelijke slachtoffers moesten in natura betalen indien ze hun smokkeltransport niet volledig konden betalen. Dit bleek uit de klacht van een Iraans gezin dat samen met een andere vrouw door de Koerdische smokkelorganisator naar het VK gesmokkeld werden. Deze organisator verhuisde nadien zelf van België naar het VK (zie boven) maar werd toen nog in België tijdens het smokkelen geïntercepteerd door de politie. De Iraanse familie verklaarde later aan de Brusselse politie dat ze de organisator toen eenmaal gezien hadden in het hotel met een vrouw die wachtte op haar smokkel naar Engeland. Hij bracht er de nacht door met die vrouw. Tijdens een vertrouwelijk gesprek met de echtgenote van de Iraanse familie vertelde die vrouw 'dat er vrouwelijke smokkelslachtoffers zijn die hun smokkeltransport, naast de gedeeltelijke betaling in geld, ook verder dienen te betalen in natura door met de smokkelorganisator te slapen.' Tijdens zijn verhoor aan de politie had de Koerdische organisator zich voorgedaan als een gesmokkelde die samen met zijn vrouw clandestien het Verenigd Koninkrijk trachtte te bereiken. Nadien kon de politie op basis van de klacht van het Iraans gezin vaststellen dat deze vrouw niet zijn echtgenote was maar een smokkelslachtoffer dat verkracht werd in ruil voor een deel van haar smokkelkosten.

2.4.2. | Misbruiken tegen minderjarigen

Verschillende minderjarigen werden gesmokkeld in mensonwaardige situaties. De smokkelaars toonden geen respect, bedreigden hen, en brachten hen in een levensgevaarlijke situatie waar ze bijna stikten.

Uit de telefoontap blijkt dat de Arabisch-Iraakse smokkelorganisator van het VK (zie boven) geen greintje respect toonde voor het leven van gesmokkelde kinderen: "406 zegt tegen de smokkelorganisator (158) dat de drie kinderen van de Afghanen te klein zijn. 158 zegt dat hij met hen afgesproken heeft om hen met de container te transporteren en niet met de camion en vraagt om ze toch te sturen, zelfs al zijn ze dood bij hun aankomst aan de andere kant. 406 zegt ok."

Ze brachten minderjarigen onbewust in levensgevaar. Bij een smokkeltransport moest de ziekenwagen ter plaatse komen op de parking van Groot- Bijgaarden nadat een

350 Zie boven de externe bijdrage "Vluchtelingen: wanneer mensensmokkel mensenhandel wordt".

kind bijna gestikt was in een koelwagen en ternauwernood kon gered worden. Toen een Koerdische smokkelaar telefonisch gealarmeerd werd en vreesde voor het leven van het kind, heeft hij alvorens te vluchten de politie verwittigd.

Een smokkelaar dreigde in een telefoongesprek een gesmokkelde jongen te gijzelen omdat hij niet tijdig betaald had: "265 zegt dat hij de jongen een plezier gedaan heeft en als die jongen hem wilt bedriegen en zijn geld niet betaalt dan zal hij naar Engeland bellen om hem te laten gijzelen tot hij zijn geld betaald heeft." Toen de politie hem bij zijn verhoor hierover ondervroeg, antwoordde hij: "Die ene jongen had zeven dagen na zijn geslaagde smokkel nog niets laten weten en was dus duidelijk niet van plan om me te betalen. Ik zie dit als bedrog en daarom dreigde ik ermee om hem te gijzelen in Engeland. Ik ben uiteindelijk betaald geweest via die R. in Irak. Hij ontving de gelden van de familie van die jongen. Via R. ontving mijn broer H. mijn geld in Irak."

2.4.3. | Slachtofferstatuut mensensmokkel

Verschillende slachtoffers kregen het slachtofferstatuut mensensmokkel aangeboden.[351] Het meerderjarige slachtoffer wenste verder naar het VK te reizen. Er was ook een niet-begeleide minderjarige vreemdeling (NBMV) en een gezin met kinderen dat in het smokkelstatuut stapte. De Iraanse familie heeft in haar klacht ook verklaringen afgelegd over de vrouwelijke smokkelslachtoffers die in natura moesten betalen.

a) Niet-begeleide minderjarige vreemdeling in smokkelstatuut

Een 15-jarige Palestijn, geboren in Syrië (Damascus), was met zijn familie in januari 2014 naar Libanon gevlucht waar ze in een vluchtelingenkamp terecht kwamen. Hij wenste naar het VK gesmokkeld te worden. In maart 2014 vertrok hij als 15-jarige met een visum voor een bedrijf naar de Verenigde Arabische Emiraten en Soedan. Hij had hiervoor € 3.000 betaald aan een smokkelaar in Libanon. In Soedan stond een andere smokkelaar hem op te wachten op de luchthaven van Khartoem. De smokkelaar van Libanon had hem zijn foto gestuurd en bracht hem dan samen met anderen met een kleine open vrachtwagen via de woestijn van Egypte tot in Libië, waar op dat moment een burgeroorlog heerste.[352] De smokkelaars hadden zware wapens bij. De minderjarige maakte er verschrikkelijke dingen mee. Onderweg stierven er mensen in de woestijn. Ze werden onmiddellijk begraven en er werd verder gestapt. De boot waar hij moest opstappen was 10 meter lang en er zaten 270 mensen op. Ze dwongen hem om onbeschermd op de boot te stappen en al zijn identiteitsdocumenten werden afgenomen toen hij op de boot stapte.

Het minderjarige slachtoffer deed zijn volledige verhaal aan de politie en legde hierbij relevante verklaringen af: "De tocht in de woestijn duurde 7 dagen. We waren met 12 wagens die achter elkaar reden. De begeleiders waren gewapend en hadden ook luchtafweer bij. We zaten met wel 50 mensen in die pick-up met een groot touw rond ons opdat we er niet zouden uitvallen. Soms vielen er wel mensen van de vrachtwagen, en die werden dan door de smokkelaars gewoon dood geschoten en begraven in de woestijn. Iedereen zat daar echt met de schrik op zijn lijf. Vervolgens werd er weer verder gereden. Aangekomen in Libië werden we afgezet bij andere smokkelaars, en verbleven we in Idjdabia, de eerste stad in Libië als je van Egypte komt. Daar verbleven we gedurende 3 dagen in tenten. Hierna werden we naar een boerderij gebracht. Van daaruit gingen we op vrachtwagens naar Bengazi aan de kust. Onderweg kwamen we een wegversperring tegen en diende iedereen uit te stappen en werden we naar een gevangenis gebracht. De gevangenis heet Rajma. In die gevangenis verbleven we 6 maanden en werd ik heel veel mishandeld, gemarteld met elektrische shocks op handen en tanden, en geklopt op mijn hoofd. Sedertdien heb ik onophoudelijke hoofdpijn. Ik werd er gefolterd omdat ik een Palestijn ben uit Damascus (Syrië) en stateloos zonder rechten. Na 6 maanden hebben ze me vrijgelaten en heb ik gedurende een periode van 2 maanden wat gewerkt om geld te verdienen. Vanuit Bengazi ben ik naar Tripoli gegaan, eveneens aan de kust. In Tripoli heb ik € 1.000 gegeven om met de boot naar Italië te gaan. Ik heb de mensen die deze boottochten organiseren gevonden via de man waarvoor ik in Bengazi werkte. Hij was eigenlijk ook een smokkelaar die ik in de gevangenis ontmoette. Op die boottocht hadden enkel sommige kinderen een zwemvest aan. Ik kan niet goed zwemmen en had ook een zwemvest gevraagd, maar ik moest er € 1.000 voor betalen. Dat geld had ik niet. Onderweg werden we door de Italianen met een grote boot opgepikt, waarop we naar een kamp gebracht werden. Daar ben ik vertrokken, verder naar Rome, en vandaaruit naar Berlijn waar een Palestijn me in contact bracht met een Arabische smokkelaar die me op zijn beurt de naam en telefoonnummer van een smokkelaar gaf. Hij nam een foto van me en stuurde deze

351 We herinneren eraan dat slachtoffers van bepaalde ernstige vormen van mensensmokkel ook kunnen profiteren van de status van slachtoffer van mensenhandel. Dit geldt met name voor minderjarigen en mensen wier leven in gevaar werd gebracht.

352 Zie boven de externe bijdrage "Vluchtelingen: wanneer mensensmokkel mensenhandel wordt".

door naar de andere smokkelaar. Hij zette me op een trein die via Nederland naar Brussel reed. De smokkelaar herkende me van de foto, en heeft me dan met de auto naar een bosje gebracht van waaruit we nog een half uur moesten stappen tot aan de parking. Daar heeft hij mij overgeleverd aan twee andere mannen. Er liepen daar ook mannen rond met een bivakmuts die de vrachtwagens open deden. Ik ben met een ladder op een vrachtwagen gestapt. Ik was als eerste aan boord, ongeveer een half uur later is een familie opgestapt, daarna nog een jongen alleen."

Het slachtoffer kreeg het aanbod van het smokkelstatuut en verklaarde: "Had ik het allemaal op voorhand geweten, ik had de tocht nooit begonnen. Mijn moeder heeft al haar juwelen verkocht om mij een toekomst te kunnen geven in Engeland. Ik bevestig dat ik geïnformeerd werd over de mogelijkheid om mij benadeelde persoon te verklaren en over de rechten die hiermee gepaard gaan. Ik verklaar mij benadeelde persoon en ik voel mij ook slachtoffer van mensensmokkel."

b) Gezin met kinderen in slachtofferstatuut mensensmokkel

In oktober 2014 contacteerde een anonieme tussenpersoon de lokale politie van Schaarbeek om een Iraans-Koerdisch gezin met twee dochters van 3 en 5 jaar als slachtoffer van mensensmokkel aan te brengen. De politie sprak de volgende ochtend af met het gezin aan de ingang van een hotel. Hier gaf de vader reeds een kort relaas en overhandigde zijn gsm aan de politie. Het gezin volgde de politie naar het politielokaal om er verklaringen af te leggen en klacht neer te leggen. Ter plaatse stelde de politie bij verificatie van twee telefoonnummers in de gsm vast dat deze nummers gekend waren in twee verschillende smokkeldossiers.[353] De politie contacteerde de Brusselse referentiemagistraat mensensmokkel die haar toestemming gaf voor het slachtofferstatuut na hun verhoor.

Het gezin was al zeven keer gesmokkeld en had veel informatie over de smokkelaars, de Britse organisatoren (zie boven) en hun Facebook profielen.[354] De vader verklaarde: "Wij wilden naar Engeland gaan, aangezien ik daar een vriend heb. We zijn op 20 augustus 2014 in Iran vertrokken naar Istanboel, dan Rome, Kopenhagen en uiteindelijk Brussel. Het is pas toen we hier in België aankwamen dat ik SH (latere Koerdische smokkelorganisator van het VK) en SA (Koerdische smokkelleider in België) ontmoet heb. Ik weet dat ze samenwerken met iemand die bevelen geeft vanuit Engeland, en dat zij slechts een commissieloon krijgen. Die persoon raapt het meeste geld op. Men noemt hem 'H' (Arabisch-Iraakse smokkelorganisator in het VK) en hij gebruikt de nummers (…). Zijn profielnaam op Facebook is HB. Mijn echtgenote heeft via een andere dochter de profielnaam van Facebook gekregen van SH. Het gaat om SN. U toont mij deze profielen op uw computer en ik kan u bevestigen dat dit wel degelijk de juiste profielen zijn."

Zijn verklaring gaf een belangrijk inzicht in de wijze waarop de smokkelslachtoffers hun betalingen met de smokkelaars regelden: "Bij aanvang betaalde ik het equivalent van $ 70.000 aan mensen uit Iran om het land te kunnen verlaten. Ik heb € 5.000 betaald voor het transport voor mijzelf, mijn echtgenote en mijn twee kinderen hier in België. Ik heb dat bedrag als volgt betaald: bij het vertrek uit Iran heeft mijn broer het equivalent gegeven van £ 6.000 aan de broer van mijn vriend die een restaurant heeft in Engeland, in Liverpool. Mijn vriend heeft dan dat geld gegeven aan 'H'. Op het ogenblik van de betaling hier had ik € 2.000 op zak die ik cash betaald heb aan SH en SA. Vanuit het VK heeft H via Western Union € 3.000 (van de £ 6.000 die hij al gekregen had) gestuurd die ik hier in Brussel afgehaald heb om aan SH en SA te geven. Sindsdien heb ik niets meer betaald."

Over de smokkeltransporten van de parkings langs de E-40 via de kust naar het VK verklaarde hij: "Wij zijn meermaals naar de parking gegaan. Over het algemeen was het SH of SA die mij per telefoon contacteerde met de boodschap: "om 23.15 uur moet u met bus 214 gaan tot aan het einde van de lijn". De bus hield halt voor het hotel (…). Vandaar volgden we een persoon die het traject al te voet afgelegd had, door velden en bossen, om tot aan de parking te geraken. Daar wachtten we tot SH en SA van een andere kant met de wagen aankwamen. Ze parkeerden de wagen altijd op geruime afstand en uit het zicht van de kant van het bos. De eerste keer beval SH ons om onze Iraanse paspoorten te verscheuren. Zodra ik de weg kende, moest ik die tonen aan de personen die nieuw aankwamen. Soms waren we met 30 à 40 personen en SH en SA werden geholpen door 4 à 5 Koerdische smokkelaars. Deze hielden de wacht voor het bos om te melden of er een politiewagen aankwam, of om op de parking te gaan kijken of de vrachtwagenbestuurders in slaap gevallen waren of niet. Toen we in de vrachtwagen moesten kruipen, kwamen SH en SA ons in kleine groepen (5 à 6 personen) halen en enkele uren later een andere groep, enzovoort. Soms hadden ze bestuurders die ze kenden en met wie ze iets regelden om mensen te smokkelen."

353 Best practice; Zie MYRIA, Jaarrapport Mensenhandel en Mensensmokkel 2016, *Bedelaars in de handen van mensenhandelaars,* pp. 129 en 193.

354 Zie boven deel 2, hoofdstuk 2 (Sociale media en internet als onderzoeksmethode).

De politie stelde expliciet dat ze hen als slachtoffers en niet als verdachten beschouwde[355] en legde hen de procedure van het slachtofferstatuut uit waarbij ze opgevolgd worden door een gespecialiseerd centrum. Het gezin reageerde positief op het aanbod en gaf hun echte identiteit: "Ik heb gepraat met mijn echtgenote en in het belang van onze kinderen hebben wij beslist dat we dit slachtofferstatuut willen krijgen. Ik geef u ook toe dat mijn identiteit en die van mijn echtgenote identiteiten zijn die werden opgelegd door de mensensmokkelaars SH en SA. Onze echte identiteit is (...)." De politie bracht het gezin over naar het gespecialiseerd slachtoffercentrum in Brussel.

c) *Meerderjarige krijgt aanbod van slachtofferstatuut mensensmokkel*

Het meerderjarige mensensmokkelslachtoffer was een 29-jarige Somaliër wiens vrouw en driejarig dochtertje in Londen woonde. Hij kwam van Nederland waar hij een erkende vluchteling was, maar ondertussen was zijn verblijfskaart vervallen, en leefde hij als dakloze op straat. In Nederland had hij een persoon ontmoet die contacten had met smokkelaars in België. Hij was met de trein vanuit Rotterdam naar Brussel-Zuid gereden. Hier werd hij opgepikt door de smokkelaar die hem naar een café bracht. Hier zijn toen nog andere mensen aangekomen. Daarna werden ze in een busje gestopt en hebben ze nog een half uurtje gewandeld tot aan de parking. Op aanwijzen van een begeleider zijn ze met zes personen in een vrachtwagen gekropen. De afspraak was dat hij £ 1.000 moest betalen bij aankomst in Londen. Een smokkelaar zou hen daar opwachten om de betaling af te handelen. Een vriend zou hem het geld voorschieten.

De politie bood hem het slachtofferstatuut aan, waarop hij antwoordde: "Ik bevestig dat ik geïnformeerd werd over de mogelijkheid om mij benadeelde persoon te verklaren en over de rechten die hiermee gepaard gaan. Ik wens daarover na te denken. Ik ben wel het slachtoffer van mensenhandel maar het enige wat ik wens is dat ik naar Engeland zou kunnen gaan bij mijn vrouw en kind."

355 Best practice; zie MYRIA, Jaarrapport Mensenhandel en Mensensmokkel 2016, *Bedelaars in de handen van mensenhandelaars,* pp.129 en 193.

Hoofdstuk 3
Overzicht van de rechtspraak 2016 - begin 2017

1. TENDENSEN

In dit hoofdstuk geeft Myria een overzicht van de relevante rechtspraak uit 2016 en begin 2017 in dossiers van mensenhandel en mensensmokkel.[356] Dit jaar is het overzicht gebaseerd op dossiers waarin Myria zich burgerlijke partij heeft gesteld, op de beslissingen die we hebben ontvangen van de gespecialiseerde opvangcentra voor slachtoffers en op beslissingen die ons zijn meegedeeld door magistraten. Myria geeft ook toelichting bij twee recente uitspraken van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens. Tenslotte komen ook twee beslissingen van de Raad van State aan bod, over de tijdelijke administratieve sluiting van een zaak waarin zich feiten van mensenhandel hebben voorgedaan.

Myria heeft kennis genomen van 68 uitspraken van gerechtelijke autoriteiten. Hieronder overloopt Myria de meest interessante beslissingen, met name 41 uitspraken in 39 zaken in verschillende rechtsgebieden van het land:

- Bij **14 beslissingen** in 13 zaken ging het om feiten van seksuele uitbuiting. Het gaat om uitspraken in het rechtsgebied van de hoven van beroep van Antwerpen (afdeling Antwerpen), Brussel (Franstalige en Nederlandstalig), Gent (Oost-Vlaanderen (Gent en Dendermonde), Luik (afdeling Luik) en Bergen (Charleroi).

Op vlak van **seksuele uitbuiting** zien we een toename van het aantal minderjarige slachtoffers, vooral uit Nigeria. In twee grote dossiers, met een belangrijk internationaal luik, ging het om massagesalons en Thaise escortemeisjes. In twee dossiers zijn in het kader van de Europese samenwerking, gemeenschappelijke onderzoeksteams opgericht. Opvallend is dat de *loverboy*-techniek nog steeds actueel is, om zowel jonge buitenlandse meisjes, als jonge meisjes die jeugdinstellingen zijn ontvlucht, te verleiden. Een dossier tenslotte heeft betrekking op een hotel, dat voor seksuele uitbuiting en drugshandel werd gebruikt.

- Bij **19 beslissingen** (waarvan 4 in beroep en een door de jeugdrechtbank) gaat het om dossiers van economische uitbuiting. De zaken hadden betrekking op zeer uiteenlopende sectoren en worden per activiteitsector voorgesteld (bouw, horeca, landbouw/tuinbouw, bakkerij, drukkerij, maneges-paardenfokkerij, atelier voor het sorteren van tweedehandskleren, huishoudelijk werk, en in een minder bekende sector, die van de afvalverwerking. Het ging hier om beslissingen binnen het rechtsgebied van alle hoven van beroep: Antwerpen (Antwerpen (afdeling Turnhout en Mechelen), Limburg (afdeling Tongeren), Brussel (Brussel Franstalig, Waals-Brabant, Leuven), Gent (Oost-Vlaanderen (Gent, Dendermonde)) West-Vlaanderen (Brugge), Luik (Luik) en Bergen (afdeling Bergen).

Op vlak van **economische uitbuiting** was er de belangrijke beslissing inzake huishoudelijke uitbuiting in het fameuze "prinsessen van het Conrad" dossier, tegen de prinsessen uit de Verenigde Arabische Emiraten, een beslissing die tot een veroordeling voor mensenhandel heeft geleid. De arbeidsrechtbank van Brussel heeft zich overigens bevoegd verklaard in een zaak van huishoudhulp, waarin een diplomaat en zijn echtgenote, die vroeger in Brussel op post waren, betrokken zijn.

Om tot het besluit te komen dat de arbeidsvoorwaarden strijdig waren met de menselijke waardigheid, een bestanddeel van mensenhandel, hebben de rechters rekening gehouden met de aanwezigheid van volgende elementen: arbeidsvoorwaarden en -omstandigheden (buitensporige werkuren, verwaarloosbaar loon, geen

356 Deze beslissingen worden gepubliceerd op de website van Myria: www.myria.be.

rustdagen), huisvesting in slechte omstandigheden, onder diverse voorwendsels loon inhouden, afhankelijkheid t.o.v. de werkgever (zoals waakhonden, ingehouden paspoort) of het feit dat de werknemer het slachtoffer is geweest van een ernstig arbeidsongeval. In verschillende dossiers zijn ook frauduleuze constructies opgezet om de uitbuiting te verdoezelen zoals fraude met detachering van werknemers of schijnzelfstandigen.

In verschillende sectoren moeten we echter ook vaststellen dat beklaagden worden vrijgesproken, o.a. omdat de rechters ten gronde te weinig afweten van mensenhandel of omdat het dossier niet voldoende objectieve elementen bevat om de verklaringen van de werknemer(s) te bevestigen.

Het gebrek aan kennis, bij sommige rechters, van de preventie van mensenhandel heeft men ook kunnen vaststellen in enkele gevallen van seksuele uitbuiting.

Sommige rechtbanken hebben ook besloten, zowel in termen van seksuele als economische exploitatie, bij het toekennen van geconfisceerde bedragen voorrang te geven aan de burgerlijke partijen.

- Bij **8 uitspraken** in 7 zaken gaat het om zaken van mensensmokkel. Het gaat om uitspraken in het rechtsgebied van de hoven van beroep van Antwerpen, Brussel, Gent (Oost- (Gent, Dendermonde) en West-Vlaanderen (Brugge)).

Inzake **mensensmokkel** gaat het meestal om goed gestructureerde organisaties. We stellen vast dat gebedsplaatsen zoals kerken, soms als operationele uitvalsbasis dienen. In een moordzaak konden ook de activiteiten van smokkelaars worden blootgelegd. Tenslotte was er behalve een dossier van Nigeriaanse smokkel met studentenvisa nog een belangrijke zaak waarin een gemeenschappelijk onderzoeksteam is opgericht.

2. MENSENHANDEL

2.1. | Europees Hof voor de rechten van de mens

Begin 2017 heeft het Europees Hof voor de Rechten van de Mens (hierna: EVRM) twee besluiten genomen met betrekking tot feiten van mensenhandel. In een eerste zaak over huishoudelijke uitbuiting, waarbij twee Filipijnse onderdanen zogenaamd het slachtoffer waren van twee werkgevers uit de Verenigde Arabische Emiraten, is het Hof tot het besluit gekomen dat er geen sprake was van schending van het Verdrag. We geven dit besluit toch mee omdat het de situatie illustreert waarmee huishoudpersoneel in de Golfstaten te maken krijgt. De correctionele rechtbank van Brussel heeft zich in juni 2017 immers moeten buigen over gelijkaardige feiten, die prinsessen die uit ditzelfde land afkomstig waren, ten laste werden gelegd.[357]

Een tweede besluit was interessanter en betreft aantijgingen van mensenhandel tegenover Bengalese migranten die in de fruitpluk in Griekenland werkten. De bijzondere ernstige feiten hebben geleid tot een veroordeling van de Griekse staat, waarbij het Hof oordeelde dat Griekenland deze werknemers geen effectieve bescherming heeft geboden.

2.1.1. | Europees Hof voor de Rechten van de Mens, zaak J. versus Oostenrijk, 17 januari 2017 (verzoek nr. 58216/12) (verzoek nr. 58216/12)[358]

Deze zaak betreft het onderzoek dat de Oostenrijkse overheden hebben gevoerd naar vermoedelijke feiten van mensenhandel. De verzoeksters waren beide Filipijnse onderdanen die naar Dubai in de Verenigde Arabische Emiraten waren getrokken om er als huishoudpersoneel of au pair meisjes te werken voor een familie of naasten van die familie. Ze beweerden dat hun werkgevers hun paspoort hadden afgenomen, hen slecht hadden behandeld en uitgebuit. Zo zouden ze verplicht geweest zijn extreem veel uren na elkaar te moeten werken, zonder het afgesproken loon te krijgen. Ze zouden slecht zijn

357 Zie in dit verband verder, punt 2.3.9.

358 De uitspraak is beschikbaar via de volgende link: http://hudoc.echr.coe.int/eng#{"itemid":["001-170630"]}.

behandeld en fysiek en moreel bedreigd. Hun werkgevers zouden hen ook zo hebben behandeld tijdens een kort verblijf in Wenen, waar ze mee naartoe waren gereisd.

In Wenen konden ze uiteindelijk ontsnappen. Ze vonden er onderdak bij de Filipijnse gemeenschap. Negen maanden later namen ze contact op met een lokale en door de overheid gesubsidieerde NGO, die actief was in de strijd tegen de mensenhandel in Oostenrijk. Uiteindelijk dienden ze via deze NGO een strafklacht in tegen hun werkgevers.

De Oostenrijkse overheden verklaarden zich evenwel niet bevoegd om zich te buigen over inbreuken die in het buitenland zouden zijn gepleegd. Ze seponeerden verder ook de klacht met betrekking tot de feiten die zich in Oostenrijk hadden voorgedaan.

De verzoeksters bleven erbij dat ze slachtoffer waren geweest van dwangarbeid en mensenhandel en dat de Oostenrijkse overheden geen effectief en volledig onderzoek hadden gevoerd naar hun verklaringen in dat verband. Zo voerden ze o.a. aan dat de incidenten in Oostenrijk niet als een alleenstaand feit konden worden beschouwd en dat de Oostenrijkse overheden verplicht waren om ook onderzoek te voeren naar wat in het buitenland was gebeurd.

Toch heeft het Hof geoordeeld dat de Oostenrijkse overheden hun plichten waren nagekomen om de verzoeksters als (potentiële) slachtoffers van mensenhandel te beschermen. Het Hof heeft geoordeeld dat noch artikel 4 (verbod op dwangarbeid), noch artikel 3 (verbod op onmenselijke en vernederende behandelingen) van het Europees Verdrag inzake de Rechten van de Mens waren geschonden. Zo heeft het Hof er in het bijzonder op gewezen dat het Verdrag Oostenrijk niet verplichtte om onderzoek te voeren naar het ronselen van de verzoeksters in de Filippijnen, noch naar hun beweringen als zouden ze in de Verenigde Arabische Emiraten zijn uitgebuit. Volgens het Hof eist artikel 4 van het Verdrag van de staten niet dat ze een universele rechtsmacht vestigen inzake in het buitenland gepleegde mensenhandel.

Wat de feiten in Oostenrijk in het bijzonder betreft, besloot het Hof dat de overheid in casu alle maatregelen had getroffen die men redelijkerwijze van haar mocht verwachten. Zo konden de verzoeksters tijdens hun verhoren door speciaal opgeleide politieagenten rekenen op bijstand van een NGO en hadden ze een verblijfs- en arbeidsvergunning gekregen waarmee ze legaal in Oostenrijk konden verblijven. Het Hof heeft tenslotte ook geoordeeld dat hun beweringen over hun verblijf in Wenen voldoende waren onderzocht en dat, rekening houdend met de beschikbare feiten en bewijzen, de inschatting van de overheden redelijk was geweest.

2.1.2. | Europees Hof voor de Rechten van de Mens, zaak Chowdury en andere versus Griekenland, 30 maart 2017, (verzoek nr. 21884/15)[359]

In deze zaak gaat het om 42 Bengalese onderdanen die in Griekenland verbleven. Ze hadden geen arbeidsvergunning toen ze in Athene en andere delen van Griekenland werden gerekruteerd om voor de grootste aardbeienkwekerij van Griekenland te werken. Er was hen een loon van € 22 voor zeven uur werken en € 3 per overuur beloofd. Ze werkten in extreme fysieke omstandigheden: elke dag, van 7 tot 19 uur, onder toezicht van gewapende bewakers. Hun werkgevers hadden hen verwittigd dat ze hun loon alleen zouden krijgen als ze bleven werken. Bovendien woonden de verzoekers in geïmproviseerde hutten zonder toilet of stromend water.

Tot driemaal toe ondernamen ze een staking om hun achterstallige loon op te eisen, maar dat was tevergeefs. Uiteindelijk namen de werkgevers andere Bengalese migranten aan. Een honderdtal arbeiders, die vreesden dat ze hun loon niet meer zouden zien, trokken naar de twee werkgevers om het op te eisen. Een van de gewapende bewakers opende het vuur en verwondde 30 arbeiders, waaronder 21 verzoekers. Deze werden naar het ziekenhuis gebracht en later door de politie verhoord.

De twee werkgevers, de bewaker die de schoten loste en een ploegbaas werden aangehouden en vervolgd wegens poging tot doodslag (wat later in ernstig lichamelijk letsel werd omgezet) en mensenhandel. De rechtbank van Patras sprak hen evenwel vrij van de ten laste gelegde feiten van mensenhandel en veroordeelde de gewapende bewaker en een van de werkgevers alleen voor ernstig lichamelijk letsel en illegaal gebruik van vuurwapens. De procureur verwierp de vraag van de verzoekers om beroep aan te tekenen tegen het arrest van de rechtbank. Deze was namelijk van mening dat de beschuldiging van mensenhandel niet juist was onderzocht.

Voor het Europees Hof voor de Rechten van de Mens voerden de verzoekers aan dat ze aan gedwongen of verplichte arbeid waren onderworpen. Ze stelden bovendien dat de Griekse staat niet alleen de plicht had te verhinderen dat ze aan een situatie van mensenhandel werden onderworpen, maar ook hiertoe preventieve maatregelen te treffen en de werkgevers te straffen.

359 Het vonnis is beschikbaar via de volgende link: http://hudoc.echr.coe.int/eng#{"itemid":["001-172365"]}.

Het Hof besloot dat er sprake was van schending van artikel 4, § 2 (verbod op gedwongen arbeid) van het Verdrag, en oordeelde dat de Griekse staat de verzoekers onvoldoende had beschermd.

Het Hof wees er in het bijzonder op dat de situatie van de verzoekers wel degelijk aan mensenhandel en gedwongen arbeid beantwoordde, en preciseerde dat uitbuiting door werk een onderdeel van mensenhandel is. Het benadrukte dat de rechtbank van Patras de van mensenhandel beschuldigde personen had vrijgesproken vanuit de stelling dat de arbeiders niet in de absolute onmogelijkheid verkeerden zichzelf te verdedigen en dat hun bewegingsvrijheid niet in het gedrang was, aangezien ze vrij waren hun werk op te geven. Het Hof oordeelde evenwel terecht dat de beperking van de bewegingsvrijheid geen voorwaarde *sine qua non* is om een situatie als gedwongen arbeid of zelfs mensenhandel te beschouwen. Er kan immers sprake zijn van mensenhandel, ook al heeft het slachtoffer bewegingsvrijheid.

Het Hof oordeelde dat de Griekse staat in dit geval haar verplichting niet naleefde om de mensenhandel te voorkomen, de slachtoffers te beschermen, de gepleegde misdrijven doeltreffend te onderzoeken en de verantwoordelijken voor de mensenhandel te straffen.

2.2. | Seksuele uitbuiting

2.2.1. | Nigeriaanse netwerken

Meerdere uitspraken hebben betrekking op Nigeriaanse netwerken, die ook minderjarigen uitbuiten.

Een eerste dossier betreft een Antwerps netwerk, dat jonge vrouwen ronselde om ze seksueel uit te buiten. Het netwerk werd **op 23 mei 2016 veroordeeld door de correctionele rechtbank van Antwerpen.**[360]

Drie beklaagden worden in deze zaak vervolgd voor mensenhandel met het oog op uitbuiting van prostitutie en andere vormen van seksuele uitbuiting in de periode 2014 en 2015. Het onderzoek betreft drie jonge Nigeriaanse vrouwen die in Nigeria geronseld en naar België gebracht werden. De twee hoofdbeklaagden waren Nigeriaanse zussen. Een vierde beklaagde werd geïdentificeerd als een geldkoerier die het geld naar Nigeria versluisde. Hij werd vervolgd voor witwaspraktijken.

De smokkel naar België werd mede door een van de 4 beklaagden georganiseerd. Eenmaal toegekomen in België moesten de meisjes zich prostitueren zodat ze hun schuld van € 60.000 konden afbetalen. Het geld dat ze verdienden moesten ze bijna volledig afstaan. Zowel de meisjes als hun familie in Nigeria werden onder druk gezet door middel van voodoo-rituelen.

De rechtbank veroordeelde de drie hoofdbeklaagden voor mensenhandel met de verzwarende omstandigheden, waarvan een bij verstek. De vierde beklaagde wordt veroordeeld voor witwaspraktijken. De rechtbank oordeelde dat de verklaringen van de slachtoffers overeenstemden en dat er ook objectieven elementen waren die hun verklaringen bevestigden, zoals telefonieonderzoek, telefoontaps, observaties, gelden die bijna wekelijks werden overgemaakt via officiële weg zoals Western Union en via onofficiële weg via koeriers. Bij huiszoekingen werden slachtoffers aangetroffen, aanzienlijke geldsommen, en documenten met betrekking tot de geldtransacties.

De twee zussen werden veroordeeld voor respectievelijk 30 en 40 maanden gevangenisstraf en een geldboete van respectievelijk € 24.000 en € 18.000. De derde beklaagde werd bij verstek veroordeeld tot 4 jaar gevangenisstraf en een geldboete van € 6.000. De vierde tot 1 jaar gevangenisstraf en € 1.000 geldboete, gedeeltelijk met uitstel. De rechtbank verklaarde ook geldsommen verbeurd.

Een tweede zaak betreft een grootschalig onderzoek dat tot de ontmanteling van een belangrijk, Nigeriaans netwerk leidde. Begin 2016 werden reeds enkele leden van dit netwerk veroordeeld in eerste aanleg.[361] Een van de beklaagden, die bij verstek werd veroordeeld, tekende beroep aan tegen het vonnis. **Op 30 juni 2016 deed de Nederlandstalige correctionele rechtbank van Brussel uitspraak in de zaak.**[362]

De zaak kwam aan het licht doordat de politiediensten bij een patrouille in de buurt van het Brusselse Noordstation een meisje in een vitrine aantroffen dat hen niet bekend was. Het meisje bleek onwettig in het land te zijn, en

360 Correctionele rechtbank van Antwerpen, afdeling Antwerpen, 23 mei 2016, kamer AC4 (beroep).

361 Nederlandstalige correctionele rechtbank van Brussel, 5 februari 2016, 46ste kamer. Zie Jaarverslag mensenhandel en mensensmokkel 2016, *Bedelaars in de handen van mensenhandelaars*, p. 141. Deze uitspraak staat gepubliceerd op de website van Myria: www.myria.be.

362 Nederlandstalige correctionele rechtbank van Brussel, 30 juni 2016, 46ste kamer bis (definitief).

verklaarde te verblijven in het pand van de beklaagde. Het meisje werd ondervraagd en er werden tapmaatregelen genomen in het kader van het onderzoek.

Uit een grootschalig onderzoek bleek zij slechts één van de slachtoffers van een groter Nigeriaans prostitutienetwerk te zijn. Jonge meisjes werden vanuit Nigeria via Libië en Italië naar Belgje gesmokkeld om zich hier te laten prostitueren. De meisjes betaalden veel geld voor de reis naar Europa, soms tot € 30.000 of € 40.000. Dat geld moesten ze dan nadien via hun prostitutieactiviteiten terugbetalen. De meisjes en hun familie in Nigeria werden onder druk gezet via voodoo-praktijken. Ze verdienden € 20 per klant, geld dat ze moesten afgeven aan hun 'madam', waar bovenop ze ook nog eens huurgeld moesten betalen. Soms prostitueerden de meisjes zich in de carré van hun 'madam' of van andere vrouwen via het 'Yemeshe'-systeem. Dit is een modus operandi in het Nigeriaanse prostitutiemilieu waarbij een meisje dat geen vaste prostitutieplaats heeft, de mogelijkheid krijgt van een contractuele prostituee om zich voor enkele uren te prostitueren achter haar vitrine. Het meisje moet dan een soort huurgeld betalen door 50% van haar inkomen af te staan aan de contractuele prostituee. Het geld dat ze overhielden moesten ze in een 'spaarpot' steken die de 'madam' beheerde. Tijdens het onderzoek werd de boekhouding gevonden van een van de 'madammen' waar ze alle bedragen die ze ontving bijhield per datum. Daaruit bleek dat deze een gemiddeld inkomen van €12.000 à € 14.000 per maand had.

De beklaagde werd schuldig bevonden voor het misdrijf mensenhandel met het oog op seksuele uitbuiting. Zij stelde ontegensprekelijk daden die bijdroegen tot de 'levering' van meisjes in het prostitutiemilieu. Ook de verzwarende omstandigheden dat er misbruik werd gemaakt van de kwetsbare positie van de slachtoffers werd bewezen geacht. De rechtbank tilde zwaar aan het feit dat de slachtoffers een levensgevaarlijke reis per boot over de Middellandse Zee moesten maken waarbij ze op zee moesten gered worden. De rechtbank oordeelde ook dat er sprake was van een gewoonte en dat de beklaagde samen met haar kompanen een gestructureerde vereniging vormden.

Daarnaast werd de beklaagde ook schuldig geacht bij de exploitatie van prostitutie met de verzwarende omstandigheid misbruik te hebben gemaakt van de kwetsbare toestand van het slachtoffer, het deelnemen aan activiteiten van een criminele organisatie en daarnaast ook voor het illegaal vergaren van inkomsten uit de exploitatie van de slachtoffers.

De beklaagde werd veroordeeld tot 30 maanden gevangenisstraf en een geldboete van € 12.000, waarvan een deel met uitstel. Daarnaast sprak de rechtbank een verbeurdverklaring uit.

Tot slot blijkt uit een uitspraak van de **Nederlandstalige correctionele rechtbank van Brussel op 28 maart 2017** dat sommige Nigeriaanse netwerken hun eigen systeem voor geldoverdracht hebben.[363]

In dit dossier van seksuele uitbuiting worden zes verschillende beklaagden vervolgd voor mensenhandel met verzwarende omstandigheden, seksuele uitbuiting van zowel minderjarige als meerderjarige slachtoffers, bendevorming en witwaspraktijken. Het gerechtelijk onderzoek had een netwerk in kaart gebracht dat jonge meisjes vanuit Nigeria naar België smokkelde om ze in de prostitutie te laten werken. De hoofdbeklaagde werd onder anderen geholpen door haar moeder in Nigeria en haar broer. De moeder ronselde jonge meisjes onder het mom dat ze in België zouden kunnen studeren of werken als kinderoppas. Voor hun vertrek moesten ze voodoo-rituelen ondergaan, waarmee nadien weerspannige meisjes en hun families konden worden bedreigd.

De meisjes werden via Nigeria en Niger naar Libië gesmokkeld waar ze op bootjes gezet werden richting Italië. De tocht over de Middellandse zee was levensgevaarlijk. Een slachtoffer vertelde dat het bootje water begon te maken en ze gered werd op volle zee door de Italiaanse kustwacht. Eenmaal toegekomen in Italië kwamen ze in vluchtelingenkampen terecht waar ze werden opgepikt en naar Belgje gebracht. In België werd hen verteld dat zij een schuld hadden opgebouwd van € 35.000 die ze moesten terugbetalen via prostitutie. Vaak werden ze ook geleverd aan andere Nigeriaanse 'madammen' die de meisjes besteld hadden. De meisjes moesten al hun opbrengsten afgeven. Als ze niet gehoorzaamden of te weinig opbrachten, werd geweld gebruikt of werden ze via voodoo bedreigd.

Het geld dat de meisjes binnenbrachten werd via een vennootschap en via het systeem van de 'Black Western Union' overgemaakt naar Nigeria. Om de officiële geldtransfertmaatschappijen te vermijden maakte het Nigeriaanse criminele milieu gebruik van een eigen transfertsysteem, dat geen sporen achterliet, om cash-geld over te maken aan de begunstigden in Nigeria. Het geld werd afgegeven in een 'shop' die ook dienst deed als kapperszaak. Er werd daar nota genomen van de te verzenden bedragen en men deelde de geldende wisselkoersen mee. Dit geld werd dan op zeer regelmatige tijdstippen, quasi maandelijks, door enkele beklaagden,

363 Nederlandstalige correctionele rechtbank van Brussel, 28 maart 2017, 60ste kamer (definitief).

verborgen in bagage, naar Nigeria gebracht. In Nigeria runde een van de beklaagden een winkel/bureau waar de begunstigden hun bedragen konden komen afhalen mits betaling van een commissie van 10% op het verzonden bedrag. Het geld verdiend door de uitbuiting van prostitutie werd door beklaagden witgewassen door er huizen te kopen en te verbouwen.

De rechtbank achtte de meeste feiten voor bewezen. Het strafdossier bestond uit verschillende geloofwaardige verklaringen van slachtoffers en de inhoud van talrijke tapgesprekken. De rechtbank oordeelde dat zowel het materiele als het morele bestanddeel van het misdrijf mensenhandel aanwezig waren. Ook de verzwarende omstandigheden werden weerhouden, namelijk dat het misdrijf gepleegd was ook ten aanzien van minderjarige meisjes, er misbruikt werd gemaakt van de kwetsbare toestand van de slachtoffers, er gebruik werd gemaakt van listige kunstgrepen, de criminele activiteit een gewoonte was en de beklaagden het misdrijf pleegden als een criminele organisatie.

De rechtbank veroordeelde de beklaagden tot gevangenisstraffen tussen de 40 maanden en de 6 jaar, en geldboetes tussen € 12.000 en € 108.000. Er werden ook grote geldsommen verbeurd verklaard.

Myria en een slachtoffer stelden zich burgerlijke partij. Myria kreeg een morele en materiele schadevergoeding van € 1.500. Het slachtoffer kreeg een materiele schadevergoeding van € 200 en een morele schadevergoeding van € 2.500.

2.2.2. | Thaise en Chinese massagesalons

In twee belangrijke zaken waren een Thais en een Chinees massagesalon betrokken.

Het eerste dossier, waarbij een rogatoire commissie werd uitgestuurd, betreft een Belgisch-Thaise bende. Deze zaak werd behandeld door de **correctionele rechtbank van Dendermonde op 11 oktober 2016.**[364]

In deze zaak werden 20 beklaagden vervolgd. De feiten deden zich voor tussen 2006-2008 in voornamelijk België en Thailand. De beklaagden werden vervolgd voor mensenhandel met het oog op seksuele uitbuiting, met de verzwarende omstandigheden dat misbruik werd gemaakt van de kwetsbare situatie van de slachtoffers, de activiteit een gewoonte was en plaats vond binnen een criminele organisatie. Daarnaast werden ze vervolgd voor het houden van een huis van ontucht en prostitutie met verzwarende omstandigheden, leiderschap en deelname aan een criminele organisatie, bendevorming, huisjesmelkerij, antiwitwaspraktijken, heling en poging tot oplichtingen. Ook het onderzoek bestond uit twee luiken, enerzijds het onderzoek naar mensenhandel en de uitbating van prostitutie en anderzijds, het financieel onderzoek, naar transacties met gestolen cheques.

De zaak kwam aan het licht toen de lokale politie begin 2008 geruchten hoorde over de uitbating van een Thais massagesalon in Wetteren dat eigenlijk een dekmantel voor prostitutie was. Enkele weken later kreeg zij bericht uit Thailand dat enkele Belgische onderdanen betrokken waren bij de uitbuiting van Thaise prostituees in België. Er werd naar aanleiding hiervan een opsporingsonderzoek gevoerd. Er werd nagegaan wie de zaakvoerder van het massagesalon was en er gebeurden observaties waaruit werd vastgesteld dat verschillenden beklaagden regelmatig aanwezig waren in het massagesalon, waaronder ook de advocaat, en dat het salon gemiddeld 30 klanten per dag ontving. Nadien werden administratieve controles uitgevoerd en een controle op vraag van de Dienst Vreemdelingenzaken. Sommige meisjes in onwettig verblijf werden daarbij aangehouden en in een gesloten centrum geplaatst. Verschillende van de slachtoffers werden ondervraagd. Ze verklaarden dat ze in Thailand gerekruteerd waren via een Thaise organisatie om naar België te komen. De meeste meisjes hadden in hun land al geldzorgen. Sommige wisten dat ze in de prostitutie zouden terecht komen. De meesten spraken enkel Thais. Ze verklaarden dat ze met een Zweeds Schengenvisum voor toeristen naar Europa waren gekomen. Eenmaal in België kregen ze te horen dat ze een schuld hadden opgebouwd van € 15.000. Dit moesten ze afbetalen door massages te geven. Ze moesten daarvan alle winsten afgeven. Op het einde als alle schulden waren afbetaald kregen ze de helft van hun inkomsten terug. Daarnaast betaalden ze wekelijk ook nog € 80 voor huur en kosten. Ze moesten € 50 per half uur massage vragen en € 80 per uur. In deze prijs was masturbatie inbegrepen. Als klanten nog verdere seksuele contacten wouden moesten ze hiervoor een meerprijs van € 50 betalen. Het geld uit de seksuele contacten mochten de meisjes houden. Het duurde op die manier twee tot drie maanden vooraleer ze hun schulden hadden afbetaald. De meisjes konden bovendien niet anders dan nog bij te verdienen met seksuele contacten om in hun dagelijkse levensonderhoud te voorzien. De meisjes moesten daarnaast zelf hun condooms kopen. Er werden instructies gegeven over hoe de condooms te laten verdwijnen door ze in stukken te knippen en in het toilet te gooien of in een leeg blikje te steken en plat te

364 Correctionele rechtbank Oost-Vlaanderen, afdeling Dendermonde, 11 oktober 2016, kamer D19D. Zes beklaagden werden bij verstek berecht. Een op tegenspraak berechte beklaagde tekende beroep aan tegen de beslissing. Het arrest wordt verwacht voor 11 september 2017.

drukken. Ze werkten 7 op 7 en behandelden gemiddeld elk 5 klanten per dag. Ze verlieten de woning nauwelijks.

De meisjes die niet hard genoeg hun best deden of niet met een klant wilden meegaan werden bedreigd met terugsturing naar Thailand. Hoewel sommige meisjes wisten waarvoor ze naar België kwamen, voelden ze zich uitgebuit.

Het onderzoek werd gevoerd door huiszoekingen, gecombineerd met de resultaten van de telefoontaps, verklaringen, laptop analyse, een rogatoire commissie naar Thailand, etc.

De hoofdbeklaagde was de eigenlijke baas van het massagesalon. Hij had het salon opgestart met zijn echtgenote. Daarnaast was hij ook medevennoot van een Britse firma. Deze firma werd opgericht op aanraden van de boekhouders en financiële raadgevers van de beklaagde. Door de Thaise meisjes medezaakvoerders te laten maken konden ze de vreemdelingenregelgeving omzeilen. Hij had contacten met de Thaise reisorganisatie (T.C.), waar hij de meisjes bij bestelde. Deze organisatie regelde de visa, vliegtuigtickets, paspoorten etc. Met hen had hij ook afgesproken om de schuldprijs uiteindelijk op € 15.000 vast te leggen, waarvan T.C. € 3.000 kreeg en hijzelf een winstmarge had van € 7.500. Vanaf eind 2008 zou hij maandelijks twee meisjes naar België laten sturen. De echtgenote van de hoofdbeklaagde was op de hoogte van het reilen en zeilen van het massagesalon. De andere beklaagden moesten aan haar rapporteren bij afwezigheid van de baas in het buitenland. Ook na zijn voorlopige invrijheidstelling informeerde de hoofdbeklaagde zich nog om een nieuw massagesalon op te starten. Bovendien probeerde hij de slachtoffers te beïnvloeden om voor hem gunstige verklaringen af te leggen.

De andere twee hoofdbeklaagden zorgen voor de praktische en dagelijkse organisatie van het massagesalon. Een van hen was getrouwd met een van de eerste Thaise meisjes die naar België gekomen was. Zij diende als tussenpersoon tussen de meisjes en de bazen, en gaf hen de instructies door.

Ook werden de twee boekhouders en de advocaat vervolgd. De boekhouders gaven advies rond financiële constructies van het massagesalon en waren goed op de hoogte van de activiteiten. De advocaat gaf advies rond vreemdelingenrecht en liet zich daarvoor in natura uitbetalen door diensten in het massagesalon. Bovendien ging hij langs bij de slachtoffers in de gesloten centra om hen verklaringen te ontfutselen die ze in het kader van het onderzoek hadden afgelegd tegen de beklaagden.

Via de rogatoire commissie naar Thailand kon via het IP-adres van de e-mails[365] van de firma T.C. , de contactgegevens etc achterhaald worden dat deze firma werd uitgebaat door twee Thaise vrouwen en opereerde vanuit een internetshop/reisbureau,[366] uitgebaat door een nog andere beklaagde en haar echtgenoot. Ook zij werd vervolgd in deze zaak, naast de twee Thaise vrouwen die de firma uitbaten.

De rechtbank oordeelde dat er sprake was van seksuele uitbuiting. Het feit dat de meisjes ermee hadden ingestemd deed daar geen afbreuk aan. Ze bevonden zich in een kwetsbare positie, ze hadden geen andere keuze dan zich seksueel te laten uitbuiten. De rechtbank beoordeelde de tenlasteleggingen ten aanzien van elke beklaagde individueel. Een zestal beklaagden werden bij verstek veroordeeld. De hoofdbeklaagde en zijn echtgenote werden schuldig bevonden aan het misdrijf mensenhandel met verzwarende omstandigheden. Ook voor de twee andere hoofdbeklaagden werden de feiten voor bewezen geacht. Voor een andere beklaagde vond de rechtbank dat er onvoldoenden elementen waren om aan te tonen dat hij meer had gedaan dan louter voorbereidingshandelingen treffen en zich had teruggetrokken nog voor het misdrijf plaatsvond. Voor de beklaagde die vroeger zelf als 'masseuse' gewerkt had in het massagesalon meende de rechtbank dat, hoewel zij onmiskenbaar bijdroeg tot de seksuele uitbuiting, ze niet handelde met het oogmerk de masseuses uit te buiten, noch nam ze hier wetens en willens aan deel. De beklaagde verkeerde zelf nog in een kwetsbare positie ten gevolge van haar eigen precaire sociale toestand. De rechtbank oordeelde dat er sprake was van morele overmacht in hare hoofde en sprak haar vrij voor het misdrijf mensenhandel. Ook de drie beklaagden in Thailand die onder de naam T. C. werkten werden schuldig bevonden aan mensenhandel. De vijf hoofdbeklaagden werden ook schuldig bevonden aan het houden van een huis van ontucht en prostitutie. Daarnaast oordeelde de rechtbank dat de meisjes werden gehuisvest in omstandigheden in strijd met de menselijke waardigheid en meende dat de hoofdbeklaagden ook schuldig waren aan huisjesmelkerij. De rechtbank oordeelde dat alle constitutieve elementen aanwezig waren om te kunnen spreken van een criminele organisatie, waarin elk beklaagde een rol had. Verschillende beklaagden werden ook schuldig geacht aan heling en de poging tot oplichting.

365 Zie ook boven deel 2, hoofdstuk 2 (Sociale media en internet als onderzoeksmethode).

366 Zie ook boven deel 2, hoofdstuk 1, punt 1 (de rol van sociale media en internet bij mensenhandel), en hoofdstuk 2, punt 6 (Sociale media en internet als onderzoeksmethode).

Tijdens de procedure wierpen verschillende beklaagden een schending in van de redelijke termijn. Hoewel het een complex dossier was met onder meer verschillende rogatoire commissies naar het VK, Nederland, Thailand, Zwitserland, Zweden en Rwanda, moest de rechtbank oordelen dat er een overschrijding was van de redelijke termijn en dat ze daar rekening mee moest houden bij de strafmaat. De hoofdbeklaagden werden veroordeeld tot respectievelijk 3 jaar met uitstel, 2 jaar met probatie-uitstel, 20 maanden met probatie-uitstel, en enkelen kregen een eenvoudige schuldverklaring. Enkel de drie Thaise vrouwelijke beklaagden achter T. C. werden bij verstek veroordeeld tot effectieve gevangenisstraffen van 2 jaar en 3 jaar en tot geldboetes.

De rechtbank sprak verschillende verbeurdverklaringen van hoge bedragen en van voertuigen uit.

Myria en enkele slachtoffers stelden zich burgerlijke partij. Myria kreeg een schadevergoeding van € 1 en de burgerlijke partijen kregen een schadevergoeding van respectievelijk € 26.000 en € 16.850, telkens het bedrag van de 'schuldverbintenis' en de onkosten en € 1.000 morele schade.

De andere zaak met betrekking tot een massagesalon werd behandeld door het **hof van beroep van Brussel op 16 november 2016**.[367]

Een Belgisch-Chinees koppel, dat een massagesalon uitbaatte, werd vervolgd wegens mensenhandel met het oog op seksuele uitbuiting van een jonge Chinese vrouw, die illegaal in het land verbleef, en wegens het uitbaten van een huis van ontucht en prostitutie. In eerste aanleg had de correctionele rechtbank van Waals-Brabant[368] de ten laste gelegde feiten bewezen verklaard. Hij beval daarbij de teruggave aan de burgerlijke partij van de verbeurdverklaarde bedragen die bij de beklaagden in beslag werden genomen onder de vorm van vermogensvoordelen die in hun bezit werden aangetroffen. Daarnaast wees hij aan de burgerlijke partij de verbeurdverklaarde bedragen toe per equivalent onder de vorm van vermogensvoordelen die niet in het vermogen van de beklaagden werden gevonden.

Het dossier ging aan het rollen na de klacht van de werkneemster, die zich burgerlijke partij stelde. Ze verklaarde dat ze verplicht werd om na afloop van de massages prestaties van seksuele aard uit te voeren en dat ze slechts de helft van de winst ontving. Ze leefde ter plaatse. Toen ze een einde wilde maken aan deze situatie en liet weten dat ze wou vertrekken, merkte ze enkele dagen later dat haar paspoort en een geldsom van € 2.550 uit haar bagage verdwenen waren.

Het hof achtte de tenlastelegging bewezen op basis van het strafdossier. Op basis van de onderzoekselementen kon worden vastgesteld dat er wel degelijk seksuele massages plaatsvonden (verklaring van het slachtoffer, verhoor van de klanten, commentaren in een forum op een website,[369] aanwezigheid van gebruikte handdoeken met spermasporen op de plaats van de feiten). Bovendien waren de verklaringen van het slachtoffer uitgewerkt en gedetailleerd, terwijl de verklaringen van de beklaagden onwaarschijnlijk, niet constant en tegenstrijdig waren.

Het hof verzwaarde de in eerste aanleg uitgesproken straffen van respectievelijk 8 en 10 maanden tot 1 jaar en 15 maanden. De vrouwelijke beklaagde kreeg enkel een voorwaardelijke straf.

Daartegenover beschouwde het hof de boetes, opgelegd in eerste aanleg (€ 2.000 en € 3.000) te hoog. Het verlaagde ze respectievelijk tot € 1.000 (€ 6.000 door vermeerdering met opdeciemen) en € 2.000 (€ 12.000 door vermeerdering met opdeciemen).

Daarnaast bevestigde het de burgerlijke maatregelen van het vonnis. De werkneemster die zich burgerlijke partij had gesteld, kreeg een naar billijkheid vastgestelde morele schadevergoeding van € 2.000 toegewezen, rekening houdend met de opgelopen psychologische schade, en een opvangcentrum ontving een symbolische vergoeding van € 1. Het hof preciseerde ook dat de eerste rechters de artikels 43*bis*, lid 3 en 44 van het Strafwetboek[370] correct hadden toegepast door de verbeurdverklaarde bedragen, aangetroffen in het vermogen van de beklaagden (€ 2.450) aan de burgerlijke partij terug te geven tot vergoeding van haar materiële schade (vastgesteld op € 3.192), en door aan deze laatste een verbeurdverklaard bedrag per equivalent toe te wijzen (€ 371 op een aanvulling van € 742, te betalen door de beklaagden).

367 Brussel, 16 november 2016, 14de k.

368 Corr. Waals-Brabant, 22 mei 2014, 2de k. (niet gepubliceerd).

369 Zie ook deel 2, hoofdstuk 4 (sociale media en internet als onderzoeksmethode).

370 Volgens deze artikels mag de verbeurdverklaring geen afbreuk doen aan de rechten van de burgerlijke partijen die slachtoffers van het misdrijf zijn, en moet de rechter de teruggave of toewijzing bevelen van de verbeurdverklaarde zaken die hen toebehoren of van de verbeurdverklaarde zaken die gelden als vervanging of equivalent van de zaken die hen toebehoren.

2.2.3. | Thaise escortdames

Dit dossier, waarover de **correctionele rechtbank van Luik op 16 november 2016** uitspraak deed, betreft de handel en smokkel van jonge, Thaise vrouwen via een goed georganiseerd, beproefd mechanisme.[371] De jonge vrouwen moesten zich prostitueren in appartementen in Luik, Brussel en Aarlen.

Vier beklaagden - twee Thaise vrouwen, een Pakistaan en een Roemeen – werden voor diverse tenlasteleggingen vervolgd. In het geval van de eerste drie was dit mensenhandel en mensensmokkel, rekrutering en uitbuiting van prostitutie tegenover meerdere Thaise jongedames. Ze werden ook vervolgd wegens het verspreiden van publiciteit voor het aanbieden van diensten van seksuele aard door deze jonge vrouwen via talrijke advertenties op een website van seksuele aard, onder de rubriek 'Escortes en massages'. De Roemeense en de Pakistaanse beklaagde werden vervolgd voor dezelfde tenlasteleggingen (behalve die van smokkel en publiciteit), maar tegenover twee Roemeense meisjes.

Vier Thaise slachtoffers stelden zich burgerlijke partij.

De rechtbank gaf een gedetailleerde beschrijving van de feiten. Het dossier werd begin januari 2015 ingeleid. De lokale politie van Luik werd op de hoogte gebracht van de aanwezigheid van Thaise prostituees in een gebouw in Luik. Er werden twee jonge vrouwen gezien die er blijkbaar talrijke klanten ontvingen in een appartement op de tweede verdieping. Dezelfde maand werd de politie getipt dat voor het betreffende gebouw een voertuig met Britse nummerplaat geparkeerd stond. Het voertuig werd gebruikt door een man die geregeld dames die op deze plaats werkten, afzette en ophaalde. Bij de controle en doorzoeking van het voertuig werden meerdere gsm-toestellen gevonden. Er werd onderzoek gevoerd op basis van de bijnamen van meisjes en de nummers waarnaar van op deze toestellen werd gebeld, wat leidde tot de ontdekking van diverse advertenties die sinds meerdere maanden werden gepubliceerd op een website van seksuele aard, waarop deze namen en nummers voorkwamen.[372]

Op basis van een nummer waarnaar van op een van de gsm-toestellen werd gebeld, ontdekten de speurders via Google ook een site voor *escort girls* en twee andere websites met gelijksoortige advertenties als op de eerder ontdekte website.

In februari 2015 voerde de politie een controle uit op jonge, Thaise vrouwen in een hotel in Aarlen, voor wie advertenties met het oog op prostitutie werden gepubliceerd op de ontdekte website. Al snel werd het verband gelegd met het onderzoek dat in Luik aan de gang was. Uit de verklaringen van de drie geïdentificeerde meisjes bleken globaal gezien gelijksoortige trajecten en arbeidsomstandigheden, waarin elk van de eerste drie beklaagden een rol speelde. De rekrutering in Thailand gebeurde door de eerste beklaagde, die instond voor de organisatie van de reis. De meisjes moesten de reiskosten (€ 15.000) terugbetalen door in de prostitutie te werken. De tweede Thaise beklaagde stond in voor het onthaal in België: ze ontving de meisjes, legde hen de arbeidsvoorwaarden uit, ontving de oproepen, regelde de afspraken en ontving de inkomsten. Zolang ze de reiskosten niet volledig hadden terugbetaald, hadden de slachtoffers niets van geld in handen. Ze moesten elke dag van 10 tot 2 uur 's morgens beschikbaar zijn. De Pakistaanse beklaagde stond in voor de plaatsing van de advertenties op het internet, de aankoop van de telefoontoestellen en de huur van de appartementen. Later nam hij de plaats van de beklaagde die in België woonde en die zijn partner was, in omdat zij naar Thailand terugkeerde na een belangenconflict tussen beiden. De paspoorten van de meisjes waren in beslag genomen en ze konden het appartement niet vrij verlaten.

De politie voerde verder onderzoek naar de eerste website en voerde telefoontaps uit. Zo ontdekte ze dat de Pakistaanse beklaagde net een carwash had geopend en dat er ook Roemeense meisjes voor hem werkten. Hiervoor werkte hij met de Roemeense beklaagde, die met name zijn contactpersoon was voor de rekrutering van Roemeens personeel om in de carwash te werken.

Er vonden ook een observatie en huiszoekingen plaats. Op dat ogenblik werden nog meerdere slachtoffers ontdekt en verhoord, naast de twee beklaagden. De Pakistaanse beklaagde erkende dat hij de Roemeense beklaagde had gevraagd voor hem een meisje te vinden om te werken in een leegstaand appartement in Luik. De Roemeense beklaagde was overigens in Thailand getrouwd met de Thaise beklaagde, zodat ze de nodige papieren kon verkrijgen (schijnhuwelijk).

Op basis van de analyse van de gsm, gevonden tijdens de huiszoeking en eigendom van de Pakistaanse beklaagde, was het mogelijk de contactpersoon in Thailand, met name de Thaise beklaagde die voor het ronselen instond, te identificeren. Ze kon worden gearresteerd, in tegenstelling tot de andere beklaagde, tegen wie een Europees en internationaal aanhoudingsbevel werd uitgevaardigd.

371 Corr. Luik, afdeling Luik, 16 november 2016, 19de k. (beroep).

372 Zie ook boven deel 2, hoofdstuk 2 (Sociale media en internet als onderzoeksmethode).

In een gedetailleerde motivering verklaarde de rechtbank alle tenlasteleggingen bewezen, behalve die van uitbuiting van de prostitutie in hoofde van de Roemeense beklaagde.

Wat mensenhandel betreft, beschouwde de rechtbank dat alle bestanddelen van deze tenlastelegging in dit geval aanwezig waren, aangezien de vijf meisjes ontegenzeglijk werden geronseld, onthaald, gehuisvest, vervoerd en gecontroleerd met het oog op uitbuiting van de prostitutie. Ze beschreven een identieke, beproefde modus operandi. Ze werden geronseld in Thailand, waar ze in een moeilijke financiële en/of familiale situatie leefden, door de eerste beklaagde en meestal via een vriendin, die haar aan hen voorstelde. De beklaagde gaf hen uitleg over de mogelijkheid om naar België te komen, de aard van het werk en het principe van de schuld van de reiskosten, die moesten worden terugbetaald. Ze bezorgde hen een visum (toeristenvisum, vaak van een ander land van de EU) en vliegtuigtickets, zorgde voor logies voor de reis, gaf hen geld voor de reiskosten en maakte foto's van de meisjes (bestemd voor de advertenties op websites voor prostitutie in België). Vaak reisden twee meisjes tegelijk. Dat deden ze via het Europese land waarvoor ze een visum hadden verkregen. De rechtbank oordeelde dus dat de eerste beklaagde onder het mom van haar reisbureau wel degelijk deelnam aan het ronselen en het vervoer van deze vijf Thaise meisjes met het oog op uitbuiting van de prostitutie.

In Brussel werden ze opgewacht door de tweede beklaagde, die hen een bijnaam gaf, een gsm 'voor het werk' bezorgde, hun paspoort in beslag nam en het werk uitlegde. De meisjes verbleven op dezelfde plaats als waar ze werkten en verhuisden vaak. De prestaties werden constant gecontroleerd. De meisjes moesten 40 % van hun inkomsten afgeven en de resterende 60 % diende om hun reisschuld af te betalen, zolang ze deze niet volledig hadden terugbetaald.

De derde beklaagde speelde een belangrijke rol in de huisvesting van de meisjes, hun vervoer, de plaatsing van de advertenties en de controle van de meisjes.

De rechtbank merkte in dit opzicht op dat de verklaringen van deze vijf slachtoffers alle details over de feiten bevatten. Eventuele tegenstrijdigheden of wijzigingen tijdens de verschillende verhoren deden geen afbreuk aan de geloofwaardigheid of oprechtheid van hun verhaal, maar bevestigen juist het belang van hun statuut van slachtoffer van mensenhandel, aangezien ze ook tijdens deze verhoren nog altijd in de greep van de beklaagden (op zijn minst van een van hen) waren.

Op dezelfde manier veroordeelde de rechtbank de beklaagden wegens mensenhandel tegenover de twee Roemeense meisjes, met name op basis van de bekentenissen van de twee betreffende beklaagden, telefoontaps, observaties en onderzoek op een website.[373] De rechtbank oordeelde dat de Roemeense beklaagde een essentiële bijdrage leverde tot het plegen van de feiten en tot het ronselen, maar ook door hulp te bieden bij de schoonmaak van de woonst van de meisjes en een zeker toezicht te verzekeren. Hij had trouwens een band met de andere beklaagden doordat hij met een van hen gehuwd was en vennoot was in de onderneming die de carwash uitbaatte.

Deze verklaringen werden bevestigd door diverse andere elementen uit het dossier (waaronder de verklaringen van twee beklaagden, de telefoontaps, het onderzoek van de gsm-toestellen, de vaststellingen van de speurders en het onderzoek naar de advertentiewebsites).

De rechtbank erkende eveneens de verzwarende omstandigheden van het misdrijf (misbruik van de kwetsbare situatie van de meisjes, geweld, bedreigingen en een zekere vorm van dwang (dit laatste echter alleen in het geval van de Thaise slachtoffers) en deelname aan de activiteit van een vereniging).

Voor de tenlastelegging mensensmokkel, die betrekking had op de drie eerste beklaagden, oordeelde de rechtbank eveneens dat de bestanddelen in dit geval allemaal aanwezig waren: ze zorgden voor het binnenkomen, de transit en het verblijf van deze vijf Thaise meisjes in meerdere lidstaten van de Europese Unie. Hierbij waren ze, elk in hun eigen rol, betrokken bij de levering van de toeristenvisa, het voorschieten van het geld voor de vliegtuigtickets, het helpen doorreizen van deze vrouwen door meerdere landen van Europa vooraleer in België aan te komen, en het regelen van onderdak en dus het verblijf van deze personen in België, dit alles met het doel rechtstreeks of onrechtstreeks een vermogensvoordeel te verkrijgen. Deze meisjes hadden immers een reisschuld van € 15.000, een bedrag dat de werkelijke reiskosten ruim overschreed.

De opgelegde straffen gingen van 2 tot 6 jaar gevangenis en geldboetes van € 12.000 tot € 42.000. Er werden ook verbeurdverklaringen per equivalent uitgesproken tegenover de drie eerste beklaagden. De burgerlijke partijen kregen een morele schadevergoeding van € 1.000 en materiële schadevergoedingen tussen € 17.704,20 en € 35.054,31 toegewezen. De rechtbank besliste

373 Zie ook boven deel 2, hoofdstuk 2 (Sociale media en internet als onderzoeksmethode).

eveneens om de bedragen van de verbeurdverklaring per equivalent in de eerste plaats aan de burgerlijke partijen toe te wijzen.

2.2.4. | Grootschalig prostitutienetwerk dat seksuele diensten aanbood via erotische datingssites[374]

In deze zaak, beoordeeld door de **correctionele rechtbank van Antwerpen op 2 mei 2016**[375] en door het **hof van beroep van Antwerpen op 24 november 2016**[376] werden 16 beklaagden vervolgd voor hun betrokkenheid bij een omvangrijk prostitutienetwerk. Het betreft naast feiten van mensenhandel met het oog op seksuele uitbuiting met verzwarende omstandigheden, ook feiten van bendevorming en inbreuken op de drugswetgeving die dateren van 2013-2015 ten aanzien van verschillende slachtoffers.

De zaak kwam aan het licht door een noodoproep van een slachtoffer die verklaarde dat ze slachtoffer was van mensenhandelaars en gedwongen werd zich te prostitueren. Een volgend uitgebreid telefonieonderzoek legt een heel prostitutienetwerk bloot. Het strafdossier bestond uit verklaringen van slachtoffers en andere betrokkenen en andere onderzoekelementen.

De hoofdbeklaagde was de leider van het netwerk die betalende seksuele diensten met vervoer via internet aanbood, dat hij aanstuurde vanuit Spanje en later vanuit Roemenië. Hij beheerde verschillende websites waarop de diensten van de meisjes werden geadverteerd. Hij ronselde de meisjes, adverteerde hun diensten via zijn internetplatform, voorzag in chauffeurs die de meisjes bij de klanten bracht. Hij vroeg in ruil voor deze diensten 'een commissie' van 25% van hun verdiensten plus de adverteerderskosten. Hij zou op die manier minstens een 17-tal slachtoffers seksueel uitgebuit hebben en daarbij misbruik gemaakt hebben van hun kwetsbare toestand. De meisjes, vaak van Marokkaanse of Bulgaarse nationaliteit, hadden geen papieren, waren het Nederlands niet machtig en bevonden zich in een precaire financiële situatie of hadden andere problemen. Hij hield nieuwe meisjes voor dat de verdiensten veel hoger waren dan wat uiteindelijk bleek. Hij controleerde hun doen en laten door voortdurend met hen en hun chauffeurs in telefonisch contact te staan vanuit het buitenland. Hij alleen beheerde de website waarop hij advertenties plaatste voor de meisjes. Hij had controle over de meisjes, die vaak financiële problemen hadden, doordat alleen hij bepaalde wanneer en met welke klanten de meisjes konden werken. Vaak loog hij in de advertenties voor dat de meisjes bereid waren bepaalde seksuele handelingen te stellen terwijl hij goed wist dat ze dit niet wilden. De meisjes moesten dit dan op het moment zelf met de klant onderhandelen. Als meisjes om bepaalde redenen niet konden werken onthield hij hen bewust van toekomstige klanten zodat ze in financiële moeilijkheden kwamen en hun afhankelijkheid van hem nog groter werd. Deze activiteiten waren zijn enige inkomen dus had hij er baat bij steeds nieuwe meisjes te ronselen.

De activiteiten waren goed georganiseerd. Verschillende personen hielden zich bezig met de financiële aspecten, andere met de logistieke kant van de activiteiten. Geld werd naar het buitenland gesluisd waarbij gebruik werd gemaakt van fictieve figuren of stromannen. Er werd ook een codetaal gebruikt onder de medewerkers. Er kon dus volgens de rechtbank wel degelijk gesproken worden van een criminele organisatie. Er waren plannen om ook een prostitutienetwerk in Spanje en het Verenigd Koninkrijk op te starten.

Uit het onderzoek bleek dat de andere beklaagden mee werkten met de hoofdbeklaagde. Ze zorgden voor de opvang van nieuwe meisjes, werkten mee aan de online advertenties, bezorgende drugs aan de meisjes, werkten als chauffeurs, inden bedragen bij de meisjes en zorgden voor de transfers daarvan naar het buitenland. Verschillenden onder hen hadden ook een beslissingsbevoegdheid binnen de organisatie. Sommigen van hen werkten zelf als prostituee.

De rechtbank achtte de feiten van mensenhandel voor bewezen behalve voor wat betreft de omstandigheid dat er geweld gebruikt werd ten aanzien van de vrouwen. De hoofdbeklaagde was niet aan zijn proefstuk toe en was in het verleden al correctioneel veroordeeld. Hij werd veroordeeld tot 40 maanden gevangenisstraf en een geldboete van € 18.000. Andere beklaagden worden veroordeeld tot gevangenisstraffen tussen de 6 en 18 maanden en geldboetes, sommige met uitstel.

Bij verschillende andere beklaagden houdt de rechtbank rekening met hun beperkte rol, blanco strafregister, persoonlijke situatie, etc. en sprak ze de opschorting van de straf uit. Er werd een verbeurdverklaring uitgesproken van € 250.000. Een slachtoffer stelde zich burgerlijke partij en kreeg een schadevergoeding van € 2.500.

374 Zie ook boven deel 2, hoofdstuk 1, punt 1 (de rol van sociale media en internet bij mensenhandel).
375 Corr. Antwerpen, afdeling Antwerpen, 2 mei 2016, k. AC4.
376 Antwerpen, 24 november 2016, 14de k.

In graad van beroep werd het vonnis bijna geheel bevestigd met uitzondering van enkele feiten en omstandigheden ten aanzien van bepaalde meisjes. Het feit dat niet alle meisjes die voor het 'agentschap' van de beklaagde werkten zich beschouwden als slachtoffer van mensenhandel is volgens het hof niet relevant voor de beoordeling van het misdrijf.

De straffen van de beroep doende beklaagden werden uiteindelijk afgezwakt als ook het verbeurd verklaarde bedrag.

2.2.5. | Techniek van de *loverboy*

In meerdere zaken werd gebruik gemaakt van de '*loverboy*'-techniek.[377]

Dit was met name het geval in een zaak rond seksuele uitbuiting van twee jonge Albanese vrouwen, behandeld door de **Nederlandstalige correctionele rechtbank van Brussel op 30 juni 2016.**[378]

De beklaagden maakten gebruik van de '*loverboy*'-techniek om hun slachtoffers verliefd op hen te doen worden en hen zo emotioneel onder druk te kunnen zetten. Ze werden vervolgd voor mensenhandel met verzwarende omstandigheden, voor exploitatie van de prostitutie ook met verzwarende omstandigheden, aanwerving voor ontucht en prostitutie en witwassenpraktijken.

De eerste beklaagde leerde het slachtoffer kennen in Albanië en beloofde haar dat ze in België een zangcarrière zou kunnen uitbouwen in zijn muziekbar. Het slachtoffer was naïef, kwam uit een sociaal zwakker milieu, en geloofde hem. Eenmaal in België verplichtte hij het slachtoffer zich te prostitueren in de buurt van het Zuidstation in Brussel. Hij gebruikte geweld en bedreigingen als het slachtoffer weigerde. Uiteindelijk heeft het slachtoffer gedurende twee jaar als prostituee gewerkt. Ze verdiende € 500 per nacht en moest alles afgeven aan haar pooier. Van het geld kocht hij een hotel en een appartement in Albanië. Het slachtoffer werd zwanger en werd tweemaal gedwongen abortus te plegen. De zaak kwam aan het licht toen de politiediensten in september 2014 het slachtoffer in shock en met een ribbenbreuk aantroffen. Ze was geslagen door haar pooier.

Ook tijdens het onderzoek nog uitte de hoofdbeklaagde verschillende bedreigingen ten aanzien van het slachtoffer en haar familie in Albanië. Ze werden allen met de dood bedreigd. Hij bedreigde haar vader zodat deze zelfs samen met de vader van de hoofdbeklaagde naar België reisde om bij de politie te verklaren dat zijn dochter loog. De man bleek volledig verloren te zijn en na zijn verklaringen hielpen de politiediensten hem de terugreis naar Albanië te organiseren. De bedreigingen tegen het slachtoffer en haar familie bleven aanhouden. Het slachtoffer verbleef met hulp van een gespecialiseerde opvangcentrum op een schuilplaats uit vrees voor de beklaagde.

De tweede beklaagde had een relatie met het tweede slachtoffer en zij kwamen samen overeen naar België te gaan zodat zij in de prostitutie gedurende een korte periode veel geld zou kunnen verdienen dat ze onder elkaar zouden verdelen. Eenmaal in België, verdiende zij € 700 tot € 1000 per nacht, geld dat ze integraal moest afgeven aan haar pooier. De afspraken werden niet gerespecteerd en hij gebruikte regelmatig geweld tegen haar. Na haar klacht werd een internationaal aanhoudingsmandaat uitgevaardigd tegen de tweede beklaagde.

De slachtoffers legden zeer gedetailleerde verklaringen af. Ook werden er financiële onderzoeken, via een rogatoire commissie, gevoerd naar de gelden, zowel in Albanië als in België.

De eerste beklaagde werd schuldig bevonden aan mensenhandel met verzwarende omstandigheden, alsook aan exploitatie van prostitutie en witwassen van gelden.

De tweede beklaagde werd niet schuldig bevonden aan mensenhandel, wel voor de andere tenlasteleggingen. De rechtbank meende dat er nergens sprake was van een 'daad van levering,' noch van dwang of listen. Het slachtoffer wist namelijk dat ze naar België kwam om in de prostitutie te gaan werken en zo veel geld kon verdienen. Bovendien vond de rechtbank dat de verklaringen van het slachtoffer met de nodige omzichtigheid moest benaderd worden. De inhoud van het eerste verhoor met het slachtoffer werd door de verhoorder niet weergegeven. Bovendien kon een groot deel van de verklaringen niet gestaafd worden door andere elementen in het strafdossier. De rechtbank vond wel dat er sprake was van exploitatie van prostitutie. Het feit dat de twee een koppel vormden was voor de rechtbank daarvoor geen belemmering.

De rechtbank veroordeelde de eerste beklaagde bij verstek tot een gevangenisstraf van 6 jaar en een geldboete van € 3.000. De tweede beklaagde werd veroordeeld tot 3 jaar, deels met uitstel, en een geldboete van € 3.000.

377 De kwestie van de *loverboys* kwam aan bod als focus in een voorgaand Jaarverslag. Zie hieromtrent het Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2015, *Schakels verbinden*, pp. 27-50.

378 Nederlandstalige correctionele rechtbank van Brussel, 30 juni 2016, k. 46*bis* (beroep).

Er werden verbeurdverklaringen uitgesproken van € 70.000 voor elk van de beklaagden, waarvan een deel werd toegewezen aan het slachtoffer van de eerste beklaagde, die zich burgerlijke partij had gesteld.

De slachtoffers kregen het statuut van slachtoffer mensenhandel, en werden opgevolgd door een gespecialiseerd opvangcentrum. Het eerste slachtoffer kreeg een materiele schadevergoeding van € 70.000 en een morele schadevergoeding van € 5.000.

Een andere zaak betrof de seksuele uitbuiting van minderjarige meisjes die uit jeugdinstellingen waren gevlucht. Ze werd behandeld in een **vonnis van 21 september 2016 door de correctionele rechtbank van Antwerpen.**[379]

In deze zaak werd een Antwerpse jonge man vervolgd voor mensenhandel en poging tot mensenhandel met het oog op seksuele uitbuiting van verschillende minderjarige meisjes. Ook de oom van de man werd vervolgd.

De zaak kwam aan het licht naar aanleiding van de verdwijning van een aantal minderjarige meisjes. Naast vier Belgische meisjes was een Cubaans meisje van thuis weggelopen en een Turks meisje uit een jeugdinstelling verdwenen. Ze hielden zich op in de entourage van de hoofdbeklaagde, een gekende 'rapper' uit het Antwerpse. Verschillende meisjes werden teruggevonden en legden belastende verklaringen af tegen hem.

Het onderzoek bestond uit de verklaringen van de beklaagden, verschillende slachtoffers en andere getuigen, tapmaatregelen, telefonieonderzoek, onderzoek van de facebook pagina van de beklaagde, etc.[380]

De slachtoffers waren bijna allemaal afkomstig uit sociaal zwakker milieus of waren weggelopen van thuis of uit een instelling. Ze hadden vaak geen andere plaats om naar toe te gaan. De beklaagde gebruikte geen fysieke dwang maar probeerde eerst de meisjes voor zich te winnen om ze vervolgens te overhalen zich voor hem te laten prostitueren.

De beklaagde had een relatie met een minderjarig meisjes waarbij hij de '*loverboy*-techniek' toepaste. Zij liet zich prostitueren en ronselde ook nog andere meisjes voor hem. De foto's van de meisjes stonden op erotische datingssites.[381] Hij bracht de meisjes naar de klant, gaf instructies en ontving het geld van de klant. De slachtoffers kregen niets van de opbrengst.

De beklaagde probeerde nog zelfs na zijn aanhouding de meisjes te beïnvloeden met de vraag belastende bewijzen tegen hem te doen verdwijnen. Ook verwijderde hij zijn enkelband in de periode dat hij onder elektronisch toezicht werd geplaatst in afwachting van het proces.

De tweede beklaagde, de oom van de hoofdbeklaagde, stelde zijn appartement en wagen ter beschikking aan zijn neef. Volgens de rechtbank is het niet geloofwaardig dat hij niet op de hoogte zou zijn geweest van wat de meisjes deden. Zes slachtoffers en Child Focus stelden zich burgerlijke partij.

De hoofdbeklaagde werd vrij gesproken voor de poging tot mensenhandel ten aanzien van drie minderjarige slachtoffers omdat er onvoldoende elementen waren. Hij werd schuldig bevonden voor mensenhandel van drie andere minderjarige meisjes.

Ook zijn oom werd schuldig bevonden voor het hulp bieden bij de seksuele uitbuiting van de meisjes.

De hoofdbeklaagde werd veroordeeld tot zes jaar gevangenisstraf en een geldboete. De tweede beklaagde kreeg 20 maanden, waarvan 10 maanden effectief, en een geldboete. Child Focus kreeg € 1 schadevergoeding. Drie slachtoffers kregen elk een schadevergoeding van € 1.500.

2.2.6. | Joint investigation teams

In twee belangrijke zaken werden gezamenlijke onderzoeksteams (JIT) gevormd. De eerste zaak betrof een Belgisch-Frans onderzoek in Luik en de tweede een Belgisch-Hongaars onderzoek in Gent.

De eerste zaak werd behandeld door de correctionele rechtbank van Luik op 14 september 2016.[382]

In deze zaak werden 15 beklaagden vervolgd voor de correctionele rechtbank. Twaalf van hen, waaronder de hoofdbeklaagde en talrijke vrouwelijke beklaagden, werden vervolgd voor mensenhandel met het oog op seksuele uitbuiting tegenover tal van Roemeense meisjes en voor deelname aan een criminele organisatie.

379 Corr. Antwerpen, afdeling Antwerpen, 21 september 2016, k. AC8. k.

380 Zie ook boven deel 2, hoofdstuk 2 (Sociale media en internet als onderzoeksmethode).

381 Zie ook boven deel 2, hoofdstuk 1, punt 1 (de rol van sociale media en internet bij mensenhandel).

382 Corr. Luik, afdeling Luik, 14 september 2016, 19de k. (beroep).

Op één na werden alle beklaagden ook vervolgd voor het runnen van huizen van ontucht. Het ging hoofdzakelijk om de eigenaressen van de zaken waar de prostitutie had plaatsgevonden.

De meeste beklaagden werd ook aanzet tot ontucht en uitbuiting van de prostitutie ten laste gelegd.

Tot slot werden de hoofdbeklaagde en een andere beklaagde ook vervolgd voor het publiceren en verspreiden van advertenties voor diensten van seksuele aard.

Het dossier ging aan het rollen in september 2007 in Frankrijk. De gerechtelijke politie van Rijsel had uit politiebron vernomen dat een van de beklaagden een bar uitbaatte in Kortrijk ten voordele van een Parijzenaar, de hoofdbeklaagde in dit dossier. Deze laatste was ook eigenaar van een andere bar in Luik, uitgebaat door een andere beklaagde, waar tijdens een Belgische politiecontrole was vastgesteld dat er seksuele relaties tegen betaling plaatsvonden. De hoofdbeklaagde zou ook drie salons in Luik hebben gehad en tegelijk als beheerder van meerdere ondernemingen werken.

In dezelfde periode werd bij een politiecontrole door de Kortrijkse politie in de bar van Kortrijk de aanwezigheid van een nieuwe beheerster vastgesteld, eveneens beklaagde in dit dossier.

Vooraf, in juni 2007, hadden twee personen in Parijs klacht ingediend tegen de hoofdbeklaagde met de beschuldiging dat hij ze als barmeid had aangeworven, terwijl ze in werkelijkheid als prostituee moesten werken.

In september 2008 bleek uit Belgisch politieonderzoek dat er inderdaad een verband bestond tussen een van de ondernemingen van de hoofdbeklaagde en drie zaken, dit via een website die naar deze drie zaken leidde.

Op basis van deze informatie werd in oktober 2008 een gezamenlijk, Frans-Belgisch onderzoeksteam (JIT) opgericht om onderzoek te voeren naar feiten van seksuele uitbuiting onder verzwarende omstandigheden, witwaspraktijken en mensenhandel. Bij een politieoperatie in maart 2009 werd vastgesteld dat de meeste meisjes die in deze zaken aanwezig waren, Roemeens waren.

De hoofdbeklaagde riep in dat de vervolgingen niet ontvankelijk waren omdat volgens hem de rechten van de verdediging en in het bijzonder die op een billijk proces niet waren gerespecteerd. Hij voerde aan dat hij niet door de Belgische onderzoeksrechter was gehoord. De rechtbank verwierp dit argument, want de beklaagde was meermaals door de Franse politie en het gerecht gehoord. Tijdens deze verhoren werd hij meer bepaald verhoord over de inbreuken die hij zou hebben gepleegd in België en over de zaken die hij er uitbaatte. Aangezien het een gezamenlijk onderzoeksteam betrof, was het niet nodig en nog minder verplicht dat hij nogmaals over dezelfde feiten zou worden verhoord door een onderzoeksrechter in België. Overigens belet niets om in het buitenland verkregen bewijselementen te gebruiken, zolang ze maar voldoen aan dezelfde vereisten als die voor de bewijselementen verzameld op nationaal grondgebied in de voorfase van het proces.

De beklaagde haalde nog andere argumenten aan, zoals het feit dat hij niet door de Belgische onderzoeksrechter in beschuldiging was gesteld. Al zijn argumenten werden echter afgewezen door de rechtbank, die oordeelde dat de rechten van de verdediging en het recht op een billijk proces wel degelijk waren gerespecteerd en dat de vervolgingen tegen de beklaagde dus ontvankelijk waren.

De tenlastelegging mensenhandel werd door de rechtbank als bewezen geacht op basis van een reeks ernstige, precieze en samenhangende vermoedens: de oorspronkelijke klacht van twee jonge vrouwen, aangeworven als barmeid, verklaringen van de hoofdbeklaagde, waarin hij bekende de reis van meerdere Roemeense jonge vrouwen te hebben gefinancierd, die zich vervolgens in zijn zaken prostitueerden, telefoontaps, resultaten van de politieoperaties in de verschillende bars en verklaringen van medebeklaagden.

De rechtbank oordeelde dan ook dat het voldoende bewezen was dat de hoofdbeklaagde zelf of door toedoen van derden, zoals twee medebeklaagden, in Roemenië jonge vrouwen ronselde, voor wie hij de reis naar België financierde, waar ze werden opgevangen en gehuisvest in zijn prostitutiezaken door verantwoordelijken die hij had ingezet, met name meerdere van de medebeklaagden. Deze laatsten, die beheersters waren in de zaken waar de jonge vrouwen terecht kwamen, stonden in voor de kost en inwoon, en de controle van de jonge vrouwen die uit het buitenland waren aangekomen. Op die manier droegen ze actief en met kennis van zaken bij tot het misdrijf mensenhandel.

De rechtbank hield ook rekening met de verzwarende omstandigheden dat de feiten een gewoonte uitmaakten en er misbruik was gemaakt van de kwetsbaarheid van de meisjes. De rechtbank merkte in deze zin op dat sommige prostituees niet expliciet hadden geklaagd over het gedrag van de hoofdbeklaagde of de beheersters, en zelfs niet over hun arbeidsomstandigheden, wat niet betekende dat er twijfel mocht bestaan over de daadwerkelijke en doelbewuste uitbuiting van deze personen, die door hun sociale situatie heel kwetsbaar waren.

Ze hield echter geen rekening met de verzwarende omstandigheid van geweld, bedreigingen of dwang, en evenmin met die van vereniging, aangezien het openbaar ministerie niet had bewezen dat de beklaagden de bedoeling hadden een dergelijke bende te vormen. Om dezelfde reden werden de beklaagden vrijgesproken van de tenlastelegging criminele organisatie.

De rechtbank achtte ook de tenlastelegging voor het houden van een huis van ontucht bewezen. Het was de hoofdbeklaagde die de verantwoordelijken aanwierf om deze zaken te beheren tijdens zijn afwezigheid. Het was ook de hoofdbeklaagde die hen betaalde voor dit beheer, ook al had hij een aantal regels vastgelegd (zoals het gelijk verdelen van de inkomsten). De rol van de beklaagden als beheersters van de zaken werd afgeleid uit hun eigen verklaringen en die van de hoofdbeklaagde.

Ook de tenlasteleggingen van aanstichting en uitbuiting van de prostitutie werden voor alle beklaagden, op één na, bewezen geacht.

Drie beklaagden voerden het argument van de onoverkomelijke dwaling aan. De hoofdbeklaagde voerde aan dat hij zich in een situatie bevond waarin hij dacht wettig te handelen doordat hij zich niet bewust was van het feit dat hij een laakbare activiteit uitvoerde, aangezien hij de door de gemeente opgelegde voorwaarden naleefde. De rechtbank verwierp dit argument. Het onderzoek had immers uitgewezen dat er voor een van de inrichtingen nooit een uitbatingsaanvraag was ingediend. Dwaling, afgeleid uit een beperkte controle door de politiediensten of uit een administratieve, politionele of gerechtelijke tegemoetkoming, kan niet als onoverkomelijk worden beschouwd. Bovendien hebben de gemeentereglementen die de beklaagde aanhaalde, niets te maken met het beheer van huizen van ontucht, noch met de bepaling van prijzen of openingsuren, maar bevatten ze alleen voorschriften betreffende de plaats en de minimale uitrusting van de prostitutiesalons en de mededeling van bepaalde informatie.

De rechtbank deed uitspraak op tegenspraak tegenover vier beklaagden en bij verstek tegenover 11 andere beklaagden.[383] Een van de beklaagden werd volledig vrijgesproken van de feiten waarvan hij werd beschuldigd. Ook sprak de rechtbank de beklaagden die voor criminele organisatie en het adverteren van seksuele diensten waren berecht, vrij van deze tenlasteleggingen. De straffen, uitgesproken voor de andere tenlasteleggingen tegenover de veroordeelde beklaagden, waren voor de meesten van hen 12 maanden gevangenis en een boete van € 5.500, beiden voorwaardelijk. Voor twee van de beklaagden werd de boete verminderd tot € 2.750. De hoofdbeklaagde werd veroordeeld tot 30 maanden voorwaardelijke gevangenis en een boete van € 11.000.

Myria, die zich burgerlijke partij had gesteld, ontving € 1.

De tweede zaak, waarvoor een gezamenlijk onderzoeksteam (JIT) werd opgericht, werd behandeld door de **correctionele rechtbank van Gent op 31 maart 2017.**[384]

In deze zaak werden verschillende leden van een Hongaars prostitutienetwerk vervolgd voor mensenhandel met het oog op seksuele uitbuiting, aanwerving en exploitatie van prostitutie. De feiten deden zich voor in 2013-2014. De zaak ging aan het rollen toen de lokale politie van Gent informatie kreeg van Western Union over opvallende geldtransacties naar Hongarije. De politie onderzocht de kwestie en stelde vast dat er in het Hongaars prostitutiemilieu in Gent een bende actief was, waarbij een aantal meisjes gekoppeld werd aan bepaalde bars en aan verschillende Hongaarse mannen. Ook stelden zij nieuwe opvallende geldtransfers vast. Een van de leden kon gekoppeld worden aan een vroeger dossier van pooierschap. Via Europol kwam er bovendien een bericht binnen over een klacht van een echtgenoot van een Hongaars meisjes actief in het Gentse prostitutiemilieu. Gelet op deze informatie vroeg het parket een diepgaander onderzoek. Er werd samengewerkt met de Hongaarse autoriteiten in het kader van een JIT (Joint investigation team). Verschillende meisjes werden uitvoerig ondervraagd. Een van de meisjes had een skypegesprek opgenomen met een van de beklaagden. De politie kon dit skypegesprek opvragen en de inhoud ervan toetsen aan de verklaringen.[385] Na onderzoek bleek ook dat de verschillende beklaagden Hongaarse meisjes die zich thuis in een erbarmelijke financiële en sociale situatie bevonden mee naar België lokten met de enige bedoeling hen er als prostituee te laten werken. Ze zorgden ervoor dat vaak jonge meisjes verliefd werden op hen. Ze controleerden de meisjes, incasseerden hun geld zodat de meisjes nog zeer weinig voor zichtzelf overhielden. Bij sommige meisjes werd geweld gebruikt. De beklaagden werden internationaal geseind waarop verschillende onder hen aangehouden werden.

Een van de beklaagden riep tijdens de procedure in dat het bewijsmateriaal verzameld in het kader van het JIT problematisch was omdat:

383 Beroep werd aangetekend door twee veroordeelden. Het arrest wordt verwacht in september 2017.

384 Corr. Oost Vlaanderen, afdeling Gent, 31 maart 2017, k.G28m (beroep).

385 Zie ook boven deel 2, hoofdstuk 2 (Sociale media en internet als onderzoeksmethode).

- de JIT-overeenkomst bepaalt dat de leiding van het onderzoeksteam collegiaal wordt uitgeoefend door de onderzoeksrechter en de procureur des Konings zonder dat hun bevoegdheden in de overeenkomst zijn afgebakend.
- het doel omschreven in de JIT-overeenkomst niet in overeenstemming is met de wettelijke rol van de onderzoeksrechter.

De rechtbank oordeelde echter dat de wettelijke basis van de JIT-procedure is vastgelegd in de overeenkomst van 29 mei 2000 van de Raad van de Europese Unie betreffende de wederzijdse rechtshulp in strafzaken tussen de lidstaten van de Europese Unie en in het Kaderbesluit van 13 juni 2002 van de Raad betreffende de gemeenschappelijke onderzoeksteams (JIT). De omzetting van de Europese regelgeving is in België voorzien in de wet van 9 december 2004 betreffende de internationale rechtshulp in strafzaken. Deze wet werd nadien nog tweemaal aangepast.[386] Volgens de rechtbank hebben deze internationale rechtsinstrumenten geen enkele invloed op de afbakening van de bevoegdheden tussen de onderzoeksrechter en de procureur des Konings.

Praktisch gezien is het vereist dat de JIT-overeenkomst door zowel de onderzoeksrechter als de procureur des Konings ondertekend wordt en dat beiden naar buiten toe als vertegenwoordigers van de Belgische justitie optreden. Dit omdat de JIT-overeenkomst zowel betrekking heeft op het aspect onderzoek als op het aspect vervolging. Beiden ondertekenen dan ook met betrekking tot de materie waartoe ze gemachtigd zijn volgens het Belgische recht.

De rechtbank achtte de tenlastelegging quasi over de hele lijn voor bewezen. De verklaringen van de slachtoffers waren bijzonder gedetailleerd, genuanceerd, coherent en consistent en dus geloofwaardig. Ook het financieel onderzoek had een en ander aan het licht gebracht.

De beklaagden werden veroordeeld tot gevangenisstraffen tussen de een en twee jaar, en geldboetes tussen de € 3000 en € 12.000.

2.2.7. | Oekraïense prostitutienetwerk via internet

In een dossier, behandeld door de **correctionele rechtbank van Brussel op 14 juli 2016,** werden drie beklaagden, waaronder een vrouw, vervolgd wegens hun deelname in een netwerk voor mensenhandel dat jonge Oekraïense en Moldavische vrouwen met valse beloften ronselde om ze in Brussel aan het werk te zetten.[387] Ze werden er ook van beschuldigd de prostitutie van deze jonge vrouwen te hebben uitgebuit. De prostitutie gebeurde in verschillende gebouwen en de klanten werden via verschillende websites geronseld.

Het onderzoek ging aan het rollen na een interventie van de politie in een van de appartementen waar de jonge vrouwen zich prostitueerden. Meerdere personen, waaronder slachtoffers en de eerste beklaagde, werden toen verhoord. Naar aanleiding van deze verhoren werd een onderzoek ingesteld, wat leidde naar de tweede beklaagde als een van de personen die de prostitutie van de meisjes had uitgebuit, en naar de derde beklaagde (die niet kon worden opgepakt) als de leider van het netwerk.

Voor de eerste beklaagde achtte de rechtbank de tenlastelegging uitbuiting van de prostitutie bewezen (met beperkingen). De beklaagde was immers eerst zelf gerekruteerd om in de prostitutie te komen werken en sloot zich vervolgens vrijwillig bij de organisatie aan. De beklaagde voerde onweerstaanbare dwang[388] aan, uit vrees dat, als ze weigerde deel te nemen, haar familie (die niet op de hoogte was van haar activiteiten als prostituee) foto's van haar te zien zouden krijgen. De rechtbank weerlegde dit standpunt met het argument dat er in casu geen sprake was van onweerstaanbare dwang die de vrije wil van de betrokkene volledig tenietdeed.

De huur van het appartement waar ze verbleef, werd trouwens cash betaald met de inkomsten van de prostitutie.

De rechtbank sprak de beklaagde evenwel vrij voor de tenlastelegging mensenhandel. Ze oordeelde dat ze de meisjes niet met valse beloften had gerekruteerd en hun paspoort niet in beslag had genomen om ze tot prostitutie te dwingen. Er waren evenwel enkele tegenstrijdigheden in de verklaringen van de slachtoffers en de getuigen. De rechtbank oordeelde dat er twijfel bestond over de druk, uitgeoefend door de beklaagde om de jonge vrouwen te dwingen zich te prostitueren. Hoewel meerdere personen verklaarden dat de beklaagde de paspoorten in beslag nam, merkte de rechtbank op dat het strafdossier geen enkel onderzoekselement over de kluis bevatte waaruit kon worden afgeleid dat de paspoorten daarin werden bewaard, en al helemaal niet dat de beklaagde ze zou hebben achtergehouden.

386 Bij wet van 30 december 2005 en bij wet van 15 mei 2014.

387 Corr. Brussel Franstalig, 14 juli 2016, vakantiekamer (definitief m.b.t. twee beklaagden en bij verstek m.b.t. de derde beklaagde).

388 Artikel 71 van het Strafwetboek.

De tweede beklaagde werd eveneens veroordeeld voor uitbuiting van de ontucht en de prostitutie, maar vrijgesproken voor de tenlastelegging mensenhandel. Hij verklaarde dat hij de prostituees die van de luchthaven of naar de klanten gingen, vervoerde, maar de rechtbank merkte op dat zijn rol veel belangrijker was dan hij wou toegeven. Uit elementen van het dossier bleek immers dat hij ook instond voor de publicatie van bepaalde advertenties en voor de aanwerving van een receptioniste. Hij was ook degene die de huur van het appartement waar de eerste beklaagde verbleef, in cash betaalde.

Daartegenover oordeelde de rechtbank dat de tenlastelegging mensenhandel en de diverse tenlasteleggingen van ronseling en uitbuiting van de prostitutie tegenover de derde beklaagde, die verstek liet gaan, bewezen waren. Hij stond aan het hoofd van het netwerk. Hij was het die de prostituees had gerekruteerd en voor wie de twee andere beklaagden werkten. Hij was het ook die de telefoontoestellen bezorgde om te kunnen antwoorden op de advertenties die hij op het internet had geplaatst en die de inkomsten van de prostitutie kwam ophalen. Daarnaast was hij in 2006 al bij de Israëlische politie bekend wegens prostitutie en mensenhandel.

De gevangenisstraffen gingen van 2 tot 4 jaar, waarvan sommige voorwaardelijk. De boetes schommelden tussen € 14.400 en € 108.000. Ook werd de eerste beklaagde een bijzondere verbeurdverklaring opgelegd voor een bedrag van € 1.135. Aan een van de slachtoffers, die zich burgerlijke partij stelde, werd een morele schadevergoeding van € 7.500 toegewezen

2.2.8. | Hotel, gebruikt voor seksuele uitbuiting en handel in verdovende middelen

In deze zaak, behandeld door de **correctionele rechtbank van Charleroi op 27 februari 2017**, werden twee dossiers samengevoegd.[389] In het eerste dossier werden zes beklaagden vervolgd, waarvan vijf voor criminele organisatie. De hoofdbeklaagde werd vervolgd voor diverse tenlasteleggingen m.b.t. prostitutie, mensensmokkel en mensenhandel met het oog op seksuele en economische uitbuiting tegenover meerdere jonge buitenlandse vrouwen, huisjesmelkerij, misdrijven m.b.t. verdovende middelen en op het gebied van sociaal strafrecht. In het tweede dossier was er slechts één beklaagde, die verstek liet gaan. Deze werd vervolgd wegens deelname aan een criminele organisatie, diverse tenlasteleggingen m.b.t. prostitutie, mensensmokkel en mensenhandel, huisjesmelkerij, inbreuken m.b.t. verdovende middelen en valsheid in geschrifte.

De rechtbank achtte alle tenlasteleggingen tegenover de hoofdbeklaagde bewezen, behalve huisjesmelkerij en bedrieglijke organisatie van onvermogen. Deze beklaagde beheerde een hotel, waar prostituees terecht konden om er hun activiteit uit te voeren. De prostituees hadden toegang tot een kamer gedurende 15 à 30 minuten, wat hen € 10 kostte. De rechtbank oordeelde dat de beklaagde abnormale winst haalde uit de prostitutie door een prijs te eisen die niet per dag was, maar per 'beurt' met een klant en voor een heel korte tijd, zonder bovendien de overeenkomstige diensten te leveren. Het hotel was 24u per dag open. De beklaagde van het andere dossier stond in voor het nachtwerk, terwijl de hoofdbeklaagde voor de administratie zorgde en instructies gaf over de klanten en de bezoekuren. Hij bedreigde en intimideerde minstens één prostituee opdat ze zou deelnemen aan groepsseks in het hotel. Het hotel diende ook als ontmoetingspunt voor drugshandel en –verbruik.

De rechtbank achtte de tenlastelegging mensensmokkel tegenover personen die niet uit de Europese Unie komen als bewezen: door ze in zijn hotel te aanvaarden, wetend dat ze geen verblijfsvergunning hadden, maakte de beklaagde hun verblijf op het nationale grondgebied mogelijk en hij deed dit met het oog op het verwerven van huur (rechtstreeks) of van een vermogensvoordeel (onrechtstreeks), waarbij het werk mogelijk was doordat ze ter plaatse verbleven. Bovendien deed hij het slachtoffer dat zich burgerlijke partij had gesteld, werken voor een onwaardig loon met de belofte dat ze een contract zou krijgen.

De rechtbank oordeelde dat er wel degelijk sprake was van een criminele organisatie en achtte deze tenlastelegging voor alle beklaagden, op één na, bewezen. De hoofdbeklaagde richtte deze organisatie op met het oog op het gezamenlijke beheer van het hotel, bestemd om de prostitutie van anderen op een constante manier uit te buiten en de drugshandel te vergemakkelijken, zodat de prostituees op deze plaats bleven werken en hij zo het rendement van zijn zaak beter kon verzekeren. Elke beklaagde had een precieze rol: de hoofdbeklaagde leidde de groep, de beklaagde van het tweede dossier had de effectieve leiding in het hotel 's nachts, een andere stond in voor de administratie, nog een andere hield toezicht op het hotel en stond in voor het innen van de huurprijs van de kamers die ter beschikking van de prostituees werden gesteld. Tot slot had nog een andere beklaagde de taak als

389 Corr. Henegouwen, afdeling Charleroi, 27 februari 2017, 6de k. (beroep inzake gerechtelijke kosten aangetekend door een beklaagde, die een beperkte rol had). Zie ook boven dit deel, hoofdstuk 2 (dossieranalyse), punt 1.2. (economische uitbuiting).

politie op te treden in het hotel en de dealers die niet meer ter plaatse mochten blijven, weg te jagen.

De rechtbank achtte ook alle tenlasteleggingen tegenover de beklaagde van het tweede dossier bewezen. Deze beklaagde stond in voor het beheer van het hotel 's nachts, behalve het beheer van de huisjesmelkers.

Aangezien de redelijke termijn was verstreken, werden de twee hoofdbeklaagden veroordeeld tot twee jaar (voorwaardelijk) en drie jaar gevangenis. De andere veroordeelde beklaagden kregen opschorting van de uitspraak van veroordeling.

De twee hoofdbeklaagden werden veroordeeld tot het overmaken van een bedrag van € 3.000 aan de burgerlijke partij.

2.3. | Economische uitbuiting

2.3.1. | Bouw

In deze sector waren er gerechtelijke uitspraken in meerdere dossiers. Soms werden de beklaagden vrijgesproken.

In een eerste zaak, behandeld door de **correctionele rechtbank van Dendermonde op 20 mei 2016,** werd de beklaagde vervolgd voor mensenhandel met het oog op economische uitbuiting (ook: uitbuiting door werk).[390]

De feiten deden zich voor tussen 2014 en 2015. De zaak kwam naar boven toen de politiediensten het slachtoffer huilend aantroffen voor hun kantoren. Het Pakistaanse slachtoffer vertelde in gebrekkig Engels dat hij werkte voor beklaagde. De beklaagde had een bouwbedrijf dat renovatiewerken uitvoerde. Het slachtoffer werkte voor hem voor € 250 per week, 6 werkdagen van 8 à 10 uren. Het slachtoffer was 3 of 4 maal uitbetaald. Sindsdien kreeg hij niets meer. Er werden ook huurgelden afgetrokken (€ 250 per maand) voor een pand dat onbewoonbaar verklaard was. Het slachtoffer was tewerkgesteld in strijd met de elementaire regels van het welzijn op het werk. Hij moest zonder enige beschermings- of veiligheidskledij tijdens de wintermaanden in de koude en regen werken. Daarnaast maakte de beklaagde gebruik van bedreigingen, dwang en geweld. Het slachtoffer verbleef illegaal in België en de beklaagde dreigde dat hij het slachtoffer zou aangeven.

De beklaagde ontkende de feiten maar de rechtbank oordeelde dat de tenlastelegging voor mensenhandel met verzwarende omstandigheden toch bewezen was door de elementen uit het gevoerde onderzoek (exploratie facebook profiel[391], GSM-analyse, foto's uit GSM, resultaten huiszoekingen, enz.). De beklaagde werd veroordeeld tot een gevangenisstraf van 1 jaar en een geldboete van € 6.000. Het slachtoffer stelde zich burgerlijke partij en kreeg een schadevergoeding van meer dan € 8.000 voor de geleden materiële en morele schadevergoeding.

Een ander dossier, behandeld bij verstek door de **correctionele rechtbank van Leuven op 15 november 2016,** betreft de uitbuiting van Roemeense en Bulgaarse arbeiders.[392]

De feiten deden zich voor tussen 2010 en 2012. De beklaagde in deze zaak was zaakvoerder van een bouwbedrijf. Hij werd naast verschillende arbeidsrechtelijke en sociaalrechtelijke inbreuken ook vervolgd voor mensenhandel met als doel werk te laten verrichten in omstandigheden in strijd met de menselijke waardigheid met de verzwarende omstandigheden dat hij misbruik maakte van de kwetsbare toestand van de slachtoffers, hij gebruik maakte van bedreigingen en dat de activiteiten een gewoonte waren. De slachtoffers waren vooral Roemenen en Bulgaren die geen Nederlands spraken en niet vertrouwd waren met de sociaalrechtelijke en verblijfsrechtelijke procedures. Ze moesten lange periodes werken zonder of met beperkte onderbrekingen, en zonder verlof. Hij betaalde hen geen loon uit, of loon dat niet in verhouding was met de activiteiten, waarvan bovendien een deel werd afgehouden voor huur en andere kosten. Ze verbleven in caravans of een bus op het erf, soms zonder water en elektriciteit. Er werden medische zorgen onthouden bij een arbeidsongeval. De feiten kwamen aan het licht nadat de vakbond eind 2011 een klacht had neergelegd in verband met een van hun leden. In 2012 deed de federale gerechtelijke politie samen met de diensten Toezicht op de Sociale wetten en de Sociale inspectie een controle ter plaatste. Naar aanleiding daarvan werd een onderzoek gestart naar mensenhandel. Gedurende verschillende jaren werd een intensief en uitgebreid onderzoek gevoerd waaruit een hele reeks wantoestanden aan het licht kwamen. De rechtbank achtte bijna alle feiten voor bewezen. De

390 Corr. Oost-Vlaanderen, afdeling Dendermonde, 20 mei 2016, k.G29w (definitief).

391 Zie ook boven deel 2, hoofdstuk 2 (Sociale media en internet als onderzoeksmethode).

392 Corr. Leuven, 15 november 2016, 21ste k. (bij verstek).

rechtbank tilde er zwaar aan dat, hoewel de beklaagde een beroepsverbod van 10 jaar had gekregen vanaf begin 2011 voor feiten uit het verleden, hij toch zijn activiteiten bleef verder zetten.

In oktober 2012 werd het vennootschap van de beklaagde failliet verklaard.

De beklaagde had reeds een strafblad voor vergelijkbare feiten en was al veroordeeld tot gevangenisstraffen. Hij werd bij verstek door de rechtbank veroordeeld voor de verschillende feiten tot twee maal een gevangenisstraf van twee jaar en geldboetes van in totaal meer dan € 570.000. Hij kreeg opnieuw een beroepsverbod van 3 jaar en werd voor 10 jaar uit zijn rechten ontzet.

Schijnzelfstandigen

Een zaak, behandeld door de **correctionele rechtbank van Tongeren op 9 februari 2017**, betreft schijnzelfstandigen.[393]

In deze zaak werden acht beklaagden vervolgd, waarvan twee vennootschappen, voor onder anderen feiten van mensenhandel met het oog mensen aan het werk te zetten in omstandigheden in strijd met de menselijke waardigheid voor feiten tussen 2011 en 2015. Daarnaast werden ze ook vervolgd voor onder meer sociaalrechtelijke inbreuken en witwaspraktijken.

Myria en vijf slachtoffers stelden zich burgerlijke partij. In totaal waren er 19 gekende slachtoffers maar volgens het strafdossier zouden er in de loop der jaren nog meer geweest zijn.

De hoofdbeklaagde gebruikte zijn vennootschappen met hulp van de andere beklaagden om mensen uit Centraal- en Oost-Europa aan het werk te zetten in de bouwsector. De eerste vennootschap bestond tot midden 2014, en de tweede vennootschap vanaf midden 2014 tot 2015. De slachtoffers werd voorgespiegeld dat zij het statuut van werknemer hadden terwijl zij in feite onder een vals statuut van schijnzelfstandige in het kader van het vrij verkeer van diensten binnen Europa werkten. De rekrutering gebeurde in hun landen, vooral Bulgarije en Bosnië, via radio, krant en internet.[394] Door te werken met 'schijnzelfstandigen' die gedetacheerd werden naar België kon men zowel de verblijfsregeling als minimale sociale voorwaarden omzeilen. In België werden de mensen tewerkgesteld als meewerkende vennoten bij een van de twee vennootschappen. Ze werden aangesloten bij de sociale verzekeringskas met tussenkomst van de verschillende beklaagden. Zij gingen mee met de slachtoffers en vertaalden voor hen. Ze zorgden ervoor dat ze de ware toedracht van hun statuut niet kenden. Latere briefwisseling van de sociale verzekeringskas werd hen onttrokken.

De zaak kwam onder meer aan het rollen door een collectief protest begin 2014 van de werknemers waarbij zelfs de ambassade tussen kwam en hen aanraadde een klacht neer te leggen bij de politie. Daarnaast werd ook een medewerker van de sociale zekerheidskas argwanig en maakte zij haar vermoeden van schijnzelfstandigheid over aan de RSZ.

De werkkrachten werden slechts € 8 à € 10 per uur betaald en moesten soms meer dan 10u per dag werken met zeer korte rustpauzes gedurende 6 dagen op 7, terwijl het minimumloon in de bouwsector 14 € per uur was. Het bedrijf stond niet in voor de sociale zekerheidsbijdragen, dit moesten de arbeidskrachten van dit loon zelf betalen. Ze waren hiervan niet op de hoogte aangezien ze zelf niet wisten dat ze onder het statuut van meewerkende vennoot werkten en bouwden daardoor een enorme sociale schuldenberg op. Ze waren bovendien niet sociaal verzekerd, hadden geen arbeidsongevallenverzekering etc. Ze werden niet uitbetaald bij slecht weer of andere omstandigheden. Daarnaast werd een deel van hun loon ingehouden als huur (€ 225 - € 250) en reiskosten. Bovendien betaalde de hoofdbeklaagde zeer onregelmatig en ontransparant de lonen uit. Een nieuwe werkkracht moest de eerste 2 weken gratis werken tijdens de 'proefperiode'. Doordat ze zelfstandigen waren hadden ze geen recht op loon voor overuren, vakantiegeld, mobiliteitsvergoeding etc. Er was duidelijk een hiërarchie binnen de structuur. De hoofdbeklaagde was de baas en deelde de orders uit. Verschillende andere beklaagden fungeerden als ploegbazen maar waren duidelijk op de hoogte van de uitbuitingen.

De rechtbank achtte de verklaringen van de slachtoffers zeer duidelijk en precies en dus geloofwaardig. Doordat ze geen Nederlandse taal niet verstonden en bovendien ook een gezin te onderhouden hadden in het land van herkomst en voordien daar werkloos waren geweest bevonden ze zich in een kwetsbare positie.

Beide vennootschappen werden failliet verklaard respectievelijk in 2014 en 2016. Vanaf juli 2014 werden de activiteiten van de ene vennootschap gewoon verder gezet door de nieuwe vennootschap, waarbij de hele frauduleuze constructie op de zelfde manier werd verdergezet.

393 Corr. Limburg, afdeling Tongeren, 9 februari 2017, 9de k. (beroep).
394 Zie ook boven deel 2, hoofdstuk 1, punt 1 (de rol van sociale media en internet bij mensenhandel).

De rechtbank achtte de meeste van de feiten voor bewezen. Ze achtte de vijf beklaagden schuldig voor mensenhandel met de omstandigheid dat er misbruik was gemaakt van de kwetsbare positie van de slachtoffers, er een gewoonte van was gemaakt en er sprake was van een vereniging. De rechtbank vond wel niet dat er gebruik was gemaakt van listige kunstgrepen, geweld, bedreigingen of enige vorm van dwang.

De vijf eerste beklaagden werden veroordeeld tot gevangenisstraffen tussen de 18 maanden en 3 jaar. Er werden geldboetes opgelegd tussen de € 81.000 en € 336.000. Een som van € 56.400 werd verbeurd verklaard. De vennootschappen zelf worden vrijgesproken omdat ze niet actief deel hadden genomen aan de uitbuiting maar slechts werden gebruikt als een louter instrument om de economische uitbuiting te kunnen organiseren.

Myria kreeg een symbolische schadevergoeding van € 1. De slachtoffers kregen een morele schadevergoeding van € 500 en een voorlopige materiële schadevergoeding van € 1.

Keten van onderaannemers

Een belangrijke zaak rond een systeem van fictieve onderaanneming in de bouwsector, in eerste aanleg behandeld door de correctionele rechtbank van Brussel op 30 oktober 2014,[395] werd opnieuw onderzocht door het **hof van beroep van Brussel op 20 juni 2016.**[396] Braziliaanse arbeiders die hier illegaal verbleven en die vanuit Brazilië naar Europa waren gekomen, werden hoofdzakelijk in België geronseld om te worden ingezet op bouwplaatsen zowat overal in Europa, dit in het kader van een complexe keten van onderaannemers.

Acht beklaagden (natuurlijke personen) en drie bedrijven werden in verschillende mate van betrokkenheid vervolgd voor criminele organisatie, valsheid in geschrifte en gebruik van valse stukken (valse arbeidsovereenkomsten en valse identiteitsdocumenten), illegale tewerkstelling van buitenlandse arbeidskrachten zonder verblijfsvergunning en diverse inbreuken op het sociaal strafrecht die eruit voortvloeiden, waaronder het niet-betalen van het loon, het niet-betalen van sociale bijdragen aan de Rijksdienst voor Sociale Zekerheid (RSZ). Vijf van hen en twee bedrijven werden vervolgd voor mensenhandel met het oog op economische uitbuiting. Hen werd ten laste gelegd in België en andere Europese landen meerdere arbeiders die illegaal verbleven, te hebben gerekruteerd om ze aan het werk te zetten in mensonwaardige omstandigheden. Twee arbeiders stelden zich burgerlijke partij.

Een van de beklaagden (natuurlijke persoon), die in eerste aanleg werd veroordeeld voor mensenhandel, criminele organisatie, diverse tenlasteleggingen i.v.m. het sociaal strafrecht, en een andere beklaagde, veroordeeld voor valsheid in geschrifte, tekenden beroep aan. Geen van de vennootschappen tekende beroep aan.

Het hof bevestigde de in eerste aanleg uitgesproken veroordeling van de eerste beklaagde, maar sprak de beklaagde, vervolgd voor valsheid in geschrifte, vrij. Het bevestigde eveneens de burgerlijke maatregelen van het in eerste aanleg gevelde vonnis.

Bedrijven voor de renovatie van gebouwen

Nog in Brussel bevestigde de **Franstalige correctionele rechtbank van Brussel** in zijn **vonnis van 24 november 2016** de tenlastelegging mensenhandel en diverse inbreuken op het Sociaal Strafwetboek tegen een beklaagde die drie Tunesische arbeiders uitbuitte in zijn bedrijf voor de renovatie van gebouwen.[397] Deze laatsten werkten op meerdere bouwwerven voor een belachelijk laag loon (€ 800 voor vier maanden werk) en waren bovendien in mensonwaardige omstandigheden gehuisvest.

De rechtbank merkte op dat het op basis van de onderling overeenkomende, gedetailleerde verklaringen, die door diverse materiële elementen werden bevestigd, mogelijk was om met zekerheid te besluiten dat de beklaagde van de precaire verblijfssituatie van deze arbeiders profiteerde om ze in mensonwaardige omstandigheden aan te werven: een belachelijk loon, dat niet volstond voor een degelijke huisvesting of voeding; een ongezonde woonst zonder warm water, toiletten en een plaats om te koken en zich te wassen; uitwijzing uit de woonst indien de werkgever dat besliste; en onmiddellijk ontslag van de arbeiders zonder enige opzegperiode of –vergoeding.

De beklaagde werd veroordeeld tot een gevangenisstraf van 10 maanden voorwaardelijk en een boete van € 1.500 (€ 8.250 met de opdeciemen).

Twee van de drie arbeiders stelden zich burgerlijke partij. Ze kregen een morele schadevergoeding van € 2.800 en een provisionele materiële schadevergoeding van € 3.000 toegewezen voor een schade die op meer dan € 8.000 werd geraamd.

395 Corr. Brussel Franstalig, 30 oktober 2014, 69ste k. Zie Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2015, *Schakels verbinden*, pp. 114-115. De uitspraak werd ook gepubliceerd op de website van Myria: www.myria.be

396 Brussel, 20 juni 2016, 11de k.

397 Corr. Brussel Franstalig, 24 november 2016, 59de k. (beroep).

In een andere zaak, bevestigde het **hof van beroep van Luik** de veroordelingen, in eerste aanleg uitgesproken door de correctionele rechtbank van Namen op 15 december 2015 tegen de twee Chinese beklaagden en hun renovatiebedrijf.[398] Ze werden vervolgd voor mensenhandel en mensensmokkel, hulp bij illegaal verblijf en diverse inbreuken op het Sociaal Strafwetboek. Hen werd ten laste gelegd dat ze twee Chinese burgers die hier illegaal verbleven, huisvesting hadden geboden en ze hadden uitgebuit in het kader van renovatiewerken van restaurants.

In zijn **arrest van 8 december 2016** bevestigde het hof de veroordelingen, in eerste aanleg uitgesproken voor alle tenlasteleggingen en dit voor de drie beklaagden.[399] Het hof oordeelde dat de feiten van mensenhandel duidelijk waren bewezen. De beklaagden deden de twee arbeiders voor hun rekening werken op eigen initiatief, via een tussenpersoon en terwijl ze op de hoogte waren van de verblijfssituatie van de arbeiders. De werkomstandigheden waren onwaardig: prestaties van 12 werkuren per dag, zonder dat ze waren aangegeven en zonder sociale dekking, een belachelijk laag loon (€ 5/uur), werkplaatsen die niet aan de sociale wetgeving voldeden en, volgens de vaststellingen van de speurders, erbarmelijke huisvesting, (geen bedden, geen verwarming, minimale sanitaire voorzieningen, verplichting om geïmproviseerde bedden te maken met betonblokken).

Daarnaast oordeelde het hof dat de tenlastelegging mensensmokkel niet noodzakelijk betekende dat de beklaagden een netwerk hadden opgericht dat het voor buitenlanders mogelijk maakte het Belgische grondgebied illegaal binnen te komen met het oog op het verkrijgen van een vermogensvoordeel. Deze tenlastelegging verwijst ook naar het illegaal verblijf van deze buitenlanders in België ook met het oog op het verkrijgen van een vermogensvoordeel. In dit geval was het vermogensvoordeel de winst, verkregen uit de goedkope tewerkstelling van de buitenlanders.

Het hof bevestigde over het geheel genomen de gevangenisstraffen en de boetes, opgelegd in eerste aanleg, met gedeeltelijke opschorting, evenals de burgerlijke veroordelingen. De rechtbank had in eerste aanleg definitieve bedragen van € 5.000 voor morele schadevergoeding en € 10.000 voor materiële schade toegekend.

Palettenbedrijf

In een dossier beoordeeld door de **correctionele rechtbank van Turnhout op 18 januari 2017**, werden verschillende beklaagden vervolgd voor mensenhandel met het oog op economische uitbuiting, en voor huisjesmelkerij.[400] De hoofdbeklaagde was zaakvoerder van een palettenfabriek. Ook de firma werd als rechtspersoon vervolgd. De feiten dateerden van 2009-2011. Zowel Payoke als Myria en verschillende slachtoffers stelden zich burgerlijke partij.

De zaak kwam aan het licht na de natuurlijke dood van een Poolse werknemer bij de palettenfabriek. De beklaagden kwamen in het verleden al eens in het vizier van de politiediensten door een klacht van Poolse werknemers. Er werd een gerechtelijk onderzoek gestart. Ondertussen legden ook 13 Bulgaarse arbeiders een klacht neer tegen de firma. De vervolgde firma herstelde paletten in opdracht van andere ondernemingen. Zij deed hiervoor beroep op onderaannemers die gedetacheerde Poolse, Bulgaarse en Roemeense arbeiders aanstelden. Deze onderaannemers waren Poolse en Bulgaarse bedrijven. Een van deze bedrijven bleek een Bulgaars postbusbedrijf zonder substantiële activiteiten in Bulgarije en was louter opgericht om de Belgische sociale zekerheids- en arbeidsrechtelijke verplichtingen in België te omzeilen. De arbeiders werden naar België gelokt met goede lonen terwijl ze in werkelijkheid slechts € 400 tot € 600 per maand verdienden, afhankelijk van het aantal herstelde paletten, wat neer kwam op € 3 per uur. Van hun loon werden ook de huurgelden afgehouden. Officieel verdienden ze volgens hun arbeidscontracten slechts het Bulgaarse minimumloon van € 135. Het overige werd in het zwart uitbetaald, om ook zo de Bulgaarse sociale zekerheid te omzeilen. De arbeiders moesten zeer lange dagen werken, 12 uur per dag gedurende 6 dagen per week, in zeer slechte omstandigheden, en zonder beschermingskledij. Ze werden gehuisvest in zeer slechte omstandigheden. Een van de huizen was zelfs onbewoonbaar verklaard wegens onder meer elektrocutiegevaar. De firma verhuurde deze huisvesting aan de Bulgaarse firma voor € 1.000 per maand. Soms verbleven er 15 personen per woning. Bij ziekte werden ze niet uitbetaald. Een van de arbeiders kreeg bij een werkonbekwaamheid de keuze, terugkeren naar Bulgarije ofwel doorwerken met een gebroken been. Noodgedwongen koos hij voor het laatste. Er werden ook verschillende vervalste detacheringsdocumenten aangetroffen.

De beklaagden werden schuldig bevonden en veroordeeld tot gevangenisstraffen tussen de 18 maanden en 4 jaar en hoge geldboetes. Er werd ook een grote som verbeurd

398 Corr. Namen, afdeling Namen, 15 december 2015, 12de k. (niet gepubliceerd).
399 Luik, 8 december 2016, 6de k.
400 Corr. Antwerpen, afdeling Turnhout, 18 januari 2017, k.TC1 (verzet van een aantal bij verstek veroordeelden en beroep van een beklaagde die tegenstrijdig werd veroordeeld).

verklaard. De slachtoffers kregen morele en materiele schadevergoedingen. Payoke en Myria kregen elk een € schadevergoeding.

Vrijspraken voor mensenhandel (ongeacht sociale fraude)

Tot slot leidden twee uitspraken, gedaan in Gent, tot vrijspraak voor de tenlastelegging mensenhandel.

De eerste uitspraak werd gedaan op **4 mei 2016 door de correctionele rechtbank van Gent**.[401]

In dit dossier werden verschillende beklaagden vervolgd, waaronder ook twee rechtspersonen, voor een reeks feiten, waaronder verschillende sociaalrechtelijke inbreuken en ook mensenhandel met economische uitbuiting. Bij verschillende controles op bouwwerven tussen 2011 en 2013 werden meerdere personen, vooral van Bulgaarse nationaliteit, aangetroffen die er werken uitvoerden. De personen weden ondervraagd over hun arbeidsstatuut. Vaak werkten zij zonder geldige papieren en anderen waren tewerkgesteld als meewerkende vennoten bij de twee firma's. Uit de elementen die zij aanhalen bleek echter dat zij geen inspraak hadden in de firma's, onder gezag werkten van de beklaagden, niet hun eigen werkritme konden bepalen, niet goed begrepen onder welk statuut zij tewerkgesteld waren etc. De rechtbank oordeelde dan ook dat zij te werk gesteld waren als schijnzelfstandigen, en dat hun arbeidsrelaties moesten geherkwalificeerd worden en zij dus in feite werknemers waren. Er waren echter geen geldige Dimona aangiftes gedaan en de personen beschikten niet over de vereiste arbeids- en verblijfspapieren. Een van de personen diende een klacht in bij de Sociale Inspectie wegens economische uitbuiting. Hij was namelijk zonder enig statuut of overeenkomst tewerkgesteld en zijn loon werd hem niet uitbetaald. Hij zou gedurende verschillende maanden gewerkt hebben voor de hoofdbeklaagde en daarvoor slechts € 900 ontvangen hebben. De arbeider had zich burgerlijke partij gesteld.

De rechtbank oordeelde op vlak van deze tenlastelegging dat, hoewel de verklaringen van de arbeider geloofwaardig leken, ze onvoldoende gestaafd konden worden door objectieve bewijselementen in het strafdossier. De rechtbank oordeelde wel dat de beklaagden schuldig waren aan het organiseren van sociale fraude. Ze achtte verschillende sociaalrechtelijke inbreuken wel voor bewezen. De beklaagden waren bovendien niet aan hun proefstuk toe.

Ze werden veroordeeld tot gevangenisstraffen van 6 maanden tot 2 jaar en geldboetes. Ook de twee rechtspersonen werden veroordeeld tot geldboetes. Het slachtoffer kreeg een morele schadevergoeding van € 500 en een materiele schadevergoeding van € 12.200, gebaseerd op de berekeningen van de sociale inspectie.

De tweede zaak, waarvan het vonnis werd uitgesproken door de **correctionele rechtbank van Gent op 1 februari 2017**, betrof gedetacheerde werknemers.[402]

In dit dossier van economische uitbuiting werden vier beklaagden vervolgd voor de misdrijven van mensenhandel met economische uitbuiting, sociaal en arbeidsrechtelijke inbreuken, onwettige tewerkstelling van buitenlandse werknemers en huisjesmelkerij. Twee van de beklaagden waren vennootschappen.

Het onderzoek startte nadat de lokale politie een controle uitvoerde op een werf. De arbeiders die ze aantrof waren Oekraïense onderdanen met een Pools visum. De personen bleken niet in orde te zijn met de formaliteiten, zoals de A1-formulieren (detachering) en Dimona of Limosa-melding. De politiediensten vernamen dat de personen werken uitvoerden voor een Poolse vennootschap in onderaanneming van een Belgische vennootschap. Naar aanleiding van deze informatie besliste de arbeidsauditeur een onderzoek te voeren naar de tewerkstelling van Oekraïense en andere buitenlandse arbeiders via observaties. Daaruit bleek dat er tal van buitenlandse arbeiders werkten en verbleven op een bepaald adres. Bij een controle bleek dat ze onwettig in het land verbleven en allemaal samen gehuisvest worden in verschillende panden, soms met 10 à 12 personen per huis. Ze betaalden hiervoor € 200 per bed per maand. De Wooninspectie stelde vast dat er geen elektriciteit en warm water aanwezig was. De gasvoorzieningen werkten niet en er was een ernstig elektrocutiegevaar.

Ze verklaarden als arbeiders in loon te werken. Ze werden geronseld via mond-aan-mondreclame of via internet[403] en ze hadden geen documenten ondertekend. Ze hadden niet de nodige documenten om te werken en wisten ook niet of ze sociaal verzekerd waren.

In deze zaak werd de zaakvoerder van de Belgische vennootschap vervolgd alsook de Poolse zaakvoerder van de Poolse vennootschap net als beide vennootschappen zelf.

Het onderzoek werd gevoerd op basis van huiszoekingen, observaties, verschillenden verklaringen van de beklaagden, medewerkers en omstaanders etc.

401 Corr. Oost-Vlaanderen, afdeling Gent, 4 mei 2016, k.G29w (beroep).

402 Corr. Oost-Vlaanderen, afdeling Gent, 1 februari 2017, k.G29w (beroep).

403 Zie ook boven deel 2, hoofdstuk 1, punt 1 (de rol van sociale media en internet bij mensenhandel).

De rechtbank oordeelde bij de beoordeling over de schuldvraag dat de Poolse vennootschap wel degelijk een postbusvennootschap was met als doel te ontsnappen aan de betaling va de Belgische sociale zekerheidsbijdragen (en loonsvoorwaarden). Beide beklaagden hadden deze constructie in het leven geroepen om op illegale wijze Polen en Oekraïners te werk te stellen. Uit verschillende elementen (verklaringen van de werknemers, aangepast facturen, het feit dat de Poolse onderneming sinds vijf jaar geen activiteiten meer had gehad in Polen, etc.) uit het dossier leidde de rechtbank af dat de beide vennootschappen de facto een geheel vormden en louter formeel en op papier waren opgesplitst.

Wat betreft de arbeidsrelaties van de bouwvakkers oordeelde de rechtbank dat het principe van de 'fraus omnia corrumpit' van toepassing was. Aangezien de Poolse vennootschap een frauduleuze constructie was, waren ook de overeenkomsten en ingevulde A1-formuleren met bedrieglijk opzet opgemaakt. Aangezien dit principe van openbare orde is worden ook alle rechtsgevolgen ervan volledig geneutraliseerd. De bedrieglijk verkregen toepassing van de Europese detacheringsregel werd hierdoor volledig uitgeschakeld.

De rechtbank onderzocht ook de cumulatieve strafrechtelijke verantwoordelijkheid van de vennootschap als rechtspersoon en van de beklaagde als zaakvoerder. De misdrijven werden gepleegd voor rekening van de vennootschap en de inbreuken genereerden ook een economisch voordeel voor de vennootschap. Ook de rechtspersoon heeft een eigen strafrechtelijke verantwoordelijkheid. De andere beklaagde en zijn Poolse vennootschap werden gezien als mededaders.

Anderzijds volgde de rechtbank de tenlastelegging van mensenhandel niet. De rechtbank stelde dat dit een feitelijke beoordeling is. De bereidheid van de slachtoffers om in deze omstandigheden te werken, en hun behandeling en inkomen in het land van herkomst, spelen daarbij geen rol. Hoewel de lonen zeer laag waren meende de rechtbank niet dat er werd aangetoond dat de slachtoffers in onmenselijke omstandigheden werkten. Er kon niet worden aangetoond dat de werknemers geen vrijheid hadden om te komen en gaan, dat hun wil beperkt werd door welke vorm van dwang ook. Volgens de rechtbank had het onderzoek te weinig feitelijke elementen opgeleverd om te kunnen spreken van mensenhandel. De beklaagden werden hiervoor dus vrijgesproken.

Wel werden de beklaagden veroordeeld voor huisjesmelkerij. De rechtbank verwees onder meer naar een vaststelling van de Sociale Inspectie en de wooninspectie dat de slaapplaatsen beneden het menswaardige waren. Ze oordeelde dat er misbruik werd gemaakt van de precaire administratieve en sociale en illegale toestand waarin de personen zich bevonden. De beklaagden werden veroordeeld tot 8 maanden gevangenisstraf en geldboetes, beiden met uitstel. Een van de huizen waarin de werknemers verbleven werd verbeurd verklaard.

2.3.2. | Horeca

In een vonnis van 29 juni 2015, dat in het vorige rapport aan bod is gekomen, heeft de correctionele rechtbank van Namen twee beklaagden, vader en zoon, en hun onderneming, veroordeeld voor mensenhandel en mensensmokkel, hulp bij illegaal verblijf en diverse inbreuken op het Sociaal Strafwetboek.[404] In hun restaurant buitten ze meerdere Chinese arbeidskrachten uit.

Het dossier ging aan het rollen na de verhoren door de Sociale Inspectie van Luik van de twee werknemers die zich burgerlijke partij hadden gesteld en die in een gespecialiseerd opvangcentrum verbleven. De werknemers vertelden hoe ze via te betalen tussenpersonen van China in België waren geraakt. Een van hen was naar hier gekomen om te studeren maar zag zich verplicht te werken om de leningen die zijn familie was aangegaan om zijn reis naar België te financieren, terug te betalen. Hij werkte als kok in het restaurant van de beklaagden. De werk- en leefomstandigheden waren erbarmelijk: hij at wat de baas hem gaf of restjes van de klanten, werkte 12 à 14 uur per dag, 6 dagen op 7, voor een loon van rond de € 550 per maand.

Volgens de rechtbank was er in deze zaak wel degelijk sprake van het bieden van onderdak met het oog op tewerkstelling in mensonwaardige omstandigheden, maar het **hof van beroep van Luik** nam een andere stelling in. In zijn **arrest van 10 november 2016** oordeelde het hof dat de tijdens het strafrechtelijk onderzoek verzamelde elementen onvoldoende waren om de klachten van de twee arbeiders te bevestigen omdat ze niet na te gaan waren (uurroosters en werkomstandigheden, kwaliteit van het eten, bedreigingen of agressiviteit).[405] Op basis van de huiszoekingen in het restaurant en in een ander gebouw van de beklaagden kon niet worden vastgesteld of er al dan niet verwarming in de kamer aanwezig was en konden ook de paspoorten van de klagers, die volgens hen in beslag waren genomen, niet worden

404 Corr. Namen, afdeling Namen, 29 juni 2015, 12de k. Zie Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2016, *Bedelaars in de handen van mensenhandelaars*, p. 150. Het vonnis is ook beschikbaar op de website van Myria: www.myria.be.

405 Luik, 10 november 2016, 6de k.

teruggevonden. De verhoorde getuigen (werknemers die de slachtoffers na hun vertrek vervingen) beschreven relatief verschillende werkomstandigheden, in het bijzonder m.b.t. het loon (dat rond de € 1.100 of € 1.200 per maand zou schommelen, naast onderdak en eten). Het hof oordeelde dat de elementen uit het strafdossier niet volstonden om de werkelijke werkomstandigheden en de slechte behandeling waarover de burgerlijke partijen hadden geklaagd, te bevestigen, en sprak de beklaagden vrij van de tenlastelegging mensenhandel.

Het hof sprak de beklaagden ook vrij van de tenlastelegging mensensmokkel en beschouwde alleen de tenlastelegging hulp bij illegaal verblijf als bewezen. De beklaagden droegen immers bij tot het verblijf van deze personen door hen onderdak en werk te verschaffen. Daartegenover oordeelde het hof dat de elementen van het dossier niet voldoende aantoonden dat de beklaagden personen zonder verblijfs- en arbeidsvergunning hadden gerekruteerd om een hoger vermogensvoordeel te verkrijgen, dan als ze personen in het zwart hadden tewerkgesteld.

Het hof bevestigde wel de in eerste aanleg uitgesproken veroordelingen m.b.t. de inbreuken op het Sociaal Strafwetboek. Het verving de in eerste aanleg aan de twee beklaagde natuurlijke personen opgelegde straffen (met name de gevangenisstraffen) door boetes en verminderde de boete (voorwaardelijk) die aan de onderneming was opgelegd.

Het hof verklaarde zich onbevoegd om te beslissen over de eisen van de burgerlijke partijen op basis van de tenlasteleggingen mensenhandel en mensensmokkel, rekening houdend met de vrijspraak van de beklaagden.

Op **4 mei 2016 deed de correctionele rechtbank van Brugge** een uitspraak in dezelfde sector.[406]

In deze zaak werden twee beklaagden vervolgd, waaronder een vennootschap voor onder andere voor mensenhandel met het oog op economische uitbuiting met verzwarende omstandigheden, en voor mensensmokkel met verzwarende omstandigheid, alsook verschillende sociaalrechtelijke inbreuken.

De beklaagde baatte een restaurant uit onder een vennootschap, de tweede beklaagde in deze zaak. De zaak kwam aan het licht in 2011 bij een controle door de sociale inspectie, arbeidsinspectie en de federale gerechtelijke politie in het restaurant waar het slachtoffer werd aangetroffen. Mede op basis van diens verklaringen werd een strafdossier opgesteld.

De rechtbank onderzocht de feiten van mensenhandel, meer bepaald de vraag of het slachtoffer al dan niet werd tewerkgesteld in omstandigheden in strijd met de menselijke waardigheid. Volgens de rechtbank duidt "*de notie menselijke waardigheid op een kwalitatief niveau van leven dat door het respect van anderen zou moeten worden beschermd en impliceert een menselijk bestaan waarin basisvoorzieningen verzekerd zijn*". Op basis van de informatie in het dossier bleek dat het slachtoffer ook na het einde van zijn verblijfsrecht tewerkgesteld bleef en dit in erbarmelijke omstandigheden. Het slachtoffer had door zijn verblijfssituatie geen andere keuze dan deze eenzijdig opgelegde situatie te ondergaan. Hij kreeg geen enkele vergoeding, werd gehuisvest in erbarmelijke omstandigheden boven het restaurant, had geen recht op sociale zekerheid of arbeidsongevallenverzekering, en 'mocht' zich voeden met de etensresten van klanten.

Ook achtte de rechtbank de tenlastelegging van mensensmokkel voor bewezen in de zin dat het illegaal verblijf werd gefaciliteerd en dat er een winstoogmerk aanwezig was, winsten waarmee het restaurant aan de haal ging, aangezien het slachtoffer geen enkele verloning kreeg. Ook de tenlasteleggingen van de sociaalstrafrechtelijke inbreuken werden weerhouden.

De feiten zijn zowel de hoofdbeklaagde als zijn vennootschap toerekenbaar. Volgens het strafwetboek kan de natuurlijke persoon samen met de rechtspersoon veroordeeld worden als deze eerste de feiten wetens en willens pleegde, wat in deze zaak het geval was. De misdrijven gebeurden bovendien binnen het maatschappelijke doel van de vennootschap, namelijk de uitbating van het restaurant. De vennootschap was inmiddels failliet verklaard.

De hoofdbeklaagde had reeds een strafblad met vergelijkbare feiten en hij werd veroordeeld tot een effectieve gevangenisstraf van 18 maanden en een geldboeten van € 5.500. De vennootschap, inmiddels failliet verklaard, werd veroordeeld tot een geldboete van € 16.500 voor een deel met uitstel. Verschillende bedragen werden verbeurd verklaard, € 18.108 en € 12.757.

In deze zaak stelden Myria en het slachtoffer, dat het statuut van mensenhandel had verkregen, zich burgerlijke partij. Myria kreeg een schadevergoeding van € 1.250 € toegekend. Het slachtoffer kreeg een morele schadevergoeding geraamd op € 3.700 € en het verbeurd verklaarde bedrag van € 18.108 werd hem geheel toegewezen, namelijk het loonsvoordeel dat de beklaagde genoot ten gevolge de uitbuiting van het slachtoffer,

406 Corr. West-Vlaanderen, afdeling Brugge, 4 mei 2016, k.B17 (beroep).

berekend volgens de inspectiediensten, alsook het bedrag van € 12.757 het bedrag dat volgens de inspectiediensten overeenkomt met de ontdoken RSZ-bijdragen.

2.3.3. | Tuinbouw

In een zaak van economische uitbuiting in de tuinbouw, beoordeeld door de **correctionele rechtbank van Mechelen op 10 februari 2017**, werden de zaakvoerder en zijn echtgenote vervolgd voor mensenhandel en sociaalrechtelijke inbreuken.[407]

De beklaagden zouden minstens 39 personen van Roemeense origine hebben uitgebuit in hun tuinbouwbedrijf.[408]

De slachtoffers kregen slechts € 6 per uur betaald en moesten lange dagen werken, ook op zaterdagen, zondagen en feestdagen. Ze presteerden meer dan 11 uren per dag of 50 uren per week en werden hier niet extra voor vergoed. Ze werden vaak zeer brutaal behandeld door de beklaagden, bespuwd en fysiek geduwd. Een groot deel van de tijd werden ze zelfs bewaakt door een agressieve gemuilkorfde waakhond. Er werden hoge boetes opgelegd voor banale feiten die dan in mindering werden gebracht van hun loon. Ze werden in erbarmelijke omstandigheden gehuisvest en de huur ervoor werd afgetrokken van hun loon. Ook de sociale voorzieningen ter beschikking van de werknemers waren ondermaats en vuil. Er werd niet voorzien in aangepaste werkkledij.

De rechtbank achtte de feiten voor bewezen. Zowel het aspect 'werving' en 'huisvesting' van artikel 433*quinquies* van het Strafwetboek waren aanwezig. De rechtbank oordeelde dat de omstandigheden in strijd waren met de menselijke waardigheid. De notie 'menselijke waardigheid' houdt verband met de kerngedachte van het arbeidsrecht, nl. de idee dat werknemers niet als louter koopwaar mogen worden behandeld (*labour is not a commodity*). De notie heeft een sterk normatieve inhoud die een evolutief en progressief karakter heeft, en dient te worden uitgelegd in de context van wat op het ogenblik van de feiten als algemeen (on)aanvaardbaar beschouwd wordt. In deze zaak was volgens de rechtbank de ondergrens van de tewerkstelling in omstandigheden verenigbaar met de menselijke waardigheid overschreden.

De rechtbank veroordeelde de beklaagden tot een gevangenisstraf van 18 maanden en geldboetes van € 120.000, beiden met uitstel. Er werden hoge bedragen verbeurdverklaard.

Myria stelde zich burgerlijke partij en kreeg 1 € schadevergoeding.

Een zaak rond een paddenstoelenkwekerij, die eerder door de correctionele rechtbank van Kortrijk was behandeld[409] en in een vorig rapport aan bod is gekomen,[410] werd in beroep opnieuw behandeld **door het hof van beroep van Gent op 19 januari 2017.**[411]

De rechtbank veroordeelde in eerste aanleg 10 beklaagden, waaronder enkele vennootschappen, voor mensenhandel met het oog op economische uitbuiting, huisjesmelkerij en talrijke inbreuken op de sociale wetgeving. De beklaagden stelden vooral Bulgaren te werk in een champignonkwekerij in omstandigheden in strijd met de menselijke waardigheid. Er werd ook één minderjarige tewerkgesteld.

Voor wat betreft het misdrijf mensenhandel met het oog op het aan het werk zetten of laten werken in omstandigheden die strijdig zijn met de menselijke waardigheid meent het hof dat de constitutieve bestanddelen van het basismisdrijf aanwezig zijn. Het gaat daarbij dieper in op de notie 'menselijke waardigheid'. Volgens het hof is een aantasting van dit begrip het verlagen van de menselijke kwaliteit van een persoon of groep. De kwaliteit van het mens zijn heeft een lichamelijk en geestelijk vermogen. Onder het lichamelijke vermogen wordt begrepen: het zich vrij bewegen, de fysieke capaciteit om op vrije en gelijke wijze in zijn essentiële noden te voorzien. Bepaalde arbeidsomstandigheden die ervoor zorgen dat de werknemers niet langer in staat zijn om op vrije en gelijke wijze in hun essentiële noden te voorzien, kunnen strijdig zijn met de menselijke waardigheid. Het hof geeft een loon lager als het minimuminkomen als voorbeeld. Daarbij speelt de norm van het land van herkomst geen rol, wel de Belgische tewerkstellingsvoorwaarden. Het hof bevestigde in die zin het vonnis, maar geeft een bijkomende motivering wat betreft de verschillenden indicaties/aanwijzingen die het parket opwierp: de lonen ver onder het barema, erbarmelijke en zelfs levensgevaarlijke omstandigheden, de illegale tewerkstelling, de problemen met de arbeidscontracten, het niet regelmatig uitbetalen van lonen, vele uren na elkaar werken zonder toeslag of voldoende rustperiode.

Ook het misdrijf huisjesmelkerij, nl. dat het verhuurde goed in strijd was met de menselijke waardigheid werd door het hof bevestigd. Het hof geeft een bijkomende motivering over de indicaties/aanwijzingen van huisjesmelkerij.

407 Corr. Antwerpen, afdeling Mechelen, 10 februari 2017, (beroep).
408 Namelijk een tomatenkwekerij.
409 Corr. West-Vlaanderen, afdeling Kortrijk, 16 februari 2015, 10de k. Deze uitspraak is beschikbaar op de website van Myria: www.myria.be.
410 Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2015, *Schakels verbinden*, pp. 117-118.
411 Gent, 19 januari 2017, 3de k.

Daarnaast gaat het hof nog in op de samenloop van verantwoordelijkheden tussen de natuurlijke personen en de rechtspersonen. Het is niet uitgesloten dat er een cumul is van de strafrechtelijke verantwoordelijkheid van de werkgever (natuurlijke of rechtspersoon) en de aangestelde of de lasthebber (natuurlijke persoon) wanneer de facto blijkt dat zij beiden een fout hebben begaan. Dit moet de feitenrechter in concreto beoordelen. De natuurlijke personen kunnen strafrechtelijk aansprakelijk worden gehouden wanneer zij 'enige invloed' konden aanwenden om de overtredingen te voorkomen of te beletten. Bovendien moet de natuurlijke persoon het misdrijf 'wetens en willens' hebben gepleegd. Anderzijds kan de rechtspersoon strafrechtelijk aansprakelijk worden gesteld indien het misdrijf gepleegd door de natuurlijke persoon verband houdt met een gebrek in de structuur van de rechtspersoon. Het hof meende dat de feiten een intrinsiek verband houden met de verwezenlijking van de doelen van de vennootschappen, en dat deze misdrijven dus voor haar rekening gepleegd werden.

De hoofdbeklaagden werden vrijgesproken voor enkele sociaalstrafrechtelijke inbreuken omdat het hof deze onvoldoende bewezen achtte.

Het hof hervormde de straffen, maar gaf wel duidelijk aan dat de straffen hoger waren geweest indien de redelijke termijn niet overgeschreden was geweest.

De beklaagden kregen geldboetes tussen € 625 en € 2.000, waarvan een deel met uitstel. Er werd ook een verbeurdverklaring uitgesproken, ook voor een deel met uitstel.

2.3.4. | Bakkerij

In een vonnis van 9 februari 2016, dat in het vorige rapport aan bod is gekomen, veroordeelde de correctionele rechtbank van Namen twee beklaagden, Turkse broers, voor mensenhandel en mensensmokkel, evenals voor hulp bij illegaal verblijf en diverse inbreuken op het Sociaal Strafwetboek tegenover meerdere arbeiders, die ze uitbuitten in hun bakkerij en in hun winkel van bakkerijproducten en kruidenierswaren.[412] Daarnaast beschikten de beklaagden op de bovenverdieping over onbewoonbare woningen, die ze ter beschikking van de burgerlijke partijen stelden voor een maandelijkse huurprijs van € 400.

Vier slachtoffers, waaronder twee minderjarige rechthebbenden van een overleden werkster, stelden zich burgerlijke partij.

In beroep bevestigde **het hof van beroep van Luik in zijn arrest van 8 december 2016** in algemene termen het in eerste aanleg uitgesproken vonnis, met uitzondering van de verzwarende omstandigheid misbruik van de kwetsbaarheid.[413] Wat de mensenhandel betrof, benadrukte het hof dat het niet uitmaakte dat de arbeiders door de beklaagden waren aangeworven nadat ze uit vrije wil naar België waren gekomen. De werkomstandigheden leken mensonwaardig: de arbeiders werkten zo'n 16 uur per dag, 7 dagen op 7, voor een loon van rond de € 2,50 per uur, met huisvesting in precaire omstandigheden. Het hof oordeelde dat de verklaringen van de arbeiders geloofwaardig waren, in tegenstelling tot die van de beklaagden.

Het hof verminderde evenwel de in eerste aanleg uitgesproken gevangenisstraffen en legde de morele schadevergoeding van de burgerlijke partijen vast op € 2.000.

2.3.5. | Drukkerij

In een bij verstek uitgesproken vonnis van 11 februari 2015, dat in een voorgaand rapport aan bod is gekomen, veroordeelde de Franstalige correctionele rechtbank van Brussel een beklaagde voor mensenhandel met het oog op economische uitbuiting en diverse sociaalrechtelijke tenlasteleggingen. De beklaagde buitte meerdere illegaal verblijvende, Marokkaanse burgers uit in zijn drukkerij.[414] Sommigen onder hen kwamen uit een opvangcentrum voor vluchtelingen. De werkuren en het werktempo waren afmattend (7 dagen op 7 en 10 à 14 uur per dag), het loon was belachelijk laag (€ 5/uur) en de arbeiders verbleven ter plaatse in heel precaire omstandigheden (ze sliepen op karton). Ze werden opgesloten in het atelier zonder zicht naar buiten en werden beledigd en bedreigd. De burgerlijke partijen kregen een aanzienlijke materiële schadevergoeding (tussen € 6.000 en € 13.000) en elk van hen kreeg ook € 3.000 morele schadevergoeding toegewezen.

De rechtbank behandelde de zaak opnieuw **op verzet op 27 juni 2016** en veranderde deels de oorspronkelijke uitspraak. De beklaagde werd vrijgesproken voor de

412 Corr. Namen, afdeling Namen, 9 februari 2016, 12de k. Zie Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2016, *Bedelaars in de handen van mensenhandelaars*, pp. 151-152.

413 Luik, 8 december 2016, 6de k.

414 Corr. Brussel Franstalig, 11 februari 2015, 49ste k. Zie Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2015, *Schakels verbinden*, p. 121. De uitspraak werd ook gepubliceerd op de website van Myria:www.myria.be.

tenlastelegging mensenhandel en enkel de inbreuken op het Sociaal Strafwetboek werden bevestigd.[415]

De rechtbank oordeelde onder andere dat deze tenlastelegging uitsluitend steunde op de verklaringen die de arbeiders aflegden meer dan twee jaar nadat ze voor de beklaagde hadden gewerkt; dat hij niet in staat was de geloofwaardigheid te evalueren doordat de arbeiders niet waren verschenen en ook niet waren vertegenwoordigd om hun verklaringen te bevestigen; dat er geen enkele materiële vaststelling kon worden gedaan om de verklaringen objectief te kunnen beoordelen en dat er geen enkele confrontatie tussen de beklaagde en de klagers was overwogen. De rechtbank oordeelde dan ook dat er twijfel bestond in het voordeel van de beklaagde.

2.3.6. | Maneges-stoeterijen

Op **21 november 2016 behandelde de correctionele rechtbank van Luik**[416] een zaak rond een stoeterij.

Twee uitbaters van maneges (een man, gedelegeerd bestuurder, en een vrouw, beheerster) en hun onderneming, die een manege bezit, werden vervolgd voor mensenhandel, mensensmokkel en diverse inbreuken op het Sociaal Strafwetboek (waarvan sommige ook betrekking hadden op Belgische arbeiders). Er werd hen ten laste gelegd dat ze twee Marokkaanse arbeiders clandestien hadden tewerkgesteld en uitgebuit. De arbeiders hielden zich bezig met de paarden en het algemene onderhoud van de manege.

Het dossier ging aan het rollen naar aanleiding van informatie van de politie volgens dewelke twee personen in onwettig verblijf als stalknechten tewerkgesteld zouden zijn door de beklaagde, uitbaatster van twee stoeterijen. Ze zouden in precaire omstandigheden gehuisvest zijn en € 500 per maand verdienen.

Een van de twee arbeiders, die geen documenten had, werd gecontroleerd op de parking van een supermarkt. Tijdens zijn verhoor verklaarde hij dat hij sinds vijf jaar illegaal in België verbleef. Hij verklaarde ook dat hij toevlucht had gevonden in een manege waar hij kost en inwoon kreeg van de uitbaters, de twee beklaagden, in ruil voor klusjes. De politie bracht een bezoek aan zijn woonplaats, waarvan de kamer op een klein appartement leek.

Vervolgens vonden in de twee maneges gelijktijdige bezoeken plaats. De arbeider werd opnieuw verhoord en kwam terug op een aantal punten van zijn oorspronkelijke verklaring. Zo verklaarde hij dat hij had geantwoord op een werkaanbieding op het internet voor een job als stalknecht. Het emailadres van de contactpersoon was dat van de vrouwelijke beklaagde.[417] Hij ontmoette ook de tweede beklaagde en er werd afgesproken dat hij op proef zou beginnen, met positieve resultaten. Er was overeengekomen dat hij € 200 per week zou ontvangen. Doordat hij alsmaar meer moest werken (schoonmaak van de boxen, voederen van de paarden, op de weide zetten, onderhoud van de pistes, herstellingen, schilderwerken, schoonmaak van de cafetaria bij wedstrijden enz.), stelde hij voor om ook zijn broer in dienst te nemen, voor hetzelfde loon. De beklaagden weigerden echter en stelden hem € 100 voor.

De rechtbank oordeelde op basis van diverse elementen dat er geen twijfel bestond over de tewerkstelling van de twee arbeiders. Ze legden precieze, gedetailleerde verklaringen af over de werkplaats, de organisatie en de voorwaarden. Deze verklaringen werden ondersteund door de talrijke andere objectieve elementen uit het strafdossier (met name een bord met de taken die ze in een van de twee stoeterijen moesten uitvoeren, sms-verkeer tussen de arbeider en de beklaagde, commentaren van de beklaagde op het Facebook profiel van de arbeiders[418] en verhoren van getuigen).

De rechtbank achtte de diverse inbreuken op het Sociaal Strafwetboek tegenover deze arbeiders en tegenover de Belgische arbeiders, die er in het zwart werkten, als bewezen. Ze oordeelde ook dat zowel de twee natuurlijke personen als de onderneming strafrechtelijk aansprakelijk waren.

Daartegenover oordeelde de rechtbank dat het gevoerde onderzoek de bestanddelen van mensenhandel niet voldoende had aangetoond en sprak de beklaagden op basis van het voordeel van de twijfel vrij van deze tenlastelegging. De rechtbank oordeelde dat het overeengekomen loon (ook al werd het niet volledig betaald of beantwoordde het niet aan de toepasbare barema's), samen met het feit dat de arbeiders niet waren ingeschreven bij de sociale zekerheid, dat ze waren tewerkgesteld zonder dat ze een verblijfsvergunning of arbeidsvergunning hadden, bewezen dat de beklaagden de regels inzake de sociale wetgeving wilden omzeilen. Dit kunnen aanwijzingen van mensenhandel zijn maar op zich volstaan ze niet om de tenlastelegging mensenhandel te bewijzen. De rechtbank oordeelde ook dat het aantal

415 Corr. Brussel Franstalig, 27 juni 2016, 89de k.
416 Corr. Luik, afdeling Luik, 21 november 2016, 18de k. (beroep).
417 Zie ook boven deel 2, hoofdstuk 1, punt 1 (de rol van sociale media en internet bij mensenhandel).
418 Zie ook boven deel 2, hoofdstuk 2 (Sociale media en internet als onderzoeksmethode).

gepresteerde werkuren te relativeren was en dat de woning in een van de stoeterijen voldoende was uitgerust.

De rechtbank sprak de beklaagden op basis van het voordeel van de twijfel ook vrij van de tenlastelegging mensenhandel, omdat ze meende dat niet voldoende was aangetoond dat er een smokkel was opgezet met het oog op het verkrijgen van een vermogensvoordeel bedoeld om zich te verrijken ten koste van het slachtoffer of zijn familie.

De beklaagden werden tot voorwaardelijke geldboetes veroordeeld.

De morele schadevergoeding die de twee Marokkaanse arbeiders, die zich burgerlijke partij hadden gesteld, vroegen op basis van de tenlasteleggingen mensenhandel en mensensmokkel, werd afgewezen, aangezien de beklaagden voor deze twee tenlasteleggingen werden vrijgesproken.

De rechtbank wees hen evenwel een definitieve materiële schadevergoeding van respectievelijk € 6.050, 98 en € 9.343,09 toe.

2.3.7. | Sorteeratelier voor tweedehandskledij

In een **vonnis van 24 november 2016** *achtte* **de correctionele rechtbank van Bergen** de tenlastelegging mensenhandel met het oog op economische uitbuiting en diverse inbreuken op het Sociaal Strafwetboek tegenover een Syrische beklaagde, een recidivist, die talrijke buitenlandse arbeiders van diverse nationaliteiten uitbuitte in zijn sorteeratelier voor tweedehandskledij, als bewezen.[419] Het werk bestond uit het sorteren van de kledij en het stapelen van balen met kleding van 40 à 50 kg.

Het dossier ging aan het rollen na een controle die de politie op een feestdag uitvoerde op personen die uit de hoofdzetel van de onderneming van de beklaagde kwamen. Vervolgens vonden observaties plaats, waaruit bleek dat er 's morgens personen het gebouw binnengingen, maar niet meer naar buiten kwamen. Hierop volgden een nieuwe controle in de nabijheid van de bedrijvenzone, nieuwe observaties en tot slot een huiszoeking. De personen die zich ter plaatse bevonden, waaronder meerdere illegaal verblijvende personen, werden verhoord. Een van de arbeiders, die zich burgerlijke partij stelde, legde een gedetailleerde verklaring af aan de speurders. Hij legde uit dat de beklaagde zowel illegaal als legaal verblijvende personen te werk stelde. De illegaal verblijvende personen werden gedwongen om van 10 tot 22 uur te werken, m.a.w. 12 uur per dag, met een pauze van 15 minuten om te eten, en dit voor een dagloon van € 30, wat neerkwam op een uurloon van € 2,5. De elektrische verwarming van de loods was onvoldoende en in de winter was het koud in het gebouw.

Tijdens de huiszoeking in de loods werd vastgesteld dat de sanitaire installaties kapot waren, de verwarming onvoldoende was en er water in het gebouw binnen sijpelde.

De rechtbank oordeelde dat de ontkenningen van de beklaagde ongeloofwaardig waren en ontkracht door de objectieve elementen van het dossier (observaties, controles, vaststellingen tijdens de huiszoeking betreffende de staat van de lokalen en de aard van het uitgevoerde werk).

De rechtbank beschouwde de tenlastelegging mensenhandel duidelijk als bewezen (behalve voor één arbeider, die een verwant van de beklaagde was). Er werd aangenomen dat de beklaagde, beheerder van rechtswege van de onderneming, belast met de rekrutering van de arbeiders en de betaling van de lonen, illegaal verblijvende personen had aangenomen. De rechtbank oordeelde eveneens dat de werkomstandigheden mensonwaardig waren, rekening houdend met een reeks elementen: de duur van de werkdagen (minimum 10 uur), het aantal werkdagen per maand (tussen 26 en 28 dagen), het effectieve uurloon (€ 2,5 per uur), de zware handenarbeid (dragen van balen met kleding van 40 à 50 kg) en de werkomstandigheden (bijna geen verwarming, defecte sanitaire installaties, waterinsijpeling in het gebouw). Bovendien organiseerde de beklaagde twee werkregimes, een voor illegaal verblijvende en een voor legaal verblijvende arbeiders, en stelde hij alleen loonfiches op voor de legaal verblijvende arbeiders. Tot slot controleerde hij de arbeiders via een camerasysteem vanuit zijn woning.

De rechtbank veroordeelde de beklaagde, die een recidivist was, tot een gevangenisstraf van drie jaar met gedeeltelijke opschorting en een boete van € 1.000 (opgetrokken tot € 6.000 wegens de opdeciemen).

De arbeider en Myria, die zich allebei burgerlijke partij stelden, ontvingen elk € 1 schadevergoeding.

2.3.8. | Afvalverwerking

In een **vonnis van 5 april 2016** achtte de **correctionele rechtbank van Waals-Brabant** de tenlastelegging mensenhandel en diverse inbreuken op het Sociaal

419 Corr. Henegouwen, afdeling Bergen, 24 november 2016, 8ste k. (definitief).

Strafwetboek tegenover meerdere beklaagden, die vennoten waren, en hun onderneming, actief in de afvalverwerking, als bewezen.[420] Ze hadden onder andere een illegaal verblijvende arbeider van Marokkaanse nationaliteit in dienst. Tijdens een poging om de afvoerbuizen te ontstoppen liep deze een ernstig arbeidsongeval op (met verlies van een oog) maar zijn werkgevers ondernamen geen echte stappen bij een wetsverzekeraar of bij het Fonds voor Arbeidsongevallen met het oog op een schadevergoeding. Hij werkte bovendien bijna 10 uur per dag, 6 dagen per week, voor een dagloon van € 50. Uitgaande van het kortste uurrooster, zijnde 8 1/2 uur per dag, kwam dit neer op een uurloon van € 5,88, terwijl het baremabedrag binnen deze beroepssector € 10,30 bruto per uur bedraagt. Hij had geen enkele sociale dekking en bevond zich op het ogenblik van aanwerving in een precaire administratieve en sociale situatie. De rechtbank oordeelde dat de tenlastelegging mensenhandel bewezen was, en dit op basis van de werkroosters en de gestorte lonen, het niet-aangeven van het arbeidsongeval en het feit dat de beklaagden slechts een beperkt deel van de financiële gevolgen van het ongeval voor hun rekening hebben genomen, terwijl de arbeider daar onmogelijk kon voor instaan, in het bijzonder door zijn langdurige arbeidsongeschiktheid.

De beklaagden werden veroordeeld tot werkstraffen en boetes. De onderneming kreeg een deels voorwaardelijke boete van € 2.000 (hetzij € 12.000 met de opdeciemen).

De arbeider die zich burgerlijke partij had gesteld, kreeg bovendien achterstallige betalingen uitgekeerd ten bedrage van € 7.875,50, naast een provisioneel bedrag van € 1.000 voor de schade die hij had opgelopen door de mensenhandel en de diverse inbreuken op het Sociaal Strafwetboek.

2.3.9. | Huishoudhulp

Op **23 juni 2017 behandelde de Franstalige correctionele rechtbank van Brussel** een spraakmakende zaak rond feiten van huishoudelijke uitbuiting in een groot Brussels hotel:[421] de zogenaamde 'Zaak Prinsessen van Conrad'.

Een prinses uit de Verenigde Arabische Emiraten en zeven van haar dochters, ook prinsessen, werden beschuldigd van feiten van mensenhandel tegenover 23 vrouwen die in 2007 en 2008 in het bewust hotel in hun dienst werkten. Ze werden ook vervolgd voor onmenselijke en onterende behandeling van deze vrouwen. De meeste werksters waren van Filipijnse herkomst, maar er waren ook Marokkaanse, Indonesische en Tunesische werksters, een Chinese en een Eritrese. Daarnaast hadden ze ook twee jonge Europese vrouwen, meer bepaald een Franse en een Belgische, in dienst.

Ze werden ook vervolgd voor diverse inbreuken op het Sociaal Strafwetboek, net als hun butler, eveneens vervolgd uit hoofde van deze tenlasteleggingen.

Myria, twee onthaalcentra voor slachtoffers en 12 werksters, stelden zich burgerlijke partij.

Het dossier ging aan het rollen toen een slachtoffer van Marokkaanse nationaliteit door de politiediensten werd verhoord. Tijdens dit verhoor verklaarde ze dat ze als kokkin werkte ten dienste van een prinses van de Verenigde Arabische Emiraten, die op dat ogenblik in een groot, Brussels hotel verbleef. De werkomstandigheden waren bijzonder moeilijk. Ze werkten 7 dagen op 7, 24 uur op 24. Ze werden "hond" genoemd. In het hotel verbleven de moeder en zeven van haar dochters, en elk van hen had twee dienstbodes. Het slachtoffer was het hotel ontvlucht en werd door een familie opgevangen. Ze rechtvaardigde haar daad met het feit dat dienstbodes van Filipijnse nationaliteit enkele dagen eerder een vluchtpoging hadden ondernomen, maar gevat. Toen werden twee personen van Filipijnse nationaliteit werden onderschept op de luchthaven van Zaventem. Ze kwamen van het hotel en moesten het vliegtuig nemen, terug naar de Emiraten. Een van hen verklaarde dat ze het slachtoffer van mensenhandel was.

Enkele dagen later gingen de Sociale Inspectie en de politie met een huiszoekingsbevel van politierechter,[422] over tot een huiszoeking en de identificatie van de personen die op de vierde verdieping van het hotel verbleven. 17 potentiële slachtoffers werden dezelfde dag nog verhoord. De butler had hun paspoort. Vervolgens werd een onderzoek ingesteld. Meerdere prinsessen

420 Corr. Waals-Brabant, 5 april 2016, 6de k. (definitief).
421 Corr. Brussel Franstalig, 23 juni 2017, 59de k. (definitief).
422 Tijdens de beginfase van het proces voerde de verdediging aan dat de huiszoeking waarmee alles begon, nietig was. Volgens haar mocht deze alleen plaatsvinden middels een huiszoekingsbevel, afgeleverd door de onderzoeksrechter. In een vonnis van 24 april 2013 gaf het Hof van Cassatie hen gelijk. Maar in een uitspraak van 22 januari 2014 bevestigde de kamer van inbeschuldigingstelling van het hof van beroep van Brussel (onderzoeksgerecht) waarnaar de zaak was doorverwezen, de oorspronkelijke verwijzingsbeschikking, uitgesproken door de raadkamer van de rechtbank van eerste aanleg van Brussel op 17 april 2012. Hoewel de kamer van inbeschuldigingstelling besloot dat de eerste huiszoeking onwettig was, oordeelde ze uit hoofde van het nieuwe artikel 32 van de voorafgaande titel van het Wetboek van Strafvordering, ingevoerd door de wet van 24 oktober 2013, dat het verzamelde bewijsmateriaal niet mocht worden genegeerd.

werden verhoord, evenals de butler. Ook de directeur van het hotel en enkele personeelsleden werden verhoord. Later volgden nog onderzoeksrapporten, getuigenissen, wederverhoren en onderzoeksopdrachten.

Voor de rechtbank voerde de verdediging diverse redenen van onontvankelijkheid aan, die door de rechters allemaal werden afgewezen.[423]

De rechtbank achtte de tenlastelegging mensenhandel als bewezen, zowel in zijn materiële element (de huisvesting) als in zijn morele element (de tewerkstelling in mensonwaardige werkomstandigheden). Zo werden de werksters in essentie als huishoudster aangeworven. Enkele anderen (de Europese) stonden in voor de opvoeding van de kinderen. De rekrutering gebeurde op diverse manieren (via een agentschap, door toedoen van een familielid of kennis, of via een advertentie in de pers). Het bureau van 'private department' stond in voor tal van administratieve taken, in het bijzonder voor de aanwerving van het personeel, dat vervolgens ten dienste van de prinsessen werd gesteld, terwijl zijzelf zorgden voor de huisvesting van de werksters. De rechtbank oordeelde dan ook dat aan het materiële element van de inbreuk was voldaan.

Ook oordeelde de rechtbank dat er wel degelijk sprake was van tewerkstelling in mensonwaardige omstandigheden, dit op basis van de verhoren van de personen die ten dienste van de prinsessen stonden en meerdere constante verklaringen, getuigenissen van het personeel van het hotel en Europese onderdanen die bij de prinsessen in dienst waren, en ook op basis van de gedane vaststellingen. De werkomstandigheden waren de volgende: volledige beschikbaarheid, 7 dagen op 7 werken, sommigen 24 uur op 24 en anderen volgens uurroosters die de achturendag ruimschoots overschreden, zonder wekelijkse rustdag. De jaarlijkse vakanties en momenten van ontspanning waren uitzonderlijk en onderhevig aan de wil van de prinsessen. De dienstbodes mochten het hotel niet verlaten, tenzij in het gezelschap van de prinsessen, waardoor hun bewegingsvrijheid beperkt was tot de verplaatsingen van deze laatsten. Veiligheidsagenten vervulden een echte bewakingsfunctie. Tot slot werden de paspoorten van het personeel door de butler bijgehouden.

De rechtbank merkte eveneens op dat "*het feit dat er soms geschenken, juwelen of fooien aan een dienstbode werden aangeboden, niet in strijd was met deze conclusie, aangezien ook deze schenkingen afhingen van de wil van een of andere prinses, waaraan de persoon volledig onderworpen was*".

De rechtbank merkte ook op dat "*deze voorwaarden vrijwillig waren bepaald en opgelegd door elk van de beklaagden, zowel ten overstaan van de dienstbodes die hen waren toegewezen, als van andere personeelsleden, die niet constant tot hun dienst stonden*".

De rechtbank sprak de beklaagden echter vrij van de tenlastelegging mensenhandel voor wat de Belgische en Franse werksters betrof. Hun werkomstandigheden waren beduidend gunstiger dan die van de andere dienstbodes en de rechtbank oordeelde dan ook dat er voor deze personen geen sprake was van tewerkstelling in mensonwaardige omstandigheden.

De rechtbank bevestigde eveneens de verzwarende omstandigheden van misbruik van gezag en misbruik van kwetsbaarheid. Ze merkte in die zin op dat "*de prinsessen (…) misbruik maakten van het gezag dat ze hadden dankzij hun bevoorrechte status en in het bijzonder dankzij het feit dat ze tot de koninklijke familie van de Verenigde Arabische Emiraten behoorden, om mensonwaardige omstandigheden op te leggen*". De rechtbank sprak hen evenwel vrij van de verzwarende omstandigheid van bendevorming.

Voor de andere tenlasteleggingen oordeelde de rechtbank dat er wel degelijk sprake was van een onterende behandeling van het niet-Europese personeel[424] in de zin dat ze onderworpen werden en geen persoonlijke vrijheid hadden. Volgens de rechtbank konden de feiten evenwel niet als onmenselijke behandeling worden beschouwd.[425]

Verrassend genoeg sprak de rechtbank de prinsessen en hun butler vrij van de inbreuken op het Sociaal Strafwetboek. Hoewel de verschillende dienstboden ten dienste van de prinsessen stonden, waren deze laatsten volgens de rechtbank niet hun werkgever: ze rekruteerden ze niet en hadden geen zeggenschap over hun statuut of hun loon. De rechters oordeelden dat het gezag dat ze dagelijks uitoefenden, louter voortvloeide uit het bijzondere statuut dat ze hadden doordat ze tot een koninklijke familie behoorden. De butler hield zich voornamelijk bezig met de public relations van de prinselijke familie. Volgens de rechtbank was het de onderneming 'private department' die als werkgever moest worden beschouwd, want deze stond in voor de rekrutering en voor de formaliteiten die moesten worden

423 Deze hadden betrekking op de rol van de pers, de afwezigheid van een advocaat tijdens de verhoren en de oneerlijkheid van de vervolgingen.

424 Onterende behandeling wordt door artikel 417, 3° van het Strafwetboek gedefinieerd als elke behandeling die in de ogen van het slachtoffer of van derden een ernstige krenking of aantasting van de menselijke waardigheid uitmaakt.

425 Onmenselijke behandeling wordt door artikel 417 bis, 2° gedefinieerd als elke behandeling waardoor een persoon opzettelijk ernstig geestelijk of lichamelijk leed wordt toegebracht, onder meer om van hem inlichtingen te verkrijgen of bekentenissen af te dwingen of om hem te straffen, of om druk op hem of op derden uit te oefenen, of hem of derden te intimideren.

geregeld voor het statuut en het loon van het personeel. Het was dus deze onderneming, die evenwel geen partij was in de zaak, die over de naleving van de sociale wetten moest waken.

De rechtbank stelde dat de werkomstandigheden aan slavernij grensden, maar dat de redelijke termijn was overschreden. Daarom werden de prinsessen veroordeeld tot gevangenisstraffen van 15 maanden met volledig uitstel en strafrechtelijke boetes van € 165.000 met uitstel voor de helft van het bedrag.

De rechtbank kende de werksters die zich burgerlijke partij hadden gesteld, de gevraagde morele schadevergoeding (die tussen € 500 en € 17.500 schommelde) toe. Ze weigerde echter een materiële schadevergoeding voor niet-betaling van loon, aangezien de prinsessen voor deze beschuldiging waren vrijgesproken.

Hij kende Myria en de twee opvangcentra een morele schadevergoeding van € 1 toe.

Een andere zaak had betrekking op de vermoedelijke uitbuiting van een huishoudster door een koppel diplomaten. Deze werkster daagde haar twee voormalige werkgevers, een diplomaat uit Sri Lanka en zijn echtgenote, die vroeger op post waren in Brussel en vandaag op post zijn in een ander land, voor de **arbeidsrechtbank van Brussel**. In een **op 4 november 2016 uitgesproken tussenvonnis** werd uitspraak gedaan over de schending van de immuniteitsregels van het Verdrag van Wenen inzake diplomatiek verkeer van 18 april 1961 en over de verjaring.[426]

Het slachtoffer was tussen 2008 en 2010 voor twee jaar en zes maanden tewerkgesteld als huishoudelijk werkster in de residentie van de verweerders, die in die tijd op diplomatieke post waren in Brussel. Toen ze de residentie had verlaten, werd ze door de arbeidsauditeur als slachtoffer van mensenhandel erkend. Deze bevestigde dat ze in mensonwaardige omstandigheden had gewerkt, hoewel het gerechtelijke dossier was geseponeerd, aangezien haar werkgevers diplomatieke immuniteit genoten en dus niet strafrechtelijk konden worden vervolgd.

De verweerders voerden aan dat de rechtbank de zaak niet kon berechten, aangezien de echtgenoot meende diplomatieke immuniteit te genieten in strafrechtelijke zaken[427] en dat deze immuniteit overigens ook naar zijn echtgenote moest worden uitgebreid.[428]

De verzoekster daarentegen meende dat deze immuniteit niet van toepassing was, aangezien de voorrechten en immuniteit aflopen wanneer de persoon het land verlaat.[429] De verweerders meenden dat deze immuniteit altijd geldig was, omdat het Verdrag van Wenen stelt dat *"de immuniteit van kracht blijft met betrekking tot door zulk een persoon in de uitoefening van zijn functie als lid van de zending verrichte handelingen".* In dit geval voerden ze aan dat de werkrelatie die toen bestond tussen de werkster en haar bazen niet voor privédoeleinden was bestemd. De rechtbank verwierp dit argument, omdat hij oordeelde dat de voornaamste activiteiten, uitgevoerd door de werkster, in de privésfeer verliepen en niets te maken hadden met de diplomatieke zending van haar werkgevers. Haar voornaamste taken waren immers het huishouden, koken en voor de kinderen van het koppel zorgen.

De vrijstelling van rechtsvervolging is overigens een procedurele immuniteit, die niet de straffeloosheid of niet-aansprakelijkheid beoogt. Artikel 6, §1er van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens (EVRM), dat het recht op een billijk proces garandeert, omvat ook het recht op toegang tot een rechtbank. Zowel het Verdrag van Wenen, als artikel 6 van het EVRM maken deel uit van het interne Belgische recht, dat door de Belgische rechter moet worden nageleefd. Het recht op vrijstelling van rechtsvervolging mag geen beperking vormen op het recht op toegang tot de rechtbank, zodanig dat de essentie van het recht op toegang tot een rechtbank wordt ondermijnd. In dit geval was de huidige woonplaats van de verweerders niet meegedeeld. De verzoekster had dus niet de mogelijkheid om ze in de zendstaat of een andere staat te dagvaarden. De rechtbank beschouwde zich bijgevolg bevoegd om zich over de zaak uit te spreken.

De rechtbank oordeelde eveneens dat de vordering van de verzoekster niet verjaard was, aangezien ze betrekking had op een inbreuk (niet-betaling van loon) waarvoor de verjaringstermijn vijf jaar bedraagt. De burgerlijke vordering werd binnen deze termijn ingediend. De rechtbank verklaarde de vordering van de verzoekster bijgevolg als ontvankelijk.

De behandeling van de zaak ten gronde werd naar een latere datum uitgesteld.[430]

426 Arbeidsrechtbank Brussel Nederlandstalig, 4 november 2016, 3de k.
427 Artikel 31 Verdrag van Wenen.
428 Uit hoofde van artikel 37 Verdrag van Wenen.
429 Artikel 39 Verdrag van Wenen.
430 Namens op 28 februari 2017. Maar deze zitting ten gronde heeft nooit plaatsgenomen omdat de verweerders een beroep hebben aangetekend. Pleitzitting over de ontvankelijkheid voor het Arbeidshof is vastgesteld in september 2017 een eventuele pleitzitting over de grond in februari 2018.

3. MENSENSMOKKEL

Smokkelbende met route tussen Oostenrijk en België

In deze zaak, beoordeeld door de **correctionele rechtbank van Antwerpen op 8 december 2016**[431] werden drie beklaagden vervolgd voor onder meer mensensmokkel van personen, die vooral het Midden-Oosten waren ontvlucht, vanuit Oostenrijk naar België. Het strafdossier werd samengesteld op basis van telefonieonderzoek, telefoontaps, huiszoekingen, uitlezingen van het GPS-toestel, resultaten van het bankonderzoek, etc. De beklaagden werden onder meer vervolgd voor het overbrengen van een gezin met vier minderjarige kinderen. De slachtoffers moesten enkele honderden euro's betalen per persoon voor de reis met de auto van Wenen naar Antwerpen. Konden ze niet betalen, werden ze bedreigd en werd hun paspoort afgenomen. De rechtbank achtte de feiten voor bewezen en veroordeelde de beklaagden respectievelijk tot twee jaar en tot zes maanden gevangenisstraf waarvan een deel met uitstel en tot een werkstraf van 150 uren en tot geldboeten tussen € 36.000 en € 90.000, eveneens gedeeltelijk met uitstel.

Verschillenden voorwerpen en geldsommen overeenkomstig de sommen die de verschillende slachtoffers moesten betalen, werden verbeurd verklaard. Twee slachtoffers stelden zich burgerlijke partij en kregen elk een schadevergoeding van € 1050.

Smokkelbende opereerde vanuit een kerk in Zeebrugge

In deze zaak van mensensmokkel, beoordeeld door de **correctionele rechtbank van Brugge op 19 oktober 2016**, werden drie beklaagden vervolgd.[432] Zij smokkelden personen, vooral van Irakese en Iraanse origine, van België naar het Verenigd Koninkrijk. De feiten deden zich voor in de eerste helft van 2016.

De scheepvaartpolitie trof de slachtoffers aan bij de ferrie terminal in Zeebrugge. Via beveiligingscamerabeelden kon men vrij veel informatie inwinnen over de daders en hun activiteiten. Ook werd er informatie vergaard via tapgesprekken en uitlezing van GSM-toestellen. Een van de slachtoffers betaalde € 3.000 voor de oversteek naar het Verenigd Koninkrijk, een bedrag dat zijn familie stortte op een rekening in het Verenigd Koninkrijk. Een kerk in Zeebrugge werd gebruikt als een uitvalsbasis. De smokkelaars bepaalden wie er wel en wie er niet mocht verblijven en eten. Ze schuwden geen geweld bij hun activiteiten.

De rechtbank achtte de feiten voor bewezen en veroordeelde de beklaagden voor de feiten van mensensmokkel met verzwarende omstandigheden alsook voor hun onwettige verblijf op het grondgebied.

De beklaagden kregen daarvoor gevangenisstraffen tussen de 3 jaar en 5 vijf jaar en geldboetes van € 18.000. De derde beklaagde werd bij verstek veroordeeld. Een van de slachtoffers stelde zich burgerlijke partij en kreeg een schadevergoeding van € 1.

Nigeriaanse mensensmokkel via studentenvisa

In graad van beroep werd een zaak herbekeken waarbij de beklaagde in eerste aanleg[433] werd vervolgd voor feiten van onder anderen mensenhandel met het oog op het plegen van een gedwongen misdrijf als voor mensensmokkel, beiden met verzwarende omstandigheden en voor poging tot mensensmokkel. De beklaagde had tussen 2009 en 2010 een netwerk opgezet om Nigeriaanse studenten op pseudo-legale wijze in België te krijgen. Hij zorgde dat verschillende Nigeriaanse onderdanen verblijfspapieren in België kregen als kandidaat-student via een studentenvisum met valse documenten van een universiteit of hoge school. De zogenaamde studenten kregen een voorlopig studentenvisum waarmee ze in België een jaar tijd hadden om zich bij een universiteit of hoge school in te schrijven en taallessen te volgen. De slachtoffers betaalden hiervoor soms tot € 2.300 per persoon. Geen enkele van de kandidaat-studenten heeft zich uiteindelijk ingeschreven bij een universiteit of hoge school. De praktijken kwam aan het licht doordat de Belgische ambassade in Nigeria opvallend veel aanvragen voor studentenvisa vaststelde. Er zouden in totaal 62 studenten gelinkt zijn met deze activiteiten, waarvan bij 19 personen kon vastgesteld worden dat zij effectief naar België gekomen waren. De beklaagde werd bijgestaan door andere personen die ook via hem naar België waren geraakt. Hij gebruikte hen als loopjongen of 'boy' om voor hem zaken te regelen. De beklaagde zou ook verschillende kandidaat-studenten seksueel misbruikt hebben, meer bepaald als bleek dat ze niet konden betalen. Hij zou gedreigd hebben hen terug

431 Corr. Antwerpen, afdeling Antwerpen, 8 december 2016, AC8k (definitief).
432 Corr. West-Vlaanderen, afdeling Brugge, 19 oktober 2016, 17de k. (beroep op strafrechtelijk vlak).
433 Corr. Leuven, 12 mei 2015, 17de k.

naar Nigeria te sturen en misbruikte zo hun kwetsbare positie. Met de opbrengsten van zijn activiteiten zou hij, via tussenpersonen, in onroerende goederen in Nigeria geïnvesteerd hebben. Hij werd ook vervolgd voor het gebruik van valse namen, valsheid in geschrifte en het witwassen van crimineel geld.

In eerste aanleg achtte de rechtbank de tenlasteleggingen van mensensmokkel voor bewezen, behalve voor de verzwarende omstandigheden dat er misbruik werd gemaakt van kwetsbare toestand en er direct of indirect gebruik werd gemaakt van listige kunstgrepen, geweld, bedreigingen of enige vorm van dwang. De rechtbank oordeelde dat het bij mensensmokkel gaat "*om het illegaal overschrijden van de landsgrenzen met de hulp van derden. Mensensmokkel vereist het direct of indirect nastreven van een vermogensvoordeel. Smokkel betekent dat de persoon die de grens wil oversteken op de hoogte is van de manier waarop hij of zij zal reizen en uit vrije wil hiermee instemt. Dit in tegenstelling tot mensenhandel … waar mensen worden overgebracht met het oog op latere uitbuiting en waarbij mensenhandelaars hun 'klanten' beperken in hun vrije keuze door geweld, misleiding, bedreiging of intimidatie. De grens tussen mensenhandel en mensensmokkel is vrij dun en mensensmokkel kan evolueren naar mensenhandel wanneer de vrije wil in het gedrag komt*". De rechtbank oordeelde dat de verzwarende omstandigheid dat de beklaagde de vreemdelingen onder druk zou hebben gezet en hen misbruikt zou hebben onvoldoende bewezen was. Ze meende dat de beschuldigingen over seksueel misbruik van verschillende mannelijke studenten niet konden worden bewezen uit het strafdossier. Van deze beschuldigingen was er niet onmiddellijk bewijs terug te vinden. Wel bleek uit het dossier dat de beklaagde en verschillende personen seksuele contacten onderhielden.

De rechtbank achtte ook de feiten van mensenhandel niet voor bewezen. De slachtoffers hadden in België en/of Nigeria hand- en spandiensten geleverd voor de beklaagde. Er waren echter onvoldoende objectieve elementen om aan te nemen dat zij door de beklaagde onder druk werden gezet om deel te nemen aan deze criminele activiteiten. Zij hadden er zelf ook voordeel uit gehaald. Verschillende slachtoffers hadden in het kader van een procedure 'slachtoffer mensenhandel' belastende verklaringen daarover afgelegd. Deze verklaringen werden echter tegengesproken door de beklaagde. Een van de slachtoffers had zich burgerlijke partij gesteld. Hij beweerde dat hij jarenlang seksueel misbruikt was door de beklaagde. De rechtbank merkte daarbij op dat de raadkamer de beklaagde voor de feiten van verkrachting, aanranding van de eerbaarheid en toebrengen van slagen en verwondingen echter al buiten vervolging gesteld had. De verklaringen van het slachtoffer vonden geen steun in het strafdossier (tapgesprekken).

De beklaagde werd veroordeeld tot 2 jaar gevangenisstraf, een hoge geldboete en de verbeurdverklaring van geldsommen. Myria stelde zich burgerlijke partij en kreeg een schadevergoeding van € 1. De vordering van het slachtoffer werd afgewezen.

In hoger beroep werd het vonnis gedeeltelijk bevestigd door het **hof van beroep van Brussel in een arrest van 23 januari 2017**.[434] Toch zwakte het Hof de veroordelingen op een aantal punten af. Voor de tenlastelegging van witwassen werd de beklaagde zelfs vrijgesproken. Ook oordeelde het Hof opnieuw dat de verzwarende omstandigheid van het misbruik van de kwetsbare toestand van de slachtoffers niet bewezen was. Het Hof meende dat de redenen van kwetsbaarheid niet voldoende ernstig waren, en niet van die aard waren dat de kandidaat-studenten geen andere echte of aanvaardbare keuze hadden dan zich te laten misbruiken. Het Hof bevestigde wel de straf, met uitzondering van het verbeurd verklaarde bedrag dat werd verminderd. De schadevergoeding voor Myria werd bevestigd. Het slachtoffer dat zich burgerlijke partij had gesteld was niet aanwezig op de zitting waardoor het Hof meende dat hij afstand deed van het beroep.

Goed georganiseerde internationale mensensmokkelbende wordt veroordeeld tot hoge straffen

In dit uitgebreide dossier[435] van mensensmokkel, dat eerder in dit rapport aan bod komt[436], werden 13 beklaagden vervolgd. De beklaagden werden vervolgd voor mensensmokkel met de verzwarende omstandigheden dat dit ook gebeurde met minderjarigen, er misbruik werd gemaakt van de bijzonder kwetsbare positie, de levens van de slachtoffers in gevaar werd gebracht, dat van de activiteit een gewoonte werd gemaakt, en dat er sprake was van een criminele organisatie.

Uit het onderzoek bleek dat het om een omvangrijke Koerdische groep ging die vanuit Brussel opereerde en internationale contacten had. De hoofdbeklaagde is de hoofdfiguur van de Belgische tak van smokkelaars.

434 Hof van beroep Brussel Nederlandstalig, 23 januari 2017, 13e k.
435 Corr. Oost-Vlaanderen, afdeling Dendermonde, 25 april 2016, D19D k.
436 Zie hoofdstuk 2 van dit deel (dossieranalyse mensensmokkel). Zie ook deel 2 (focus), hoofdstuk 1, punt 3 (de rol van sociale media en internet bij mensensmokkel) en hoofdstuk 2 (sociale media en internet als onderzoeksmethode).

Ze smokkelden bijna dagelijks mensen van alle nationaliteiten alsook gezinnen met minderjarige kinderen van de parkings in Groot-Bijgaarden en Waasmunster. Er werden hoge sommen geld gevraagd (€ 2.500 per persoon), zonder garantie op slagen. Volwassenen en kinderen werden als vee behandeld en de omstandigheden waren mensonwaardig. Verschillende smokkeltransporten werden onderschept. De dagvaarding spreekt van 1.290 gesmokkelde personen. Bij aankomst in het Verenigd Koninkrijk hadden zij vaak nog schulden waardoor ze makkelijke prooien waren voor verdere uitbuitingen of om in de criminaliteit terecht te komen. Sommigen waren zelfs genoodzaakt om tegen een beperkte vergoeding de smokkelaars mee te helpen.

Er was volgens de rechtbank duidelijk sprake van een organisatie, met een zekere hiërarchie en taakverdeling. Ze werkten bovendien met een bepaalde routine, een rotatiesysteem. Werden de slachtoffers gevat, dan wisten ze waar ze zich moesten aanbieden om de nacht nadien opnieuw hun kans te wagen. Het ging om een goed georganiseerde activiteit.

De verschillende beklaagden vertegenwoordigden verschillende posities in de hiërarchie. Het voetvolk werkte op de parkings en zorgde dat de slachtoffers in de juiste vrachtwagens klommen. Andere beklaagden hadden een 'toppositie' en gaven orders vanuit het Verenigd Koninkrijk. De leden hadden geen andere inkomsten dan deze uit mensensmokkel.

In haar **vonnis van 25 april 2016**, oordeelde de **correctionele rechtbank van Dendermonde** dan ook dat alle verzwarende omstandigheden bewezen waren ten aanzien van alle beklaagden.

De beklaagden werden veroordeeld tot zware gevangenisstraffen tussen de 5 en 12 jaar en tot zeer zware geldboetes tussen de € 300.000 en € 3.360.000 (in verhouding tot de gesmokkelde slachtoffers). Enkelen werden bij verstek veroordeeld.

Myria stelde zich burgerlijke partij en kreeg een morele schadevergoeding van € 1.

In beroep, wat betreft de schuldvraag meende het **hof van beroep van Gent**[437] **in haar arrest van 6 februari 2017** dat de beklaagden geen andere nieuwe argumenten voorlegden dan voor de eerste rechter. Het Hof trad de motieven van de eerste rechter bijna volledig bij. Het Hof bevestigde de straffen voor alle beklaagden, met uitzondering van een beklaagde waar het Hof de straf verminderde van zeven naar zes jaar en een beklaagde voor wie het Hof een bijkomende straf oplegde omdat hij ondertussen ook in het kader van een andere zaak met gelijkaardige feiten was veroordeeld bij vonnis met kracht van gewijsde.

Internationale Britse-Oekraïense smokkelbende wordt ontmaskerd naar aanleiding van een moordzaak

In dit dossier van mensensmokkel werd een grootschalig internationaal netwerk van mensensmokkelaars blootgelegd die opereerde vanuit het Verenigd Koninkrijk en Oekraïne en waarbij België gebruikt werd als transitland. In het smokkeldossier werden in totaal 15 beklaagden vervolgd. Het dossier werd beoordeeld bij vonnis van **10 januari 2017 door de correctionele rechtbank van Gent.**[438]

De zaak kwam aan het licht door het onderzoek dat gevoerd werd in een moordzaak, waarbij een vrachtwagenchauffeur werd omgebracht door enkele bendeleden. In dit moorddossier[439] werd een vrachtwagenchauffeur gewurgd en met steekwonden aangetroffen in zijn vrachtwagen op een parking langs de snelweg. Twee van de 15 beklaagden werden vervolgd voor de moord.

Het onderzoek dat volgde gebeurde op basis van de gegevens uit de tachograaf waar men uit kon afleiden wanneer de vrachtwagen precies gereden had. Er werd ook een vernielde GSM-aangetroffen waarop een telefonieonderzoek werd uitgevoerd en naar aanleiding waarvan verschillende tapmaatregelen bevolen werden van de nummers waar de chauffeur kort voor zijn dood mee gebeld had. Deze nummers leidden naar verschillende beklaagden zowel in België als in het Verenigd Koninkrijk. Bij een patrouille werd een van deze beklaagden op heterdaad betrapt bij smokkelactiviteiten op een parking. Er volgenden arrestaties en huiszoekingen, waarbij onder andere slachtoffers werden aangetroffen als ook honderden valse Poolse identiteitsdocumenten. Uit de verklaringen van de verdachten en mensensmokkelslachtoffers werd al snel duidelijk dat de moord gebeurd was binnen een internationaal goed georganiseerde smokkelbende. De vrachtwagenchauffeur was omgebracht door twee bendeleden nadat er een ruzie ontstaan was over de aan de chauffeur verschuldigde geldsommen, nadat deze laatste verschillende personen in zijn vrachtwagen naar het Verenigd Koninkrijk had gesmokkeld. De moordzaak werd behandeld in het vonnis van 21 februari 2017.

437 Hof van beroep Gent, 6 februari 2017, 6e k.

438 Corr. Oost-Vlaanderen, afdeling Gent, 10 januari 2017, G28*bis* k.

439 Gevonnist door correctionele rechtbank van Gent, 21 februari 2017.

In de zaak van de mensensmokkel werden de 15 beklaagden vervolgd voor mensensmokkel met verzwarende omstandigheden, bendevorming, gebruik van valse identiteitsdocumenten, heling van identiteitsdocumenten, bedrieglijke afgifte van valselijk verkregen identiteitsdocumenten.

Het gerechtelijk onderzoek werd uitvoerig gevoerd aan de hand van telefonieonderzoek, tapmaatregelen, vaststellingen gedaan tijdens verschillende huiszoekingen, uitlezing van laptop, ipad en GSM-toestellen, analyses van gesprekken via sociale media[440], analyses van de gegevens uit de tachograaf en trackingsysteem van de vrachtwagen, observaties, camerabeelden op de parkings, bankonderzoek, verklaringen van beklaagden en slachtoffers..., en een betrapping op heterdaad door een politiepatrouille.

Er werden internationale rogatoire commissies gestuurde naar Letland en London, en er werden internationale aanhoudingsmandaten gevraagd.

Uit de informatie verkregen tijdens het onderzoek, onder meer een gedetailleerde boekhouding/dagboek, bleek dat de overtocht van minstens 500 personen werd georganiseerd of uitgevoerd. De twee leiders van de bende zaten in Londen en Oekraïne. Een van de beklaagden ronselde in Oekraïne onder het mom van een reisbureau mensen om over te brengen naar Groot-Brittannië. Hij zorgde ook voor de Schengen-visa via Polen en regelde de eerste transport van Oekraïne naar België. In België werden de slachtoffers opgevangen in verschillende 'safe houses', ze kregen er valse (Poolse) identiteitsdocumenten, werden naar parkings langs de autostrades in België en soms Frankrijk gebracht en naar de vrachtwagen geleid. Vandaar maakten ze de overtocht naar het Verenigd Koninkrijk als passagier of bijrijder.

Wat betreft het misdrijf van bendevorming en het deel uitmaken als leiding of lid van een criminele organisatie, oordeelde de rechtbank dat de criminele organisatie goed georganiseerd was en bestond uit een hiërarchische structuur met een leidinggevend, midden en uitvoerend kader met een duidelijke taakverdeling die al actief was sinds minstens januari 2015. Alle constitutieve elementen waren dus aanwezig voor dit misdrijf (gestructureerde vereniging van meer dan 2 personen die duurde in de tijd, met als oogmerk het plegen van misdrijven om een direct of indirect vermogensvoordeel te bekomen). De rechtbank maakt in het vonnis een analyse van de verschillende individuele rollen van elk van de beklaagden binnen de goed georganiseerde criminele organisatie. De twee topfiguren van de organisatie opereerden respectievelijk vanuit het Verenigd Koninkrijk en Oekraïne en stuurden de anderen aan.

Een van de beklaagden deed binnen de organisatie zelfs dienst als kapper die het haar knipte van de te smokkelen slachtoffers zodat ze meer zouden lijken op de personen van de Poolse identiteitsdocumenten.

Voor het misdrijf mensensmokkel met verzwarende omstandigheden, dat er misbruik werd gemaakt van de kwetsbare toestand van de slachtoffers, dat van de activiteit een gewoonte werd gemaakt en dat de activiteit gebeurde binnen een vereniging, oordeelde de rechtbank dat de eerste omstandigheid niet bewezen was. De slachtoffers beschikten over een precaire verblijfstitel in België, die in de meeste gevallen onder valse voorwendsels bekomen was maar voor de rechtbank bewees dit in casu niet dat de leden van de organisatie ook werkelijk gebruik of misbruik hadden gemaakt van de kwetsbare toestand. Ze beperkten de bewegings-en handelingsmogelijkheden van de slachtoffers niet. Ze wisten op voorhand dat ze in de Schengenzone zouden terecht komen met een tijdelijke (precaire) verblijfstitel en dat zij nadien identiteitsdocumenten zouden ontvangen om de oversteek naar het Verenigd Koninkrijk te maken met een vrachtwagen. Ook de smokkel zelf gebeurde, volgens de rechtbank, in relatief menswaardige omstandigheden waarbij de kandidaten gesmokkeld werden als reguliere passagiers in een busje of als passagier of bijrijder van een vrachtwagen. De andere omstandigheden beschouwde de rechtbank voor bewezen.

Ook de misdrijven van het gebruik maken van valse identiteitsdocumenten en de heling van identiteitsdocumenten werden door de rechtbank voor bewezen geacht.

Bij de bepaling van de strafmaat tilde de rechtbank zwaar aan de hoge mate van organisatie, de opgezette structuur en de veelheid van vertakkingen van de criminele organisatie. De beklaagden werden veroordeeld tot gevangenisstraffen tussen de 8 maanden en 7 jaar en tot zeer hoge geldboetes van soms meer dan € 3 miljoen. Er werden ook verbeurdverklaringen uitgesproken.

In het moorddossier werden de twee beklaagden schuldig bevonden aan doodslag met voorbedachten rade en veroordeeld tot gevangenisstraffen van 27 jaar en 23 jaar.

Myria stelde zich burgerlijke partij en kreeg € 1 schadevergoeding. Ook in het moorddossier stelde Myria zich burgerlijke partij, dewelke echter onontvankelijk werd verklaard.

440 Zie ook boven deel 2, hoofdstuk 2 (Sociale media en internet als onderzoeksmethode) en hoofdstuk 1, punt 3 (de rol van sociale media en internet bij mensensmokkel).

Albanees-Tsjechische mensensmokkelbende opgerold door een internationaal onderzoek

Deze zaak[441] ging over een Albanees-Tsjechische mensensmokkelbende die Albanezen naar het Verenigd Koninkrijk smokkelde. Er werden 28 mannen en vrouwen vervolgd. Het strafdossier werd opgesteld aan de hand van het strafonderzoek gevoerd in België, Frankrijk, het Verenigd Koninkrijk en Tsjechië.

Het smokkelnetwerk was opgebouwd rond drie personen die zich in het VK bevonden: de twee hoofdbeklaagden en een derde die niet vervolgd werd in deze zaak omdat zijn identiteit in een later stadium van het onderzoek pas verhuld werd. Zij regelden de transporten van Albanezen op bestelling. De praktische regeling van de concrete transporten werd overgelaten aan verschillende personen uit Tsjechië.

De slachtoffers werden gesmokkeld in bestelwagens met Tsjechische chauffeurs. De bestelwagens werden zo omgebouwd dat zij gevuld werden met autobanden waarachter zich een verborgen ruimte bevond waar de slachtoffers zich konden verstoppen. Soms werden de slachtoffers in houten of kartonnen kisten of in de koffer van een auto verstopt. Bij een van de transporten contacteerden de slachtoffers zelf de hulpdiensten omdat ze in ademnood geraakt waren.

De slachtoffers stapten pas in België in de wagens. België was dus een transitland waar de slachtoffers tijdelijk verbleven in goedkope hotels of 'safe houses'. Daarna werden ze per ferry of via de Eurotunnel naar het VK gesmokkeld. Ze moesten eerst een soort waarborg betalen, als het transport geslaagd was betaalden ze de rest. Pas als het transport geslaagd was werden ook de chauffeurs uitbetaald. De gesmokkelde personen betaalden tussen 1.200 tot 6.000 £. De eindbestemming was steeds het restaurant van de hoofdbeklaagde in een buurt in London. De feiten vonden plaats sinds minstens 2013 tot 2014. Verschillende slachtoffers waren minderjarig.

Het onderzoek werd gevoerd in samenwerking met verschillende landen, zowel op politioneel niveau als op niveau van het parket en de onderzoeksrechter, in het kader van een Joint InvestigationTeam (JIT).

Via het geheel van het onderzoek konden de verschillende smokkeltransporten vrij nauwkeurig in kaart gebracht worden. De diverse tapmaatregelen leverden inzichten over de modus operandi, de hiërarchie in de organisatie, de positie van de verschillenden leden en de concrete uitvoering van de smokkeltransporten. Verschillenden transporten werden bovendien geïntercepteerd en de beklaagden op heterdaad betrapt. Het onderzoek gebeurde onder meer via telefonieonderzoek, telefoontaps, huiszoekingen, verhoren en verklaringen van leden van het smokkelnetwerk en slachtoffers, resultaten van uitlezingen van de verschillende GSM-toestellen, onderzoek van financiële transacties, sporen teruggevonden van skypegesprekken en skypechats.[442]

De beklaagden werden vervolgd voor bendevorming, leiderschap en deelname aan een criminele organisatie en mensensmokkel met verzwarende omstandigheden (o. a het feit dat het gepleegd werd t.a.v. minderjarigen).

De twee hoofdbeklaagden werden vervolgd voor leiderschap van de criminele organisatie, vier anderen voor deelname op het niveau van de beslissingsprocessen, en 22 anderen voor deelname aan de voorbereiding en uitvoering van een activiteit binnen de organisatie.

De rechtbank onderzocht en oordeelde dat alle constitutieve elementen aanwezig waren om te kunnen spreken van een criminele organisatie.

De twee hoofdbeklaagden vormden samen met nog een derde persoon (die door de late identificatie niet mee vervolgd werd in deze zaak) de top van de organisatie. Ze hadden de leiding van de organisatie, hadden de connecties met hun Albanese netwerk in het VK, bepaalden welke en wanneer de transporten zouden plaats vinden, incasseerden de gelden van de families van de slachtoffers, betaalden de chauffeurs uit etc. Twee andere beklaagden bevonden zich een trapje lager binnen de organisatie. Zij reisden voortdurend heen en weer tussen continentaal Europa en het VK. Ze zochten de chauffeurs voor de bestelwagens in vooral sociaal armere milieus van daklozen en druggebruikers. Ze zorgden voor de bestelwagens, hadden toezicht op het klaarmaken van de bestelwagens in Tsjechië, en waren aanwezig wanneer de slachtoffers in België in de wagens werden ingeladen. Vanaf dan lieten ze de chauffeurs alleen verder reizen over het kanaal en lieten daardoor ook het risico op betrapping over aan de chauffeurs. Ze reisden zelf via het vliegtuig of aparte wagens. Aan de andere kant van het kanaal namen zij het weer over en zorgden zo dat de slachtoffers op hun eindbestemming geraakten. Twee andere beklaagden werden aanvankelijk gerekruteerd als chauffeurs en klommen nadien op in de organisatie. De andere beklaagden werden ook schuldig bevonden aan het lidmaatschap, behoudens een die werd vrijgesproken.

441 Corr. Oost-Vlaanderen, afdeling Gent, 2 januari 2017,G28m k.

442 Zie ook boven deel 2, hoofdstuk 2 (Sociale media en internet als onderzoeksmethode).

Verschillenden van hen waren op heterdaad betrapt als chauffeur of co-chauffeur.

De rechtbank onderzocht voor elk van de beklaagden voor welke transporten zij precies verantwoordelijk waren geweest. Voor de hoofdbeklaagden achtte de rechtbank de tenlasteleggingen voor mensensmokkel met alle verzwarende omstandigheden voor bewezen. Voor de andere beklaagden werd het misdrijf mensensmokkel voor bewezen geacht, al dan niet met de verschillende omstandigheden.

De rechtbank sprak hoge straffen uit. De hoofdbeklaagden werden veroordeeld tot gevangenisstraffen tussen 42 maanden en 8 jaar en hoge geldboetes tot soms meer dan € 600.000. De andere beklaagden kregen gevangenisstraffen tussen 6 en 30 maanden en geldboetes in verhouding met het aantal gesmokkelde slachtoffers, sommige met uitstel. Er werden verschillende hoge bedragen verbeurd verklaard.

Internationaal Albanees netwerk

Deze zaak[443] ging over een goed gestructureerde smokkelbende met internationale vertakkingen in het Verenigd Koninkrijk, Duitsland, Nederland en Frankrijk.

De bende smokkelde de in België aangekomen Albanese onderdanen naar het Verenigd Koninkrijk. De slachtoffers werden bij hun aankomst in Brussel of Gent opgevangen door de smokkelaars en in hotels of eigen panden ondergebracht in de buurt van het Brusselse Zuidstation. Vandaar werden ze naar verschillende parkings gebracht langs de autosnelwegen zoals de E40-parking Groot-Bijgaarden, Gentbrugge en Gent-Drongen waar ze in vrachtwagens werden geladen. Andere bendeleden zorgden ervoor dat slachtoffers van Brussel naar Nederland geraakten en vandaar naar het VK gesmokkeld werden. De feiten deden zich voor tussen november 2013 en juni 2014. De bende had ook contacten met vrachtwagenbestuurders die de (garantie) transporten uitvoerden doordat de slachtoffers met valse Roemeense identiteitsdocumenten reisden. De slachtoffers betalen tussen de € 2.500 en € 5.700, of zelfs tot £ 6.000 per persoon, al naar gelang of het ging om een transport met garantie. De bagage en GSM-toestellen werden van de slachtoffers afgenomen en nadien per post opgestuurd naar het VK als het transport gelukt was. Onder de slachtoffers waren er ook veel minderjarigen. Ouders met kleine kinderen werd gevraagd om medicatie te geven tijdens het smokkeltraject om ze te kalmeren. Naar gelang de prijs werden de slachtoffers gesmokkeld in de cabine of de laadruimte van de vrachtwagen. Soms moesten ze zich verstoppen in kartonnen dozen in vrachtwagens. Er werden ook mensen in de tank van een transportwagen voor vloeistoffen verstopt. Er is sprake dat sommige slachtoffers zich verkleedden als priesters. Herhaaldelijke malen gebruikten sommige beklaagden listige kunstgrepen om hun slachtoffers geld af te troggelen.

Het onderzoek werd vooral gevoerd via telefoontap, telefonieonderzoek, materiele vaststellingen, observaties en verklaringen.

Aanvankelijk werden 11 verdachten vervolgd, waaronder zowel organisatoren als de uitvoerders van de smokkelactiviteiten. Ze werden vervolgd voor mensensmokkel met verzwarende omstandigheden, deelname aan een criminele bende en onwettig verblijf in België. Daarnaast werden ze ook vervolgd voor oplichting en bedriegerij doordat ze misbruik maakten van het vertrouwen of de lichtgelovigheid van de slachtoffers. Verschillende verdachten deden zich voor als hooggeplaatste functionarissen of medewerkers van de ambassade om op die manier geld te ontnemen van hun slachtoffers.

Verschillende beklaagden, waaronder de hoofdverdachten verschenen niet ter zitting.

De elf beklaagden worden allemaal veroordeeld tot gevangenisstraffen tussen 2 jaar en 6 jaar en hoge geldboetes (vermenigvuldigd met het aantal slachtoffers). Verschillende goederen werden verbeurd verklaard.

Myria stelde zich burgerlijke partij en kreeg een symbolische schadevergoeding van € 1 toegekend.

Een van de beklaagden was veroordeeld tot vijf jaar gevangenisstraf en een hoge geldboete (€ 6.000 x 64). Hij ging hiertegen in beroep.

In graad van beroep, werd hij op de zitting vertegenwoordigd door zijn advocaat maar kon zelf niet op de zitting aanwezig zijn omdat hij een bevel met inreisverbod gekregen had en gerepatrieerd was naar zijn land. Hij meende dat hierdoor zijn rechten van verdediging geschonden waren, wat het Hof niet volgde.

Ten gronde bevestigde het **hof van beroep van Brussel in haar arrest van 17 mei 2017**[444] het vonnis in eerste aanleg over de volledige lijn. Maar ze legde een zwaardere straf op, zes jaar gevangenisstraf en een hoge geldboete.

443 Corr. Brussel 6 oktober 2015, 51ste k.

444 Hof van beroep Brussel Nederlandstalig, 17 mei 2017, 13e k.

4. RAAD VAN STATE, AFDELING BESTUURS-RECHTSPRAAK

De Raad van State verwierp tweemaal de vordering tot schorsing bij uiterst dringende noodzakelijkheid van een bestuurlijke politieverordening tot tijdelijke sluiting, ingediend door de burgemeester. Deze verordeningen, ingediend op grond van artikel 134*quinquies* van de nieuwe gemeentewet,[445] hebben betrekking op inrichtingen waarvan wordt vermoed dat er feiten van mensenhandel worden gepleegd.

Het eerste arrest van *12 januari 2017,*[446] betrof een verordening tot sluiting van een prostitutiesalon voor een periode van drie maanden, opgelegd door de burgemeester van Martelange in overleg met de gerechtelijke instanties. In deze prostitutiesalons vonden diverse controles van de politiediensten en de inspectie van de sociale wetten plaats. Eensluidende getuigenissen van de klanten en de diensters, evenals de ter plaatse vastgestelde bewijzen, getuigden van de feiten van prostitutie en ernstige aanwijzingen van mensenhandel in deze bar. De uitbaatster ontving en verleende onderdak aan diensters, waarvan sommigen werk- noch verblijfsvergunningen hadden. Zij bepaalde de tarieven van de consumpties en de seksuele prestaties en hield een substantieel percentage in.

De verzoekster, de uitbaatster van de bar, voerde als middel onder andere aan het gebrek aan voldoende motivering, de duidelijke inschattingsfout en de overschrijding of afwending van de macht. Zo voerde ze met name aan dat de keuze voor de getroffen maatregelen - de sluiting voor drie maanden - onredelijk en buiten proporties was ten opzichte van de elementen van het dossier. In een gedetailleerde motivering verwierp de Raad van State dit middel.

Het tweede arrest van **16 mei 2017**[447] had opnieuw betrekking op de sluiting van een welbekend café in de prostitutiewijk van Antwerpen en dit voor een periode van vier maanden. Dit café diende ook voor de prostitutie van jonge Nigeriaanse vrouwen. De tijdelijke sluiting voor een periode van drie maanden was al een jaar eerder gevorderd en had geleid tot de verwerping van de vordering tot schorsing bij uiterst dringende noodzakelijkheid door de Raad van State.[448] Volgens de burgemeester van Antwerpen bestonden er opnieuw ernstige aanwijzingen van mensenhandel in deze zaak.

De onderneming die de bar uitbaatte spande bij de Raad van State een kortgeding aan om deze door de burgemeester getroffen bestuurlijke politieverordening tot tijdelijke sluiting op te heffen. Ze voerde aan dat de gedane uitspraak niet voldoende motiveerde waarom een dergelijke sanctie overhaast moest worden getroffen en dat er geen nieuwe elementen bestonden die een dergelijke maatregel rechtvaardigden. De Raad van State stelde integendeel, dat de betwiste beslissing vermeldde dat er meermaals aanwijzingen van mensenhandel waren vastgesteld in het café, ondanks de verwittigingen, controles van bevoegde diensten en het feit dat de verzoekster op de hoogte was van de onwettige activiteiten en de vorige getroffen bestuurlijke maatregel. De Raad van State heeft het middel bijgevolg verworpen.

445 Dit artikel schrijft voor dat "indien er ernstige aanwijzingen zijn dat in een inrichting feiten plaatsvinden van mensenhandel als bedoeld in artikel 433*quinquies* van het Strafwetboek of feiten van mensensmokkel als bedoeld in artikel 77*bis* van de wet van 15 december 1980 betreffende de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen, kan de burgemeester, na voorafgaand overleg met de gerechtelijke instanties, en na de middelen van verdediging van de verantwoordelijke te hebben gehoord, besluiten deze inrichting te sluiten voor de duur die hij bepaalt. (...). De burgemeester is gemachtigd om de inrichting te doen verzegelen indien het sluitingsbesluit niet wordt nageleefd. (...). De sluitingsmaatregel duurt maximum zes maanden. Na het verstrijken van deze termijn vervalt het besluit van de burgemeester".

446 R.v.S., Afdeling bestuursrechtspraak, arrest nr. 237.025 van 12 januari 2017.

447 R.v.S., Afdeling bestuursrechtspraak, arrest nr. 238.214 van 16 mei 2017.

448 R.v.S., Afdeling bestuursrechtspraak, arrest nr. 234. 755 van 17 mei 2016. Dit arrest kwam aan bod in ons vorige verslag: Zie Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2016, *Bedelaars in de handen van mensenhandelaars*, p. 163.

8566

Deel 4
Kerncijfers actoren mensenhandel en mensensmokkel

De cijfers in dit deel zijn afkomstig van zes actoren die mogelijks een rol spelen in een dossier mensenhandel in België. Ook de cijfers inzake mensensmokkel worden vermeld als deze actoren in dit domein actief zijn. Op basis van de cijfers en de evolutie ervan tussen 2012 en 2016 krijgen we een bepaald beeld van de aanpak die de overheden er op vlak van mensenhandel en mensensmokkel op nahouden.

Deze zes actoren zijn:

- de politie, met informatie afkomstig uit de Algemene Nationale Gegevensbank (ANG);
- de sociale inspectiediensten;
- het College van Procureurs-generaal met informatie over de vervolgingen die door de parketten zijn ingesteld;
- de Dienst Vreemdelingenzaken (DVZ);
- PAG-ASA, Payoke en Sürya: centra gespecialiseerd in de opvang van slachtoffers;
- de Dienst voor het Strafrechtelijk beleid van de FOD Justitie, met informatie over veroordelingen.

INLEIDING

In dit deel komen de kerncijfers aan bod die Myria heeft ontvangen van de zes actoren die mogelijk een rol spelen in een dossier mensenhandel in België. Ook de cijfers inzake mensensmokkel worden vermeld als deze actoren in dit domein actief zijn. Op basis van deze cijfers en de evolutie ervan tussen 2012 en 2016 krijgen we een bepaald beeld van de aanpak die de overheden er op het vlak van mensenhandel en mensensmokkel op nahouden.

Deze zes actoren zijn:

1. de politie, met informatie afkomstig uit de Algemene Nationale Gegevensbank (ANG);
2. de sociale inspectiediensten;
3. het College van Procureurs-generaal met informatie over de vervolgingen die door de parketten zijn ingesteld;
4. de Dienst Vreemdelingenzaken (DVZ);
5. PAG-ASA, Payoke en Sürya: centra gespecialiseerd in de opvang van slachtoffers;
6. de Dienst voor het Strafrechtelijk beleid van de FOD Justitie, met informatie over veroordelingen.

De harmonisering tussen de cijfers van de verschillende actoren ontbreekt. Deze cijfers volstaan dus niet als basis om het beleid te evalueren of om strategische analyses te ondersteunen. Het ontbreken van harmonisering beperkt ook aanzienlijk de mate waarin verslag kan worden uitgebracht bij de Europese instellingen.

1. GEGEVENS VAN DE POLITIE

De federale gerechtelijke politie verstrekt gedetailleerde informatie opgesteld door strategische analisten van de directie bestrijding van de criminaliteit tegen personen, op basis van gegevens uit de Algemene Nationale Gegevensbank (ANG) van de politie. Deze gegevens helpen om een beeld te krijgen van de evolutie van de politie-interventies van de afgelopen vijf jaar.

1.1. | Gegevens inzake mensenhandel

Tussen 2015 en 2016 is het aantal inbreuken wegens mensenhandel met 12% gedaald. Deze lichte globale daling is vooral het gevolg van een daling van het aantal inbreuken uitbuiting van de bedelarij (33 in 2015, 13 in 2016) en seksuele uitbuiting (467 in 2015, 396 in 2016). Het aantal inbreuken economische uitbuiting blijft sinds 2014 relatief stabiel.

In 2016 ging het bij twee inbreuken op drie om feiten van seksuele uitbuiting (67%). Dit cijfer blijft de laatste jaren stabiel. Daarna volgen de inbreuken economische uitbuiting (29%). De inbreuken uitbuiting van de bedelarij (2%) en gedwongen misdrijven (2%) komen minder voor. Misdrijven i.v.m. organenhandel zijn dan weer uitzonderlijk. Op een totaal van 589 misdrijven in 2016, was er één geval (0,2%).

Tabel 1. Inbreuken mensenhandel per uitbuitingsvorm, 2012-2016
(Bron: Algemene Nationale Gegevensbank, Politie)

Jaar	2012	2013	2014	2015	2016
Seksuele uitbuiting	466	586	460	467	396
Economische uitbuiting	321	273	166	160	168
Uitbuiting van de bedelarij	44	33	38	33	13
Gedwongen gepleegde misdrijven	13	14	15	9	11
Orgaanhandel	1	1	1	0	1
Totaal	**845**	**907**	**680**	**669**	**589**

Figuur 1. Aantal inbreuken mensenhandel per gemeente en uitbuitingsvorm per provincie[449]
(Bron: Algemene Nationale Gegevensbank, Politie; berekeningen en kaart: Myria)

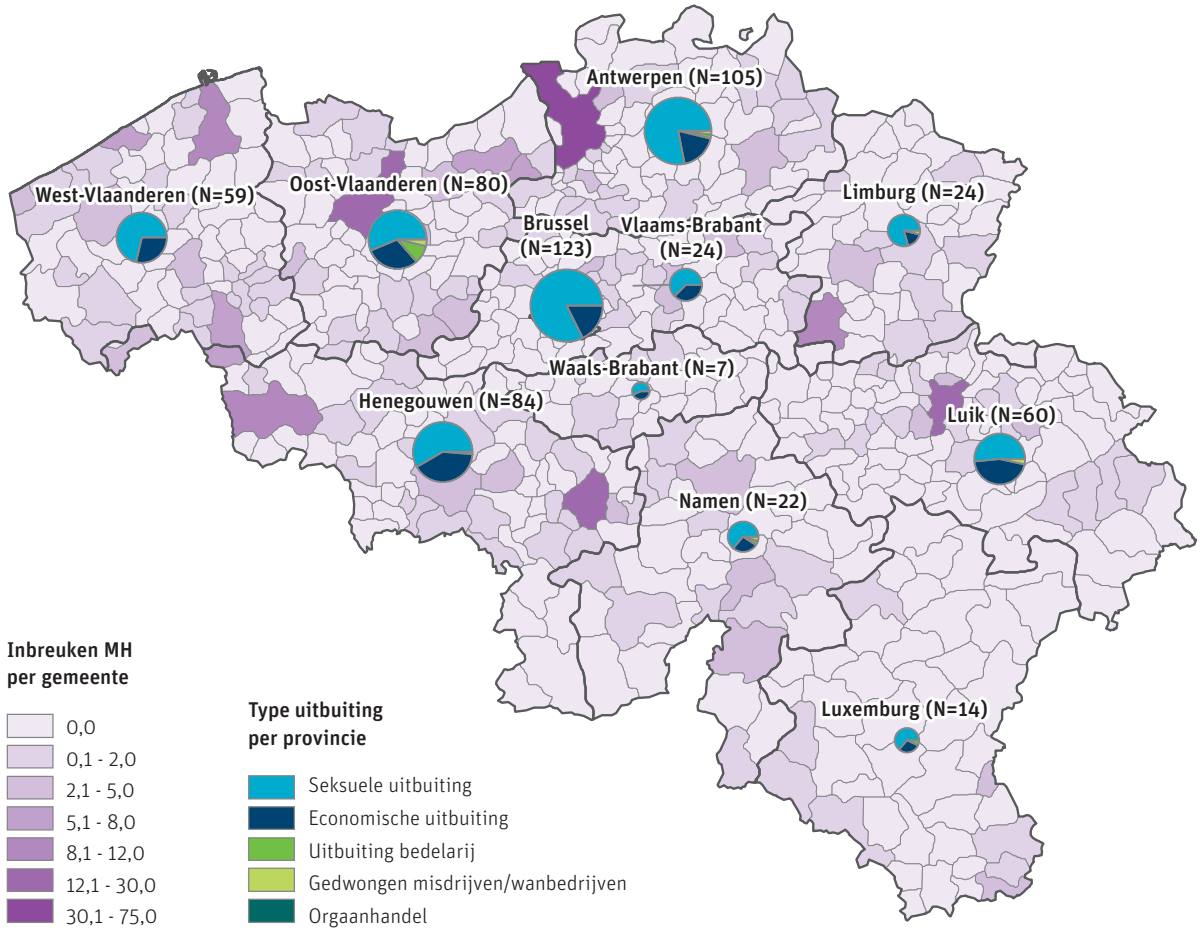

Brussel is goed voor 20% van de in 2016 geregistreerde inbreuken mensenhandel (123 inbreuken). De hoofdstad is daarmee koploper, voor de provincie Antwerpen (105 inbreuken, of 17%) en de provincie Henegouwen (84 inbreuken, of 14%). Seksuele uitbuiting is goed voor ruim de helft van de types uitbuiting in elke provincie, maar vooral in Brussel (80%), Limburg (79%) en in de provincie Antwerpen (78%) ligt dat soort uitbuiting hoog. De misdrijven economische uitbuiting doen zich dan weer vooral voor in de provincie Luik (45%), in Waals-Brabant (43%) en in Henegouwen (40%). De inbreuken uitbuitingen van de bedelarij waren in 2016 vooral een zaak van Oost-Vlaanderen (8 inbreuken in Oost-Vlaanderen op in totaal 13 gevallen op nationaal niveau). Er zijn ongeveer net zoveel gedwongen gepleegde misdrijven vastgesteld als er gevallen van uitbuiting van de bedelarij zijn. In 2016 waren dat er 11, waarvan 3 in Oost-Vlaanderen, 2 in de provincie Luik en 2 in de provincie Antwerpen. Het enige misdrijf orgaanhandel in 2016 heeft zich in Brussel voorgedaan.

1.2. | Gegevens inzake mensensmokkel

De volgende gegevens hebben betrekking op de inbreuken mensensmokkel maar ook op die inzake hulp bij illegale binnenkomst of illegaal verblijf (artikel 77 van de vreemdelingenwet), en op situaties waarin het illegaal verblijf wordt vastgesteld samen met een element van smokkel of uitbuiting.

Zoals blijkt uit tabel 2, is het aantal inbreuken voor mensensmokkel tijdens de periode 2012-2016 meer dan

449 Op de kaart bevat de categorie "seksuele uitbuiting, ook 13 inbreuken betreffende kinderpornografie" geregistreerd in 2016.

verdubbeld van 233 in 2012 tot 805 in 2016. Ook tussen 2015 en 2016 deed er zich een stijging voor van 16%. Deze stijging die uit cijfers van de politie blijkt, sluit aan bij de stijging die de dienst Vreemdelingenzaken heeft vastgesteld in de cijfers over de aanhoudingen na een transitmigratie (zie Tabel 16).

In 2016 had één misdrijf op twee betrekking op mensensmokkel in de strikte betekenis (49%), 28% op illegale binnenkomst of illegaal verblijf, en 23% op illegaal verblijf.

Tabel 2. Evolutie van het aantal feiten van mensensmokkel, 2012-2016
(Bron: Algemene Nationale Gegevensbank, Politie)

Jaar	Aantal
2012	233
2013	597
2014	627
2015	691
2016	805

Figuur 2. Omvang van het fenomeen mensensmokkel per gemeente (paars) en per provincie (blauw) (Bron: Algemene Nationale Gegevensbank, Politie; berekeningen en kaart: Myria)

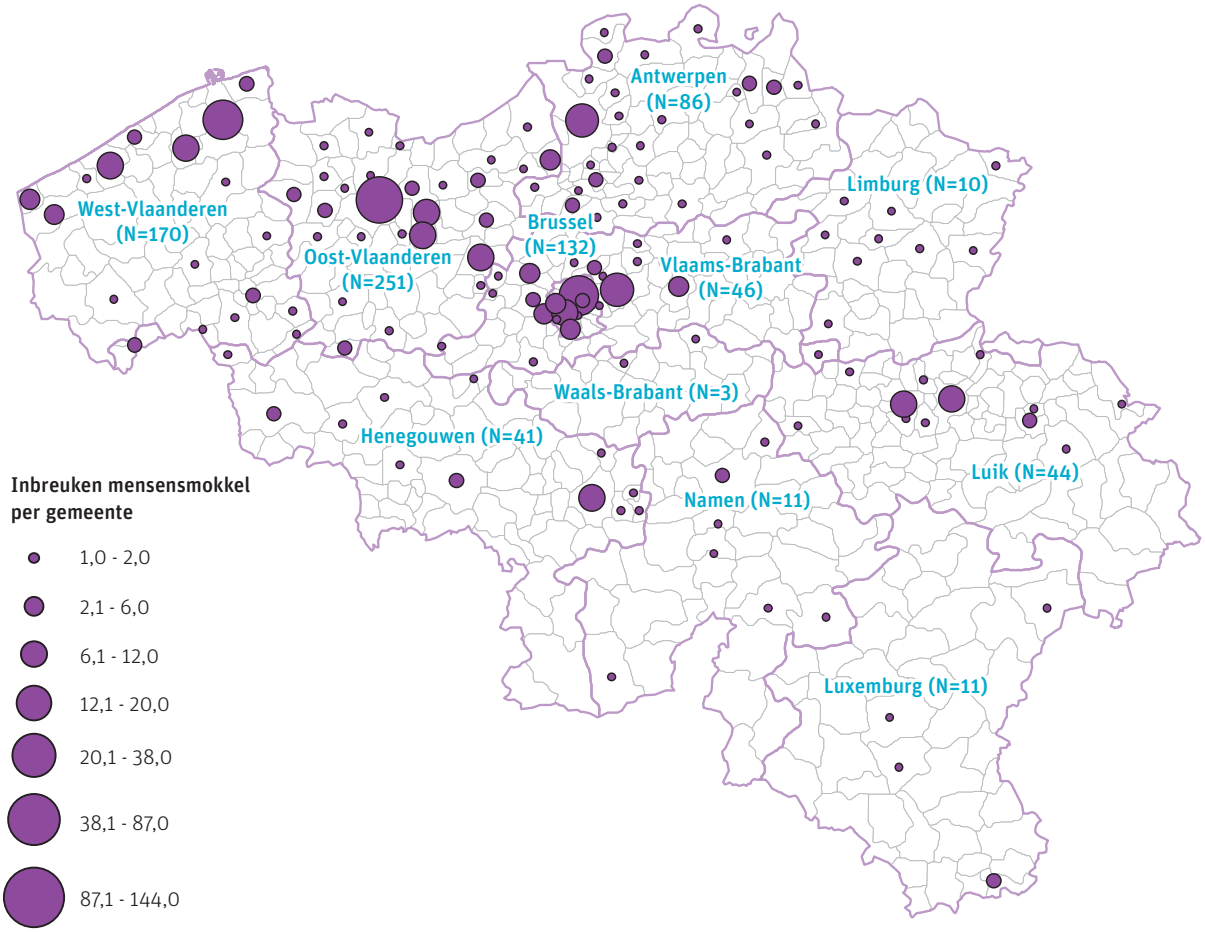

Bijna één misdrijf op drie werd in de provincie Oost-Vlaanderen geregistreerd (31%). West-Vlaanderen volgt met 21% van de inbreuken, gevolgd door Brussel (16%). Figuur 2 geeft het aantal inbreuken voor mensensmokkel per gemeente en per provincie weer. We zien dat inbreuken voor mensensmokkel zich vooral in enkele steden van het land voordoen. Gent is koploper met 144 misdrijven, gevolgd door alle 19 Brusselse gemeenten (132 misdrijven) en Brugge (87 misdrijven). Samen waren ze in 2016 met drie goed voor 69% van alle inbreuken mensensmokkel op nationaal niveau. Op het niveau van de provincies staat Oost-Vlaanderen op de eerste plaats met 251 inbreuken mensensmokkel, gevolgd door West-Vlaanderen (170), het Brussels Gewest (132) en de provincie Antwerpen (86).

2. GEGEVENS VAN DE SOCIALE INSPECTIE

In bepaalde sectoren (restaurants, schoonmaakbedrijven, tuinbouw- en tuiniersbedrijven, confectieateliers, prostitutie) voeren de Sociale Inspectie van de FOD Sociale Zekerheid en de politiediensten (federale en lokale politie), en soms ook de dienst Toezicht op de Sociale Wetten (TSW) van de FOD Werkgelegenheid, permanent controleacties uit. Soms zijn die controles gericht tegen bepaalde plaatsen waar mensen aan het werk zijn (bouwwerven, schrootbedrijven, bosbouwbedrijven, markten, ...) en waarover de politie- of inspectiediensten informatie hebben gekregen dat er zich mogelijks gevallen van uitbuiting voordoen (informatie van de arbeidsauditeur bijvoorbeeld).

Onderstaande gegevens zijn afkomstig van de statistische analyse van alle processen-verbaal: enerzijds de naar de procureur des konings en/of arbeidsauditeur opgestuurde Pro Justitia's, anderzijds de gerechtelijke verslagen die zijn gericht aan de arbeidsauditeur, de procureur of de onderzoeksrechter wanneer het onderzoek door die laatste is gelast.

Gegevens inzake mensenhandel

In 2016 heeft de Sociale Inspectie 32 processen-verbaal voor 52 werknemers opgesteld wegens mensenhandel. Dit is een daling in vergelijking met 2015 (zie tabel 3) die voornamelijk te wijten is aan het feit dat het jaar 2015 gekenmerkt werd door uitzonderlijke gevallen van processen-verbaal in de vervoerssector voor gevallen van sociale dumping van honderden bestuurders uit de landen van Oost-Europa.[450]

Tabel 3. Processen-verbaal voor inbreuken van mensenhandel met het oog op economische uitbuiting en aantal betroffen werknemers
(Bron: Sociale Inspectie)

	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Processen-verbaal	33	38	29	37	58	32
Aantal werkkrachten	46	123	69	48	425	52

Ondanks een daling sinds 2015 blijft de horeca in 2016 de sector met het hoogste aantal opgestelde processen-verbaal (14 in 2015, 9 in 2016). Het aantal processen-verbaal in de bouwsector is sterker gedaald, van 14 in 2015 naar 5 in 2016. Ook in de kleinhandel zijn die gedaald (11 in 2015, 5 in 2016). Terwijl er in 2015 in de sector van het wegtransport nog 9 processen-verbaal waren geregistreerd, was dat in 2016 geen enkele. In de sector van de garages (2 in 2015, 5 in 2016) en in die van de huishoudens als werkgever van huishoudelijk personeel (huishoudhulp) stellen we echter een stijging van het aantal processen-verbaal vast (0 in 2015, 2 in 2016).

450 Zie Myria, Jaarverslag Mensenhandel en Mensensmokkel 2016, *Bedelaars in de handen van mensenhandelaars*, pp. 172-173.

Tabel 4. Processen-verbaal voor mensenhandel in 2016 (n=32) volgens de economische sectoren waarop ze betrekking hebben
(Bron: Sociale Inspectie)

Sector	Inbreuken
Horeca	9
Bouw	5
Garages	5
Kleinhandel	5
Huishoudhulpsector	2
Schoonmaakactiviteiten	1
Groothandel	1
Andere	4
Totaal	32

In 2016 werden in de pv's die de inspectiedienst aan de gerechtelijke overheden heeft overgemaakt 39 werkkrachten als slachtoffer van mensenhandel geïdentificeerd. Tabel 5 geeft behalve de nationaliteit van die 39 werkkrachten ook de sector weer waar ze waren tewerkgesteld. Koplopers waren de Bulgaren (16), gevolgd door de Marokkanen (8), de Chinezen (5), de Roemenen (4) en de Pakistani (2).

3. GEGEVENS VAN DE PARKETTEN

Onderstaande gegevens zijn afkomstig uit de databank van het College van Procureurs-generaal[451] en worden per rechtsgebied voorgesteld. Ze bevatten het aantal zaken[452] dat in de loop van 2016 bij de correctionele parketten (ook het federaal parket) is binnengekomen. In elke strafzaak kunnen een of verschillende beklaagden betrokken zijn.

Methodologische opmerkingen

- De gegevens van de parketten beperken zich tot inbreuken die door meerderjarigen zijn gepleegd (de inbreuken die door minderjarigen zijn gepleegd worden behandeld door de jeugdafdelingen van de parketten).
- De zaken die bij het parket van Eupen zijn ingediend ontbreken in deze databank, omdat het registratiesysteem niet in het Duits is vertaald.
- Aangezien er een nieuw registratiesysteem is ingevoerd dienen we er ook op te wijzen dat de gegevens van het parket van Leuven niet verder gaan dan 18 mei 2016, die van de afdeling Turnhout van het parket van Antwerpen niet verder dan 25 mei 2016 en die van het parket van Charleroi niet verder dan 10 oktober 2016.
- Wat de door de arbeidsauditeurs behandelde zaken betreft is er een grote tekortkoming vastgesteld. Momenteel wordt werk gemaakt van een uniformisering van de gegevens om die te kunnen registreren, op concrete resultaten is het evenwel nog wachten.
- Wanneer een zaak voor beschikking aan een ander arrondissement wordt overgemaakt, of wanneer het naar een andere afdeling van eenzelfde gerechtelijk arrondissement wordt overgemaakt, wordt het twee keer in de databank meegeteld (één keer bij het initiële parket, een andere keer bij het parket van bestemming).

Tabel 5. Slachtoffers van mensenhandel die in 2016 door de Sociale Inspectie naar een onthaalcentrum werden geleid (n=39) per nationaliteit en per sector (Bron: Sociale Inspectie)

	Bouw	Horeca	Garages	Kleinhandel	Groothandel	Huishoud-hulp	Schoonmaak-activiteiten	Andere	Totaal
Bulgarije	5	1						10	**16**
Marokko	2			3		1	1	1	**8**
China		3						2	**5**
Roemenië	2				2				**4**
Pakistan			2						**2**
Chili		1							**1**
Ivoorkust						1			**1**
Frankrijk		1							**1**
India			1						**1**
Totaal	**9**	**6**	**3**	**3**	**2**	**2**	**1**	**13**	**39**

451 Deze gegevens zijn op 10 januari 2017 uit de databank gehaald.
452 Het aantal zaken komt van de politiediensten (Aanvankelijke pv's). Een nieuwe zaak wordt geopend op basis van een aanvankelijk pv (Navolgende pv's leiden niet tot de opening van een nieuwe zaak). Een nieuwe zaak kan tevens worden geopend op basis van een klacht of een burgerlijke partijstelling. Ook een zaak dat van een ander parket komt of van een ministerie met verbaliserende bevoegdheid (bijv.: douanes) wordt meegerekend, op nationaal niveau zijn dubbele tellingen dus mogelijk.

3.1. | Voorstelling van de gegevens over mensenhandel

Tabel 6. Evolutie van het aantal zaken van mensenhandel dat bij de correctionele parketten is binnengekomen (ook het federale parket) over de periode 2012-2016, volgens het rechtsgebied en de vorm van uitbuiting (Bron: Databank van het College van Procureurs-generaal, analisten)

		Seksuele uitbuiting 37L (art. 433*quinquies* §1 1° SW)	Economische uitbuiting 55D (art. 433*quinquies* §1 3° SW)	Uitbuiting van de bedelarij 29E (art. 433*quinquies* §1 2° SW)	Gedwongen gepleegde misdrijven 55F (art. 433*quinquies* §1, 5°SW)	Illegale wegname van organen 55E (art. 433*quinquies* §1, 4° SW)	TOTAAL
Antwerpen	**2012**	27	28	0	4	0	**59**
	2013	26	38	1	2	0	**67**
	2014	26	26	2	1	1	**56**
	2015	45	30	2	2	0	**79**
	2016	56	20	3	2	0	**81**
Brussel	**2012**	111	46	4	3	0	**164**
	2013	116	35	5	14	1	**171**
	2014	26	25	3	7	0	**61**
	2015	25	23	2	4	0	**54**
	2016	66	17	2	3	0	**88**
Gent	**2012**	28	35	1	3	0	**67**
	2013	22	52	2	6	0	**82**
	2014	38	30	3	1	0	**72**
	2015	47	27	6	5	0	**85**
	2016	41	52	6	4	0	**103**
Luik	**2012**	16	32	2	2	1	**53**
	2013	22	43	4	15	0	**84**
	2014	14	25	6	7	0	**52**
	2015	20	26	0	2	0	**48**
	2016	11	13	2	3	0	**29**
Bergen	**2012**	5	22	0	5	0	**32**
	2013	9	16	0	1	0	**26**
	2014	6	9	0	0	0	**15**
	2015	14	18	0	1	0	**33**
	2016	10	9	1	2	0	**22**
Federaal parket	**2012**	3	1	0	1	1	**6**
	2013	1	0	0	1	0	**2**
	2014	1	0	0	1	0	**2**
	2015	0	0	0	0	0	**0**
	2016	0	1	0	0	0	**1**
TOTAAL	**2012**	190	164	7	18	2	**381**
	2013	196	184	12	39	1	**432**
	2014	111	115	14	17	1	**258**
	2015	151	124	10	14	0	**299**
		184	112	14	14	0	**324**

Op nationaal niveau ging het bij de 324 in 2016 bij de correctionele parketten binnengekomen zaken in 57% van de gevallen om feiten van seksuele uitbuiting, in 35% om economische uitbuiting, in 4% om uitbuiting van de bedelarij en in 4% van de gevallen om inbreuken gepleegd onder dwang. Belangrijk om weten is dat het aantal zaken van economische uitbuiting wordt onderschat omdat de gegevens van het arbeidsauditoraat niet in die databank zijn opgenomen. Op het niveau van de verschillende rechtsgebieden stellen we in Brussel (75%) en Antwerpen (69%) een percentage zaken van seksuele uitbuiting vast dat hoger ligt dan het gemiddelde. In Gent (50%) geldt hetzelfde voor de zaken van economische uitbuiting.

Op nationaal niveau werd tussen 2015 en 2016 een geringe stijging van het aantal zaken vastgesteld (+8%) maar dit aantal blijft lager dan de in 2012 en 2013 vastgestelde resultaten. Die stijging heeft vooral te maken met een toename van het aantal zaken voor seksuele uitbuiting (+21%). Deze stijging was het sterkst in Brussel (25 dossiers in 2015, tegenover 66 in 2016). Ook het aantal zaken voor uitbuiting van de bedelarij was toegenomen maar in mindere mate (10 in 2015 en 14 in 2016). Het aantal zaken voor economische uitbuiting op nationaal niveau daarentegen is gedaald (-10%). Deze neerwaartse trend doet zich overal voor, behalve in Gent, waar het aantal in een jaar tijd bijna verdubbelde (27 in 2015 en 52 in 2016).

Het rechtsgebied van Gent heeft in 2016 met 32% het meeste gevallen van mensenhandel geregistreerd, gevolgd door het rechtsgebied van Brussel (27%) en dat van Antwerpen (25%). De rechtsgebieden van Luik en Bergen hebben respectievelijk 9% en 7% van de zaken voor feiten van mensenhandel geregistreerd. Het federaal parket heeft in 2016 slechts één enkele zaak geregistreerd (0,3% van het totaal). De evolutie van het aantal dossiers tussen 2015 en 2016 is sterk uiteenlopend in functie van het rechtsgebied. Zo blijft het aantal dossiers in het rechtsgebied Antwerpen ongeveer stabiel (+3%) maar doet er zich een aanzienlijke stijging voor in dat van Brussel (+63%) en in Gent (+21%), terwijl het aantal zaken in de rechtsgebieden van Luik (-40%) en Bergen (-33%) afneemt. De zichtbare stijging te Brussel tussen 2015 en 2016 komt er evenwel na een sterke daling tijdens de voorgaande jaren. Vergelijken we immers het aantal zaken tussen 2012 en 2016 in het rechtsgebied van Brussel, dan zien we dat die met de helft zijn gedaald (164 in 2012 voor 88 in 2016). Over diezelfde periode is het aantal zaken in het rechtsgebied van Gent met 54% gestegen en in dat van Antwerpen met 37%, terwijl in het rechtsgebied van Luik een daling werd vastgesteld met 45% en in dat van Bergen met 31%.

Tabel 7. Aantal zaken van mensenhandel dat bij de correctionele parketten is binnengekomen tijdens het jaar 2016 en dat op 10 januari 2017 was geseponeerd

(Bron: Databank van het College van Procureurs-generaal, analisten)

	Geseponeerde zaken	Totaal	%
Seksuele uitbuiting	50	184	27%
Economische uitbuiting	16	112	14%
Uitbuiting van de bedelarij	6	14	43%
Gedwongen gepleegde misdrijven	8	14	57%
Totaal	**80**	**324**	**25%**

Op 10 januari 2017 was één zaak op vier, in de loop van 2016 binnengekomen voor feiten van mensenhandel, geseponeerd (25%) (zie tabel 7). Het aandeel van de geseponeerde zaken was bijzonder hoog voor de inbreuken van gedwongen gepleegde misdrijven (57%) en voor de zaken voor uitbuiting van de bedelarij (43%). Dat toont aan hoe moeilijk het is vervolgingen in dat soort dossiers tot een goed einde te brengen. Ter vergelijking, op diezelfde datum werd 27% van de zaken voor seksuele uitbuiting en 14% van de zaken van economische uitbuiting geseponeerd.

Het aantal geseponeerde zaken wegens onvoldoende bewijzen ligt bijzonder hoog voor economische uitbuiting (87,5%). In het geval van seksuele uitbuiting ligt dit percentage laag (54%). Opvallend is daarentegen wel het grote aantal geseponeerde zaken om opportuniteitsredenen (wegens “andere prioriteiten”) (46%).

3.2. | Voorstelling van de gegevens over mensensmokkel

De gegevens over de zaken voor feiten van mensensmokkel die bij de correctionele parketten zijn binnengekomen vallen onder artikels 77*bis*, 77*ter*, 77*quater* en 77*quinquies* van de vreemdelingenwet.

In 2016 zijn 395 zaken van mensensmokkel bij de correctionele parketten binnengekomen (ook het federale parket), een lichte stijging van 9% dus t.o.v. 2015, dat de reeds in 2013 vastgestelde opwaartse tendens volgt. Meer dan 3 dossiers op 4 (77%) werden in 2016 in het rechtsgebied van Gent geregistreerd (77%), tegenover 11% voor Brussel, 7% voor Antwerpen, 3% voor Luik en 1% voor Bergen (in 2016 is geen enkele zaak van mensensmokkel bij het federaal parket binnengekomen). Zoals blijkt uit Figuur 3 neemt het aantal zaken dat bij de correctionele parketten van het rechtsgebied Gent is binnengekomen sinds 2013 constant toe (127 in 2013 en 306 in 2016), terwijl dat cijfer in Brussel daalt. Diezelfde opwaartse tendens doet zich ook voor in het rechtsgebied van Antwerpen en dat van Luik, terwijl de tendens in het rechtsgebied van Bergen en bij het federaal parket dalend is.

4. GEGEVENS VAN DE DIENST VREEMDE-LINGENZAKEN

De Dienst Vreemdelingenzaken houdt niet enkel gegevens bij over de slachtoffers van mensenhandel en mensensmokkel die in de procedure zijn gestapt, maar ook over het aantal documenten dat het uitreikt aan slachtoffers van mensenhandel en mensensmokkel in procedure. In geval van verzwarende omstandigheden kunnen slachtoffers van mensensmokkel ook een verblijfsdocument ontvangen. De Dienst Vreemdelingenzaken beschikt immers ook over gegevens over het aantal na een transitmigratie aangehouden personen. Dit soort gegevens kan als indicator dienen om de omvang van mensensmokkel in België te bepalen.

Figuur 3. Evolutie van het aantal zaken van mensensmokkel dat bij de correctionele parketten is binnengekomen (ook het federale parket) over de periode 2012-2016, volgens het rechtsgebied (Bron: Databank van het College van Procureurs-generaal, analisten)

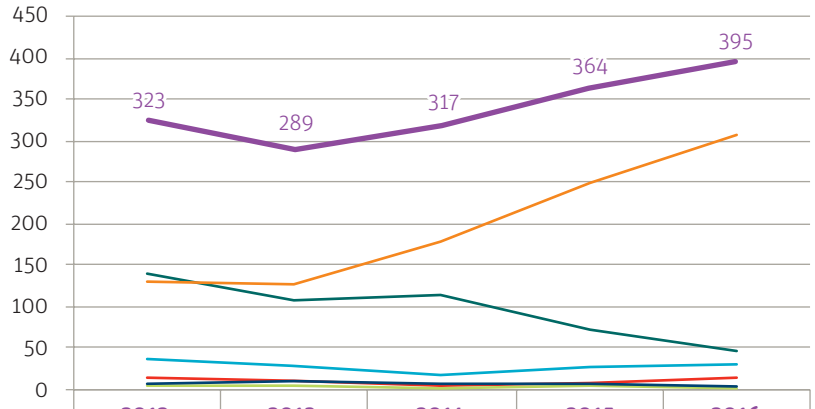

	2012	2013	2014	2015	2016
Antwerpen	36	29	18	26	29
Brussel	138	108	114	72	45
Gent	129	127	177	250	306
Luik	13	14	5	9	13
Bergen	3	6	3	4	2
Federaal Parket	4	5	0	3	0
Totaal	**323**	**289**	**317**	**364**	**395**

4.1. | Gegevens over de slachtoffers van mensenhandel

Tabel 8. Slachtoffers van mensenhandel die in de procedure zijn gestapt, 2012-2016
(Bron: Dienst Vreemdelingenzaken, cel MINTEH)

Jaar	Aantal
2012	127
2013	116
2014	138
2015	117
2016	119

Het jaar 2016 was stabiel in vergelijking met het voorgaande jaar aangezien volgens de gegevens van de Dienst Vreemdelingenzaken 119 slachtoffers van mensenhandel in de procedure zijn gestapt, tegenover 117 in 2015. Tabel 9 toont aan dat deze stabiliteit in feite het resultaat is van twee tegenovergestelde tendensen: over de periode 2013-2016 stellen we een stijging vast van het aantal slachtoffers van seksuele uitbuiting (37 in 2013 en 48 in 2016) maar een daling van het aantal slachtoffers van economische uitbuiting (79 in 2013 en 62 in 2016).

In 2016 zijn mannen en vrouwen evenredig aanwezig onder de slachtoffers van mensenhandel maar enkel vrouwen zijn slachtoffer van seksuele uitbuiting, terwijl de meeste mannen slachtoffer waren van economische uitbuiting. Uit gegevens van DVZ blijkt ook dat 6 minderjarigen in 2016 in de procedure zijn gestapt, van wie 4 voor seksuele uitbuiting en 2 voor economische uitbuiting.

Tabel 9. Evolutie van het aantal slachtoffers van mensenhandel die tijdens de periode 2013-2016 in de procedure zijn gestapt, volgens het geslacht, de leeftijd en de vorm van uitbuiting
(Bron: Dienst Vreemdelingenzaken, cel MINTEH)

Leeftijd	Seksuele uitbuiting				Economische uitbuiting				Andere uitbuitingsvormen				Totaal			
	2013	2014	2015	2016	2013	2014	2015	2016	2013	2014	2015	2016	2013	2014	2015	2016
<18	4	1	5	4	0	1	3	2	0	3	6	0	**4**	**5**	**14**	**6**
18-25	15	19	22	23	19	18	9	9	0	1	1	2	**34**	**38**	**32**	**34**
26-30	8	12	7	7	13	26	6	13	0	0	0	3	**21**	**38**	**13**	**23**
>30	10	11	10	14	47	41	43	38	0	5	5	4	**57**	**57**	**58**	**56**
Totaal	**37**	**43**	**44**	**48**	**79**	**86**	**61**	**62**	**0**	**9**	**12**	**9**	**116**	**138**	**117**	**119**
Mannen	***1***	***5***	***2***	***0***	***67***	***74***	***52***	***51***	***0***	***5***	***9***	***8***	***68***	***84***	***63***	***59***
Vrouwen	***36***	***38***	***42***	***48***	***12***	***12***	***9***	***11***	***0***	***4***	***3***	***1***	***48***	***54***	***54***	***60***

Zoals Tabel 11 aantoont werden in 2016 Marokko en Roemenië, de afgelopen jaren koplopers, voorbijgestoken door Nigeria. In 2015 telden de cijfers van DVZ 10 Nigeriaanse slachtoffers tegenover 24 in 2016, wat dus meer dan een verdubbeling is. Het aantal Marokkaanse slachtoffers is op een jaar tijd bijna verdubbeld, met 11 in 2015, en 21 in 2016. Het aantal Roemeense slachtoffers is daarentegen gedaald, van 39 in 2014 naar 23 in 2015, en 13 in 2016. Opvallend in deze cijfers is ook het hoge aantal Egyptische slachtoffers (10 in 2016), een nationaliteit die de twee afgelopen jaar niet in de top 10 van slachtoffernationaliteiten voorkwam.

Tabel 10. Aantal minderjarige slachtoffers van mensenhandel in de procedure ingestapt in 2016

(Bron: Dienst Vreemdelingenzaken, cel MINTEH)

Nationaliteit	Seksuele uitbuiting	Economische uitbuiting		Totaal
	Vrouwen <18	Vrouwen <18	Mannen <18	
Nigeria	3			**3**
Marokko		1		**1**
Servië	1			**1**
Vietnam			1	**1**
Total	**4**	**1**	**1**	**6**

Van de 6 minderjarige slachtoffers van mensenhandel die in 2016 in de procedure zijn gestapt, waren er 4 slachtoffer van seksuele uitbuiting, onder wie 3 jonge Nigeriaanse meisjes en een Servisch meisje. De twee andere minderjarigen waren slachtoffer van economische uitbuiting. Het ging om een jong Marokkaans meisje en een jonge man uit Vietnam.

Tabel 11. Slachtoffers van mensenhandel die in 2016 in de procedure zijn gestapt, per nationaliteit en vorm van uitbuiting (Bron: Dienst Vreemdelingenzaken, cel MINTEH)

Nationaliteit	Seksuele uitbuiting	Economische uitbuiting	Uitbuiting van de bedelarij	Andere uitbuitingsvormen	Totaal
Nigeria	24	0	0	0	**24**
Marokko	0	21	0	0	**21**
Roemenië	3	7	1	2	**13**
Egypte	0	10	0	0	**10**
Hongarije	2	3	0	0	**5**
China	3	0	0	1	**4**
Togo	3	1	0	0	**4**
Vietnam	0	1	0	3	**4**
Algerije	0	3	0	0	**3**
Bulgarije	3	0	0	0	**3**
Spanje	0	3	0	0	**3**
Ethiopië	1	2	0	0	**3**
Ghana	2	1	0	0	**3**
Servië	2	1	0	0	**3**
India	0	2	0	0	**2**
Portugal	0	1	0	1	**2**
Verenigd Koninkrijk	2	0	0	0	**2**
Tunesië	0	2	0	0	**2**
Brazilië	0	1	0	0	**1**
Kameroen	0	1	0	0	**1**
Litouwen	0	0	0	1	**1**
Pakistan	0	1	0	0	**1**
Senegal	1	0	0	0	**1**
Sierra Leone	1	0	0	0	**1**
Slowakije	0	1	0	0	**1**
Thailand	1	0	0	0	**1**
Totaal	**48**	**62**	**1**	**8**	**119**

Tabel 12. Documenten uitgereikt door de Dienst Vreemdelingenzaken aan de slachtoffers van mensenhandel en mensensmokkel, 2012-2016 (Bron: Dienst Vreemdelingenzaken, cel MINTEH)

		2012	2013	2014	2015	2016
BGV 45 dagen		36	30	33	17	10
Attest van immatriculatie (AI)		143	117	139	115	119
Verlenging AI		12	15	11	23	27
Mensenhandel	Tijdelijk BIVR (Kaart A)	106	100	85	90	84
	Verlenging Kaart A	441	461	450	426	421
	Onbeperkt BIVR (Kaart B)	35	46	33	6	49
Humanitair	Tijdelijk BIVR (Kaart A)	4	2	2	29	3
	Verlenging Kaart A	51	31	31	36	20
	Onbeperkt BIVR (Kaart B)	11	26	22	36	21
Bijlage 13 (BGV)		7	11	14	2	2
Totaal		**846**	**839**	**820**	**780**	**756**

Tabel 12 is momenteel het enige overzicht dat een indicatie geeft over het aantal personen dat in het slachtofferstatuut mensenhandel of mensensmokkel zit. Een bewijs van inschrijving in het vreemdelingenregister (BIVR), van tijdelijke en/of verlengde aard, is altijd een BIVR voor een periode van zes maanden. Normaliter krijgen de slachtoffers er twee per jaar zolang ze in het statuut zitten. De 421 verlengingen van BIVR (mensenhandel) hebben dus betrekking op zo'n 210 individuele slachtoffers.

De 756 beslissingen inzake uitreiking of verlenging van een verblijfsvergunning hebben betrekking op nieuwe slachtoffers uit 2016 maar ook op die van de voorgaande jaren, die in een fase van het slachtofferstatuut zitten en tegenover wie één of verschillende beslissingen zijn genomen. Uit die tabel blijkt een daling van het totale aantal aan slachtoffers van mensenhandel en mensensmokkel uitgereikte documenten: van de 846 in 2012, waren het er in 2016 nog 756.

Van die 756 in 2016 door de DVZ aan slachtoffers van mensenhandel en mensensmokkel uitgereikte documenten, gingen er 29 naar minderjarigen (Tabel 13). Terwijl uit de cijfers over de slachtoffers die in 2016 in de procedure zijn gestapt een gelijke verdeling tussen mannen en vrouwen blijkt, gaat het bij de in 2016 door de DVZ uitgereikte documenten vooral om mannen (454 aan mannen uitgereikte documenten (60%) tegenover 302 aan vrouwen (40%)).

Tabel 13. Aantal en types in 2016 door de Dienst Vreemdelingenzaken uitgereikte documenten aan slachtoffers van mensenhandel en mensensmokkel, per geslacht en per leeftijdsgroep

(Bron: Dienst Vreemdelingenzaken, cel MINTEH)

		Vrouwen			Mannen			Totaal
		-18	+18	Totaal	-18	+18	Totaal	
BGV 45 dagen			5	**5**		5	**5**	**10**
Immatriculatieattesten (IA)		3	58	**61**	3	55	**58**	**119**
Verdaging IA		3	21	**24**		3	**3**	**27**
Mensenhandel	Tijdelijk BIVR (Kaart A)	4	38	**42**	2	40	**42**	**84**
	Verdaging Kaart A	7	122	**129**	7	285	**292**	**421**
	Onbeperkt BIVR (Carte B)		15	**15**		34	**34**	**49**
Humanitair	Tijdelijk BIVR (Kaart A)		3	**3**				**3**
	Verdaging Kaart A		12	**12**		8	**8**	**20**
	Onbeperkt BIVR (Kaart B)		10	**10**		11	**11**	**21**
Bijlage 13			1	**1**		1	**1**	**2**
Totaal		**17**	**285**	**302**	**12**	**442**	**454**	**756**

4.2. | Gegevens over de slachtoffers van mensensmokkel

Ook de slachtoffers van mensensmokkel met verzwarende omstandigheid kunnen beroep doen op het slachtofferstatuut. Bij deze slachtoffers wordt pas een verblijfsvergunning uitgereikt als er bijvoorbeeld sprake is van geweld, of als het om minderjarigen gaat.

Het gaat om 13 slachtoffers in 2016: 5 vrouwen (allen meerderjarig) en 8 mannen (van wie 2 minderjarig). Irak is de meest vertegenwoordigde nationaliteit met 4 slachtoffers, gevolgd door Iran (2 slachtoffers).

Tabel 14. Evolutie van het aantal slachtoffers van mensensmokkel met verzwarende omstandigheid die in 2012-2016 in de procedure zijn gestapt
(Bron: Dienst Vreemdelingenzaken, cel MINTEH)

Jaar	Aantal
2012	30
2013	13
2014	18
2015	14
2016	13

Tabel 15. Slachtoffers van mensensmokkel die in 2016 in de procedure zijn gestapt
(Bron: Dienst Vreemdelingenzaken, cel MINTEH)

Nationaliteit	Vrouwen			Mannen			Totaal
	18 - 25	26 - 30	>30	<18	18 - 25	>30	
Irak				1	2	1	**4**
Iran					1	1	**2**
Albanië					1		**1**
Congo (DR)			1				**1**
Ivoorkust			1				**1**
Onbepaald	1						**1**
Palestina	1						**1**
Senegal		1					**1**
Somalië				1			**1**
Totaal	**2**	**1**	**2**	**2**	**4**	**2**	**13**

4.3. | Cijfers van de Dienst Vreemdelingenzaken die nuttig zijn als indicatoren voor mensensmokkel

Tabel 16. Nationaliteiten van de in België aangehouden personen na een transitmigratie
(Bron: Dienst Vreemdelingenzaken)

Nationaliteit	2012	2013	2014	2015	2016	Evolutie 2010-2016	Evolutie 2015-2016
Iran	302	229	290	758	2.354		**x3**
Syrië	74	123	483	972	1.960		**x2**
Irak	58	30	37	775	1.758		**x2**
Eritrea	49	89	236	126	727		**x6**
Afghanistan	255	157	167	474	681		**x1**
Soedan	4	11	17	45	508		**x11**
India	94	191	94	56	488		**x9**
Algerije	490	159	113	138	281		**x2**
Albanië	105	151	155	213	205		**x1**
Marokko	71	74	121	106	170		**x2**
Pakistan	76	22	42	39	137		**x4**
Libië	10	10	10	6	129		**x22**
Egypte	4	6	9	5	108		**x22**
Palestina	48	15	11	9	84		**x9**
Vietnam	95	9	13	54	82		**x2**
Tunisië	21	8	23	22	60		**x3**
Onbepaald	0	0	0	0	39		**NA**
Somalië	0	6	8	25	33		**x1**
Ethiopië	1	0	5	2	24		**x12**
Koeweit	5	5	23	16	19		**x1**
Andere	71	34	34	75	68		**x1**
Totaal	**1.833**	**1.329**	**1.891**	**3.916**	**9.915**		**x3**

Figuur 4. Gevolgen die werden gegeven aan aanhoudingen in het kader van transitmigratie, 2016
((Bron: Dienst Vreemdelingenzaken))

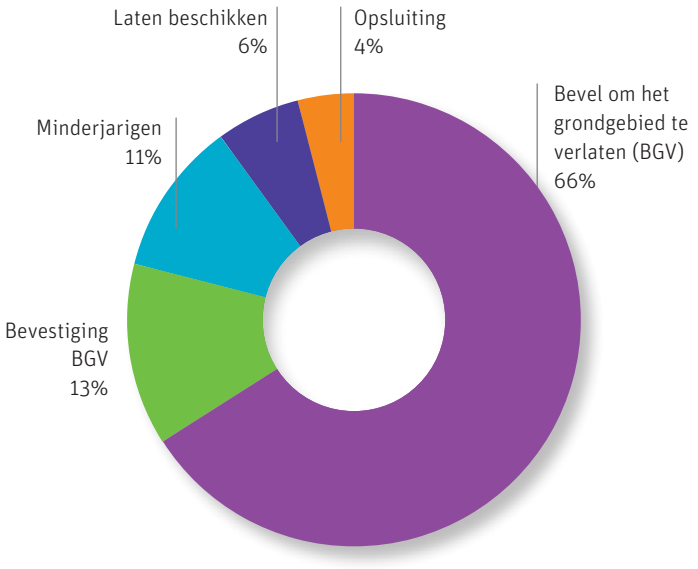

Tabel 16 geeft de sterke stijging weer van het aantal in België aangehouden personen na een transitmigratie. Tussen 2014 en 2015 was het aantal administratieve aanhoudingen reeds verdubbeld, tussen 2015 en 2016 is het bijna verdriedubbeld. Terwijl er in 2012 1.833 aanhoudingen waren na een transitmigratie, werden er in 2016, met 9.915, vijf keer zoveel geteld. De belangrijkste nationaliteiten van aangehouden personen sluiten aan bij de asielstromen die de afgelopen jaren zijn vastgesteld, waarbij de koppositie intussen door de Iraniërs wordt ingenomen. De Iraniërs alleen al zijn goed voor 24% van de in 2016 na een transitmigratie aangehouden personen. Daarna volgen de Syriërs (20%), Irakezen (18%), Eritreeërs (7%) en Afghanen (7%).

Over de periode 2012-2016 (zie voorlaatste kolom van Tabel 16), stellen we behalve een daling van het aantal Algerijnen (en in mindere mate ook Vietnamezen), een stijgende tendens vast voor alle nationaliteiten. De laatste kolom van de tabel geeft de evolutie weer over een kortere termijn, over de periode 2015-2016. Onder de verschillende nationaliteiten doet er zich een algemene stijging voor (op enkele uitzonderingen na). Ook al blijft het aantal aanhoudingen van personen uit Afrika eerder marginaal t.o.v. het aantal aanhoudingen van mensen uit het Midden-Oosten, toch heeft er zich tussen 2015 en 2016 ook voor die groep een aanzienlijke stijging voorgedaan. Zo zijn er 6 keer zoveel Eritreeërs, 11 keer zoveel Soedanezen en 22 keer zoveel Libiërs en Egyptenaren aangehouden. Figuur 4 geeft weer welk gevolg aan al die aanhoudingen wordt gegeven. Zo blijkt dat 66% van de aanhoudingen na transitmigraties leidt tot het afleveren van een bevel om het grondgebied te verlaten (BGV), 13% tot de bevestiging van een BGV, dat 11% van die personen verklaart minderjarig te zijn, dat 6% wordt vrijgelaten en 4% van zijn vrijheid wordt beroofd. De gevolgen die aan die aanhoudingen worden gegeven verschillen sterk naargelang de nationaliteit van de aangehouden persoon. De Albanezen die na een transitmigratie zijn aangehouden werden in 64% van de gevallen opgesloten, de Pakistani in 32%, en de Afghanen in 24% van de gevallen. Andere nationaliteiten worden bij dat type aanhoudingen veel minder vaak opgesloten. De Iraniërs, de Syriërs en de Irakezen, die de top 3 van nationaliteiten aanvoeren in termen van aanhoudingen, werden slechts in respectievelijk 1,2%, 0,1%, en 0,3% van de gevallen opgesloten.

5. GEGEVENS VAN DE CENTRA GESPECIALISEERD IN DE OPVANG VAN SLACHTOFFERS

We brengen hier verslag uit over de cijfers met betrekking tot de slachtoffers waarvoor de gespecialiseerde centra in de loop van 2016 een eerste begeleiding zijn opgestart. De cijfers met betrekking tot die nieuwe begeleidingen volgen de in de omzendbrief van 26 september 2008 bepaalde typologie.[453] Er is sprake van begeleiding zodra de eerste fase (reflectieperiode) wordt opgestart en dus onmiddellijk nadat het bevel om het grondgebied te verlaten[454] is uitgevaardigd. Het type psychosociale en juridisch-administratieve begeleiding verschilt in functie van het centrum.

In dit jaarrapport zijn enkel geïntegreerde tabellen opgenomen: een voor mensenhandel en een voor mensensmokkel, telkens met vermelding van de leeftijd, het geslacht, de nationaliteit en de manier van uitbuiting. Elk gespecialiseerd centrum heeft daarvoor de nodige cijfers bezorgd die Myria telkens in een tabel heeft opgenomen.

Op basis van de volgende tabellen kan geen beeld worden gevormd van alle begeleidingsactiviteiten, noch van de opvangcapaciteit van de centra. De duur van de begeleiding, die een essentiële indicator is, komt hier niet aan bod, wel in het kader van de analyse en een beschrijving van het begeleidingsproces. De cijfers van de Dienst Vreemdelingenzaken inzake verlenging van de documenten in het kader van de procedure voor mensenhandel zijn daar wel een mogelijke indicator van. De evolutie ervan tussen 2012 en 2016 wordt in tabel 12 weergegeven.

453 Omzendbrief van 26 september 2008 inzake de invoering van een multidisciplinaire samenwerking met betrekking tot de slachtoffers van mensenhandel en/of van bepaalde zwaardere vormen van mensensmokkel. Op 23 december 2016 werd een nieuwe omzendbrief inzake multidisciplinaire samenwerking tussen alle bevoegde diensten ondertekend en in het Belgisch Staatsblad van 10 maart 2017 gepubliceerd. Deze omzendbrief actualiseert en vervangt de omzendbrief van 26 september 2008.

454 Sinds 20 mei 2017 is dit bevel om het grondgebied te verlaten vervangen door een bijlage 15 (zie wet van 30 maart 2017 tot wijziging van artikel 61/2 van de wet van 15 december 1980 betreffende de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen teneinde het bevel om het grondgebied te verlaten te vervangen door een tijdelijk verblijfsdocument in de procedure slachtoffers mensenhandel, *BS*, 10 mei 2017). Zie hierover deel 3, hoofdstuk 1, punt 2.1. van dit rapport.

Het kader van dit rapport leent er zich ook niet toe om een overzicht te geven en een analyse te maken van de meldingen van personen voor wie geen enkele begeleiding is opgestart, ook al was dit zeker relevant geweest voor het beleid rond en de kennis van het fenomeen van mensenhandel en uitbuiting van personen. Het verwerken van alle meldingen is voor de centra een enorme werklast en verantwoordelijkheid. Voor meer informatie verwijzen we u graag door naar de jaarverslagen van die centra.

Het Belgische systeem is een gesloten systeem. De cijfers met betrekking tot de door de gespecialiseerde centra opgestarte begeleidingen en uitgereikte documenten (DVZ) zijn dan ook grotendeels een weerspiegeling van die van DVZ, zoals blijkt uit Tabel 17.

Tabel 17. Nieuwe begeleidingen opgestart door de gespecialiseerde centra tussen 2012 en 2016 voor de slachtoffers van mensenhandel en mensensmokkel
(Bron: Gespecialiseerde centra, verwerking door Myria)

Jaar	Aantal
2012	174
2013	148
2014	174
2015	153
2016	145

5.1. | Voorstelling van de gegevens over de slachtoffers van mensenhandel

Tabel 18. Nieuwe begeleidingen opgestart door de gespecialiseerde centra, enkel voor de slachtoffers van mensenhandel
(Bron: Gespecialiseerde centra, verwerking door Myria)

Jaar	Aantal
2012	143
2013	133
2014	158
2015	135
2016	133

Tabel 19. Nieuwe begeleidingen opgestart in 2016 voor slachtoffers van mensenhandel, volgens de vorm van uitbuiting, het geslacht en de leeftijdscategorie (Bron: Gespecialiseerde centra, verwerking door Myria)

Nationaliteit	Seksuele uitbuiting				Economische uitbuiting				Uitbuiting van de bedelarij				Gedwongen plegen van misdrijven				Andere uitbuitingsvormen				Totaal
	Vrouwen		Mannen		Vrouwen		Mannen		Vrouwen		Mannen		Vrouwen		Mannen		Vrouwen		Mannen		
	Min.	Maj.	Min.	Maj.	Min.	Maj.	Min.	Maj.	Min.	Maj.	Min.	Maj.	Min.	Maj.	Min.	Maj.	Min.	Maj.	Min.	Maj.	
Nigeria	4	21																			25
Marokko						5		17													22
Roemenië		5		0		1		7		1						2					17
Egypte								11													11
Hongarije		4				1		3													7
Thailand		5																			5
Bulgarije	1	3																			4
China		3																			3
Spanje								3													3
Portugal		1				1		1													3
Vietnam							1									2					3
Afghanistan								2													2
Algerije								2													2
België		2																			2
Ethiopië		1				1															2
Verenigd Koninkrijk	1	1																			2
India						1		1													2
Litouwen																2					2
Servië						1												1			2
Tunesië								2													2
Albanië		1																			1
Bangladesh								1													1
Brazilië								1													1
Kameroen						1															1
Kroatië														1							1
Ghana								1													1
Pakistan								1													1
Palestina		1																			1
Senegal		1																			1
Sierra Leone		1																			1
Slovakije								1													1
Togo								1													1
Sub-totaal (leeftijd)	6	50	0	0	0	12	1	55	0	1	0	0	0	1	0	6	0	1	0	0	
Sub-totaal (geslacht)	56		0		12		56		1		0		1		6		1		0		133
Totaal	56				68				1				7				1				

In 2016 zijn de gespecialiseerde centra begonnen met de begeleiding van 133 slachtoffers van mensenhandel. Het ging vooral om slachtoffers van economische uitbuiting (68 personen) en seksuele uitbuiting (56 personen). Ze hebben ook zeven slachtoffers van uitbuiting van het type gedwongen gepleegde misdrijven opgevangen, één voor bedelarij en één voor een ander type uitbuiting.[455] In 2016 waren er geen nieuwe slachtoffers van orgaanhandel.

Bij de slachtoffers van seksuele uitbuiting ging het hoofdzakelijk om vrouwen (55 vrouwen en 1 man), terwijl economische uitbuiting vooral mannen betreft (12 vrouwen voor 56 mannen).

De minderjarige slachtoffers zijn goed voor 5% van de slachtoffers die in 2016 met een gespecialiseerd centrum een begeleiding zijn opgestart (7 minderjarigen op 133 slachtoffers). Zes van die zeven slachtoffers zijn jonge meisjes die slachtoffer waren van seksuele uitbuiting (vier Nigeriaanse, een Bulgaarse en een Britse). Er was ook een jonge man, met de Vietnamese nationaliteit, die slachtoffer was van economische uitbuiting.

Nigeria is het belangrijkste land van herkomst van de slachtoffers die in 2016 met een gespecialiseerd centrum een begeleiding zijn opgestart. Uit de top-5 van nationaliteiten blijkt dat 25 slachtoffers Nigeriaans zijn, 17 Roemeens, 11 Egyptisch en 7 Hongaars. Alle 25 Nigeriaanse slachtoffers zijn vrouwen die het slachtoffer waren van seksuele uitbuiting (4 van hen waren minderjarig). De 22 Marokkaanse slachtoffers waren allen slachtoffer van economische uitbuiting (5 vrouwen en 17 mannen) en dit was ook het geval voor de Egyptische slachtoffers (11 mannen). De Roemeense slachtoffers daarentegen werden op verschillende manieren uitgebuit.

5.2. | Voorstelling van de gegevens over de slachtoffers van mensensmokkel

Tabel 20. Nieuwe begeleidingen opgestart voor slachtoffers van mensensmokkel, volgens de nationaliteit, het geslacht en de leeftijdscategorie
(Bron: Gespecialiseerde centra, verwerking door Myria)

Nationaliteit	Vrouwen		Mannen		Totaal
	Min.	Mee.	Min.	Mee.	
Irak			1	5	**6**
Iran				2	**2**
China		1			**1**
Albanië				1	**1**
DR Congo		1			**1**
Senegal		1			**1**
Totaal		**3**	**1**	**8**	**12**

Er wordt een daling vastgesteld t.o.v. 2015, het jaar waarin 18 slachtoffers van mensensmokkel een begeleiding waren opgestart in een gespecialiseerd centrum. Een derde ervan was afkomstig uit Afghanistan.

De tendensen op vlak van nationaliteiten tussen slachtoffers van mensensmokkel en die van mensenhandel zijn sterk verschillend. In dit geval is 50% van de slachtoffers afkomstig uit Irak (6 mannen, onder wie één minderjarige).

455 Achteraf bleek dat het om een intra-familiale problematiek ging.

6. GEGEVENS VAN JUSTITIE

Op verzoek van Myria heeft de Dienst voor het Strafrechtelijk beleid informatie bezorgd over veroordelingen voor mensenhandel en mensensmokkel. Deze statistieken zijn opgemaakt op basis van de gegevens uit het centraal strafregister. Alle beslissingen met kracht van gewijsde zijn er ingeschreven en de griffiers van de hoven en rechtbanken maken ze over aan het strafregister. Dit gebeurt nog met de hand (terwijl de politie en de parketten die gegevens digitaal verwerken).

6.1. | Voorstelling van de gegevens over mensenhandel

De hier voorgestelde cijfers[456] hebben betrekking op het aantal definitieve veroordelingen, veroordelingen dus waartegen geen beroep meer kan worden aangetekend, m.a.w. definitieve vonnissen en arresten waarbij één of meerdere daders kunnen veroordeeld worden. Een veroordeling verwijst naar vonnissen of arresten, waarvoor een of verschillende personen moesten verschijnen. De vormen van uitbuiting konden niet voldoende worden geregistreerd, om in dit jaarrapport te worden opgenomen.

Figuur 5. Evolutie van het aantal veroordeelde daders voor mensenhandel tijdens de periode 2011-2016 (Bron: Dienst voor het Strafrechtelijk beleid)

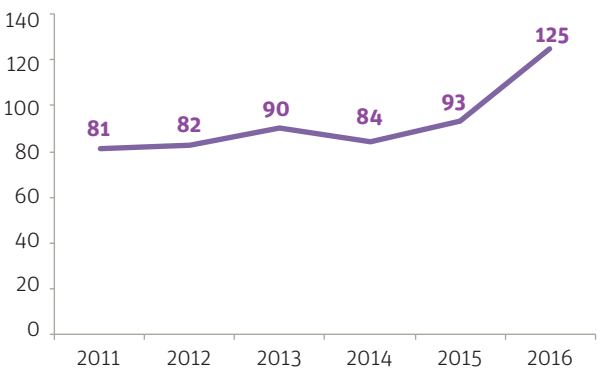

Elke veroordeling heeft betrekking op een veroordeelde dader (veroordelingen zijn niet hetzelfde als gerechtelijke uitspraken, die uit verschillende veroordelingen kunnen bestaan).

Het aantal veroordelingen in 2016 is gestegen t.o.v. het voorgaande jaar (stijging van 34% tussen 2015 en 2016). Van de 125 in 2016 veroordeelde daders, waren er minstens 18 betrokken bij seksuele uitbuiting, 11 bij feiten van economische uitbuiting en een bij de uitbuiting van een persoon om die te dwingen een misdrijf of wanbedrijf te plegen. Omwille van de methode van invoering is de informatie over het type uitbuiting slechts voor ongeveer 30% van de veroordelingen beschikbaar.

Over de verzwarende omstandigheden is gedeeltelijke informatie beschikbaar. Zo werd bij 71 beslissingen rekening gehouden met het misbruik van kwetsbaarheid en bij 47 beslissingen, met het gebruik van geweld en bedreigingen. Op eenzelfde dader kunnen verschillende verzwarende omstandigheden van toepassing zijn. In totaal werden in 2016, 231 verzwarende omstandigheden in aanmerking genomen.

Voor de 125 veroordelingen werden in totaal 384 straffen uitgesproken (zie Tabel 21). Voor eenzelfde veroordeling kunnen immers verschillende types straffen tegelijk worden uitgesproken (zo kan een dader tegelijk worden veroordeeld tot een gevangenisstraf en een boete, wat in totaal twee beslissingen oplevert).

Tabel 21. Straffen uitgesproken bij de 125 veroordelingen die uitgesproken zijn in 2016 voor feiten van mensenhandel
(Bron: Dienst voor het Strafrechtelijk beleid)

	Beslissingen	Met uitstel (volledig of gedeeltelijk)
Gevangenisstraf	113	79
Boete	117	54
Verbeurdverklaring	55	1
Ontzetting uit rechten	96	0
Schuldigverklaring	3	0
Totaal	**384**	**134**

456 De informatie in dit verslag is het resultaat van een gegevensextractie op 30 januari 2017 (extractieverslag van 03/03/2017).

Tabel 22. Duur van de gevangenisstraffen voor een veroordeling voor mensenhandel in 2016
(Bron: Dienst voor het Strafrechtelijk beleid)

	Aantal straffen	%
Minder dan een jaar	11	10
1 - 3 jaar	55	49
3 - 5 jaar	33	29
> 5 jaar	14	12
Totaal	**113**	**100**

In 2016 had 30% van de voor mensenhandel veroordeelde personen de Belgische nationaliteit (zie Tabel 23). Bij de buitenlandse veroordeelden bestond de top-5 uit Roemenen (9%), Albanezen (6%) Bulgaren (6%), Fransen (5%) en Nederlanders (5%). Bij de veroordeelden ging het vooral om mannen. In 80% van de gevallen ging het om mannen, in 18% om vrouwen (voor 2% van de veroordeelden ontbrak de informatie over het geslacht).

Tabel 23. Top 10 van de belangrijkste nationaliteiten van de personen veroordeeld voor feiten van mensenhandel in 2016
(Bron: Dienst voor het Strafrechtelijk beleid)

Nationaliteit	Aantal veroordeelde personen
België	37
Roemenië	11
Onbekend/niet-geregistreerd	8
Albanië	8
Bulgarije	8
Frankrijk	6
Nederland	6
China	5
Portugal	4
Verenigd Koninkrijk	3
Andere	29
Totaal	**125**

Figuur 6. Geslacht van de personen veroordeeld voor feiten van mensenhandel in 2016 (N=125)
(Bron: Dienst voor het Strafrechtelijk beleid)

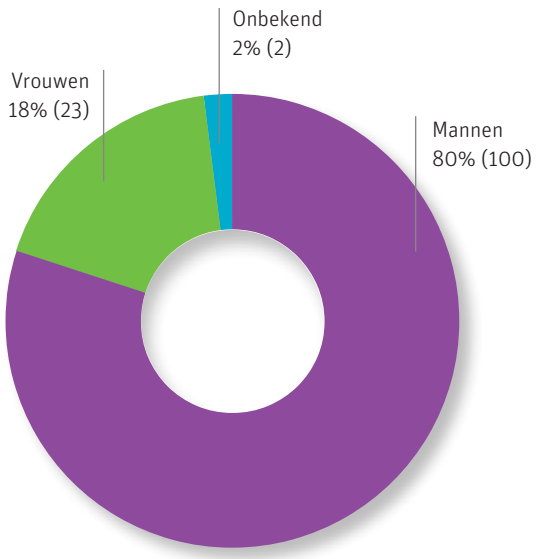

6.2. | Voorstelling van de gegevens over mensensmokkel

Er is sprake van minstens 127 definitieve veroordelingen voor mensensmokkel in 2016.

CONCLUSIE

Het aantal door de politie geregistreerde inbreuken met betrekking tot **mensenhandel** is in de periode 2012-2016 afgenomen. In 2016 werden vooral in Brussel, in de provincie Antwerpen, in Henegouwen en in Oost-Vlaanderen inbreuken vastgesteld. Meer dan de helft van de strafbare feiten waren voor feiten van seksuele uitbuiting. Het tweede type van uitbuiting waarvoor de politie inbreuken vaststelde is economische uitbuiting. Inbreuken met betrekking tot de uitbuiting van bedelarij en gedwongen gepleegde misdrijven komen minder frequent voor. De illegale handel in organen is uitzonderlijk.

In 2016 is het aantal slachtoffers van mensenhandel die opgenomen werden in de procedure stabiel gebleven ten opzichte van het voorgaande jaar. Het jaar 2016 werd gekenmerkt door een aanzienlijk aantal Nigeriaanse slachtoffers van seksuele uitbuiting, het gevolg van de vele dossiers met slachtoffers van die nationaliteit.

Het aantal binnengekomen zaken bij de parketten in de periode 2012-2016 voor feiten van mensenhandel zijn licht afgenomen op het nationale niveau. Maar in feite is dit een reflectie van verschillende trends naargelang het rechtsgebied: er is een toename zichtbaar in de arrondissementen van Antwerpen en Gent, terwijl er een afname is in die van Brussel, Luik en Bergen.

Wat betreft **mensensmokkel** is er de afgelopen jaren een sterke stijging. Dit valt af te leiden uit cijfers van de politie: het aantal misdrijven is tussen 2012 en 2016 verdrievoudigd. Ook in de cijfers van DVZ wat betreft aanhoudingen naar aanleiding van een transitmigratie is er in dezelfde periode ook een stijging vast te stellen, bijzonder uitgesproken tussen 2015 en 2016. Cijfers van de politie tonen ook dat de strafbare feiten voornamelijk vastgesteld werden in Gent, Brussel en Brugge. De cijfers van DVZ geven aan dat de belangrijkste nationaliteiten van de aangehouden personen naar aanleiding van een transitmigratie bestaan uit Iraniërs, Syriërs en Irakezen.

Het aantal binnengekomen zaken bij de parketten met betrekking tot mensensmokkel is ook toegenomen. Maar deze stijging op het nationale niveau is grotendeels het resultaat van een sterke stijging in het arrondissement van Gent (voornamelijk zaken gelieerd aan de E40), terwijl we een sterke daling vaststellen in het rechtsgebied van Brussel en een lichte daling in die van Antwerpen.

Ondanks de sterke stijging waargenomen bij het aantal inbreuken en aanhoudingen, is het aantal slachtoffers van mensensmokkel die opgenomen werden in de procedure (cijfers van DVZ) afgenomen in de periode 2012-2016.

Deel 5
Aanbevelingen

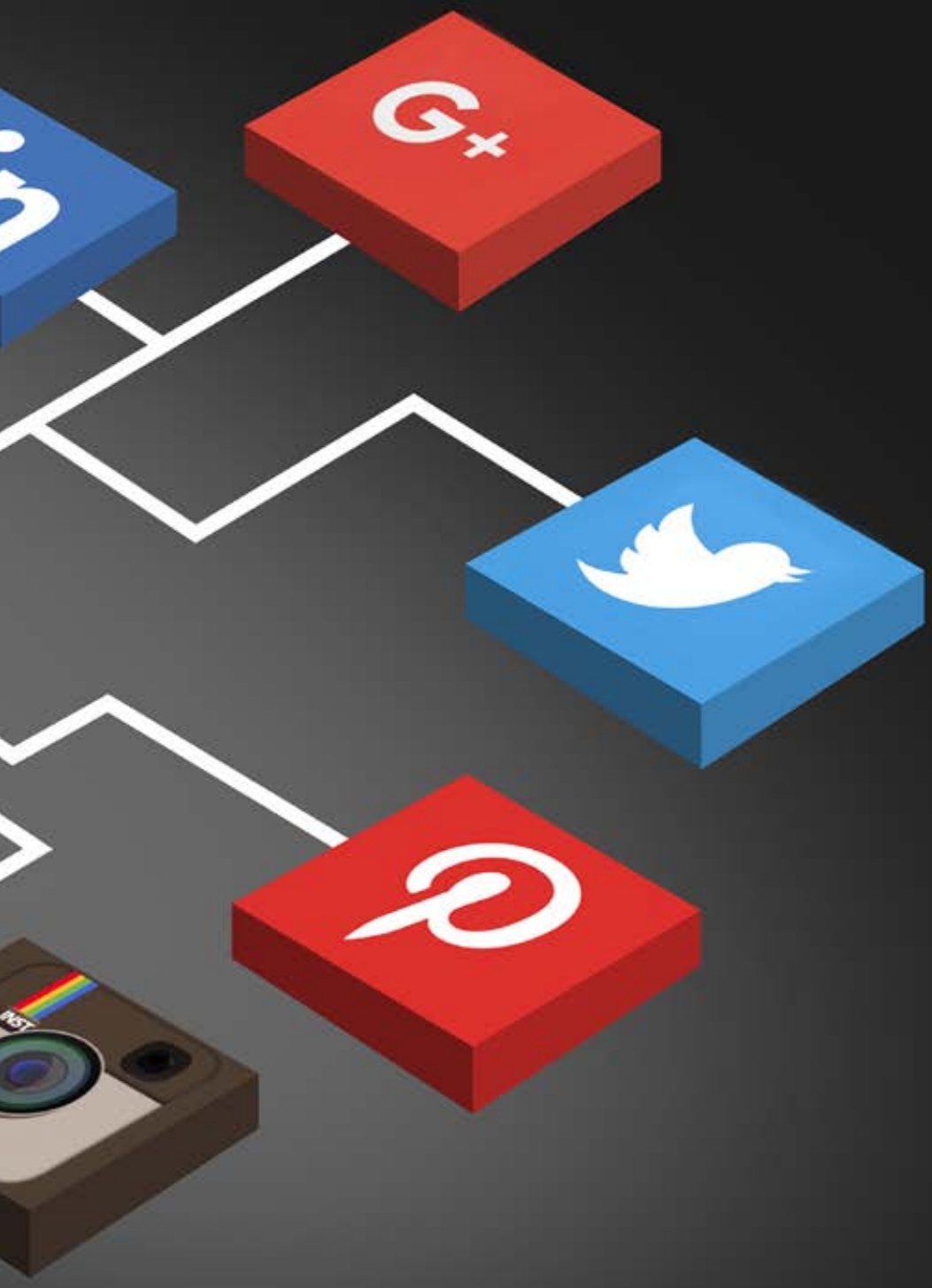

1. ALGEMENE AANBEVELINGEN INZAKE MENSENHANDEL EN MENSENSMOKKEL

1.1. | De eerstelijnsdiensten en magistraten moeten blijvend aandacht besteden aan de slachtoffers die uitgebuit worden in de sector van de huishoudhulp

Met het symboolproces van de prinsessen van de Verenigde Arabische Emiraten dat uitvoerig aan bod komt in de rechtspraak en waarbij Myria burgerlijke partij was, wil Myria de aandacht vestigen op het feit dat de mensenhandel ook betrekking heeft op minder bekende vormen van uitbuiting, zoals uitbuiting van huishoudhulp. Het is een schrijnende vorm van verdoken uitbuiting met kwetsbare slachtoffers waarbij de uitbuiter dikwijls een machtspositie bekleedt. Deze vorm van uitbuiting is veel moeilijker op te sporen, omdat het plaats grijpt in besloten kring. Het is cruciaal dat justitie, politie, en inspectie prioritair blijven investeren in dergelijke onderzoeken.

Myria drukt erop dat de strijd tegen mensenhandel en mensensmokkel op het beleidsniveau en het terrein, bij de magistraten en de eerstelijnsdiensten, een absolute prioriteit moet blijven.

1.2. | De hotelsector moet gesensibiliseerd worden inzake structurele situaties van economische uitbuiting van huishoudhulp

Het proces van de prinsessen van de Verenigde Arabische Emiraten bewijst dat er structurele misbruiken van economische uitbuiting in de hotelsector kunnen aanwezig zijn; bv. wanneer voor een langere periode een volledige verdieping exclusief verhuurd wordt en er indicaties van misbruik zijn. De hotelsector zal in de toekomst niet meer kunnen inroepen dat ze niet op de hoogte waren. Myria stelt dat met dit definitief vonnis de aandacht en het bewustzijn voor deze problematiek moet verhoogd worden bij sectoren zoals de hotelsector. Deze belangrijke uitspraak moet daarom de hotelsector sensibiliseren over dergelijke praktijken van mensenhandel zodat in de toekomst er bij stilzwijgen een medeverantwoordelijkheid door justitie kan ingeroepen worden.

1.3. | Bescherming van de slachtoffers: de opvangcentra moeten over de nodige middelen beschikken om hun opdrachten te kunnen uitvoeren

De opvangcentra voor slachtoffers beschikken nog niet over de structurele financiering om hun opdrachten te kunnen uitvoeren. Ook hun subsidies zijn verminderd na het opdoeken van het Federaal Impulsfonds voor het Migrantenbeleid (FIM) in het kader van de zesde Staatshervorming. Bij het afsluiten van dit rapport (juli 2017), kon het federale niveau nog steeds geen garanties bieden over de budgettaire situatie van de centra voor 2017 en 2018. Deze situatie brengt de begeleiding van de slachtoffers door deze centra in het gedrang. In het verlengde van het actieplan van de regering doet Myria een oproep naar de federale regering om een oplossing te vinden voor dit hardnekkige probleem.

1.4. | Na de hervorming van de Sociale Inspectie, zal men er voor moeten blijven zorgen dat de strijd tegen de mensenhandel een van de prioriteiten blijft van de nieuwe inspectiedienst, zoals het geval was in het verleden.

Sinds 1 juli 2017 zijn de inspectiedienst van de RSZ en de sociale inspectie van de FOD Sociale Zekerheid samengevoegd binnen één enkele inspectiedienst van de RSZ. Deze integratie past in het kader van het beleid van de federale regering, die de strijd tegen de fiscale en sociale fraude wil opvoeren, door o.a. de inspectiediensten te versterken en hun werking te rationaliseren.

België staat al bijna twee decennia lang internationaal model in de strijd tegen de mensenhandel, zeker op het vlak van economische uitbuiting. Myria, als onafhankelijk nationaal rapporteur inzake mensenhandel, verwacht dat de hervorming van de sociale inspectiediensten geen rem zet op die slagkracht en expertise. De Sociale Inspectie heeft de laatste tien jaar inzake de strijd tegen de mensenhandel met het oog op economische uitbuiting ervoor gezorgd dat een slachtkrachtig beleid op papier naar een effectief beleid op het terrein werd omgezet.

Ook de GRETA (de Expertengroep van de Raad van Europa, belast met de opvolging van het Verdrag van de Raad van Europa inzake mensenhandel) onderstreepte meermaals die geavanceerde aanpak van België, meer bepaald de rol en de specialisatie van de sociale inspectiediensten. Ze loofde de vastbeslotenheid om proactief onderzoek op te starten en feiten van mensenhandel te vervolgen.

2. SPECIFIEKE AANBEVELINGEN: DE ROL VAN SOCIALE MEDIA EN INTERNET BIJ MENSENHANDEL EN MENSENSMOKKEL

2.1. | Het gebruik van sociale media en internet als onderzoeksmethode en bron voor bewijselementen moet gestimuleerd worden

In de dossiers kan vastgesteld worden dat de politie ook zelf sociale media en internet gebruikt als onderzoeksmethode bij hun speurwerk. Via openbronnenonderzoek detecteren ze slachtoffers en identificeren ze verdachten. Deze aanpak vormt een belangrijke meerwaarde bij het verhoor van de verdachten. De slachtoffers kunnen soms ook virtueel de plaats waar ze uitgebuit worden lokaliseren. Sociale media kan tevens een meerwaarde vormen bij het financieel onderzoek. Er kunnen door justitie ook gegevens opgevraagd worden bij sociale mediabedrijven zoals Facebook.

Rechtbanken maken regelmatig gebruik van de resultaten van zulk onderzoek bij de motiveringen van uitspraken en als objectief bewijsmateriaal. Onderzoekers moeten dus meer gebruik maken van de sociale media in hun onderzoeken.

2.2. | Vooral bij onderzoeken van economische uitbuiting moet nog veel geïnvesteerd worden in het gebruik van sociale media en internet als onderzoeksinstrumenten

Bij dossiers van mensenhandel met het oog op seksuele uitbuiting en bij mensensmokkeldossiers maken politie en magistraten gebruik van sociale media en internet als onderzoeksinstrumenten.

Myria stelt vast dat sociale media en internet als onderzoeksinstrumenten veel minder aanwezig zijn in dossiers van economische uitbuiting, terwijl dit bijvoorbeeld bij het verhoor van een slachtoffer voor het aanwijzen van een locatie via Google Maps nuttig kan zijn. Uit de dossiers en de rechtspraak blijkt dat de mensenhandelaars zeker in de rekruteringsfase gebruik maken van sociale media om hun slachtoffers te ronselen. Analyse van Facebook profielen en chatberichten op WhatsApp, Skype enzovoort kunnen hierbij een belangrijke meerwaarde leveren. De sociale inspectiediensten moeten meer aandacht hebben voor de rol van sociale media als onderzoeksinstrument en moeten hiervoor ook opgeleid worden.

2.3. | De eerstelijnsdiensten en magistraten moeten voldoende opgeleid en getraind worden inzake het gebruik van sociale media en internet als onderzoeksinstrument

Er is nood aan meer kennis bij de eerstelijnsdiensten (politie en inspectiediensten) en magistraten, die voldoende mee moeten evolueren met de huidige technologieën zodat ze er eveneens gebruik van kunnen maken. Hiervoor is er nood aan voortgezette vorming en praktijkgerichte training “on the job” met zelfparticipatie achter een computer.

2.4. | Eerstelijnsdiensten en magistraten moeten voldoende middelen krijgen om sociale media en internet als onderzoeksinstrument te kunnen gebruiken

Smartphones zijn van onschatbare waarde voor een onderzoek. Via de analyse van computers of smartphones kunnen belastende foto's en chatberichten getraceerd worden. Op basis van de analyse van de volledige chatgesprekken kan het hele proces gereconstrueerd worden dat het slachtoffer heeft meegemaakt.

Hiervoor heeft de politie meer middelen nodig. Tijdens de interviews vernam Myria dat in sommige arrondissementen veel informatie verloren ging in mensenhandel- en mensensmokkeldossiers omdat smartphones niet uitgelezen konden worden. Daarnaast moeten websites, datingsites en Facebook profielen ook onderzocht worden. Hiervoor moet niet alleen geïnvesteerd worden in informatica, maar ook in meer capaciteit en knowhow bij de politie.

2.5. | Op internationaal niveau moeten 'best practices' van sociale media en internet als onderzoeksinstrument uitgewisseld worden

Het Europees Migratienetwerk (EMN) heeft in haar bevraging van de EU-landen vastgesteld dat de meeste Europese landen sociale media en internet als onderzoeksinstrument gebruiken om bewijsmateriaal te vergaren in de strijd tegen mensenhandel en mensensmokkel.

Op Europees niveau moet de internationale samenwerking gefaciliteerd worden onder andere door het uitwisselen van best practices. Eurojust zou hierin een rol kunnen spelen. Dit zou ook bijvoorbeeld structureel kunnen ingebed worden in een op te richten forum dat het gebruik van sociale media bij internationale samenwerking stimuleert en de best practices geregeld uitwisselt.

2.6. | De logge samenwerkingsprocedures met sociale mediabedrijven zoals Facebook moeten gestandaardiseerd en verbeterd worden. Daarnaast moeten deze sociale mediabedrijven zelf ook strategieën in de strijd tegen mensenhandel en mensensmokkel ontwikkelen

Myria stelt op basis van de dossiers vast dat er een samenwerking bestaat tussen justitie en sommige sociale mediabedrijven, zoals Facebook. Maar dit is nog voor verbetering vatbaar want er zijn verschillende problemen op vlak van de omslachtige procedure. De aanvraag verloopt via een rechtshulpverzoek langs een verbindingsofficier die als centraal contactpunt voor een land optreedt. Bij landen zoals de VS kan dit veel tijd in beslag nemen. Deze procedures zouden ook heel goed kunnen worden gestandaardiseerd en verbeterd, via Eurojust bijvoorbeeld, om sneller en efficiënter te kunnen werken.

Er moet ook worden gestreefd naar partnerships met beheerders van sociale media en andere providers uit deze industrie. Er moet met hen een dialoog opgestart worden over betere praktijken om mensenhandel en mensensmokkel te bestrijden en te vermijden.

De private bedrijven die de sociale media beheren zouden tevens moeten erkennen (sommigen doen het al) dat daders van mensenhandel en mensensmokkel gebruik maken van hun platformen. Deze bedrijven zouden dan maatregelen moeten treffen om werk te maken van voorstellen en technologieën die mensenhandel aanpakken, zoals bijvoorbeeld het online meldingsmechanisme bij Facebook.

Daarnaast kunnen er internetplatformen ontwikkeld worden die de weerbaarheid van slachtoffers van mensenhandel en mensensmokkel versterken. Een voorbeeld van goede praktijk is de Poolse website waarbij de chauffeurs hun ervaringen in de transportsector kunnen uitwisselen om hun collega's te behoeden voor misbruiken.[457]

457 Ander, Amerikaans, voorbeeld : www.truckersagainsttrafficking.org/ Zie ook : https://www.thetruckersreport.com/preventing-human-trafficking-how-truckers-are-fighting-the-problem.

2.7. | Wetenschappelijk onderzoek over het gebruik van sociale media en internet als onderzoeksinstrument en als bron van bewijselementen in de rechtspraak moet gestimuleerd worden

Er bestaat weinig wetenschappelijk onderzoek over de rol van sociale media en internet als onderzoeksinstrumenten van politie en justitie in de strijd tegen mensenhandel en mensensmokkel. Kennis van de nieuwe technologieën en het gebruik hiervan moeten gestimuleerd worden. Er zou bijvoorbeeld een vergelijkend wetenschappelijk onderzoek over de rol en de impact van sociale media en internet als bron van objectief bewijsmateriaal voor de rechtspraak kunnen ondernomen worden.

COLOFON

Jaarrapport 2017 Mensenhandel en Mensensmokkel, Mensenhandel en Mensenmokkel Online.
Brussel, oktober 2017

Uitgever en auteur:

Myria

Koningsstraat 138, 1000 Brussel

T : 02 212 30 00

F : 02 212 30 30

myria@myria.be

www.myria.be

Redactie: Stef Janssens en Patricia Le Cocq

François De Smet, Alexandra Büchler, Nathalie Vanparys, Tom Kenis, Joke Swankaert, Mary Welch, Amy Weatherburn.

Externe bijdragen: Alain Luypaert, Politiecommissaris, Diensthoofd DJSOC/I2 bij de federale politie;

Melita H. Sunjic, Hoofd van het team "Communicating with Communities" UNHCR.

Vertaling: Alphavit

Grafisch ontwerp en opmaak: Studiorama

Drukwerk: Bulckens

Verantwoordelijke uitgever: François De Smet

Met dank aan: Myria wil zijn partners danken om ons essentiële cijfergegevens voor dit rapport te bezorgen.

Ce rapport est aussi disponible en français. This report is also available in English.

Dit rapport is ook digitaal beschikbaar op de website van Myria: www.myria.be.

Myria juicht de verspreiding van kennis toe, maar dringt aan op respect voor de samenstellers en auteurs van alle bijdragen in deze publicatie. Gebruik van teksten en van de tabellen en figuren uit deze publicatie als informatiebron is enkel toegestaan met vermelding van de auteur en de bron. De gehele of gedeeltelijke reproductie, verkoop, publicatie, aanpassing van de teksten, foto's, tekeningen of andere auteursrechtelijk beschermde elementen in deze publicatie is niet toegelaten zonder de voorafgaande schriftelijke toelating van Myria. Neem contact op met Myria voor gebruik van het beeldmateriaal.

Deze publicatie is gedrukt op FSC-papier Mix Crédit CU-COC-812048.

Myria
Koningsstraat 138 • 1000 Brussel
T +32 (0)2 212 30 00
myria@myria.be

Myria, het Federaal Migratiecentrum, is een onafhankelijke openbare instelling. Het analyseert migratie, verdedigt de rechten van vreemdelingen en strijdt tegen mensenhandel en mensensmokkel. Myria komt op voor een overheidsbeleid dat steunt op feitenkennis en respect voor de mensenrechten.

Het doel van het jaarverslag *Mensenhandel en mensensmokkel* is een onafhankelijke evaluatie van de evolutie en de resultaten van de strijd tegen mensenhandel en mensensmokkel.

www.myria.be
@MyriaBe
www.facebook.com/MyriaBe

MYRIA
Federaal Migratiecentrum